

Acc 3729

~~3729~~

Acc no = 3729





سازمان ادبی

۱۳۵۲

ANNUAIRE DE LA
REVUE DE KABOUL

1933-34

ÉDITÉ PAR LE CERCLE
LITTÉRAIRE DE KABOUL

سازمان ادبی

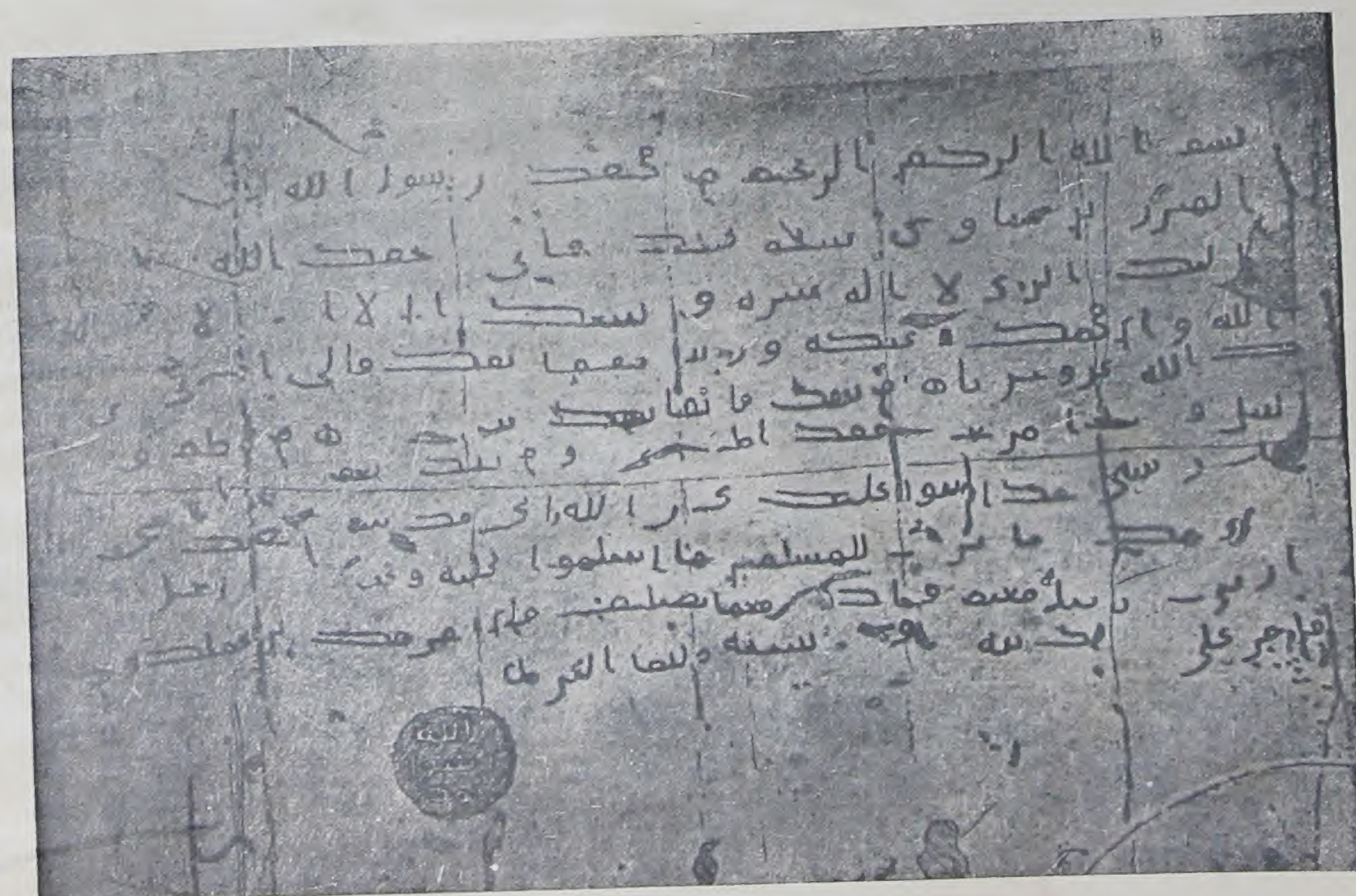
در کتابخانه

سالنامہ مجلہ کمال - بہ زبان فارسی

Custodian
Evacuees Property,
Kashmir.



عكس يك ورق قرآن شريف بخط مبارك حضرت على كرم الله وجهه كه در موزه كابل موجود است
Page d'un Coran écrit par le 4^{em} Khalif (Musée de Kaboul).



فوتوى نامه مبارك حضرت رسول الله (صلعم) كى مندرين ساي (موزه كابل)
Reproduction de la Lettre du Prophète MOHAMMED adressée à MOUNZARI-
BINI- SAOUTI (Musée de Kaboul).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



مقدمه

هیئت انجمن ادبی کابل خدای متعال را خیلی شکر گذار بوده و سپاس میگوید نادر سایه راغت و مراحم مخصوصه شهریار معارف پرور و پادشاه جوان خود اعلیحضرت محمد ظاهر شاه خلد الله تعالی ملکه به نشر سالنامه دومین مجله کابل موقع یافته و آن را هدیه انظار قارئین عزیز مینماید .

سالنامه سال گذشته مایعنی اولین سالنامه مجله کابل که محصول عصر عرفان پرور شهریار شهید اعلیحضرت محمد نادر شاه غازی است و باوجود ضیق وقت و عدم آمادگی مواد و مضمون از یدش که صرف بتوجه و تشویق آن شاه ادب پرور در فرصت خیلی ترتیب و طبع شده بود با آنهم خوشبختانه جالب توجه اولیای محترم مملکت و غالب فضلا و دانشمندان خارجی گردیده تمجید و تحسین

عموم قدرشناسان علم و ادب تحریراً و شفاهً بما رسیده و مارا بی اندازه مباحثات و مسرت بخشیده و برای تدوین سالنامه سال حاضر مجله بیشتر مایل و مستعد ساخت تا که ما بانهایت قوت قلب و اطمینان مواد و وسایل لازمه را در نظر گرفتیم .

گرچه در عین آرزو و آمالی که ما نه تنها برای سالنامه کابل بلکه برای غالب آثار و نشرات انجمن خود در نظر داشتیم متأسفانه شهادت شهریار ادب پرور شهید واقع شده و این حادثه مؤلمه برای ما و سایر هموطنان مخصوصاً اهل فضل و قلم صدمه خیلی بزرگ معنوی بشمار بوده و اطمینانی نداشتیم که ما با وجود يك عالم تأثرات قلبی و اضطراب روحی به تدوین و ترتیب چنان سالنامه که منظور بود موافق شویم ولی با این مراتب - تشویق و صراحتم بیکرانه شهریار جوان علم دوست ادب پرور اعلیحضرت محمد ظاهر شاه دوباره بما قوت قلب بخشیده و به نشر این سالنامه اقدام نمودیم .

ارباب فضل و صاحبان ذوق مارا نسبت بنواقصیکه درین اوراق ملاحظه شود معذور خواهند پنداشت چه اگر سهوی رفته و سالنامه موافق بذوق عمومی ترتیب نیافته باشد همانا عذر خود را در فوق تذکار نموده ایم ، ولی با این هم از قارئین عزیز تمنا داریم تا هرگونه نواقص و معایب یا تقلیل و ایزادیکه در مضامین و موضوعات این سالنامه سنجیده و به نظرشان میرسد کتباً بما اشعار بفرمایند تا در سالنامه سال آتی بقدر ذوق غالب قارئین سالنامه تدوین نمائیم .

« انجمن »



پاکستان کے پہلے وزیر اعظم یحییٰ خان کی تصویر
 علامہ اقبال کی تصویر



مختصر سوانح ذات همایون

اعلیحضرت محمد ظاهر شاه خلد الله ملکه

ذات اعلیحضرت (محمد ظاهر شاه) یاد شاه افغانستان فرزند رشید اعلیحضرت (محمد قادر شاه) شهید به روز دوشنبه ۲۲ میراث (۱۲۹۳) شمسی در دار السلطنت کابل قدم به عرصه وجود نهاده اند که فعلاً عمر شریف شان بحر حله بیست سالگی رسیده است.

آغاز تعلیم ملوکانه در سال (۱۲۹۹) شمسی در مکتب عالی حبیبیه کابل الی سال ۱۳۰۱ در صنوف ابتدائی مصروف تحصیل بوده در موقعیکه مکتب عالی استقلال تأسیس شد اعلیحضرت ممدوح شامل مکتب موصوف شده الی سال (۱۳۰۳) شمسی شمولیت داشته در امتحان سالانه کامیاب و دوره مقدماتی مکتب موصوف را بنیابان رسانیدند از حیث اینکه صنوف رشدی را به اصول عصری باید تحصیل نمایند در یوم پنجشنبه ۱۹ سرطان (۱۳۰۳) شمسی بمعیّت پدر مرحمت کسر خود اعلیحضرت شهریار شهید که وزارت مختاری افغانستان در پاریس تعیین شده بودند بفرمان تحصیل عازم پاریس گردیده داخل مکتب (ایشه ژالسون ده سالی) گردیدند دو سال تمام را صرف تعلیم و تعلم در آن مکتب فرموده بعد در جنوب

فرانسه یکسال و ششماه بمعیت پدر معظم خود بودند بعد واپس به پاریس مراجعت فرموده در يك فامیل محترم فرانسوی موسوم به (دانیه لو) که بعد ها رئیس فامیل مذکور وزیر امور صحیة مملکت فرانسه گردیده بود به مقصد تعلیم و تحصیل گذرانیده بعد از کامیابی دو سال دیگر در مکتب (باستور) شامل و اخذ تعلیم میفرمودند.

در موقعیکه آتش شورش در افغانستان مشتعل و پدر شهید و اعمام محترم شان بعزم اطفای آن نایره عازم وطن شدند، ذات اعلی حضرت ممدوح به اراده پدر والا گهر خود به غرض تکمیل تعلیم در فرانسه معطل و در مکتب (کولیر دومون پی نی) شمولیت ورزیدند، در تمام ایام توقف خود در پاریس ذات همایونی مرتباً از جماعت ده الی اول (اعلی) تحصیل نموده و در عین زمان چه در موقع تحصیلات در فرانسه چه در کابل در تحت نظر و اداره والد ماجد معظم دیانت توأم خویش تربیه شده فضائل و عادات بزرگ و بزرگ منشی را از آن ذات دانای فقید پیروی کرده سرمشق میگرفتند.

پس از کامیابی پدر معظم خود بغرض اینکه خود را بعد از همه آن دوره های پر زحمات تحصیل مستعد خدمت و وطن دیده و مایل بودند که از کفایت و قابلیت خویش و وطن عزیز را مستفید سازند، لهذا حسب اراده اعلی حضرت شهید بوطن ما لوف مراجعت و بتاریخ ۲۰ میزان ۱۳۰۹ شمسی وارد مرکز شدند.

پس از ورود چون خدمت و تعلیمات عسکری از مسلک برگزیده و مورد وثیقه پدر نجیب شان بود لهذا جهت توسیع معلومات و اقتدار خدمت بوطن در تاریخ ۲۷ سرطان ۱۳۱۰ شمسی که مبادی تاسیس و افتتاح دوره اول تعلیمگاه پیا ده عسکری کابل بود داخل و شامل تعلیمگاه مذکور شده فنون عصریة عسکری را بدرجۀ عالی الاعلی در سال ۱۳۱۱ تحصیل و بعد فراغت و کامیابی از حضور پدر تا جدار خود رسماً بوکالت وزارت حربیه تعیین والی جلوس رسمی سلطنت بوکالت وزارت موصوفه تشریف داشته امور آن وزارتخانه را در غیاب عم شجاع

و محترم خود از هر جهت بدرستی اداره فرموده کمال فعالیت و قابلیت ذات ملوکانه خویش را بمنصه شهود رسانیدند.

و در غیبت وزیر معارف افغانستان ذات شاهانه از طرف اعلیحضرت شهید نیزبوکالت وزارت معارف تعیین شده و امور وزارت موصوفه را ترتیب و انتظام خوبی بخشیدند. اعلیحضرت محمد ظاهر شاه با وجود سن جوان یک ذات فعال، عقیف، متدین و وطن دوست و متواضع، حلیم، متحمل بوده دارای ذکاوت و هوش سرشاری میباشند و به تمام صفاتی که ما بوجود مبارک این شهریار جوان خود سراغ داریم یگانه فرزندی و و خلف الصدق پدر بزرگ خود بوده و در تمام ایام شهزادگی از حسن اخلاق و گذاره و سلوک خیلی شریفانه خود نسبت به مادی و سائر افراد ملت تجارب شیرین و خوشگوار داده و در امور اداره این دو وزارتخانه مهم و دوره تحصیلات ذات هایونی خویش بدرستی و نهایت خوبی از عهده برآمده اند و امروز که خداوند متعال زمام اداره این کشور را بکف با کفایت شان سپرده است، با ما موری لایق عهد پدر شهید خود با مراعات خیلی شریفانه پیش آمده و تماماً روش نیکو و خصائل برجسته و معقول اعلیحضرت پدر شهید خود شان را پیروی مینمایند.



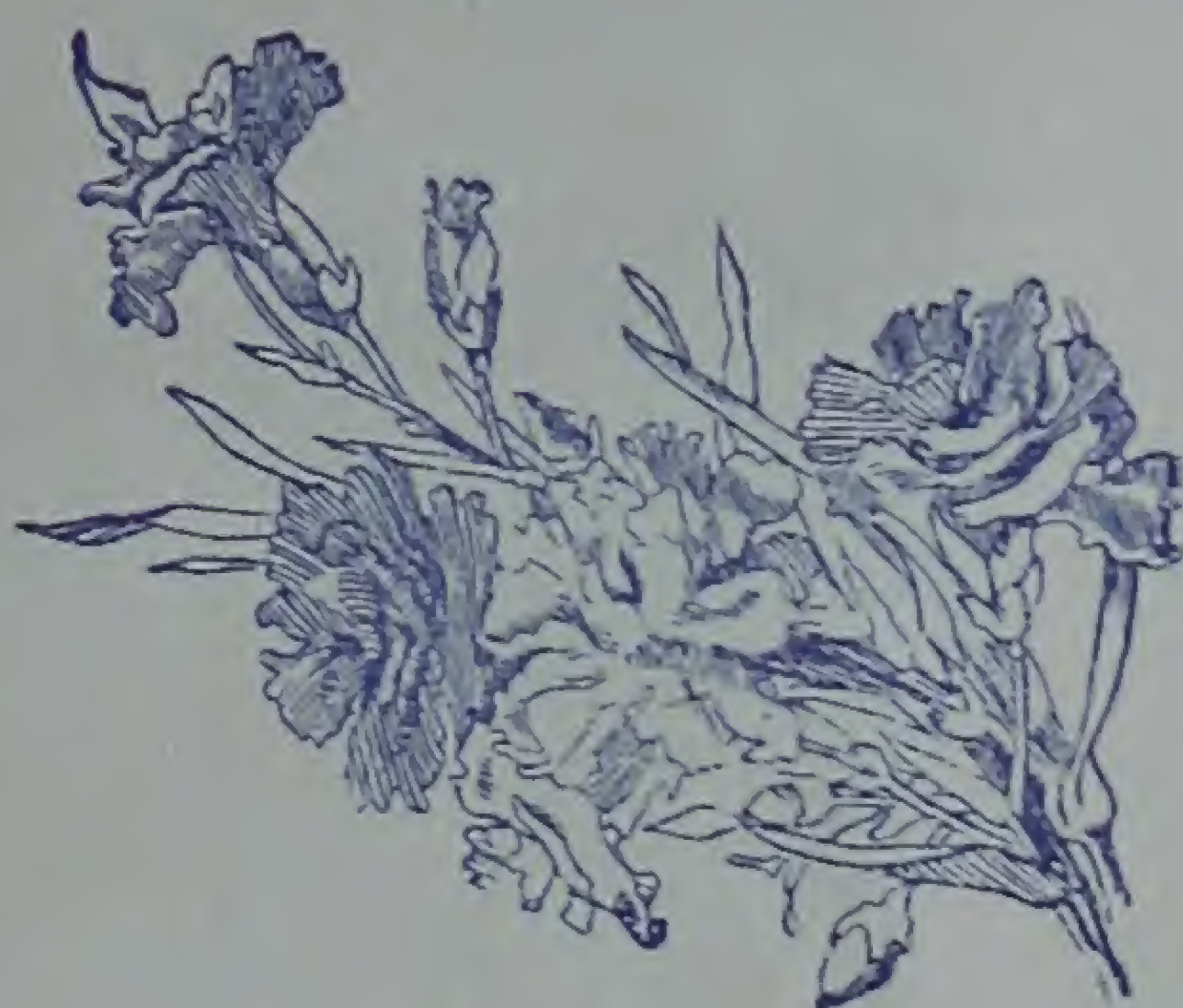
تعهد نامه

اعلیٰ حضرت محمد ظاهر شاه

بمجلس شورای ملی

امروز که اینخادم اسلام به فضل خدای قادر متعال و اتفاق ملت عزیزم به پادشاهی افغانستان انتخاب و سلطنت ما از طرف جمهور طبقات ملت تأیید شده بر اساس ماده (۶) اصولنامه اساسی مملکت حاضر شده ایم عهدنامه را که قبول و تعهد آن بمامتوجه میشود بمحضر شما نمایندگان ملت قرائت کرده و صورت کتبی آنرا بنام سعادت مملکت امضائیم :

به خدای عظیم و قرآن کریم عهد می کنیم که در اعمال و افعال خود ، خداوند جل شانہ را حاضر و ناظر دانسته بحفاظت دین مبین اسلام و استقلال افغانستان و حفظ حقوق ملت و حراست و ترقی و سعادت وطن به اساس شرع متین محمدی (ص) و مقررات اصول اساسی مملکت سلطنت نمایم ، و به برکت روحانیت مقدس اولیای کرام رضی الله تعالی عنہم برای خود استمداد مینمایم .



بیعتنامه وکلای دارالشورای ملی

بمضور اعلی حضرت هما یونی

بسم الله الرحمن الرحيم

به پاس خدمات و فدا کاریهای اعلی حضرت سعید شهید محمد نادر شاه غازی
طاب الله ثراه وجعل الجنة مثواه که این مرد بزرگ برای استقلال و نجات وطن و همچنین از آغاز
جلوس و زمامداری سعادت مندانه خویش تا دقیقه آخرین حیات شرافت مندانه اش در
راه حصول سعادت دینی و دنیوی و حفظ شئون ملی و آسایش عمومی ملت افغانستان
ابراز و حیات قیمتدار بزرگوارانه خود را برای استحصال این مقاصد عالییه فدا نموده ،
هیئت شورای ملی اصالتاً و از طرف مؤکلین خود ها که عبارت از افراد طبقات ملت
افغانستان است و کالتاً به اساس دینی و اسلامی که تعیین اولی الامر فرض ذمه ملت است
و بموجب اصل (۵) اصول اساسی مملکت اعلی حضرت عزیز ملت محمد ظاهر خان خلف
ارشد صالح و سعادت مند و محبوب اعلی حضرت امیر شهید محمد نادر شاه را لیاقتاً و استحقاقاً بحیث
اولی الامر به امارت سلطنت جلیله افغانستان قبول و بحضور شاهانه شان طوعاً و صمیماً
بیعت مینماید ، و قراریکه اعلی حضرت محمد ظاهر خان بمواجهه هیئت شورای ملی
و اشراف واعزه و اکابر ملت این ودیعه شریفه امارت را قبول و تعمیل مفاد اصل
(۶) اصول اساسی را تعهد فرموده اند ملت افغانستان امیدوار و مترصد است که
اعلی حضرت موصوف امور سلطنت مفوضه خویش را مطابق احکام دین مقدس اسلام و مذهب
مذهب حنفی رحمت الله علیه و اصول اساسی مملکت اجرا نموده استقلال وطن و حقوق ملت را
محافظه فرمایند ، از خالق متعال برای اعلی حضرت محمد ظاهر خان در انجام این مقاصد
خطیر و مهم استعانت و توفیقات مزیده را مسئلت مینمائیم .

۲۷ عقر ب ۱۳۱۲
۳۰ رجب المرجب ۳۵۲

۳۵۷۲
۱۱۴۸۴

فرمان پادشاهی راجع به برقراری

ج، ع، ج والا حضرت صدر اعظم صاحب

ج، ع، ج عم محترم سردار محمد هاشم خان صدر اعظم!
خدمات برجسته و جان نثاریهای قابل قدریکه شما در راه سعادت و نجات وطن و اداره
امور آن در ادوار گذشته و هنگام انقلاب مخصوصاً ایام عهده داری تان به صدارت
عظمی به اثبات رسانیده اید يك يك باعث آبادی و اعتلای این وطن تسلیم گردیده و طوریکه
معلوم است خیراندیشی و کاردانی تان ذریعۀ خوشبختی افغانستان و برای مقدرات این مملکت
عامل مؤثری شمرده میشود، لهذا شمارا که در نظر ملت قدردان ما بنحداشناسی و وطن خواهی
معروف و هم مورد اعتماد عامه میباشد مجدداً بر تبه رفیعۀ صدارت عظمای افغانستان مقرر و منظور
نموده امر و اراده میفرمائیم که خود را صدر اعظم سلطنت ما شناخته کابینه خود را بحضور
ما معرفی و بعون الله تعالی اجراآت مملکت داری را مطابق اصول موضوعه الان کما کان
اشغال نمائید.

معرفی کابینه دولت

بمضور اعلیحضرت همایونی

بمضور مبارک اعلیحضرت شهر یاری !

از زیارت فرمان مبارک همایونی نمبر (۳۵۷۲ / ۱۱۴۸۴) تاریخ ۲۷ عقرب که نظر بحسن ظن ذات شاهانه شان خدمات ناچیزانه زمان انقلاب و دوره حکومت اعلیحضرت شاه شهید سعید فدائی را تقدیر و به رتبه رفیعہ صدارت عظمای افغانستان منظور و بمعرفی اعضای کابینه مامورم فرموده اند شرف افتخار حاصل داشته کابینه ام را ذیل بمضور مبارک ملوکانه معرفی مینمایم:

ع، ج، ا، شاه محمود خان : وزیر حربیه .

» » فیض محمد خان : امور خارجیہ .

» » ا، محمد گل خان : داخلیه .

» » فضل احمد خان سابق معین عدلیه : عدلیه .

» » احمد علی خان : معارف .

» » میرزا محمد خان : تجارت و وکیل وزارت مالیه .

» » الله نواز خان : فوائد عامه .

ج محمد اکبر خان : مدیر مستقل طبیه .

» رحیم الله خان : پست، تلگراف، و تلیفون .

اعضای کابینه ذواتی اند که در فوق معرفی شد، خود فدائی و عموم اعضای کابینه عهد مینمائیم که وظائف انفرادی و مجموعی خود ها را بکمال صداقت و جان فشانی مطابق اصول موضوعه و خط مشی ملوکانه اعلیحضرت ایفا نموده از خداوند توفیق کامله را در حسن اجرای وظائف خود خواهانیم.

خط مشی حکومت اعلیٰ حضرت

محمد ظاهر شاه

ج، ع، ج، عم محترم محمد هاشم خان صدر اعظم !

خط مشی حکومت جدیدۀ ما بر طبق مقررات شرع مطهر و ترویج او امر دین مبین محمدی صلی الله علیه وسلم بر وفق خط مشی اعلیٰ حضرت شهید و الد مرحوم ما ست که به عون الله تعالی در مملکت عزیز اسلامی ما بهمان اساس همه امور جریان پذیر میگردد - و هکذا سیاست امور خارجه این مملکت بر طبق معاهدات دوره سلطنت اعلیٰ حضرت شهید موصوف با دول متعاهده کماکان ادامه خواهد داشت.

خط مشی حکومت اعلیٰ حضرت محمد نادر شاه شهید

اول - حکومت موجوده موافق با حکام دین مقدس اسلام و مذهب مذهب حنفی امور مملکت را اداره و اجرا خواهد کرد و برای اینکه شریعت غرای محمدی (ص) در امور مملکتی قائم و دائم باشد ریاست شورای ملی و وزارت عدلیه مسئول میباشند و شعبه احتساب از امور لازمی این حکومت است، بیک صورت منظم این شعبه دائر خواهد شد، موافق با حکام دین الهی افغانستان بدون امتیاز قومیت و نژاد با هم برادر و در حقوق مساوی یکدیگر شناخته می شوند، حجاب در افغانستان موافق بدین و شریعت محمدی صلی الله علیه وسلم قائم خواهد بود.

دوم - منع رشوت و شراب نوشی - در حال ما مورین حکومت از هر مدار جیکه باشند در وزارت عدلیه به قرآن عظیم الشان عهد خواهند نمود که هیچگاه رشوت و هدیه از اهالی نمی گیرند و بپاک نفسی و پاک دامنی خدمت خلق الله را اجرا می کنند و بدولت متبوعه

خویش از امروز بعد خیانت مالی یا عملی نمی نمایند و صادقانه بوظیفه خویش می پردازند جزای شراب نوشی موافق به شریعت محمدی (ص) داده خواهد شد فروش ظاهراً و خفیه شراب در تمام افغانستان ممنوع است اهالی بساختن شراب مجاز نیست در خانه که شراب ساخته شود یا دکانیکه شراب بفروشد دولت چون تحقیق کرد و به ثبوت رسید ضبط می شود و اشخاص جزای شرعی خواهند دید اگر به ما مورین حکومت ثابت شد که شراب می نوشد علاوه از جزای شرعی از ما موریت طرد می شود، تبعه خارجه ازین حکم مستثنی است.

سوم - امور حربیه افغانستان برای حفظ استقلال و نگهداشت امنیت مملکت: - حکومت موجوده میخواهد يك قشون منظم با اسلحه ساخت جدید تشکیل کند و نهایت توجه باین مسئله که حیات و ممت افغانستان وابسته اوست صرف می نماید و برای اینکه صاحبمنصبان نظامی ما تعلیم یافته شوند و از علوم و فنون حربی دنیای متمدن و استعمال آلات و ادوات حرب بداند مکتب حربیه زود از زود تشکیل و ترتیب میگردد، مسئله گرفتن عسکر صورت قومی و خوش برضا جاری می شود.

چهارم - ادامه و برقراری و استحکام مناسبات افغانستان با دول خارجه: - مثل زمان امان الله خان مناسبات افغانستان با دول خارجه که جریان داشت جریان خواهد کرد و حکومت موجوده دوستی و سلوک مرغوب دول متحابه را نسبت به افغانستان آرزو و خواهش دارد و هم حکومت موجوده با تمام موجودیت خود برای حفظ و استقلال افغانستان و ارائه کردن نظر دوستانه و خیر خواهانه خویش با دول معاهدین حاضر و آماده است.

پنجم - امور داخله: - وزارت داخله در تعیین حکام و مامورین ولایات و حکومتی های اعلی و کلان و باقی حکام اهتمام و توجه تام خواهد کرد که کار به اهل کار داده شود و فهرست مامورین خویش را به مجالس انتخاب خواهد داد تا غور و تحقیق کرده شود و هم برای ترمیم و تعمیم تلیفون و تلگراف سعی و کوشش خواهد نمود و انتظام پرسته را بصورت خوبترین و آسانترین تامین خواهد نمود برای ترمیم راه های عبور و مرور موثر، گادی زود از زود توجه خواهد نمود.

ششم - مالیات را وزارت مالیه بصورت خوب اداره خواهد کرد و کوشش خواهد نمود که تمام ولایات اقساط مالیه را مثل سابق به خزینۀ دولت تادیه کنند، محصولات گمرکی هم در گمرک جاهای ولایات مثل سابق گرفته میشود، باقیاتیکه در ملک مانده باشد بطریق مراعات جمع می شود اما تسهیلات داده خواهد شد تا اشخاص باقی ده خوار و پریشان نشوند و هم دولت دچار زحمت نگردد، آنچه حکومت های سابق نسبت به باقیات حکم معافی در اعلامها نموده اند منظور است.

هفتم - تجارت و زراعت: - افغانستان امروز از پیشتر بیشتر باین شعبه کارا احتیاج دارد و می خواهد با دول ایران ایتالیا، فرانسه، بریطانیا، اتحاد جماهیر اشتراکیه، امریکا، بلجیم، جرمنی، جاپان و غیره دولیکه آرزو داشته باشند مناسبات تجارتی خود را باز کند و از دول متمدن درین راه استفاده نماید و راه آهن را زود از زود آغاز کند و معادن افغانستان را بکار بیندازد، نه رهای آب برای زراعت تعمیر نماید حکومت موجوده می خواهد وسایل زراعتی دنیای متمدن را تا باندازه امکان در زراعت افغانستان تطبیق نماید.

هشتم - علم و فن: برای ترقیات دینی و دنیوی افغانستان از اهم ضروریات شمرده میشود و حکومت حاضر این مسئله را خیلی اهم میدانند، هر وقتیکه شورای ملی تشکیل وو کلای ملی جمع شوند امید است راه خوبتری نسبت باین مسئله یافته شود که تا ملت خود را برای حفاظت خویش علماً مستعد ساخته بتواند.

نهم - شورای ملت: - وکلای ملت از تمام اهالی بمرکز میرسند، صورت انتخاب بطور سابق بوده و کلارا اهالی از دانشمندان و علما و صادقان و بهی خواهان که ملت بر آنها اعتماد کلی داشته باشد انتخاب خواهند کرد و وزرای دولت و حکام، مسئول وکلای ملت خواهند بود ریاست شورا حق تفتیش خواهد داشت، و رئیس شورای ملت از طرف وکلای ملت انتخاب میشود.

دهم - صدر اعظم با انتخاب و منظوری شاهانه تعین میشود، و صدرا عظم کابینه وزراء را تشکیل کرده بحضور شاهانه معرفی می نماید و منظوری حاصل می کنند.

تعزیت و تهنیت گوردیپلو ماتیک

بمحضور اعلیحضرت هما یونی

بیانیہ ع، ج شیخ السفرا

اعلیحضرتا،

از طرف همقطاران محترم و از جانب خودم، افتخار دارم باعلیحضرت شما عمیق ترین احساسات همدردی و مراتب تسلیات ما را در سوگواری عظمی اعنی فقدان و ضیاع اعلیحضرت پادشاه محمد نادر شاه که اعلیحضرت شما و افغانستان را متالم گردانیده است، تقدیم داریم. امید داریم که تمام این همه مظاهرات همدردانه که با اعلیحضرت شما از همه اطراف میرسد الم و اندوه شما را تا اندازه تسکین و بار طاق و توان فرسائی را که با اعلیحضرت شما نسبت باین سانحه تحمیل میشود، تخفیف نماید، اعلیحضرت شما را درین موقع جلوس تان به تخت افغانستان سلام نموده آرزوهای دوستانه ما را که برای ترقی و پیشرفت کامل تمام امور و کارروائیهاییکه بمقصد تحکیم دولت افغانیه و استقلال آن و سعادت ملت افغان دارند، ابراز و اظهار میداریم.

نطق اعلیحضرت بجواب شیخ السفرا

جناب شیخ السفرا،

از احساسات همدردی شما و همقطاران محترم تان که درین موقع غم انگیز سانحه شهادت یدر معظم ما نسبت بما ابراز فرمودید کمال تشکر داریم. فی الحقیقت این صدمه جانکاه برای ما و مملکت ما اسباب آنچنان کدورت و تأثیری است که فراموش نخواهد شد، اما خیلی خوش و ققیم که معاضدت و وفاداری بسیار صادقانه ملت ما و هم مظاهرات پر لطف دول دوست و متعاهد افغانستان، موجب تخفیف این صدمه ناگوار واقع و تاحدی باعث تسلی ما شده است.

ضمناً از اظهارات دوستانه و نیات خیر خواهانه تان نسبت بجلوس ما به تخت شاهی افغانستان اظهار قدردانی و امتنان نموده از اینکه با تأییدات الهی که آرزوی یگانه ما تشیّد و تأیید مناسبات صمیمانه افغانستان مستقل با دول دوست اوست، بشما اطمینان داده خواهشهای نیک خود ما را برای سعادت ملل و ممالک شما اظهار میداریم.

واقعۀ شهادت اعلیحضرت

شاه شهید محمد نادر شاه غازی

پادشاه فقید افغانستان

پادشاه نجات بخشا، شهریار ترقیخواه، محصل یگانۀ استقلال و وطن، احیا کننده شئون و مفاخر تاریخی افغانستان، تاجدار علم و ادب پرور، مربی و مروج تمدن صحیح عصر، خادم و دوستدار شریعت اسلام، فرزند فوق العادۀ افغانستان « اعلیحضرت محمد نادر شاه غازی » و آن وجود شریف و گرامیکه تمام آرزوها و آمال مقدس ملی ما را گنجینۀ بی پایان و بحر بی کرانی بود (شهید راۀ محبت و خدمت وطن گردید) انا لله وانا الیه راجعون .

اعلیحضرت محمد نادر شاه غازی را دست غدرو خیانت یکنفر غداری شهید کرده دوازده ملیون نفوس بیچارۀ این کشور را تعزیه دار گردانید ! همان شهر یاریکه وطن پرور، ملت نواز، ترقیخواه، دوستدار علم و ادب بوده تمام مدت حیات شریف و راحت و آسایش خود و خانوادۀ نجیب خود را فدای خدمت و آسایش این ملت کرده بود !

اعلیحضرت محمد نادر شاه مدت سی سال تمام از عهد اولین مرحلۀ رشد و جوانی تار حق آخرین حیات مثل يك عاشق شیدا بوطن و ملت خود علاقه مندی داشته، و پروانه وار بحول شمع وطن میگردید، گاهی داخل صنف عسکر شده بنام کند کمشری، خدمشری، جنرالی، نایب سالاری، سپه سالاری برای بلندی شان و عظمت ملت و مملکت خدمت میکرد، هنگامی بنام رئیس تنظیمیۀ مشرقی و خان آباد و غیره گرد مذلت و بدبختی را از چهرۀ اهالی وطن شسته راحت و سعادت آنها را تأمین میفرمود،



شهریار فقید افغانستان اعلیٰ حضرت محمد نادر شاہ شهید

اعلیحضرت محمد نادر شاه غازی آن شاه مظلوم و آن فرزند دلسوز و عاشق وطن بدرجه شهادت فایض گردید، همان پادشاهی که در راه تحصیل استقلال افغانستان يك قائد نیرومند و برای نجات افغانستان از آتش بیداد نفاق و شورش خانمانسوز گذشته جان عزیز خود و برادران و يك جمع کبار و صفار خانواده نجیب خودش را در معرض تهلكه انداخته، جان، ناموس، سعادت و شرافت این ملک و ملت را تأمین کرده بود.

همان شهریار بزرگ و نیرومندی که پیاداش آن خدمات برجسته و بزرگ، بتقدیر و حق شناسی این ملت به اریکه شاهی جلوس فرموده خزاین خالی مملکت را ملو ازسیم و زر، سامان و اسباب تاراج شده دولت را چند مراتبه زایدتر تکمیل و امنیت را در سرتاسر کشور قایم و اشرار را بکلی قمع کرده و تشکیلات عسکری، پولیس، معارف، مطبوعات انجمن های علمی، ادبی، دارالفنون، عمرانات، عمارات عالییه، شوسه ها، مخبرات، نقلیات، شفاخانه های حربی، دارالایتام، درالمجانین و بالاخره تمام لوازم مملکت و حوائج مهمه و ضروریه که يك ملت بآن محتاج است همه را بعملیات خارقه نمائی در ظرف چهار سال و چند ماه مدت زمامداری خود تکمیل و مورد استفاده قرار داده بود، همان شهریار لایق ما را بالاخره در محفل که بروز چهارشنبه ۱۶ عقرب ساعت (۳) بعد از ظهر به تقریب تقسیم انعامات برای طلاب افغانی در چمن مقابل قصر دلکشاه ترتیب داده شده بود و این شهریار معارف پرور مطابق مرسوم همه ساله برای طلاب مکاتب شهر محض تشویق به علم و عرفان بدست حق پرست خود انعام داده و دست با عاطفه پدری را بسر و روی هر کدام نوازش میداد، در چنین محفل شریف در چنین مجمع متبرک، در جائیکه ملایك آسمان بعلم دوستی و شفقت پدرانه این شهریار نسبت باولاد افغانستان احسنت و رحمت میفرستاد! دفعتاً يك شخص ناپاکی موسوم بعبد الخالق تفنگچه از آستین غدرو خیانت برآورده و سه زخم التیام ناپذیری بقلب و سینه آنو جود مقدسیکه کعبه آمال تمام ملت افغانستان بود وارد نمود.

اعلیحضرت محمد نادر شاه غازی شهید و خانواده نجیب شان از لحاظ شرافت برجسته گی اخلاق، خدمات مهمه و انواع فداکاری ها و جان بازی هائی که بملت و کشور افغانستان نموده اند محبوب خاص و عام این ملت بوده عسا کر، مامورین، طلاب مدارس

و سایر طبقات هر کدام شان را چون جان عزیز خود دوست داشته و ابداً مایل نبوده و نیستند که اقلاً خاری بیای شان اذیت نماید، ولی بد بختانه برخلاف توقع و انتظار عموم اینچنین شخص نابکاری ارتکاب رذیلانه کرده و جلب بغض و نفرت عموم را نسبت بخود نمود. مرا تب قدر شناسی و وفاداری این ملت حق شناس را خوانندگان عزیز درسطور آتی یعنی آغاز جلوس شهریار موجوده فرزند صالح و نجیب اعلیحضرت محمد نادر شاه فقید بخوبی میدانند.

پس ازان بروز دوم واقعه شهادت مراسم تشییع جنازه و تدفین آن شهید راه سعادت مملکت افغانستان که در روز پنجشنبه ۱۷ عقرب گرفته شده بود، در روز مذکور بدون آنکه از طرف دوائر رسمیه اعلامی شده باشد عموم طبقات فوج و گروه گروه چون سیلاب مواجی در اطراف سرك سمت مشرقی ارگ و طول جاده استقلال و وزارت حریبه و مسجد عیدگاه - بایك عالم تأثر و اندوه دیده میشدند که از تقدیم بیعت با اعلیحضرت محمد ظاهر خان در سلام خانه فراغت یافته و بطرف مسجد عیدگاه برای ادای نماز جنازه آن شهید سعید راه خدمت وطن می شتافتند، از جلو دروازه شرقی ارگ الی مسجد عیدگاه و تپه مرنجان افراد قطعات عسکری و صنوف متعدده اهالی در حالیکه تماماً غوطه خوارا مواج حزن و اندوه و الم فوق العاده بودند دیده می شدند. عساكر با فاصله مختصری از هم ایستاده و تفنگ های خود را به علامت تعزیت معکوساً بدوش افکنده بودند - و مقرر گردیده بود که جنازه آن پادشاه معظم و شهید راه وطن به حمل موتر به مسجد عیدگاه (جهت ادای نماز جنازه) و از آنجا بمدفن آبائی شاه شهید به تپه مرنجان نقل داده شود، همان است که در ساعت ۱۱ روز جنازه آن شهید سعید به حمل موتری که به اقسام گل ها تزئین شده و وقار و عظمت مخصوصی بخود گرفته بود، از ارگ خارج و در حالیکه در جلو آن قطعات عسکری با علم های شریف و به عقب آن وزرا، معین ها، رؤسا و اعضای مجلس اعیان و شورا، جمعیت العلما و مشائخ و صاحب منصبان بزرگ نظامی و ملکی بایك عالم اندوه و تأثر و آه و فغان آنرا مشایعت میکردند. به تأنی طرف مسجد عیدگاه بحرکت افتاد و در عرض راه بر جنازه مبارك شاه شهید از هر طرف گلها نثار و غلغله های تکبیر و تهلیل آمیخته با غریو و فغان شنیده میشد، و بهمین ترتیب به ساعت ۱۱ و ۳۰ دقیقه به دروازه مسجد عیدگاه و اصل و درین موقع از طرف قطعات عسکری بانوای

موزیکه و آداب عسکری ادای سلام و احترام گردیده و موتر حامل جنازه آن شهید سعید جنت مکان در میان غریو و فریاد و فغان عموم طبقات داخل محوطه مسجد عیدگاه (که سر تاسر آن از منتظرین صلوٰۃ جنازه شاهانه مملو بود) گردیده و بدوش صاحب منصبان بزرگ نظامی و علمای محترم به محل ادای نماز جنازه نقل داده شد و نماز جنازه آن شاه شهید سعید به جمعیت کثیری (که نظیر آن تا کنون در آنجا دیده نشده و گویا که ملائک از آسمان جهت اشتراک در نماز جنازه ایشان نازل شده بود) به بهترین طرزی ادا گردید، در خاتمه نماز جنازه و تلاوت ادعیه طولانی کثیره بر روح آن شاه سعید و ذکر آن محاسن و مزایای تاریخی و اسلامی و خدا شناسی و ملت پروری و وطن دوستی و خدمات عالی ذات شهرباری که در طول حیات درخشان شان برای ملک و ملت افغانستان انجام داده اند و اینکه آن جنت مکین طوریکه درین دنیای فانی پادشاه معزز و معظم بودند در عقبی نیز در زمره سلاطین شهدا شامل شدند ولی افغانستان ازین ناحیه بواسطه اقدام یک شقی سیه روزگار خساره زیادی کشید که تلافی آن بجز از اینکه مادست بیعت را بفرزند ارشد این شاه شهید اعلیحضرت محمد ظاهر خان داده و بخاندان شریف و نجیب شان یک اخلاص و اعتماد کاملی بدل می پرورانیم، بدیگر صورت ممکن نیست؛ از زبان حتمائیک ترجمان جناب مستطاب نورالمشائخ صاحب به لهجه و آهنگ مخصوص رقت آوری که عموم حضار را به گریه درآورده بود؛ بیانات مهیج و مؤثر دیگری نیز ایراد گردید و عموم علما، فضلا، امنا، و معاریف ملکی و نظامی حتی عموم طبقات ملت مناقب و مزایای عالیۀ اخلاقی و مراتب خدمتگذاری و جان نثاری و دیانت پروری و ترقی خواهی آن شاه سعید و شهید را تذکر نمودند، بعد از ادعیه کثیره بر روح مبارک آن شاه شهید جنت مکان و بقای عمر و اقبال اعلیحضرت محمد ظاهر خان تاجدار جدید افغانستان بهمان تجلیل و احترامات فوق العاده جنازه آن شاه شهید راه سعادت و مفخرت مملکت افغانستان را به موتر حمل و بطرف تپه مرنجان با یک آداب و احترامات مجلی نقل دادند - لدی الوصول به دروازه مسجد عیدگاه مجدداً قطعات عسکری مراسم سلام و احترامات شایانی را ایفا کردند و موتر جنازه با تجلیل و وقار مخصوصی بحرکت

افتاد. برای اجرای مراسم تدفین آن تاجدار با فضل و تاریخی افغانستان، جمعیت کثیری از طبقات مختلفه در تپه مرنجان و اطراف آن مشاهده میشد، عندالورود به حد و مدفن جنازه آن شهید سعید به دوش علمای محترم و صاحب منصبان عسکری و معاریف ملی که هر کدام از یکدیگر برای تشریف جستن بآن پیشی می گرفتند، به مدفن نقل و بر طبق مقررات اسلامی، آن فخر تاجداران افغانی را که طول حیاتش را يك سلسله مجاهدات و خدمات تاریخی در راه حصول سعادت خاك افغانستان تشکیل میداد و اخیراً در راه خدمت همین خاك جان عزیز خود را فدا ساخت بظهر پنجشنبه بخاك سپردند.

بعد از ختم فاتحه چهل ذات همایونش در خواست مجازات قاتل از طرف ملت شده و پس از اینکه قاتل نابکار و معاونین قتل محمود، عبدالله، اسحق خودشان در محکمه عدلیه با فعال شنیعه خود اعتراف کردند عبدالخالق قاتل و محمود اعدام و عبدالله و اسحق محکوم بحبس دوام گردیدند.



جناب مرحوم معفور سردار محمد يوسف خان
Le Défunt Sirdar MOHAMMED
YOUSSEF KHAN père de S. M.
NADIR CHAH.



جناب مرحوم معفور سردار محمد يحيى خان
Le Défunt Sirdar MOHAMMED
YAHYA KHAN grand'père de
S. M. NADIR CHAH.



جناب مرحوم معفور سردار محمد آصف خان
Le Défunt Sirdar MOHAMMED
ASSEF KHAN oncle de S. M.
NADIR CHAH.

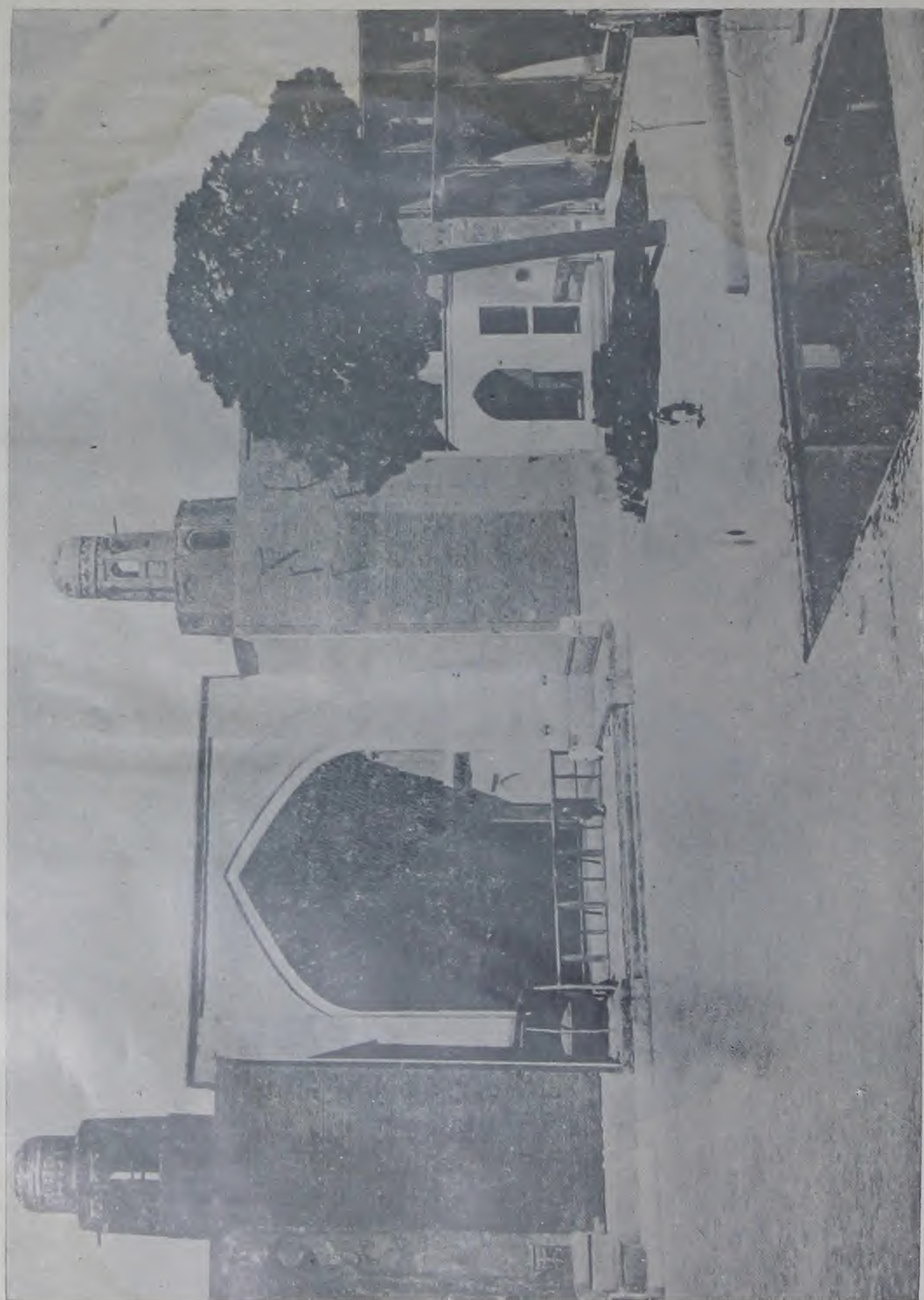
يك فوتوى تاريخى كه بعد از حصول استقلال در وزارت حربه گرفته شده



اعليحضرت غازى محمد نادر شاه شهيد و والا حضرتين سردار شاه وايخان غازى وزير مختار
و سردار شاه محمود خان غازى سپه سالار و وزير حربه

Photographie prise après la victoire de la Guerre de l'Indépendance
au Ministère de la Guerre.

De gauche à droite : S. M. Nadir Chah, S. A. R. Sirdar Chah Vali
Khan Ministre Afghan à Paris, S. A. R. Sirdar Chah Mahmoud Khan
Ministre de la Guerre.



جامع شریف هرات
La Grande Mosquée de HÉRAT.

شرفاقت مآب جناب قلیب صاحب



شرفاقت مآب جناب حضرت صاحب نورالاشراق





تتبعات تاریخی :
بقلم آقای محمد یعقوبخان

نژاد افغانیان

سهل ترین موضوع از لحاظ وضاحت مباحث تاریخی و موجود بودن آثار و شواهد مستند کنونی یا مشکلترین مسئله از جهت عدم توجه مورخین وطنی و درهم ساختن حقایق تاریخی موضوع نژاد اهالی عزیز افغانستان است، چه در صورتیکه اقوام مهاجر آریائی که این سرزمین عزیز یعنی مهد پرورش و گهواره قدیمه نژاد آریائی در ممالک و امصار بعیده رفته و توطن گریده اند امروز میتوانند با جرئت اثبات نژاد کرده و تاریخی برای خود تدویر نمایند آیا قوم قویم و ملت تاریخی این سرزمین که میتوان آنرا ابوالآبایی آریه نامید نمیشود تاریخ روشنی در موضوع نژاد خود داشته باشند؟

پس باید اذعان نمود که ذوق شخصی مورخین گذشته وطن مقتضی همین مسئله بوده که خواهی نخواهی نژاد اهالی را منسوب باقوامی نمایند که نزد آنها مرقعیتی داشته است همچنان اسناد خود قول اشخاصی را قرار میدادند که آنها بدون زحمت تحقیق و تتبع یکی بعد دیگر متوسل بروایت تخریصی یک مورخی شده اند امثال مورخ فرشته، تاریخ سلطانی، خانبهان لودی خورشید جهان و امثالهم.

انجمن ادبی کابل که از آغاز تاسیس تا کنون همیشه مطالب مهمه ملی یعنی احیای ادبیات، تاریخ و مشاهیر و باقی شئون قدیمه ملیه پرداخته است از انجمله موضوع تاریخ قدیم وطن یعنی دوره قبل الاسلام و تاریخ ادبیات، نژاد و غیره را از لحاظ تحقیقات و نگارش دیگران در نظر داشته است؛ جناب یعقوب حسن خان که در همین موضوع ذوقی دارند مدت چندی بود که بکتاب مخلفه موثوق خارجی و داخلی رجوع فرموده و تحقیقاتی نسبت بنژاد، خصوصیات تاریخی ملت نجیب افغانستان می نمود و

آخرأ بترتیب و تدوین یکمده نوت های مهمی موفق شده و در نظر دارد که آنرا بعنوان تاریخچه قدیم افغانستان یعنی ادوار قبل الاسلام طبع نماید. عجالتاً جناب معزی انیه از جمله آن یاد داشت های سودمند خود عدد را به مقصد اخذ مطالب نژاد اهالی این سرزمین برای سائنامه کابل اهدا نموده است که بنده بترتیب و تسوید آن پرداخته اینک بنظر قارئین محترم میرسانم.

(غلام جیلانی اعظمی)

معاون انجمن

آریه ها

مؤلف در مقدمه کتاب تاریخ قدیم افغانسان که در دست دارد بحث مفصل از مسکن اصلی آریه ها کرده و توضیحاتی (۱) داده است پس اگر این موضوع را درین مختصر که مقصد ما از توضیح نژاد افغانیان است تکرار کنیم مسئله بطول انجامد، لهند اعجالتاً از تکرار موضوع صرف نظر کرده و مقصد را بطور آتی مینگاریم.

۱ - مردم آریه و یا هند و اروپائی درین ایام هندوستان شمالی، افغانستان، تاجکستان، ایران آرمینیه، قفقاز، کل یورپ «ماسوای هنگری لیب لند» روس جنوبی و فن لیند «سکوفت» دارند و مردمانیکه از یورپ به امریکه، و افریقه جنوبی، استرالیایا و نیوزیلیند رفته متوطن شده اند هم از نژاد هند و اروپائی میباشند اهالی هنگری، لیب لیند، روس جنوبی و فنلیند زرد پوست میباشند.

عتیقه شناسان و محققین تاریخی اروپا پس از اینکه مصر در سالهای اهمیت الواح و عتایق ۹۹ - ۱۷۹۸ میلادی بدست ناپلیون معروف مفتوح گردید، مصروف قدیم در تاریخ و متوجه به تحقیقات تاریخ و تمدن سرزمین شرق و تهذیب و تمدن ملل مذکوره گردیدند.

گرچه قبل ازین هم مورخین اروپائی از قبیل یونانیها و رومیها خدمتی بتوضیح تاریخ ملل و ممالک مشرق کرده بودند ولی این تحقیقات مابعد در مصر مباحث تاریخ گذشته را غالباً مستند ساخته و کشفیات جدیدی را بران افزود، مخصوصاً کتیبه هائیکه از سرزمین های قدیم و تاریخی بدست آمد بیشتر برای حل غوامض تاریخی کمک کرده و اسناد مهمی بدست محققین داد.

مثلاً موقعیکه نظامیان فرانسوی در قلعه «سینت جولیان» مصروف کار و عملیات بودند اتفاقاً سنگی معروف به «روزیت» بدست آنها آمد که تحریرات منقوره اش به سه رسم الخط و سه زبان بوده و ناپلیون بزرگ آنها را بمقتصد ترجمه و تحقیق بفراستاده و متخصصین این فن در آن شروع به تحقیق نمودند (۱). پس از استفاده از ینگونه آثار تاریخی ذوق و شغفی به مورخین و متبعین اروپائی پیدا شده بحفريات و کاوشهای دیگری پرداختند که امروز حیات یافتن تاریخ ادوار زندگانی بشر قدیم مرهون همین کیفیت است یعنی آثار مکتشفه از امصار و بلاد قدیمه، کتیبه ها و الواح منقوشه بخطوط و علامه های بشر گذشته بهترین ترجمان حالات و حیات شان بوده و خود بخود آنها از چگونگی حیات و کیفیت تمدن و تهذیب ملل مذکوره اظهار و نمایندگی می نمایند مثلاً سوماریها، عیلامیها و آشوریها و غیره شرح بعضی وقایع را بالواح گلی بی رنگ و شیشه دار تحریر کرده و آنها را مثل خشت و ظرف گلی پخته میکردند، مصریها ب سنگها و پوست بوتهایی روس (لنظ انگلیسی پیر بمعنی کاغذ از ان اشتقاق یافته) می نگاشتند، بالاخره ازین الواح مدفونه - تمدن قدیم و درخشان شرق بدست آمده و مبرهن گردید که سرزمین باعظمت شرق مهد پرورش و ولادت انبیای اولی العزم (علیهم السلام) و ایشیائیها معلم و مربی اخلاق، مؤسس تمدن و اصول اجتماع و بانی حکومت و اهل تدین بوده و بپای دنیای بشریت ازین صفات و محاسن و مکارم اخلاق بمنازه خرد سرمشق هاداده اند.

واضح است که برای تهیه لوازم زندگانی بشر منطقه مساعد و موقعیت اراضی برای مساعدترین حصه زمین میباشد بنا بران برای زندگی و رهائش انسانهای قدیم مورخین ممالک عراق، مصر، شامات و غیره را از لحاظ آب و هوا، سرسبزی و شادابی اراضی موزون دانسته و برای سکونت اجتماعات انسانی و طی کردن مراحل ترقی مساعد ینداشته اند همچنان از کتب قدیمه (وید) و (آویستا) معلوم میشود که قطعات اراضی (سغد) ماوراءالنهر و (آریانه) هرات، (باختر) بلخ نسبت به امر روز بیشتر سرسبز و شاداب و دارای جلگه های وسیع و مرغزارهای لطیف و کوه های سرسبز و مملو از اشجاری بوده از حیث علف، نباتات هر قسم، طیور، مواشی و غیره وسایل تغذیه انسانی و حیوانی خوبتر برای گذاره و سکونت مساعد بوده. لهذا اگر مهد پرورش و گهواره تربیت نخستین بشریت را مورخین از لحاظ استعداد خاک و مواد ضروریه طبیعی به اراضی مسکونه فعلی نسل سابی منسوب نموده باشند بامهمین دلایل نمیتوان ولایات شمالی افغانستان و ماوراءالنهر را ازین استعداد بی بهره دانسته و یا آنرا محل سکونت بشر قدیم نتوان شمرد، علاوه تا چین و افغانستان در منطقه معتدله شمالی واقع شده برای سکونت انسانها مساعد و موزون میباشد.

گرچه تا هنوز درین ولایات اصراً حفریاتی شروع نشده تا از خرابه زار و آثاریکه شواهد قدامت این شهرها بشمار است اسباب و اسناد لازمه کشف شود ولی باین هم تا جائیکه علمای حفريات مخصوصاً هیئت های علمی فرانسه بقدریکه در خرابه زار بلخ تدقیقات کرده و نظریاتی اظهار نموده اند معلوم میشود که این سرزمین در یک

نخستین کسیکه این کتیبه ها را خراشده و مرقف بفهمیدن شد شامیدان فرانسوی است.

زمانه خیلی قدیمی مهد زندگانی انسانهای بوده که هنوز از تمدن کلد و آثار خبری نبود - و یقین است اگر حفاریات اصولی در ولایات مذکوره اجراء شود آثار و شواهد مهمه دیگری بدست خواهد آمد که تمدن اقوام آریائی اینخاک را نسبت به آثار و کلد نیز قدیمتر ثابت کند -

پس تاسی با قوال علمای تاریخ کرده میگوئیم : که مرکز زندگانی اولیه و مهد پرورش نخستین اقوام آریائی شمال مملکت عزیز ما افغانستان بوده و در ادوار مختلفه قسمت های عمده ازینخاک نظر بکثرت و تناید نفوس خود و یاد دیگر حوادثیکه در مرور حیات انسانی طبعاً واقع میشود مجبور به مهاجرت ها شده و در جلگه های وسیعه هند و فارس و ممالک غربی رفته و قسمتی توطن بهمین خاک های پدری و سرزمین تاریخی خود اختیار کرده و در عین حال از کوهستانات و جلگه های مساعد و شاداب و وطن استفاده نموده اند که اقوام موجوده افغانستان باختلاط جزئی از خونهای بعضی همسایه های مشرق مثل مغل ها و کمی هم از سامی های عهد اسلام باقی همه از بقایای همان آریه های قدیم و اخلاف صحیح پدران تاریخی خود میباشند شهر های قدیمه افغانستان مثل بلخ ، آریانه ، کابل و بست بارعایت اسلوب مدنی در تاریخ های قدیمه معمور و محل سکونت اجتماعات بزرگی از اهالی خود این سرزمین بوده که هنوز سکندر مقدونی و کوشانی ها درین خاک دست نیافته و قبل از تسلط این حکومت مهاجرت و یاهجوم اقوام سامی در افغانستان مطلق واقع نشده بود پس ازین تشریح مختصر به مرام اصلی خود رجوع مینمائیم .

لغات و زبان که یکی از مهمترین وسایل قرابت انتساب انسال و اقوام جهان است درینجا بیشتر جلب توجه ما را کرده و لازم افتاد مختصراً از انتساب زبانهای افغانستانی بادیگر السنه آریائی بحثی نمائیم لهذا میتوان فهمید که عموم لغاتیکه اقوام آریائی مثل اروپائیها امریکائی ها (که از یورپ به امریکه توطن گرفته اند) ، هندی ها ، افغانستانی ها و ایرانی ها و غیرهم بدان متکلم اند شاخه های يك اصل یعنی زبان آریه تاریخی و بادخالت جزئی و یابیشتری (اما بعد از هجومات مغل ها و سامی های اهل اسلام) که برور دهور لغات سامی ها و مغل ها دران تأثیر نموده امروز مورد محاوره و تکلم اقوام مذکوره میباشد - اسلاف و متکلمین السنه موجوده آریه و یاهند و اروپائی چندین قرن قبل از ولادت مسیح علیه السلام از بحراطلس الی رودکنگا و دریای طارم ترکستان مشرق سکونت داشتند .

علمای السنه زبانهای آریائی را دریازده شعبه () قرار گردن چایلد Gordon Childe تقسیم کرده که منجمله آن ما فقط سه شعبه را که موضوع بحث بوده و در آسیا تعلق مخصوصی دارند بیان مینمائیم .

۱ - زبانهای متفرقه فارسی است یعنی زبانهاییکه در کتیبه های قدیمه شاهان هخامنشی و در گاته ها (سرود ها) و کتب دینی مؤخرتر پارسی * ژند * () در قید تحریر آمده ، و عده دیگری از زبانهاییکه از ترکستان مشرق الی قفقاز و یورپ منتشر بود .

۲ - شعبه دومین مشتمل است به زبانهای هندی که بدو اسنسكرت و باز پراکریت های قدیمی و بالآخره زبانهای عصری مروجّه هندوستان شمالی مشتق از آن شده .

* میگویند در عهد ویشناس شاه ملخ [فردوسی در شاهنامه این بادشاه را گشتاسب نامیده است] که از ملکه او « حوتاوس » نام میبرد زردشت یکی از زبان های علمی و درباری کتانی را تدوین نموده نام آن را « ژند » نهاد - « ژند » جزو چقماق را گویند که شعله آتش میدهد - ژند بسیار مشکل بود لهذا شرح آن تحریر و نام آن « پاژند » نهاد شد - پاژند حصه دیگر چقماق را میگویند - یعنی وقتیکه « ژند » با « پاژند » تصادم خورد جلوه بنظر بیاید - لیکن این شرح از متن هم مشکل تر بوده شرح مزید لاحق آن گردید چنانچه نام شرح دومین اوستا گذاشته شده (سخندان فارس)

این کتابیکه پارسی ها آنرا مقدس میشمارند در زبانی نوشته شده که آنرا عموماً آویستائی میگویند ، و این زبان از زبان کتیبه های شاهان هخامنشی دارای اختلاف است - آتش پرستان عقیده دارند که کتاب دارای ۲۱ جلد بود و بحروف طلائی بر دوازده هزار پوست گاو نوشته شده بود - و میگویند که بعد از زوال سلطنت هخامنشی بر باد شد و جزء کیکه بدست آمد بگفته سکندر یونانی در زبان یونانی ترجمه گردید - بعد از آن یکی از پادشاهان پارتی که در حدود نصف قرن اول میلادی سلطنت میکرد کار جمع آوری آویستا را شروع کرده بود ، اما اردشیر بانی خاندان ساسانی جامع آویستا گفته میشود و از روی نوشته جانیکه موجود بود و عبارات آویستائی که مردم یاد داشتند آئین دین زردشتی منضبط شد -

۳ — طایفه سومین عبارت است از السنه طخاری که درین زمانه مرده و یکی از میان رفته و فقط از کتیبه های (۵) قدیمی که درین نزدیکی ها از شهر مدفون وادی طارم بدست آمده کشف شده است که غالباً تاریخ آن در نصف آخر هزارم سال میلادی میباشد.

يك نكته مهم وقابل توجه اينست كه سنسكرت « رگ ويد » و فارسی کتیبه های داریوش و گاته های زردشت اینقدر با هم شبیه میباشند که این سه زبان را میتوان لهجه های مختلف یک زبان واحد شمرد. مزید به مطلب فوق ملل بزرگ هند و ایران توأمأ خود را يك نام مشترك (ايريه و آريه) (۶) میخوانند و در یکی از زمانه قدیم دسته مشترك دریاها را میدانستند مثلاً (سرسوتی) و (هراوواتش) (۷) — کذا معبودان آنها دارای اسم واحدی بودند مثلاً «متر» ، آریتمان ، ناستیه و غیره — همچنان سرود های دینی آنها يك وزن دارند و طرز قربانی های شان بكنوع بودند و يك نوع شربی كه آن را متبرك و مقدس می شمردند يك اسم بسیار شبیه (یمه و یا یمه) (۸) شروع کرده می نوشیدند —

بنابران از يك آهنگی و وحدت مراسم و غیره میتوانیم استنباط نمائیم كه هندی ها و ایرانیها بلاشبه دو فرع از اصل يك نژاد آریه بوده و قبل از تفرق اوطان تا از منته درازی يكجا بود و باش و اقامت داشتند —

گرچه علمای السنه ، زبانهای فارسی ، هندی و طخاری را سه شعبه زبانهای آریای قرار داده اند ولی فی الحقیقت این سه خانواده زبانها از زبان باختری (بلخ) منشعب شده اند ، بدلیلکه (۱) مردم آریه از مرکز باختر بطرف مغرب و جنوب مشرق و مشرق مهاجرت نموده و با اوطان مختلفی سكوت پذیر گردیده اند — (۲) زردشت بلخی «ژند» را تدوین نموده زبان مروجه آن زمان را برای مانثانداده است (۳) نفوس متزایده آریه از بلخ به هند مهاجرت کرده و بدریای اندس رسیده رگك ويد را تصنیف كردند و زبان سنسكرات سنه ۱۹۰۰ ق م بر اینا معلوم شد — (۴) شعبه آریین های فارسی از نواحی مرو باختر داخل ایران مشرق شده و ولایت كرمان را عبور و بسرزمین فارس موجوده اقامت گزین گردیدند و بواسطه اقامت به همین سرزمین فارس قومیت و زبان شان بفارسی شهرت یافت — کتیبه ها ایكه از قدمای آن ملت مثل مثل داریوش (۹) و غیره اخیراً بدست آمده زبأن مروجه قرن ششم قبل الیلادی علاقه فارس را بمانشان میدهد .

« ۱ » کتیبه طخاری به الف بای خروشطهی نوشته شده و این ابجد خروشطهی Khroshthli در ترکستان مشرق در زمان سلطنت کوشای به قرن سوم میلادی رسیده بود — خروشطهی از خط آریای خط ساییها مشتق شده و در هندوستان ۹ قرن ششم قم در زمانیکه علاقه شمال مغربی هندوستان تحت سلطنت ایران بود وارد شده بود کتیبه آریای كه جوهرن مارشل در تکیلا یافته است ثابت میکند كه زبان و ابجد آریای به گندهارا داخل شده بود ، گویا محل خروشطهی هندوستان شمال مغربی بود و اگر كرام جای دیگر یافت شود البته منع و مركز آن همین علاقه است — خروشطهی علامات صریح میدای سایی را نشان میدهد مثلاً از طرف راست به جانب چپ نوشته میشود و حروف علت پوره اظهار نمیشود ، در قرن سوم میلادی این ابجد خروشطهی در تركستان چینی رواج و عروج یافته بود ، بعد از آن الف بای برهمنی جای آنرا گرفت — البته بعد از ظهور و غلبه اسلام درین دیار رسم خط عربی و با فارسی رواج یافت — « ۲ » آریه تلفظ ژندی و آریه تلفظ سنسكرت میباشد — « ۳ » نام قدیم دریای هندو و علاقه قدیم سرسوتی به فتح سین و را و سکون سین و فتح واو — هراوواتش به فتح ه و ر و ضم و الف و سکون واو و كسرت سکون سین — « ۴ » به تلفظ آوسائی و یمه تلفظ سنسكرتی است — ابتداء یمه یکی از نامهای آفتاب غروب شونده بود بعد از آن گدام بهلوانی تبدیل شد ، و عقیده داشتند كه (یمه چندین نفر را راه نشان میدهد) و اولین کسی است كه در « اطلاق این وسیع رگك » داخل میشود — دوسك داشت كه رگك آنها نخودی ، پوز آنها بون و چهار چشم را دارا بودند — « ۵ » طایفه این سگها این بود كه مرده ها را بوئی و معلوم کرده حضور پادشاه خود یعنی یمه میارند و بنا بران میتوانیم از روی رواج زردشتی موسوم به سگدید یادگار این سگها را سراغ نمائیم — آویسته آویز میکند كه « در وقت نزع يك آدم باید سگ زرد دارای چهار چشم و یاسك سفید دارای گوشهای خود رنگك نزدیک مرده ، ورده شود تا دیو در آتش داخل شده بتواند » — درین نام پارسی ها یعنی گبرها كه از رسم قدیم واقف نیستند بر سینه مرده نكه نان میپاشد ، اگر سگ نان را خورد آدم یقیناً مرده است پس او را به دخمه می برند —

« ۶ » قسمتی از آریه های بلخ افغانستان كه در فارسی مهاجرت کرده و اقامت گزین گردیدند منجمله آنها سه قبیله یعنی پسر گادی Pasargadae و مارا فیان Maraphian و ماسپیان Maspian معزز گردیدند كه سپس صفحا منشی های خاندان شاهی از قبیله پسر گادی بوجود آمدند .



های کوچک صنعت گریکوبودیک که در اثر حفاریات هیئت حفاری وزارت معارف در تپه خزانه، عقب چنداول کشف شده است.
 Statuettes d'Art Greco-Bouddhique découvertes au cours des fouilles entreprise par le
 Ministère de l'Instruction Public à TAPPA-É-KHAZANAH aux environs de Kaboul.



مجسمه های سنگ مرمر که در کوتل خیرخانه بشمال کابل کشف شده (موزه کابل)
 Statues en marbre découvertes à COTALÉ-KHAIR KHANAH, à quelques kilomètres
 au nord de Kaboul (Musée de Kaboul).

ترا د افغانیان

چنانکه بیشتر گفتیم که این سه زبان یعنی سنسکرت ، و فارسی کتیه های داریوش و گاته های زردشت بقدری با هم قریب و متشابه است که لهجه های مختلفه يك زبان واحد معلوم میشود ، بناءً علیه این زبان مشترك بحر کر باختری یعنی گهواره معروف پرورش آریه ها منسوب است و بعد ازین باید آنرا زبان باختری نامید چنانچه این زبان در زمانه های ماقبل هم به باختری شهرت داشته و برور زمان بطوریکه در عوام امم مرسوم است در نتیجه تاثیر اقلیم و ماحول از جهت سهولت تخفیف و تسهیل در تلفظ واقع میکنند لهذا لفظ (باختری) را یاختی و یسانها (یختو) (یشتو) (یشه ای) تلفظ کرده اند - و آن لغاتیکه بین آریه های مسکونه خود باختر و آریانه متداول بود چون زبان ملی و بومی نزد باشندگان شناخته میشد از آن جهت اسم معروفی جز آریائی که هنوز ماهیت اصلی آن معلوم نیست نداشت - ولی اقوام مهاجر آریه که از مرکز وطن دور افتاده و در مملکت فارس موجوده زندگی میکردند نزد بیگانگان زبان شان با اسم فارسی مثل قومیت شان بفارسی شهرت پیدا کرده و بعد از تسلط و غلبه هخامنشی های (فارس) این اسم « فارسی » بافغانستان هم انعکاس کرده و این شعبه زبان باختری وطن مخصوصاً در قسمت های غربی و شمال مغربی بفارسی شهرت یافت .

بالاخره زبانهای سکزی (سیستانی افغانستان) ، سغدی ، ارمنی ، و هلمری ، و فارسی ، ارمری ، و یشتو و زبانهای غلچه از آن مشتق شده و در علاقه های متفرق طرف محاوره واقع گردید .

ازین بالاتر رفته می بینیم که لاتینی ، یونانی و ایرانی قدیم و سنسکرت با هم شباهت و مماثلت تامه دارند . درینجا مناسب آمد که راجع به ارتباط و نزدیکی لغات زبانهای مختلف آریه یکمده لغات را مختصراً بطور نمونه مثال بقارئین عرض و ارائه بدهیم :

عدد

سنسکرت	یشتو	فارسی	هندی	تخاری	نورستانی	انگلیسی	آلمانی	فرانسوی	یونانی	لاتینی
ایکه	یزه	یک	اک ایک	شوم (واو مجول)	ایو	ون	آینس	ان	ایس	اونوس
دوه	دوه	دو	دو	-	دیو	تو	سوای	دو	دوو	دوا
ترایه	دری	سه	تری	تری	تره	تری	دری	تروه	تریس	تریس
کتواره	سلور	چهار	چار	ستویر	اشتوا	فور	فیر	کتر	تساریس	کواتواور
پانچه	پزه	پنج	پنج پانچ	پس	پوچ	فائیو	فنف	سنگ	پنی	کوانک
شات	شیک	شش	چه	سکس	شو	سکس	زکس	سیس	سکس	سیکس
سپتا	اوه	هفت	ست سات	شکت	سد سوت	سیون	زین	ست	سپنا	سپتم
اشتو	اته	هشت	آته	اوکت	وشت	ایت	اخت	ویت	اوکتو	اوکتو
ناوه	نه	نه	نو	نو	نو	نائین	نوئین	نف	ایویا	نوم
داسه	لس	ده	دس	سک	دوئه	تین	تسین	دیس	دیکه	دیس
ستام	سل	صد	سو	کتی	-	هندرد	هندرت	سان	سیکاتون	سنتم

فعل حال بودن

سنسکرت	یشتو	فارسی	هندی	انگلیسی	فرانسوی
آسمی	یم	ام . هستم ، استم	هون ، آن	ایم	ژ و سوی
آمی	ی	ای ، هستی ، استی	این ، هی	آرت	تو ای
آستی	دی	است ، هست	ای ، هی	از	ایل ای

بعض اسما

پشتو	فارسی	نورستانی	هندی	انگلیسی	آلمانی	فرانسوی
ورور	برادر	برا	بهائی - بهرا	بردر	برودر	فرید
لور	دختر	جوك	بهین - دهی	داتر	تختر	فی
مور	مادر	نو	مان	مدر	متر	
ستوری	ستاره	شنا	تاره	ستار	شترین	ایتول
غوا - غوی	گاو	گا	گان - گای	کاو	کوه	بف - تغو
(ماده) (نر)	-	-	(ماده)	-	-	(نر) (نر)
آس	اسپ	وشوب	-	هارس	یفیرو	شرول
آگی	-	-	ایگ	-	-	-

تلفظ فی قریباً در کل زبانهای آریائی یکی است : مثلاً

انگلیسی	پشتو	فارسی	هندی	روسی	جرمنی	فرانسوی	نورستانی
نو	نه	نی	نهین	نیت	ناین	نون	نی

از ارائه دادن توافق لغات فوق اگر خوانندگان محترم را بدرستی قانع نساخته باشیم؛ چون این موضوع محتاج به اطلاعات وسیعتری بوده و بیشتر درین مختصر ازین موضوع بحث مفصلی ایراد نمود پس اهل ذوق میتوانند بکتاب السنه و علم الاصوات مراجعه فرمایند و درین مختصر صرف مقصد ما از نشان دادن نمونه از ارتباط باهمی السنه آریائی است که رو بهمرفته لغات این طوایف اگر در صد یا نزده هم قرابت صوت و نزدیکی حروف داشته باشند ولی با لغات سامی و تورانی هیچ قرابت ندارند - مثل طاغ - قارداش در (ترکی) جبل - اخ در (عربی) - آنه در ترکی ام در عربی مادر در فارسی و قس علی هذا

برخی از محققین آسیای وسطی یعنی علاقه جات بین و نواح دریای جیحون و گهواره آریه ها سیحون را مسکن و ماوای ابتدائی آریه ها قرار داده بودند، غالباً معلومات آنها بعد از تاسیس رایل ایشیا تیک سوسائتی لندن (مجلس شاهی ایشیائی) (Royal Asiatic Society) و ایشیا تیک سوسائتی بنگال، بر ویدهای هندی و آویستای باختری منجمد بوده ولی دیده می شود که مردم آریه نژاد در قطعات بعیده و وسیع تری متفرق و پراگنده میباشند و درین قطعات تا اندازه که حفاریات شده و اشیائیکه مثل ظروف گلی و اسلحه سنگی و غیره از ان حفاریات بدست آمده شبیه یکدیگر میباشند لهذا علمای تاریخ مجبوراً در تعیین و تخصیص مسکن ابتدائی مردم آریه متردد و مذبذب گردیدند و چوت برای تعیین محل حقیقی آنها بجز کتب وید و آویسته دیگر سندی بدست نیست لهذا از روی قیاس و تخمین محققین درین موضوع بدو دسته منقسم شده اند که ما آنها را بعنوان حزب شرقی و حزب غربی مینامیم،

حزب شرقی: دلایلی ذکر کرده و آسیای وسطی را مامن ابتدائی آریه ها قرار میدهند.

حزب غربی: یوروپ و بعضی نقاط غربی مشرق را مسکن ابتدائی آریه ها قیاس میکنند، لیکن در یوروپ يك موضع را مبدای آریه ها قرار داده نتوانسته اند یعنی روس جنوبی، آرمینیا، اناطولی، وادی دریای دینیوب، لیتوانیه و یاسکندی نیویارا گهواره آریه ما خیال میکنند در حالیکه در شرق آسیای وسطی را بالاتفاق منبع آریه ها قرار داده اند،

مورخین و محققین یکی از جمله دلایل برای تعیین مهد اولی آریه ها مساعدت مواقع جغرافیائی و خوبی آب و هوا و کثرت اشجار و نباتات ممالك را طرف توجه قرار داده اند، باوجود آن مجبوراند که نامهای اشجار و حیوانات اهلی و وحشی را که در ویدها ذکر شده در نظر گرفته بحث کنند که اینگونه حیوانات

و اشجار در کدام خطه یافت میشوند - چنانچه پی گائیلز (⊗) پروفیسر دارالعلوم کیمبرج تنها جلگه هنگری و وادی دینیوب را مسکن ابتدائی آریه ها قیاس میکند - ولی گوردن چایلد در کتاب مؤلفه خود «دی ایرنیز» یعنی آریه ها جمله مواضع مذکور فوق را مسکن اولی آریه ها فرض کرده بحث عالمانه نموده جمله نظریات را رد میکند مگر رجحان او زیادتر طرف نظریه آسیای وسطی میباشد - بهر حال اگر چه بین علمای این فن اختلاف نظر است اما اکثر دانشمندان عقیده دارند که مامن ابتدائی آریه ها اراضی واقع بین آمو دریا و دریای سیحوت و باخترا (بلخ) بوده است - برای اثبات این عقیده دلایل و توضیحات آتی را باید در نظر گرفت :

در مقدمه همین بحث گفتیم که باکتریانه (میمنه و مزار) و سغد (بخارا و سمرقند) در زمان قدیم مثل عراق عرب و مصر نسبت به امروز آباد تر و شاداب تر بود و کیفیت سطحی این خطه ایجاب مینماید که جمیع ضروریات و لوازمات انسانی مثل علوفه ، شکار حیوانات وحشی ، زراعت ، تربیه حیوانات اهلی را تهیه و آماده سازد و شکی نیست که انسان هم فطرتاً اینگونه نقاط را بیشتر برای سکونت و امرار حیات خود می پسندد علاوه بر خلاف جمیع نقاطیکه بطور فرض و تخمینی برای سکونت اولیه آریین ها فکر میشود درین سرزمین که مورد بحث ما است اسای صحیح آریائی را میتوان یافت مثلاً هرات یا آریانه ، بلخ و یا باکتریه ، بخارا و یا سغدیان ، قندهار و یا اراکوشیه و امثالها - کذا از زبان قدیم آریایه ها استنباط میشود که آنها مردمان جلگه نشین بوده فقط دو یا سه موسم را میدانستند و اینطور مواسم تنها در اقلیم بری (⊗⊗) وجود دارد .

از کتیبه های وادی طارم و هم بطوریکه مورخین چینی تقریباً از صد سال قبل المیلاد از مردمانی در شرقی ترکستان بحث میکنند نتایج بدست میآید که باید آث مردمان همین طوایف آریائی متوطنین سغد و شرقی ترکستان بوده باشند یعنی میگویند مردمانی را در سرزمین مذکور ملاقات کردیم که چشمهای نیلگون داشتند - پس معلوم میشود که آریه ها قبل از میلادالی دریای طارم رسیده بودند و نیز سکندر مقدونی وقتیکه به بخارا حمله آور شده بود یا مردمانی مصادف گشت که آنها بزبان آریه تکلم میکردند (۳۲۹ ق م) و سکندر و رفقاییش از چادر نشینان مغلی آنجا اثری ندیده بودند -

ولی امروز درین قطعات یعنی سغد و شرقی ترکستان که کمتر زبان و شکل و صورت آریه دیده میشود سبب آن اینست که تقریباً از (۸۰۰) سال قبل المیلاد و یا چیزی بیشتر از آن مردم زرد پوست از مشرق قصی آمده و باین مردم آریه ثراد مخلوط شده رفتند حتی عده کمی ثراد آریائی در کوه های صعب المرور برآمده سکونت اختیار کردند چنانچه دادیک ها (⊗⊗⊗) (تاجیک ها) و متکلمین (⊗⊗⊗⊗) زبانهای غلچه یادگار و باز ماندگان همین آریه های کوه نشین میباشند ،

* P. Giles بعنوان «آریه ها» [برای آریه ها لفظ ویروها را تراشیده] «در کیمبرج هستری آف اندیا» مقاله نشرته که آریه ها از دینیوب خروج کرده از راه آرمینیه و یا آبنای باسفورس در ایشیا رسیدند .

** اقلیم بری آب و هوای غیر معتدل و دور از بحر را گویند - چون بجز نزدیک نمیشد لهذا آب و هوای اینگونه خطه در زمستان بسیار سرد و در تابستان بسیار گرم میشود .

*** هیرو دوتس مورخ یونانی داد یک نامیده است .

**** زبانهای غلچه که با اسم زبانهای پامیر معروف است در واخان و حصه مشرق بدخشان افغانستان گفته می شود ، جمله زبانهای این شعبه باستثنای یکی آن بشمال هندو کوه گفته میشود - زبانهای مذکور عبارت است از شغنی ، سرکولی ، یغنوبی [که در علاقه روسیه گفته میشود] - و چهار دیگر یعنی واخی ، اشکاشمی ، سنگلیچی و منجانی (در حدود افغانستان گفته میشوند) - جمله این زبانها با یکدیگر قریب و مشابه بوده و وضاحتاً از فروعات شرقی فارسی شناخته میشوند - و هم از روی بعضی لغات با زبان پشتو مشابهت دارند - کذا زبان واخی در واخان ، اشکاشمی در گذرگاه پائین دریای پنج ، سنگلیچی در وادی بالائی و روج [که بطرف چترال میرود] و منجانی در وادی بالائی آب جرم گفته میشود - انسایکو پیدیای اسلام

هیرودوتس (۱) سیت ها و یا اسکائی ها را مغل میخواند ، گوردن چایلد باین قول مورخ مذکور موافقت میکند و تقریباً این عقیده مسلم تر هم بنظر میرسد . اگرچه بعضی محققین اسکاییها (۲) و یا سیت ها را تَراد آریائی گفته اند ولی چون مهاجرت سیت ها از شرق زمین ابتدائی بوده و آنها بتعداد قلیل آمده بودند چنانچه این اسکائیهای زرد پوست نظر به خلط و تحلیل شدن با جمعیت های غفیر آریه ها آخر آ وضعیت و اخلاق آریه ها را پیدا کرده و باتفاق آنها یعنی آریه های اقارب خود بطرف مغرب حرکت کرده به دولت های آثوری و بابلی تاخت و تاز نمودند و شاهان آثوری دخترهای خود را با مرای اسکائی تزویج نمودند و بخت نصر کبیر (۳) (یا بنوخذ) شاه بابل دختر کائی آکساریز پادشاه بزرگ مادیها را در حباله نکاح خود درآورد . و یک حصه همین مردم یعنی اسکائی ها در افغانستان ما هم داخل شده بودند . ولی بعد از اسکائیها زرد پوستان مثل یوئیچی ها و هونها ، قوم واحفاد چنگیز خان به تعداد زیادی خروج کرده بغالب ممالک شرقی استیلا نمودند و آریه های ساکنین این دیار مقابل این سیلابهای مغلیت خیلی خسته شده نه تنها حاکمیت خاکهای خود را باختند بلکه صفوت خون آنها نیز در تاثیر آمیزش و هجوم مغولها قدری مغشوش و مختلط گردیده و مخصوصاً آریه های آنطرف رود آمواز وادی طارم الی قفقاز و ماسکو بیشتر دچار این مرض نسلی یعنی اختلاط خون تَراد اصغر گردیدند . و این احوال در غالب ممالک مشرق و مسکن آریه های متوطن شرق دست داد چنانچه وقتاً ما از آنطرف جبال هندوکش بخصص شمال و مملکت ماورای آمو سفر کنیم می بینیم بعضی اقوام بیشتر شباهتی بمغول دارند مثل ترکستان مشرق و روسیه . کذا هزارهجات داخلی وطن خود ما بیشتر به مغلها شباهت دارد و این مطلب مبرهن میدارد که در هر قومی از اقوام آریائی که بیشتر آمیزش و اختلاط مغل ها شده آنها بهمان اندازه از خون مغل زیاده تر متأثر گردیده اند . واقعاً این امر تاثیرات مهمه در غالب اقوام آریائی نموده است حتی بعضی اقوام آریائی ساکنین غرب مثل رومی ها و غیره نیز ازین مسئله تخلیص گریبان نتوانسته اند . و این مسئله آمیزش و تحولات خون خیلی در اقوام موثر واقع شده است چنانچه اهالی فنلند و هنگری که اصلاً از تَراد مغل هستند ولی بواسطه اختلاط با اقوام کثیره آریائی تَراد امروز چهره و سیمای آریائی ها را قبول کرده اند . کذا طبقات ممتازة تورکان قسطنطنیه بواسطه آمیزش با یونانی ها و دیگر اقوام آریائی آنجا امروز تغیر سیمای اجدادی نموده و شبیه اروپائیها شده اند ، کذا عربهای عهد فتوحات اسلام در چین که امروز دارای خط و خال و سیمای چینی ها شده اند . و اینست حال اکثر تَراد های مختصری که در بین توده های بزرگ تَراد مقابل داخل شده و طبعاً بواسطه غلبه طرف مقابل قبول سیما و عادات آنها را می نمایند ، پس اسکائیهای زرد پوست هم بعقیده ما همین حالت را بین آریائی ها حاصل نموده اند .

باید دانست که تا سال (۲۰۰۰) ق م از ظهور آریه ها بسرحداث عراق عرب آرمینیا و غیره جاهائیکه سومیریها و عیلامیها و سامی ها سلطنت هائی تاسیس کرده بودند اثری معلوم نمیشود ، کاسی ها در حدود (۱۷۶۰) ق م در بابل بحکمرانی رسیده بودند بعد ازین تاریخ ظهور و هجوم حمله آوران آریه ها از طرف مشرق و شمال مشرق دران سرزمین ها مشاهده میشود . این فشار و هجوم آریه ها اقوام کاسی را که در مشرق کوه زاگروس سکونت داشتند بطرف مغرب برانده حتی در سال سنه ۱۴۰۰ ق م خاندانهای حکمران آریه در فرات علیا به تشکیل حکومتی پرداختند . لهذا ازین قصه میتوانیم استدلال نمائیم که برخلاف نظریات بعض مورخین آریه ها از سمت مشرق بطرف غرب رفته اند نه از غرب بشرق .

مردمان قدیم آریه در جنگلها زندگانی میکردند ، نقلیات شان گاو گادیها بود ، ثروت مهم شان عبارت از مواشی و مالداري خصوصاً گاو بود و هنوز اسب را اهلی نساخته بودند . و قتیکه هون ها با آریه ها اختلاط و آمیزش نمودند اسب را اهلی کرده و آریه ها از این طریق اهلی کردن اسب و صورت استعمال آنرا فهمیدند

* - مورخ قدیم یونانی ۴۸۴ - ۴۲۵ قبل المیلاد ** - ایرانی ها اسکائی ها و هیرودوتس آنها را عموماً سیت ها نامیده *** - پادشاه کلدانی بابل ۶۰۴ - ۵۶۱ قبل المیلاد - ۴ - گوردن چایلد .





منظره‌استوپهای عصر کریکوبودیک که در تپه سرخان کشف شده .
 Vues des Stupas Greco - Bouddhiques découverts à TAPPA-É - MARANDJAN (Kaboul).

و آنرا نیز رفتار نامیده در عرابه های خود می بستند و در ممالك غرب نیز آنرا رواج دادند (❖❖)

تدوین (ویدها) در حدود (۱۴۰۰ - ۱۹۰۰ ق م) (❖❖❖) و (آویسته) در حدود ۵۸۳ ق م بمنصه وجود آمد کذا ذکر نام مشترك آریه دلیل بر آنست که باختر و نواح آن مسکن اولی آریه ها بوده -

بطوریکه گفتیم آریه ها در آسیای مرکزی تجمع داشته و سپس بواسطه

حرکت آریه ها از بلخ کثرت نفوس وارد بلخ گردیدند و این نقطه را مسکن خود قرار داده

به زراعت و مالداري مشغول گردیدند ولی آخر این سرزمین هم برای شان تنگی کرده و آنها مجبور به نقل مکان و پراگندگی شدند. بعد ازین پراگندگی آریه ها اساساً بدو شعبه مهم منقسم و موسوم میشوند، یکی شعبه هندی و دیگری

شعبه ایرانی. گرچه از روی صحت نمیتوان ایام یکجا بودن و جدا شدن این دو شعبه را معلوم کرد ولی رویهمرفته چیزیکه

از کتب مذهبی این دو قوم بدست می آید تقریباً در ذیل تخمین میشود: زمان تدوین سرودهای (ویدها) را سال ۱۴۰۰ ق م

تخمین و این وقتی است که آریه ها بطرف جنوب مشرق روان شده بکنار دریای اندس رسیده بودند و (ژند)

در خود باختر در حدود قرن ششم قبل المیلاد بمعرض وجود آمد که ایرانی ها آنرا مقتدا بهای خود قرار دادند

اگر درین ادوار آریه ها در یکجا میزیستند لازم می آمد که کتابهای مذکور خصوصاً کتاب اولی به زبان

مشترك میبود، پس برای تخمین زمانه وحدت هندیها و ایرانی ها يك هزار سال و یا چیزی بالاتری را تخمین

می شود چنانچه محققین هم زمانه وحدت آنها را تا به (۲۸۰۰) ق م تخمین نموده اند و يك مورخ دیگر

(دومارگن) de Morgan ۲۵۰۰ ق م را قرار میدهد - پس از روی این تخمین میتوانیم یگوئیم که

هندیها و ایرانی ها از مرکز ابتدائی خود یعنی باختر (بلخ) در زمانه های (۲۵۰۰ - ۲۸۰۰ ق م) از هم

جدا شده و بطرف مشرق و جنوب مشرق و بسوی مغرب حرکت کرده اند - و تخمین میکنند که نژاد آریائی

در حدود (۸۰۰۰) سال قبل از میلاد يك زبان مشترك تکلم می کردند.

آویسته سبب مهاجرت آریه ها را چنین بیان میکند: آریه ها ملك خوش هوائی داشته دارای آب های

فراوان و زمین های حاصلخیزی بودند - ولی دفعتهً ارواح بد بآنها استیلا نموده زمین را یخ بست و خراب

ساخت ملك گنجایش نفوس متزایده را نداشته به هجرت شروع کردند - « کذا آویسته وطن اصلی آریه ها را

(آرین واج) یعنی جای آریه ها مینامد و میگوید که « آخر ازین سرزمین بهشتی بواسطه برودت

به مهاجرت مجبور شدند و آنها به سغد و مورو (نام کلاسیک این دو مقام سوغدیان و مرجیان و نام امروزی آنها

بخارا و مرو می باشد) مسافرت کردند، ولی قبایل دشمن و ملخ آنها را از سغد هم کشید و بالاخره آنها

به بخدی (مملکت بیرقهای بلند) یعنی بلخ امروزی اقامت گزیدند - سپس جمعی بطرف نیشابیه (که بعضی

آن را مقصد از نیشاپور حالیه میدانند و بعضی به علاقه جنوبی عشق آباد تطبیق میدهند) - رفتند بالاخره آنها

هرویو یعنی هرات امروزی و وایکرت (کابل امروزی) را منازل خود قرار دادند - بعد از آن

مهاجرین وارد این منازل بدو قسمت تقسیم شدند: ۱ - اروهه یقی (ارا کوشیه یا قندهار)، هیتو منت

(یعنی وادی هلمند) هبته هندو (پنجاب) جانب مشرق یعنی در افغانستان امروزی و ۲ - اروه (طوس)

وهر کان (گرگان)، رگ (ری)، ورن (گیلان) جانب مغرب یعنی در خاکهای ایران فعلی - »

پس از تفصیلاتی که در باب چگونگی حیات و مهاجرت آریه ها آویسته میدهد صریحاً معلوم میشود که

آریه ها بواسطه کدام حادثه طبیعی از آسیای وسطی در بخارا و مورو و از آنجا بعات دیگر حوادث در بلخ

موجوده اقامت گزین شده آخراً بواسطه کثرت اجتماع و عدم کفایت آذوقه و ضروریات عموم مآسه قسمت

نیز از تفصیلاتی که در باب چگونگی حیات و مهاجرت آریه ها آویسته میدهد صریحاً معلوم میشود که

آریه ها بواسطه کدام حادثه طبیعی از آسیای وسطی در بخارا و مورو و از آنجا بعات دیگر حوادث در بلخ

موجوده اقامت گزین شده آخراً بواسطه کثرت اجتماع و عدم کفایت آذوقه و ضروریات عموم مآسه قسمت

نیز از تفصیلاتی که در باب چگونگی حیات و مهاجرت آریه ها آویسته میدهد صریحاً معلوم میشود که

آریه ها بواسطه کدام حادثه طبیعی از آسیای وسطی در بخارا و مورو و از آنجا بعات دیگر حوادث در بلخ

موجوده اقامت گزین شده آخراً بواسطه کثرت اجتماع و عدم کفایت آذوقه و ضروریات عموم مآسه قسمت

نیز از تفصیلاتی که در باب چگونگی حیات و مهاجرت آریه ها آویسته میدهد صریحاً معلوم میشود که

آریه ها بواسطه کدام حادثه طبیعی از آسیای وسطی در بخارا و مورو و از آنجا بعات دیگر حوادث در بلخ

موجوده اقامت گزین شده آخراً بواسطه کثرت اجتماع و عدم کفایت آذوقه و ضروریات عموم مآسه قسمت

نیز از تفصیلاتی که در باب چگونگی حیات و مهاجرت آریه ها آویسته میدهد صریحاً معلوم میشود که

* تاریخ مختصر عالم مصنفه ایچ - جی ولز امریکائی H. G. Wells تدوین ویدها در سنه ۱۴۰۹ ق م مرشح وزردشت در سال ۶۶۰ ق م پیدا شده و در سال ۵۸۳ وفات کرد - اگرچه بعض مورخین تولد او را سال ۱۰۰۰ بعین کرده اند مگر [۶۶۰ - ۵۸۲ ق م] مرشح است - و قتی که تورانی ها از ماوای جیحون به بلخ حمله آوردند وزردشت کشته شد .

شده اند که قسمتی در علاقه های متذکره ایران رفته و قسمتی در شهر های معروفه و معموره افغانستان مثل بلخ، هرات، کابل، پشت رود، قندهار، اطراف حاصلخیز رود خانه هلمند، اوریشا ویا بلوچستان، قطن و بدخشان، بولورستان (نورستان چترال، کنر، باجور، دیر و سوات غیره، گندهارا، جلال آباد ویشاور الی را و ایندی) پاکتیا (سمت جنوبی) اقامت گرین شده و قسمت سوم از کوه های شرقی و جنوبی افغانستان آنطرف تجاوز کرده در جلگه های سرسبز و معمور پنجاب و سند و کشمیر و غیره رفته بو میان آن دیار را مغلوب نموده به زندگانی پرداخته اند - چنانچه از سرودهای اولیه ویدها اسمای بعض جایهای افغانستان معلوم میشود مثلاً کوبها (کابل) کرومو (کرم) گومتی (گومل) سوواستو - و مساکن سوات را به کلمه « خانه های خوب و نفیس » یاد کرده - و از روی سرودهای متاخر معلوم میشود و که آریه ها در آن زمان الی گنگا رسیده بودند -

این قوم قوی، تنومند، سلحشور و اسب سوار بوده بر تمامی افغانستان استیلا نموده و در قبیله های متعددی منقسم شدند، نام کلاسیک علاقه شمال مغربی اندس و افغانستان آریه ورته (اقامت گاه آریه یعنی مردم اعلی و شریف) و نام دیگر این مملکت که در ادبیات و کتیبه هانمایان است (اترا پاته) یعنی راه شالی میباشد - ممکن است آریه نام کدام قبیله باشد اما بعد مفهوم آن شریف و عالی نسب گرفته شد.

والحاصل آریه ها هر قدریکه از جهات شمال بیشتر به افغانستان داخل شده و بجمیعت شان می افزود از لحاظ ضیق خاک برمان درجه نفوس زائیده بطرف جنوب مشرق حرکت کرده میرفتند و نفوس متناسبی درین مملکت بطور دائمی اقامت گرین گردیدند - این مهاجر تها عموماً تدریجی و بطور تپیه وی بوده با اموال و مواشی و غایله صورت می گرفت.

طوریکه در ویدها اسمای بعضی مقامات افغانی و هندی گرفته شده همچنان راجع به بعضی قبایل هم ذکر شده است چنانچه مشهورترین و مهمترین جنگ تاریخی از مننه ویدی جنگ بزرگ ده پادشاه است که در کنار دریای راوی پنجاب بوقوع پیوست و ده قبیله بسر کردگی رؤسا ویا پادشاهان خود در آن شرکت ورزیدند علت این محاربه غالباً کوششی بود برای تفوق و کسب برتری به همدیگر - اسمای قبایل ده گانه مذکور قرار ذیل است.

- | | |
|---|--|
| ۱ - الینه ها () | غالباً اهالی شمال مشرق نورستان بودند |
| ۲ - پکته ها | که مراد از پختون ها و یا پشتونهای امروزی میباشد |
| ۳ - بهالانس ها | که شاید ساکنین دره بولان چمن قندهار باشند |
| ۴ - شیوا ها | باشند گان دریای اندس - ولی فعلاً هم اسم موضع معروفی در قرب جلال آباد به « شیوه و شگی » معروف است |
| ۵ - ویشان ها | |
| ۶ - آنوها | ساکنین کنار دریای پروشتی (راوی امروزه) |
| ۷ - دروهیوسها | با آنوها قرابت داشتند |
| ۸ - ۹ - تروشاها - ویدوها دو قبیله متحده | |
| ۱۰ - پوروها | که در کنار مشرق دریای سرسوتی سکونت داشتند |

در (ویدها) (۱۴۰۰ ق م) ذکر قبایل و علاقه های فوق شده مگر در قدیمترین ادبیات آریه راجع به مساکن ابتدائی آنها تذکاری دیده نمیشود، ازین رو میتوانم استنباط نمائیم که مهاجرتهای مذکور بسیار

در زمان «رگ وید» مردم آریه در پنج قبیله بزرگ تقسیم بودند و هر قبیله شعب متعددی داشت گرچه از زراعت واقف بودند مگر ثروت مهم آنها رمة هاوگله ها شمرده میشد خصوصاً گاو چنانچه از لفظ گاوشتی (یعنی محاربه برای گاو) اهمیت آن کشف میشود. دران آوان آریه ها زندگانی قبیله وی داشتند و استعمال آهن را نمی شناختند، البته بعد از زمان رگ وید استعمال آهن را آموختند و تهنید و تمدن خود را ترقی دادند. خلاصه مردم بواسطه این حرکت از مرکز باختدر آریانه (هرات)، غور، اراکوشیه (قندهار و هلمند) بلوچستان، تخارستان (قطغن و بدخشان تا به دریای طارم)، بلورستان (نورستان و چترال و سوات و غیره) پاکتیا (علاقه جات پشتونهای امروزی) تا پنجاب و کشمیر و غیره پراکنده و تقسیم گردیده سکونت پذیرفتند. راجع به دین این مردم تا حال اسناد صحیحی بدست نیست مگر از روی «رگ وید» (قدیمترین چهار وید) میتوان حدس زد که قبل از زمان رگ وید آنها نیز بمثل سایرین عناصر پرست بودند یعنی از عناصر صرمضرو مخرب خوف نموده به آنها نذر و نیاز میدادند تا از شر آنها ایمن و مصئون باشند و نیز به عناصر مفید مثل آفتاب و ماهتاب و غیره صمیمیت قلبی داشته آنها را می پرستیدند.

آریه های آن روزی را بطوریکه رگ وید می ستاید، اکثر مردمان بلند قامت و متناسب اندام، دارای چهره های خوشنما، موهای انبوه، بینی های باریک و کشیده و متناسب بوده، چنانچه خطوط و جبهه آنها درین ایام به تمام مناسبت بجز بعضی اقوام مخلوط افغانستان باقی بالعموم ساکنین سمت جنوب و سمت مشرقی و کل افغانان سرحد آزاد و کشمیر و پنجاب و راجپوتانها مطابق آریه های دیگر ممالک دیده میشود.

پشتون ها یا پختون ها

چنانکه در سطور گذشته گفته آمد که اهالی افغانستان عموماً از نژاد آریه و در زمانه های قدیم قبایل مختلف چندی از مردمان این نژاد در خاک های موجوده آمده و سکونت پذیر شده و آخراً اجتماعی بهم رسانیده اند؛ لهذا اهالی پشتوزبان افغانستان که اسم قبیله شان معروف بدرانی و غلجائی و غیره است و این طوایف بین دیگر برادران آریائی خود یعنی باقی متوطنین این خاک بشجاعت و وطن پرستی و صحت و تنومندی ممتاز ترند نیز از جمله همان قبایل آریائیهای قدیم این خاک بوده و باختلاف ضرورت و احتیاج هر قبیله نقطه را برای سکونت و معاشرت خود پذیرفته اند.

در مقدمه کتابیکه راجع باین موضوع مؤلف در دست دارد اشاره نموده است که بشر بعد از طی ادوار سنگی و فلزی با اجتماعات مهمه و تشکیل سلطنت ها پرداخته و آهسته آهسته بتهنید و تمدن قدم گذاشته و ترقی کرده رفته اند. و سپس بواسطه بهبودی و سایل حمل و نقل و ضروریات تجارتی اختلاط باهمی بین خود ها پیدا کردند، اقوام چادر نشین و شهر نشین ها برای غلبه و تفوق جستن نسبت بیکدیگر اختلاف نظر پیدا کرده بمقاتلات و محاربات آغاز نمودند و از پیش آمد این حادثات بالضرور اختلاطی در نژاد و انسال آنها واقع گردید، پس از روی این قاعده که امروز در تمام بشریت جاری و نسل خالص را بمشکل در دنیای امروزه میتوان پیدا نمود نمیتوانیم ادعا کنیم که رویهم رفته عموم ملت افغانستان امروزی ما هم از همان نسل خالص قدیمه آریه بوده و تا امروز مستقلاً خون شان بهمان ماهیت اصلی دوام کرده باشد.

بطوریکه انسال دیگر دنیا بواسطه محاربات و مهاجرات اقوام بیگانه غالباً اختلاطی بهم رسانیده در افغانستان ما نیز چند مرتبه هجوم مغولها و فتوحات اقوام زردپوست که بر علاوه خاک ما در بسی ممالک دیگر حتی در مغرب بخاک فرانسه امتزاج خون نموده است، لهذا گفته می شود که اهالی این خطه نیز ازین گونه امتزاج جزئی خون برکنار نمانده اند.

مخصوصاً هجوم مغلهای چنگیزی تاثیر مدهشی در خون اهالی مرکزی این کشور یعنی هزاره جات

موجوده واقع نموده که امروز می بینیم یکمده برادران تاریخی ما هزاره ها در چهره با افغانها بیشتر تفاوتی دارند در صورتیکه هزاره ها جز سهم مختصری از خون منول دیگر نه اصلاً مغل هستند و نه از مهاجرین مغل ،

هم چنان ممکن است بعد ظهور اسلام درین خاک مقدار مختصری از خون عرب در اهالی این خطه امتزاج یافته باشد ولی بهیچ وجه نمی شود که ما امروز یک قوم یا یک نسل کثیری را درین کشور از نسل مستقیم عرب یا سامی بشناسیم .

اگر سلطنت بنی امیه چندی دیگری هم دوام کرده ، و بعد از انحای خلافت آنها شش صد هزار عرب مقیم ایران ، خراسان و یک قسمت افغانستان بقتل نمیرسیدند ممکن بود که اختلاط عربها نسبتاً زیادتر میبود ، یونانیان نیز قبل از اسلام در سالهای ۳۲۷ - ۳۲۹ ق ، م داخل افغانستان گشته و آنها بالتدریج با بومیان آریه تراد افغانستان مخلوط گردیدند .

ولی ما سوای اختلاط فوق تراد زرد پوستان قبل و بعد از اسلام و امتزاج عرب های سامی تراد بعد از اسلام قوم دیگری با بومیان افغانستان مخلوط نشده است ، زیرا که حدود سلطنت های سامی آشوری و کلدانی (چنانکه در مقدمه کتاب خود مؤلف است که در سال ۵۳۸ ق . م از دست کوروش خاتمه یافته بود) در عین عروج و کمال خود رسیده و در مشرق تا به کوه های زاگروس رسیده بود ، از جهت اینکه در مشرق چادر نشینان قوی آریائی واقع بودند و آشوری ها و کلدانی ها در مغرب همیشه بادولت قوی مصر می جنگیدند بناءً علیه آنها طرف مشرق متوجه شده نمیتوانستند ، و نفی یهودیها که اولاً در عهد سارگون دوم در سال ۷۲۱ ق ، م و ثانیاً در عصر بخت نصر کبیر پادشاه کلدیه در ۵۸۶ ق ، م بوقوع پیوسته علی الترتیب در علاقه میدیا و در شهر بابل صورت گرفته بود یهودیهای خارج البلد میدیا در ملل همجوار کاملاً منحل گردیده و یهودیهای بابل بعد از دو نسل در عهد کوروش کبیر موسس سلطنت هخامنشی و ائس بوطن خود یعنی فاسطین عودت نموده و مساکن و معابد خراب شده خود را آباد کردند و بعضی از قبائل یهودیها به مصر و مدینه منوره پناه گزین شدند .

۱ - پشتون : باید دانست که استعمال و شیوع لفظ پتهان بدو در پشتون و افغان هندوستان شروع شده و غالباً هندیها لفظ پشتانه و یا پختانه (جمع پشتون قرار قاعده زبان پشتو و یا پختو) را محرف نموده پتهان می خواندند - و چون خود افغانها و غیر هندیهای دیگر تلفظ حرف (ته) را ادا کرده نمیتوانستند پتهان تلفظ هندی را پتان خواندند ، شکی نیست که هندیها لفظ پشتانه و پختانه (جمع پشتون و یا پختون) را محرف نموده به تلفظ و لهجه خود موزون ساخته و در مملکت خود رواج دادند - مثلاً در زبان فارسی ت ، د ، نیست بنا بران متکلمین فارسی هر جائیکه حروف مذکور بیایند به ت ، د ، معروف فارسی تلفظ خواهند کرد - یعنی موتر را موتر ، ررول (بمعنی آوردن) را راورل و دیر (بمعنی بسیار) را دیر خواهند خواند ، انگلیسها ت را تلفظ کرده نمیتوانند پس طبعاً تورا تو تلفظ میکنند ، بعض اشخاص بالعموم ف را پ میخوانند و یک هندی ف را بعوض (پ) به تلفظ خواهد کرد و قس علی هذا .

این کلمه پتهان بدو در تحریرات قرن شانزدهم بنظر میرسد و (نعمت الله) یک اشتقاق فرضی و اخراج موهومی این کلمه را باین قصه موضوعی خود قرار میدهد که حضرت رسول کریم صلی الله علیه و سلم قیس را بنام پتان یاد فرموده و او را عبدالرشید نامیدند ، مورخ مذکور معنی این لفظ را حصه تختانی جهاز فرض میکند لیکن تصریح نمی نماید که این اسم در کدام زبان است و ما یقین داریم که لفظ مذکور بهیچ قاعده سماعی و قیاسی عربی نیست - چنانکه در فوق ذکر شده پتهان فی الحقیقت تحریف (پختانه) میباشد .

قرار نظریه انسائیکلوپید یای اسلام ، نام « افغان » پیش از عهد سبکتگین در کتابی برده نشده ولی آنچه محقق است که چون این کلمه « افغان » برای ساکنین جبال و کوهسار افغانستان معمول و مروج بود لهذا این اصطلاح در قید تحریر آمده بناءً علیه که کلمه « افغان » بسیار قدیمی است چنانچه شمس الدین سامی بی مصنف قاموس الاعلام مینویسد که قوم افغان قومی است نهایت قدیمی و به لسان پشتو تکلم میکنند که از زمره السنه آریه منسوب است و بالسانهای فارسی و سانسکرت بسیار مناسبت و مشابهت دارد - اسم افغان از طرف ایرانیها برای ایشان خطاب کرده شده و حکم اسم عمومی را گرفته است و یک اسم محدث و جدیدی نیست و ابوالمورخین هیرودوتس در حینیکه از اهالی هندو کوه بحث کرده است نقلاً از سکائی لاکس Skylax اسم افغان را با جزئی تحریری ذکر میکند - نظریه قاموس الاعلام بصحت قریب تر بنظر میرسد .

قوم پشتون در کوها و جبال افغانستان سکونت داشته و با آزادی و استقلال وطن خود یک شغف و محبت فوق العاده دارند و گاهی مغلوب نشده اند بنابراین ایرانیها این مردم کوهسار و آزاد را بنام « افغان » موسوم کرده اند چنانچه سکائی لاکس مامور دارای کبیر نیز این مردم را افغان و پکتی ایکی ها گفته است . مزید بر آن (۵) در سنسکرت آسواغان و یا آسواگان بمعنی مملکت سواران و در لغت برهمی اپ گائین بمعنی قومیکه موسیقی نداشته باشد مذکور آمده ، در زبان ارمنی اوغان و یا اغوان بمعنی ساکنین کوهستان استعمال میشود و اکوان لفظ یونانی نیز همین معنی را در بر میگیرد و بنابراین لفظ افغان کمی تحریف نموده به هر معنی که استعمال کنیم به قوم پشتون و یا افغان صادق می آید .

چنانکه پیشتر گفته شد که مردم آریه اسپ سوار بوده اسپ را تیز رفتار نامیده بودند ، و اولین استعمال اسپ در نواح جیحون و باختر از طرف اینها شروع شده و بعد بمرور زمان و قتیکه قبیله آریائی پکتها و یا پشتون در نواح جلال آباد الی قندهار رسیدند اسپ مهمترین وسیله حمل و نقل و سواری آنها بوده چنانچه فردوسی در شاه نامه شهبواری افغانها را تمجید مینماید .

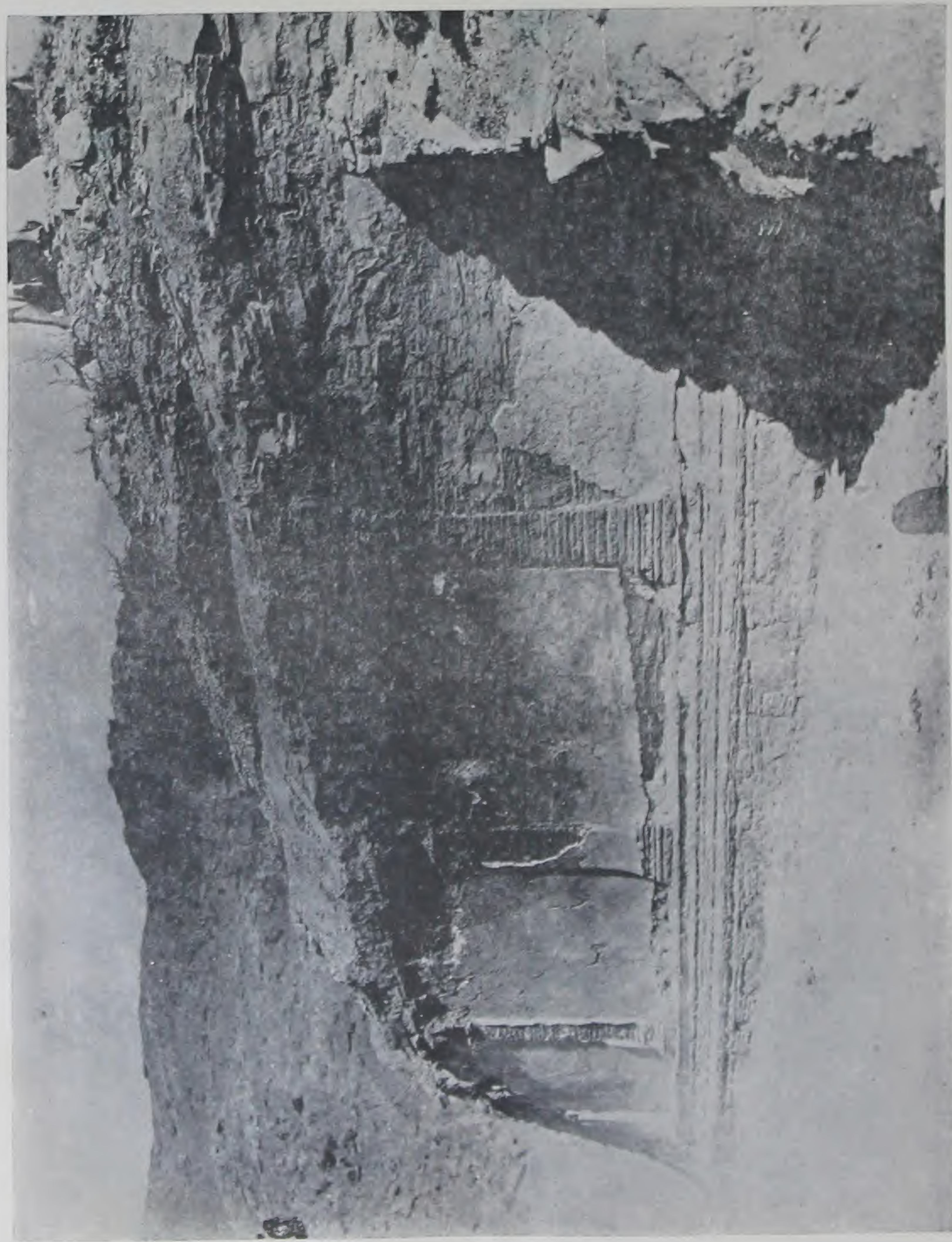
بالاخره پشتون در اصل نام قبیله شجاع و جنگجوی آریائی افغانستان و کلمه « افغان » یک اصطلاح ادبی میباشد .

رویه هم رفته طایفه که در افغانستان امرار حیات می نمایند منشعب از یک شاخه اقوام آریائی قدیم افغانستان و من حیث مجموع تمام طبقاتی که در افغانستان امروزی اقامت داشته و موسوم و مشهور بقبایل و قومیت های مختلفی میباشد عموماً با جزئی آمیزش خون های بیگانه از یک نژاد واحد و برادران تاریخی همدیگر خود میباشند . (انتها)



نمونه رسمای قربانعلی خان صنف رشدی مدرسه صنائع نفیسه کابل
(نقل نقاشی یکی از طاقهای عصر بودائی بامیان)

Reproduction d'un des Ornaments des Grottes de BAMYAN par un des
élèves des Classes Secondaires de l'Ecole des Beaux Arts de Kaboul.



منظره يك ستوپه كريكوبو ديك كه در نجراب كشف شده

Vue d'un Stupa Greco - Bouddhique découvert à NÉDJRAO (Au nord de Kaboul).



مجسمه سنگی که از تگاب بدست آمده
Statue en pierre trouvée à TAGAO (Au nord de Kaboul).



عنايق عصر گر يکوبوديك که در نجرا ب کشف شده است
Antiquités Greco-Boddhiques trouvées à NEDJRAO (Au nord de Kaboul).

نگارش جناب غلام جیلانی خان
جلالی عضو انجمن ادبی کابل



جغرافیای طبیعی افغانستان

افغانستان و ساختمان قدرتی آن :

آقای غلام جیلانی خان «جلالی»

منظرهٔ مجمل : افغانستان مملکتی است در مرکز آسیای جنوبی که جغرافیای طبیعی و تریادی قدیم آن با اسم باختر، خراسان، و غیره شامل ممالك افغانستان، خاله، بخارا، سمرقند، خوارزم، خراسان فعلی، کرمان، کل سیستان، بلوچستان، سنده، پنجاب، کشمیر است ولی در زمان حاضر مملکتیست در شرق ایران و شمال مغرب هند که از حیث موقعیت جغرافیائی بعد از تبت از بلندترین ممالك مشرق زمین بوده در بر اعظم آسیا جا دارد، جبال فلک سای این کشور تاریخی قسمت اعظم خاک این مملکت را در بر گرفته در غرب آن ایران و بحصهٔ شمالی انخفاض آسیای وسطی، از سمت جنوب سلاسل جبال بلوچستان اتکاء نموده در قسمت شرق خود يك سر تیشی غیر تدریجی را بطرف وادی هندس (سنده) نشان میدهد.

از روی طبقات الارضی در حصص شمال شرق آن که فعلاً همان انخفاض سالف الذكر (یعنی انخفاض آسیای وسطی) وقوع دارد گوشهٔ بحر عظیمی بوده و بحیرهٔ خضر را بامیدان شمالی هند الحاق میداد در حال حاضر قسمت شمال مملکت مذکور کوهستانات مهم و عظیم الجثهٔ کائن است که از ۳۰۰۰ تا ۵۰۰۰ متر بلندی دارد، این جبال اکثراً از شرق بجانب غرب صف کشیده علاقجات ماورای خود یعنی (باکتریای قدیم) را از کابل، قندهار، هرات که (قندهار، آریانا، اراکوشیای) قدیم باشد متصل میسازد، و بسمت انتهای جنوب این کشور دیگر کوهائیکه تا ۲۰۰۰ متر قدیمی کشد موجود است، این دو سلسله جبال بوسیلهٔ دشتهای کم زراعت و وسیعی که ارتفاع وسطی آن به ۶۰۰ متر میرسد از هم سوا شده تماماً منطقه از کوهستانات بی هم و نقاط پست و بلند مربوط است، سلسلهٔ اساسی جبال شمال بسمت شرقی در جائیکه از حدود چین متصل میشود بداخل پامیرات قد علم نموده به هند و کش موسوم میشود، این برجستگی عظیم و عجیب ترین نمونهٔ قدرت میادین هموار باکتریا را بسمت شمال و اراضی کابل، جلال آباد، قندهار، سطح بلند غلرائی را بطرف جنوب خود گذاشته تمام اودیة راست و چپ، خود را بوسیلهٔ فلات و درهجات و جداول نقره فام خود شبکه کاری و آبیاری مینماید، کوه بابا، کوه سفید غربی، کوه سیاه که اخیراً ذکر در حدود هرات معروف یوک است در قسمت وسطی و غربی با هند و کش همراهی نموده دوش بدوش تا مغرب افغانستان روانست سرزمینیکه بطرف جنوب این سلسله یعنی بین هند و کش و کوه بابا بشمال و وادی هلمند بطرف غرب و جنوب موجودیت دارد (بوادی غور) موسوم و از خود دیگر جبال پست و بلندی دارد که بعضاً شرقاً و غرباً و برخی شمالاً و جنوباً ممتد است، این سلسلهٔ جبال وادی غور یا حصهٔ جنوب سلاسل قسمت شمالی افغانستان، از شدت سرما و برف باری باستانی چراگاههای معروف از جنگلات مهم برهنه و در هزارهجات مرکزی يك مثلث غیر موزونی را تشکیل میدهد که راس الزاویه آن کوههای جنوب قندهار و هردو ضلع راست و چپ آن را تا جبال کابل و هرات ممتد باید دانست، قاعده اش جبال شمالی، اوسط ارتفاع این کوه ها تا ۳۰۰۰ متر بوده قلل

بلند آن بیش از ۴۰۰۰ متر نیست ، شیبی که از همین جبال در او دینه قندهاریش رفته دریای هلمند ، تریگ
ارغنداب ارغسان را از هم سوا میگرداند نیز بطرف جنوب مشرق تا حدود بلوچ می‌دود .

دره جات واقعه متن جبال هزاره بیشتر سنگزار و اراضی موجوده نسبت بامور زراعتی برای مال داری
خوبتر مساعد است ، درین محاذ بدون حصص شمالی (ماورای هندوکش) سطوح هموار بندرت دیده میشود ،
اما در قسمت جنوب غربی باز هم جبال فوق الذکر وادیهای ولایت هرات ، قندهار را از مفاصل طبیعی
خود با انسان نشان میدهد چنانچه در گوشه از همین میادین يك همواری با وسعتی موسوم بدشت بکوا وجود
دارد که سطح آن بیشتر از (۱۵۰) کیلومتر مربع بوده ساختمان طبقات الارضی آن با سنگ محلول
و دریای هلمند را از عرض خود عبور میدهد .

ماورای دریای هلمند سمت استهای جنوب آن ریگستان معروف افغانی کاین است و از باعث وجود شن زار
وسیع باران کمتر می‌بارد جبالیکه بجنوب هندوکش مشرق ممتد است بر او دینه دریای کابل ، کرم ، گومل ،
مشرق بوده به جانب مشرق جنوب کابل و سمت جنوبی و مشرق را در بر میگیرد (هیئت و اویلوف) غالب
طبقات ساختمانی این سرزمین را بشمولیت غزنی ، قندهار سبزوار ، ریگ آمیز و سنکستانی نام برده است (۵)
سلسله کوه سلیمان که تحت سلیمان (ع) با ارتفاع ۴۶۰ متر بر قله ازان وقوع دارد از غرب جنوب کوه‌ها
ویشین شروع شده تا شهر صوات میرسد ، این سلسله به سه حصه مقسوم است که قسمت اول از غرب جنوبی
بشرق شمالی ممتد است و حصه دوم خود کوه سلیمان میباشد ، قسمت سوم این سلسله جبال تیر است که دره
معروف خیبر نیز درین حصه و گوشه از سلاسل کوه - آلی الذکر (سین غر) وقوع دارد ، کوه
سلیمان باموقعیت فوق الذکر بفتا ز بلندی بوادی سند مرئیش شده در حصه مشرق خود را بشکل
قلات استهام میدهد .

درین وادی کابل و کرم (سین غر) سد می‌کشد که از حیث ارتفاع بعد از هندوکش و کوه بابا درجه
اول را در افغانستان مالک است .

سطح بلند پامیرات که بنام بام دنیا شهرت دارد در ناحیه شمال مشرق افغانستان افتاده اوسط ارتفاع
آن از ۴۲۶۰ تا ۵۰۰۰ متر میرسد . این سرزمین عجیب و غریب از بلندترین مقامات جغرافیائی افغانستان بوده
مرئیشی خاک این مملکت ازین موضع بجانب شمال غربی و جنوب غربی آغاز میشود .

بعثت عموم باید نوشت که بدون اراضی منخفضه مقامات سیستان ، سطح آمو ، جلال آباد که از (۳۳۰ تا ۶۳۰)
متر بلندی دارد ، بیشتر سطوح این مملکت بقدر (۱۳۰۰ متر) از سطح آب برجسته است که در قسمت آب و هوا
خوبتر تشریح خواهد شد .

آبها : آبهای افغانستان قدره سه قسمت مهم و سه سمت مختلف (شمال - شرق جنوب - غرب جنوب
درجریات است از آنجمله آبهای هندوکش غالباً بدو حصه معین یعنی سمت شمال و شرق
جنوب تجاری متعدد طبیعی سر از برگزیده دره جات و وادیهای فراخی را سیراب و سر سبز میکند ، آبهایکه

(۵) هیئت و اویلوف روسی طبقات زمین [کابل] قندهار ، غزنی ، سطح بلند غلزائی را با سنگ آمیخته تصور نموده
و اراضی « قلات » فراه سزوار ، چخانسور ، جنوبی را ریگ زار و سنگچه نوشته است « این هیئت تنها زمین جلگه
هرات و ولایات شمالی افغانستان را از حیث استعداد زراعتی تعریف میکند » لهذا برای رفع اشتباه کسانیکه این مقامات را
سیاحت نکرده اند چیزی باید نوشت : بدون زمینهای دامنه جبال کابل کوهستان غزنی ، حصص ریگستان قندهار ، برخی
قسمتهای جنوبی افغانستان دیگر اراضی این بواخی از نقطه نظر استعداد کشتندگی حاصل خیز ترین زمینهای زراعتی افغانستان
است زیرا در حال حاضر که هنوز طرز زراعت اکثراً باصو ، معمولی است صادرات زراعتی لوگر و جلگه کابل ، کوهدامن ، متن
غزنی ، شلگر ، قندهار ، هراتکی « سوری » شاجوی قلات ، متن فراه ، چخانسور خوست از صرفیات داخله زائد و تابازارهای
هندوگیره حمل و نقل میشود - این معلومات مارا « وسیو » ریموند فورن « فرانسوی که با افغانستان سیاحت نموده نیز در جغرافیای
خود موسوم به « هندوکش و کابلستان » خوبتر تأیید میکند .

بجانب شمال اینکوه منشعب میشود بنامهای دریای آمو، دریای ککوچه، دریای قندوز، دریای خان آباد، دریای خلم دریای بلخ، دریای مرغاب و غیره موسوم بوده بعد از آبیاری دره‌ها و اودیّه وسیع ولایات شمالی افغانستان بعضاً صرف و جذب زراعت و ریگستانها و برخی هم با و کسوس قدیم رود بار (آمو) وصل میگردد، ساختمان اراضی که این آبشارهای قدرتی هندوکش از آن عبور مینماید بدون استعمال قوای مصنوعی از قبیل اقسام کودها استعداد درجه اول زراعتی را داراست.

حقیقه زمینهای این مناطق بهترین نمونه قطعات زراعتی و نباتی افغانستان بوده قوای نامیه قدرت با اندازه در زمین مربوط است که در زیر برف نباتات را می‌رویاند.

آبهاییکه سمت شرق جنوب این کوه جاریست همچنان طوریکه در فوق ذکر شد قبل از توصل بمجری نهائی خود (دریای کابل) از قبیل دریای غور بند، دریای جبل السراج، دریای پنجشیر، دریای نجراب دریای تکاب، لهوگرد، البشنگ، انگار، دریای کنر، سپس از آبیاری و شادابی دره‌ها و اودیّه حاصل خیز سواحل، مجاری ابتدائی خود را تبدیل داده بدون دریای لهوگرد تماماً از جناح چپ برود کابل میریزد که بعد از آن بیک مرنشیمی تدریجی بانخفاض شرق سر از زیر گردیده در نهایت بنام - لندی سین قسمت عمده اباسین را تشکیل میدهد - و از جناح راست بآن وصل میشود.

آبهاییکه از جبال مذکور مرچشمه گرفته از قبیل هلمند، خاش رود هریرود، بالا مرغاب فرارود، دریای هاروت بالاخر دریای غزنی و غیره، از کوه بابا و کوه یغمان و کوه‌های سیاه و سفید برخاسته باخم و پیچ حیرت آوری بطرف غرب جنوب در جریان است.

این رودها نیز قبل از اینکه در انخفاض سیستان و ریگستان ترکمان منتهی شود وادی غور را عبور نموده بعد از تشامل معانین بسیار مانند ارغنداب، ترنگ، جلدک، دریای لورا و غیره وادیهای وسیع گرشک، فراه، قندهار، سطح بلند غلزان، جلگه هرات، غزنی را سرسبز ساخته در هامون سیستان و ریگستان ترکمان ناپدید میشود.

علاوه برین یکقسمت آبهای دیگر نیز وجود دارد از قبیل دریای گومل، دریای شمل دریای کرم و غیره که از منابع کوه سلیمان و کوه خدی جدران، سین غر، منبع شده و دریای گومل و کرم مرحدات کوه سلیمان را شکافته بسند می‌ریزد. و دریای شمل بعد از طی دره جات جنوبی و شرقی کوهستان جدران از حدود المره شروع بآبیاری نموده وادی جنوبی و مرکزی خوست الی متون و گوشه شمالی گربز را سرسبز میسازد، ولی این دریا از سرحد نمیگذرد و بکشتندی صرف میگردد.

در قسمت طبیعی جغرافیا دریافت کیفیت آب و هوا خیلی اهمیت دارد زیرا این جنس آب و هوا طاقتور لازم و ملزوم حیات بشر و حیوان و نبات بوده از هویت آن ساختمانهای تبادی و زراعتی مناطق و غیره هم بدرستی اندازه کرده میشود لهذا درین مورد نظر با اهمیت موضوع قبل از آنکه چگونگی آب و هوا را محل محل در حصص آینده شرح کنم اجمالاً هم ذکر می‌آید کرد.

افغانستان چون در منطقه معتدله شمالی مابین ۲۹ درجه و ۳۰ دقیقه و ۳۸ درجه و ۳۵ دقیقه عرض البلد شمالی واقعست از بحر تقریباً ۵۵۰ کیلومتر برکنار بوده آب و هوای آن بری است یعنی عموماً تابستان گرم و زمستان سرد میباشد، در فلات غلزان، کنواز، مقر، غزنی علاقه هزاره در مواسم دی برف زیاد می‌بارد چنانچه در مناطق اول الذکر بعضاً از یک متر تا دو متر و در هزاره جات از دو تا دو نیم متر ضخامت برف اندازه شده علاوه بنا بر اکثر با برف باری بادهای پرشور - معروف بیاد (دورک) نیز توأم است، از شدت سرما آبهای سیال بر سطح خود تا اندازه یخ - می‌بندد که بعضی اوقات اشتر همراهی بار بالای آن میگردد خلاصه اراضی که از سطح بحر (۲۴۰۰ متر تا ۲۵۴۵ متر بلندی دارد زمستان آن تا دیری طول میکشد، درین حصه مرتفع بدخشانها و هزارجات شامل است.

زمینهایکه از سطح بحریاندازه (۱۴۰۰ تا ۱۳۰۰) متر و از ۱۷۶۲ تا ۲۲۰۰ متر مرتفع است آب و هوای آن معتدل و خوشگوار میباشد اگر چه در ماه حمل درین جاها گاه گاهی برف می بارد ولی دوام نمیکند دره های کابل، چهاربیکار، پنجشیر، نجراب، علاقه جات غزنی، گردیز، زرمت، رود احمد زائی دره میلن، زائو، درین قسمت شرکت دارد. اراضی که از سطح آب بقدر ۶۰۰ متر بلند است مانند حصص قطغن، مزار، مینه آب و هوای متفاوت دارند، یعنی تابستان گرم و زمستان سرد متلونی دارد. این اراضی باینکه از کوه های مهم فارغ است اما برخلاف مامول برف گیر و درجه حرارت در زمستان بعضی تحت صفر می رود. کم ارتفاع ترین مواضع جلال آباد است که بنابر اوسط ۶۰۰ متر بلندی دارد.

این سرزمین دارای آب و هوای تابستان گرم و زمستان نسبتاً نرم را داراست برفباری درین منطقه شاذ اتفاق می افتد. بصورت عموم آب و هوای افغانستان نظیر بارشها، دو منطقه عمده دارد که حصه معتدل و برخی از روی (شب سرد و از طرف روز گرم یا تابستان گرم و زمستان سرد و خشک می باشد). این وضعیت متضاد در آب و هوا، با کوه های برهنه، دشتها، رشته ها یعنی (مواضعیکه دارای گیاهای منجمده می باشد) مقابل است.

آب و هوای مناطق کوهستان. از ۱۵۰۰ تا ۲۵۰۰ متر ارتفاع تماماً معین است. مناطق اول: کوهستانی کابل ۱۷۶۲ متر جلگه غزنی ۲۲۰۰ متر بامیان ۲۵۴۵ متر در مرکز و یک حصه شمال شرق بدخشان در همین قسمت شامل است.

این مناطق غالباً در تابستان گرم و درجه حرارت از ۴۰ درجه تجاوز میکند اما در زمستان بعضاً باندازه سرد میگردد که باوجود کثرت برفباری درجه حرارت از ۲۰ درجه ساینتراد پایین تر می رود. موسم برفباری بسیار اینجاها جدی و دلاو، و موسم باران حوت و حمل است مجموع اختلافات جوی بندرت در سال از ۵۰۵ میلیمتر تجاوز میکند که از آنجمعه ۳۵۰ آن از جدی تا حمل تعلق دارد. بلندتر از ارتفاعات فوق الذکر (۲۵۰۰ متر) زمستان ها بیشتر سرد و دوزندگی ضد چادر نشینی را مشکل می سازد اما باین غلات تا ارتفاع ۳۰۰۰ متر بخته میشود.

بادهای که بر آب و هوا حاکمیت دارد در زمستان از شمال و در تابستان از جنوب بفر می وزد. آب و هوای نقاط مقابل کوهستانی از (۱۰۰۰ تا ۱۵۰۰ متر) برای نشوونوی نباتات و اجتماعات بشری فوق العاده مناسب است.

آب و هوای مناطق پست که ارتفاع آن تا هزار متر باشد قرار ذیل است. در شمال باکتریای دوم: قدیم (۳۰۰ تا ۴۰۰ متر) بجنوب فلات مرتفع خشک، شرق جلال آباد ۶۰۰ متر بفر هرات (۸۰۰ متر) جلگه بادغز (۶۰۰ متر) تماماً آب و هوای گرم و خشک و تر دارد درین مناطق بیش از سه ماه زیاده از ۴۵ درجه حرارت موجود میباشد ولی با اینهم در زمستان آب و هوای آن بسیار شدید نیست، بعضی بارانها می بارد، اما آب آن در یک باران از ۶ میلیمتر تجاوز نمیکند، از روی جغرافیای طبیعی همه این مناطق دشت گفته میشود. باد های گرم دایماً ریک را باطراف (واح) های سرسبزیکه دران درخان انار، خرما، بیشکر پرورده می شود پراکنده می کند. بهر حال آب و هوای علاقه جات غرب و شرق جنوب افغانستان بطور عموم نسبت بآب و هوای ولایات شمالی افغانستان خوشگوار تر و صحت بخش تر است امراض بسیار کم دیده می شود زیرا طبعاً این آب و هوای خشک بغرض دفع جراسیم و امراض مهلك مفیدتر بوده اعلی این سامان تماماً قوی طاقتور، دلبز میباشد.

اقسام میوه ها از قبیل انواع انگور، توت، سیب، ناک، آلو، شقالو، خربوزه، و غیره در همین حصص نیز خوبتر پرورده میشود.

جغرافیای طبیعی افغانستان

افغانستان در مابین ۲۹ درجه و ۳۰ دقیقه و ۳۸ درجه و ۳۵ دقیقه عرض البلد منطقه وقوع و رقبه: شمالی و ۶۰ درجه و ۵۰ دقیقه و ۷۴ درجه و ۵۰ دقیقه - طول البلد شرق نصف النهار (گرینویچ) واقع است طول آن از شرق تا غرب (۱۰۰۰ کیلو متر) و عرضش شمالاً و جنوباً (۸۸۰ کیلو متر) رقبه مساوی است بر ۷۰۰ هزار کیلو متر مربع که از خاک فرانسه ۱۵۰ هزار کیلو متر زاید است.

افغانستان کنونی با داشتن برجستگیها و فرورفتگیها تقریباً بشکل مثلث متفاوت الاضلاع حدود و شکل وقوع: واقع است که راس الزاویه آن بشرق و هردو ضلع راست و چپش شمالاً سرحد ترکستان شوروی (بخارا خیوا) و جنوباً هند انگلیسی و بلوچستان برقاعده افقی سرحد کشور ایران تکیه میکند اما ضلع سرحد شوروی کوتاه و از هندوستان و بلوچ قدری دراز تر است. سرحد کنونی مملکت افغانستان بعد از جنگهای متعددی با خارجی ها از سال ۱۸۸۴ مسیحی تا ۱۹۰۵ معین گردیده و شکل ذیل را اختیار نموده است:

از غرب شمال افغانستان خط سرحدی از ذوالفقار بجانب شرق متوازی جبال هندوکش امتداد یافته ۶۱ و نیم کیلو متر تقریباً بجانب شمال علاقه جمشیدی هرات رود کشک را در چهل دختران (آخرین ایستگاه ترین روسیه) عبور میکند و بعداً بطرف شمال مشرق سیر کرده رود مرغاب را در حد مرو چاق افغانی تقاطع میکند، و کوه های چل را باریگستان های علیی ترکمانها گذشته برودبار آمون توصل مینماید (سرحدات مذکوره توسط منارها و تقسیمات طبیعی آنها و اراضی مشخص میشود) از نقطه اتصال خط سرحدی بارودبار آمون (خم آب) تا گوشه شرق عذیر و یکتوریا (دریامیر) رود بار آمون فاصل طبیعی خاک روس و افغانستان است، از کول و یکتوریا خط سرحد، یامیر را تقسیمتاً با افغانستان گذاشته ما بقی را جزو حدود روس مینماید (مطابق فیصله هیئتهای حدبخشی ۱۸۹۵) بعدها خط سرحد از سلاسل - صعب‌المرور جبال گذشته بکوه های برفدار دائمی چین (سرکول) منتهی میگردد.

و از ذوالفقار تا سرکول طول خط سرحدی افغانستان تقریباً ۱۳۲۰ کیلو متر است از سرکول خط سرحد افغانی بجانب غرب دور کرده و در یک خط متوازی جبال هندوکش می گذرد عرض افغانستان درین حصه باریک بیشتر از ۱۷ و نیم تا ۲۶ کیلو متر نبوده و قسمی ازین زمین باریک و بلند رو بجانب شرق شمال (موسوم بواخان) تا یامیر ممتد میشود که در آنجا فاصل حدود انگلیسی و روس بوده و خاک افغانستان را: در شرق شمال بسرحد چین میرساند، ارتفاع این خطه عجیب و مهیب دایم البرف از (۶ هزار متر تا ۸ هزار متر است) ازینجا خط سرحد بهمرای سلسله کوه های بلند چترال بطرف نورستان میرود. و در نزدیک کوتل دورا (بارتفاع ۴۸۰۰ متر) ولایت چترال را از رود بار دلخه جدا میکند.

سرحد افغانی و چترال ازین حصه تادره ارنوای عبارت از یک کوه برف دار بوده و در جنوب چترال متصل دره مذکور خط سرحد بارود چترال مقاربت مینماید و وادیهای چترال و باسگول افغانی باهم ملاتی میشوند. بعد ازین خط سرحدی از پهلوی شهر قدیم پشت گذشته در وادی کنر می درآید. و از آنجا در یک خط معوج بجنوب امتداد یافته علاقه مهمند را عبور می کنند، و در حد پلوشی رود کابل را قطع نموده مستقیماً بجانب جنوب سیر و تا تورخم میرسد از سرکول تا تورخم و از تورخم تا کوه ملک سیاه در منتهای جنوب غربی افغانستان با سرحد افغانی و لایاتی تماس میکند که در جمله سرحدات میباشند.

از تورخم خط سرحدی بطرف سپین غر (سفید کوه) که سرکوب علاقه آزاد تیر است رفته و از آنجا وادی کرم (مرکز طوائف توری پشته) را دور نموده از کوتل پیوار (سرحد جاجی) میگذرد بعد از آن برفتار خود دوام نموده از (کتو) سرحد شمال (توچی) گوشه غربی وزیرستان را تماس میکند و بمقام (دوماندی) رود گومل را تقاطع نموده در جنوب رود گومل بخطوط منکسر با سرحد بلوچستان تماس میکند، ازین جا خط سرحد بطرف جنوب غربی

روان شده و باز بجنوب شور اوک و نوشکی میدود و متصل نوشکی ریگستان جنوب هلمند را عبور نموده تقریباً دریک خط مستقیم از بین ریگستان سیستان بجانب غرب تا سرحد فارس ممتد میشود و در کوه ملک سیاه و جنوب سیستان با سرحد فارس تلاقی میکند، از اینجا تا ذوالفقار خط سرحدی افغان و فارس دریک خط تقریباً مستقیم امتداد پیدا میکند (این همان خط سرحدی است که در سال ۱۹۰۴ - ۵ معین شده) .

جغرافیای تاریخی افغانستان : افغانستان نظر بمعلومات صحیح در هر دوره از قرون و اعصار ماضی دارای جغرافیای متمایزی بوده قدرت این مملکت بلند کوهستانی را دارای استحکامات طبیعی و محل حوادث تاریخی و جغرافیای خلق نموده مولفات هرودوت (Herodote) سترابون (Strabon) دسئارک (Disearque) مسافرت اسکندر اکبر نگارشات (Eratasthene) هیپارک (Hiparque) منجم معروف یونانی سیاحت نامه (هوانگ تسات) زوار چینی و دیگر سیاحین صدر اسلام شاهد این مدعا است .

در قرون اخیر که اروپائیان نیز بنوبه خود اهمیت جغرافیای این کشور تاریخی را فهمیدند وضعیت تاریخی و جغرافیای افغانستان بار دیگر از طرف هیئتهای اروپائی مورد بازدید و تحقیقات طبقات الارضی متخصصین مذکور واقع گردیده اینها نیز هر کدام بنوبه خود از قبیل همتن ها، الفتسها، شارت هنر یها، داکتریلو، فریر موسیو گودار، مادام گودار، موسیو هاکن، جون مارشل، هئیت و اویلو، بارتولد، موسیو ریموند فورن و غیره راجع بمعلومات جغرافیای افغانستان شرح مبسوطی داده اند که مادرین مورد بسبب طوالت از تمام همان معلومات صرف نظر نموده تشکیلات حجری افغانستان را مختصراً متذکر میشویم :

تشکیلات حجری افغانستان :

جاها یکه از جانب علمای طبقات الارضی در افغانستان دیده شده و نسبت بآن تحقیقات علمی بعمل آورده شده ذیلاً تحریر میشود :

هند و کش و سلاسل اطراف آن کابلستان (کوه دامن ، چهاردهی ، جلگه کابل) تشکیلات عهد اول (*) .

در حصص بامیان در میان احجار آهکی طبقاتی دیده میشود که اکثریة آن بعهد اول و احجار کاربونifer سفلی و متوسط منسوب است و بوسیله مطالعه حیوانات و نباتات حجری ، این قسمت بوجود تجاوز تعاقبی سنگهای (اورالی) در افغانستان شناخته میشود و از مشاهده این احجار با خود فیصله میتوان کرد که تقسیمات (اتراکولتیک) در دو دسته سوا میشود :

اول : اورا لوپر می شن (احجار اورالی کوه روسیه)

دوم : کاربونifer سفلی و متوسط .

از مطالعه حیوانات و نباتات حصص اورا لوپر می شن وجود مشترک نیوسو (سوماترینا) آئرا - فوشواژیرینا ، کرانیکو لیفورا - را باید فهمید اما به تقسیمات ثانوی (پرمی شن) هند و کش اجازه نمیدهد یعنی فهمیده نمیشود . بالاخر وجود احجار دورالیونین و اتراکولتیک در پنجشیر شناخته میشود .

«۵» علمای طبقات الارضی تصور می نمایند که قشر اولیه زمین صورت اصلی خود را نتوانسته حفظ کند از طرفی دریا ها و اقیانوسها و جریانات در سواحل و بخاری خود تغییراتی داده اراضی نوی باسم اراضی رسوبی تشکیل داد و از طرف دیگر عوامل مرکزی ارقسم آتشفشانها ، زلزله ها و غیره بطریق دیگری شکل سطح زمین را تبدیل نمود چنانچه در نتیجه عوامل مذکور ، سطح زمین دایماً در حال تغیر شکل بوده و میباشد نهایت الامر تاریخ تغییرات محسوس بچهار دوره اول و دوم ، سوم و چهارم قسمت شده که هر کدام بفقیده علمای طبقات الارضی بدوره های هزاران هزار سال بوجود آمده است بر علاوه به عقیده آنها یک دوره دیگری هم باد و باران فوق الذکر مقدم میباشد که آنرا در فرانسه عهد ازوئیک Acoique یا فاقد نباتات می نامند .

در دره سرخ آب طبقات احجار عهد دوم وجود است و کذا بمقام دو آب میخ زرین عهد دوم همچنان رابطه این احجار همراه طبقات مرسوبی و آتش فشانی کشف گردیده و از روی احجار آهکی پیرا دانسته میشود که در عهد ایتین بحران آتش فشانی این علاقه خاموش گردیده است .
در قسمت مرسوبات عهد سوم افغانستان از روی استخوانهای (فوسیلی) خیلی فقرات عهد سوم دو علاقه ذیل واضحاً از احجار غیر منطبق کشف شده که آنهم عبارة از اجتماع احجار پلیزانسن دره غور بند و دیگر احجار آهکی دور نئوزین سفلی و نومولتیک دره کهمر د میباشد .
یعنی بواسطه همین عدم انطباق (احجار منطبق که بدرستی رویهم قرار نگرفته باشد) تشکیلات دوره نئوزین افغانستان را معلوم میتوان نمود .

بحدود کابل در سیاست بقایای احجار آهکی جبه زار نمای قبل از عهد یخچال ها عهد چهارم : معلوم میشود (۱۰)

- ۱- دامنه جنوبی هندوکش تا بامیان و پنجشیر احجار عهد اول
- ۲- حصص بادغیس هرات و جنوب هرات و اطراف قندهار و جنوب مزار و شمال هندوکش تا بدخشان و از طرف غرب تا شمال فیروز کوه یعنی انتهای تیر بند ترکستان عهد دوم .
- ۳ در جنوب قندهار ، ریگستان ، سیستان تا حدود سرحد ، عهد سوم و چهارم .

کوه ها و موقعیت جغرافیائی آن

۱: کوه هندوکش : سلسله جبال همایه هند که از سطح یامیر داخل افغانستان میگردد بهندوکش موسوم و نامعبر دره بامیان ممتد است ، هندوکش مابین ۳۴ و ۳۷ درجه عرض البلد شمالی و ۶۸ تا ۷۵ درجه طول البلد مشرق واقع است .

این کوه بسمت شمال شرق یا شرق افغانستان در انتهای یامیر با کوه همایه اتصال می یابد در آغاز خود از یک طرف تا اندازه خط فاصل هند شمالی و افغانستان میباشد و از جانب دیگر بدخشان را از میدان جنوب سوا می سازد ارتفاع این سلسله کوهستانی زاید از ۶۶۵۰ متر است و قله معروف آن موسوم به تیراج میر (Tiragmir) که بجانب شرق دره نکسان Nuksan و شمال غرب جترال کاین است از سطح آب ۸۳۰۰ متر بلند می باشد ، بعضی حصص این سلسله کوهی دایما در زیر برف مستور بوده از گیاه و علف محروم است ، در برخی جاهای این کوه برف کوچ های موسمی نیز بوقوع می آید چنانچه در اوایل بهار بعضی معا بر قابل مرور هندوکش از خطرات برف کوچ خالی نیست ، دره کوشان یکی از دره های این کوه زاید از (۵۰۰۰ متر) ارتفاع دارد ، هندوکش اکثر مخزن برفهای دائمی بوده دریاهای مهم افغانستان بجانب شرق و غرب و شمال و جنوب از آن منشعب میگردد ، این کوه مانند تالاب های قدرتی تمام سال متدرجاً بدریاهای متعلقه آب میدهد ، برخی از دریاهای این سلسله در ایام زمستان و کذا بعضی معا بر آن از کثرت برف باری و غیره عوارض جوی قابل عبور و مرور نیست ، دره های عمده این سلسله جبال مابین قندوز و بدخشان و بلخ بطرف شمال عبارت است . از دره های واخان ، شغنان ، انجن ، منجان ، جرم ، درایم کشم ، ارسج ، فرخار ، دره اشکمش ، نهرین ، خوست ، فرنک ، سندان ، اندراب ، خنجان ، دو آب ، سرخاب ، و غیره از طرف جنوب دره بیج دره نور ، دره کم ، دره ، یسال ، باندول ، اشینی ، اسکین ، ینجد دره ، تجراب ، دره هزاره ، یازارک ، یاران ده شتل ، سالنگ ، النک ، اشاوه ، شکاری ، کچاق ، چهارده ، بامیان ، سیغان ، کهمر د .

(۱۰) تمام این لغاتیکه در عهد های چهار گانه فوق طبقات حجری مذکور شد اسامی احجار و طبقات زمینی میباشد که در فارسی معنی صحیح ندارد بلکه در علم طبقات تقریباً بهمه زبان ها یکسان بوده قسم از خلایق عامی است که ترجیح نمیشود در جوع شوند علم طبقات زمین .

معابر معروف هندوکش .

انجمن ، خاواک ، پاران ده ، شتل ، سالنگ ، کوشان چهاردره ، اقرباط ، ویلو ، دندان شکن .
از دره پنجشیر به چهارراه میتوان هندوکش را عبور نمود ؛ باین طریق :

پاران ده بیل حصار ، خاواک ، بسندان - انجمن ، بکران و منجان . تا جایکه دیده شده بهترین این چهار
معبر راه پاران ده است اما مسافت آن خیلی بعید بوده اهمیت آن نسبت بخاواک که در وسط معابر پاران ده
و انجمن واقع است از حیث عبور و مرور کمتر است .

طول هندوکش از سر حد پامیر تا دره بامیان (۶۰۰) کیلومتر است .

این منطقه بزرگ مرتفع که در خاک و طن غریزما کوتل خاواک (۳۶۰۰ متر) کوتل بازارک پیش از
(۵۰۰۰ متر) ، کوتل نکسان ۵۰۵۰ متر ، کوتل کاتچین . (۶۹۰۰) متر کوتل سر اشتراک (۵۷۶۰) متر

بلندی دارد در حصص شرق شمالی هند با جبهه جسم همایه آمیخته با همان قد و اندام غریب ترین نمونه صنع قدره
سلسله ازاد خود را در تمایلات حیرت آوری بجانب شمال غربی عرض وجود میدهد اما وقتاً که فاصله مهمی
رای بساید بسر زمین پامیر استقامت مذکور خود را بطرف جنوب غربی تغییر داده این تمایل دومینش هندوکش
حقیقی و از نقطه نظر طبیعی دارای آب و هوای سرد و اکثر قتل آن در قسمت مهم سال زیر برف مستور است چشمه
ها ، نهرها ، آبشارهای جوشانی بهر دو سمت راست و چپش سرازیر شده باعث شادابی چندین دره ها و صحرا
های وسیع مملکت میگردد .

طبقات مختلفه این کوه در نقاط متعددی که در قسمت ثروتهای طبیعی ذکر خواهد شد مرکب و دارای هر نوع
معادن بیش بها و فلزات قیمت دار است از قبیل لاجورد ، طلا ، نقره ، ابرک ، کبریت ، آهن ، ذغال ، نمک
و غیره . نباتات : در فلات منخفضه آن بانواعیکه در بوتانیک (علم گیاهشناسی) مذکور است گزشته بران حیوانات
اهلی و وحشی از قسم خفک ، روباه ، پلنگ ، اهو ، نخچیر ، گوزن ، غشگا و ، اسپ اعلی ، گوسفند باقسام کدک
ترکی ، قرقلی ، غلرائی هزاره گی ، سیابندی ، گوسفند بوشکل نورستانی در دامنه ها و دره جات آن بکثرت
زندگی میکند .

این کوه بشمولیت فلات منشعبه آن اقسام طیور و حشرات را داراست ، ساکنین دور و پیشش نظر به
تحقیقات علم اتنوگرافی ، تنومند و قوی حتی افغانان جسور و غیور امروزه نمونه از تربیت شده گان این آب
و هوا باید شمرده میگویند همایه پد رکوهاست اما هندوکش نیز چندین فرزندان کوه یاره دیگر را در افغانستان
یعنوان کوه بابا ، جبال سیاه و سفید از خود منشعب ساخته در خط مستقیم از شمال بطرف غرب روان است هندوکش
در افغانستان بدو حصه شرق و غربی متمایز میشود از آنجمله در قسمت غربی خود بطور عمومی شکل یک بادام را
داراست - که نوك های آن بنقاط ذیل منتهی میشود :

بغرب تا انتهای بامیان و کوتلهای آقرباط .

بشرق بکوتل خاواک و سلسله بلند جنوبی .

طول هندوکش غربی ۲۳۰ کیلومتر است عرض آن بشمال و شمال غربی کابل ۱۰۰ کیلومتر ، در قسمت بامیان
۴۰ کیلومتر در کوتل خاواک ۲۵ کیلومتر اندازه شده .

قلل بلند : اوسط بلندی قله این کوه (۴۵۰۰) متر است .

قلل مهم آن : از شرق بغرب بقرار ذیلست : والیان ۵۰۷۰ متر ، خاواک ۴۸۰۰ متر ، شیتل ۴۸۷۰ متر
و غیره ، ساختمان این کوتلهها تماماً از سنگ گرانیت است .

کوتل ها : بعضی کوتلهای که از آن عبور کردن ممکن است از شرق بغرب وقوع دارد : — وتل خاواک

(۳۶۰۰) متر، کوتل سالنگ (۴۳۰۰) متر، کوتل آق رباط (۳۶۰۰) متر، کوتل کوشان (۴۳۰۰) متر، کوتل چهاردر (۴۲۳۶) متر، کوتل پیلو (۳۶۰۰) متر، کوتل دندان شکن (۲۷۰۰) متر، بعضی کوتلهای هندوکش غربی مانند سالنگ فقط در موسم تابستان قابل عبور و مرور است یعنی (از سلطان تا عقرب) هندوکش غربی که یکی وحشی و بعضی جاهای آن از نباتات مهم عاری است دیوار مضبوطی را تشکیل میدهد که مزار و بدخشانرا (بشال) از هزاجات و کابلستان و نورستان (بجنوب) سوای سازد. کره کوهستانی هندوکش غربی باینجدره ذیل که هر کدام مشتمل بچند چند دره خورد خورد میباشد بکلی محاط است:

دره ها:

بشال شرق دره اندراب، بشال غرب دره سرخ آب بجنوب شرق دره پنجشیر و سالنگ

بجنوب غرب دره غور بند.

هندوکش شرق که از بلند ترین سلسله ها و قلل آزاد ترکیب می یابد غالباً عرض آن از (۱۰۰) کیلومتر متجاوز است دره جات شمال شرق و جنوب شرق آن حسب ذیل مقابله باید نمود:

بشال شرق دره خوست و فرنگ بجنوب شرق دره سفید شیر، بشال شرق دره ارسج و فرخار، بجنوب دره کلان پنجشیر، بشال شرق دره باندول، بجنوب دره کشم و درایم، جرم، کران منجان، بشال، شرق دره شغان بجنوب شرق دره نور، بشال شرق، دره واکان بجنوب دره پیچ اسمار.

علاوة اکثر حصص هندوکش شرق را عجالةً طوریکه شاید و باید شرح داده نمیتوانیم ولی تاجائیکه بعضی شعب آن دیده شده ذیلاً از آنها نام برده میشود:

یک شعبه کوه سلسله هندوکش از جانب جنوب شرق کوتل انجمن رخ بجنوب منسوب گردیده دره هزاره ر از دره جات نورستان سوای سازد ولی این شعبه در راس دره غوث نجراب دو شعبه می شود، شعبه بطرف جنوب غرب دور نموده کوتل شب میانه آن مابین ابتدای دره هزاره و دره فراج بشال و دره کلان و دره فرخ شاه نجراب را بجنوب تشکیل میدهد، از آنجا گذشته حصه سر دره سنجن استقامت خود را بطرف غرب گرفته تاسر کهنه ده گلبهار بدریای پنجشیر منتهی میشود و قسمتی جبال جنوب شرق بلوت زار بلاغین، در نامه و کیاوه را سلسله بسته بوادی سولانک و یشته احمد بیگ سر نشیب میگردد، کوتل شب میانه بار تفاع (۴۰۰۰) متر تقریباً که موقعیت وسطی این شعبه را تشکیل میدهد در انتهای بلندی خود همواری دارد و سر آن تالابی موجود است که عرض و طول آن ۴۰۰ متر در ۶۰۰ متر تخمین میشود، آب این تالاب عمیق ظاهراً سرریزه نمیکند اما بطرف دره غسک جانب جنوب و بطرف دره کلان سمت شمال در بیخ و کمر کوه بقدر ۶-۶ آسیاوار آب از آن سرچشمه گرفته به تیزی تمام بطرف دریای نجراب و پنجشیر سر ازیر میگردد. شعبه جنوب شرق این کوه از سمت چپ دره غوث عبور نموده دره پته دره یچه غان دره اشین و اسکین تکاب را از در جات نورستان ویراش غان سوای میگرداند این شعبه باختلاط شعب دیگر وقتاً که بجانب شرق جنوب استقامت می گیرد هر دو نورستان را که در قدیم به سیاه پوش و سفید پوش موسوم بود تاوادی جنوب شرقی احاطه نموده کوتلهای صعب المرور را در بین نورستان و بدخشان تشکیل میدهد از آنجمله کوتل (پارون) بقرار معلومات صحیح ۴ هزار متر بلند است، حصه دیگر این شعب از حدود انتهای اسکین درم درم، را عبور نموده در ارض راه شیطان کمان لغمان ختم میشود. اکثر این شعبات کوهستانی بلوت، جلفوزه، ارچه، خنچک و غیره درخان و نباتات کوهی بکثرت دارد. بلکه در بعضی حصص صفة کوه از جنگل بکلی مستور است.

مقابله مقامات راست و چپ هندوکش شرق و غربی را از حیث ارتفاع ذیلاً مطالعه مینمایم.

ازوادی چترال، بروغیل، اشتراک، اکرام، سنگان (۴۰۰۰) متر

خرتاز، دورا (۵۸۰۰) متر

پنجشیر انجمن، خاواک، تال، زاریا، یتیم، امراز، شوا، بازارک، شپال (۵۳۰۰) متر

جبل السراج، باجکا، سرالانک (۴۰۰۰) متر

از وادی غوربند، کولیان، کوشان، گوازیار، چهاردره، کالالاج، فربخل، شبر، (۵۰۰۰ متر) ارتفاع دارد.

منظره زمستانی خاواک

معبّر خاواک که نقطه فاصل هندوکش غربی و شرقی و یکی از معابر تاریخی و اقتصادی هندوکش است دره دور و دراز پنجشیر را بادره سمندان اندراب اتصال میدهد این معبر از حیث موقعیت جغرافیائی و عبور و مرور دائمی نهایت مهم است.

خاواک با اینکه لیل و نهار در دنیای حوادث سپری نموده و نظر بمعلومات تاریخی نام آوران بزرگ و فاتحات مقتدر دنیای ماضی را از خود عبور داده باز هم بحسب خاریت محل خطر ناک و غبار آلود است.

عابرین بعد از طی تقریباً ۱۴۰ کیلومتر مسافه از کابل ازات می گذرند مقیاس الهوا (هواسنج) درین جا به نسبت وادی کوه دامن باندازه (۱۳) انچ پائین می رود در برج دلو اواسط زمستان اکثر وضعیت طبیعی این معبر باینطور ملاحظه میشود: در اول روز فضا صاف و خاموش میباشد ساعت ۶ و ۴۵ دقیقه صبح آفتاب از افق انجمن طلوع میکند هر چند ضیاء مهر میخواید اطراف فضا و شعب هندوکش را منور نماید اما بفتا و زش هوا که از سمت مقابل باهتزاز می آید شروع میشود درین حال طبعاً هوای مقابل یککجه آبی که از رود بار حصص شمالی دزدیده بحکم خاصیت محل بصورت غبار تکاثف یافته صفحه خورشید را غبار آلود میسازد ولی تا جائیکه کثافت ابر باندازه نهائی خود نرسیده باشد اشعه مهر از پرده سفید غبار بخطوط شکسته بر صفحات از برف مستور خاواک می تابد، قدری بیشتر تیزی هوا بر شدت و پرده ابر بغلظت خود افزوده از طلوع به سه ساعت انسان تا وسط خاواک میرسد در فرق کوتل و سعت نظر کمتر و قافیه فضا تنگتر شده می رود کائنات جوی در خروش و حرارت ازین منطقه دفعه ناپدید میگردد بلکه از صفر ۲۱ درجه پائین می رود.

در عوام مشهور است:

در اثنای عبور از خاواک چیزی با خود باید داشت و باید خورد و واقعاً درینجا تاثیر تند محیط دماغ را چنان متأثر میگرداند که انسان خود را بی حس تصور میکند لهذا برای اداره قوای فعاله وجود و مقابله حوادث و عوارض جوی چه چیز لازم است؟ همانا محرکی که اتومات بدن را بکار انداخته دست پا، الاشه سرد نشود و دوران عاطل نگردد.

درینجا عجیب و غریب يك منظره در نظر انسان تجسم میکند: فضا سفید، غبراسفید و سعت نظر محدود خط مشی راه روم سفید است، در وسط خاواک آبادی، وحوش، طیور، نیست و بنظر نمی آید زمانیکه مسافر از خاواک فرود می آید شب در سمندان میباید درینجا بکنار راست دره کمی از آبادی دورتر چشمه آب گرمی وجود دارد که بقدر نیم ثانیه دران دست گرفته نمیشود و تخم مرغ را بطرف پنج دقیقه نیم بند می سازد. قدری پایاتر درجری آب این چشمه اهالی بومی تالاب سنگی ساخته اند که دران تا اندازه (۳۰) نفر يك دفعه حمام کرده میتوانند.

چون آب چشمه از منبع تا سطح تالاب قدری فاصله دارد بناءً بسبب تاثیر برودت هوا از حرارت فاحش خود می شکند و معتدل میشود، این چشمه از سر خاواک در کنار راست دره سمندان بفاصله تقریباً ۱۸ کیلومتر واقع است تصور میشود که در محل مذکور معدن کبریت یا آتش فشانی وجود دارد، زیرا در حالیکه زمستان درجه حرارت بعضاً از ۲۰ درجه بیشتر تحت صفر پائین می رود اینطور چشمه داغ وجود داشته باشد.

باشد درینصورت عروق زمین تقریباً ۱۰۰ درجه حرارت بکار دارد تا آب آن باین حرارت از سنگلاخ بیرون شود.

ازینجا بطرف اندراب از راه دره سنکستانی دشت شیربده صلاح باید منزل نمود که تارباط مذکور ۴۵ کیلومتر سریانی کوتل خاواک است. و ازین به بعد دامنه کوتل مرغ و تنگی نهرین و وادی قطن شروع میشود.

دریا های هندوکش

رود های عمده دایمی که از هندوکش می آید از سیلابهای موقتی استعانت نموده بتجاری انتهای خود رود بارامو و دریای کابل میریزد، در ذیل جغرافیه حصه بامیانرا بطور مختصر مطالعه میکنیم :-

دریای غوربند که هندوکش را بجنوب غرب احاطه میکند منبعش بشرق از کوتل شبر دره غوربند : است بقدر (۳۲۰۰ متر)

دریای غوربند از غرب بشمال مشرق مسافت ۸۰ کیلومتر ما بین هندوکش و حواشی کوه پنهان را طی میکند بعد بواسطه (گذرگاه) دره کوشان داخل جلگه کوه دامن میشود درینجا بطرف جنوب شرق میانی نموده در زیر قلعه بلند چهاریکار بحد (عبدالله برج) بدریای پنجشیر می ریزد.

معاونین دریای غوربند از هندوکش سرچشمه میشود و تنها پنج یا شش آن دایمی است که مهم ترین آنها همان است که از جانب سالنگ آمده و از جناح راست قلعه جبل السراج می گذرد.

از ساحل راست، دریای غوربند چند معاون خورد خورد را از حواشی کوه پنهان با خود میگیرد دریای غوربند قریه های ذیل را آبیاری مینماید :-

نوی، فرنجل، قلعه دوآب، چهارده غوربند (۱۹۷۰ متر) سیاگرد، میر علم، برج گلجان، کره تاز حصه بامیان بغرب کوتل شبر (۳۲۰۰ متر) بواسطه بعضی کوتلها، انتهای غربی هندوکش معلوم ب : می شود که آهسته آهسته پست شده می رود درین حصه هندوکش بیش از ۴۰ کیلومتر عرض ندارد و عبور از آن بواسطه سه کوتل پی هم ممکن است.

پیلو، آق رباط (۳۶۰۰ متر) دندان شکن (۲۷۰۰ متر)

بجنوب، دریای شبر از شرق بغرب جریان دارد و با دریای بامیان که از سمت غرب می آید ملاقی میشود. آیکه از اجتماع این دو دریا بوجود می آید رخ بشمال طرف سرخ آب می رود.

ج : دره سرخ آب : دریای سرخ آب از غرب بشمال شرق جریان دارد و هندوکش را از فلات مرتفع شمال جدا می سازد.

این دره در ابتدا تنگ است. اما وقتا که از کهمرد، باجگاه، دوآب میخ زرین می گذرد قدری فراخ گردیده در نزدیکی برفک (۱۱۵۰ متر) با تلاق تشکیل میدهد. و بمقام دوشی (۸۱۵ متر) با معاون، دریای اندراب یکجا گردیده از مناطق دوشی عبور مینماید.

بساحل راست دریای سرخ آب. معاون بزرگ آن که موسوم بدریای (سیغان است) و بواسطه الحاق دریای بامیان بزرگتر می شود داخل میگردد.

د، دره انداب : دره اندراب :- دریای اندراب هندوکش را از ولایت بدخشان جدا می سازد. این دریا از ارتفاع (۳۶۰۰ متر) کوتل خاواک منبع گرفته دره بلند آن تامقام سندان یک گذرگاه سیلابی تنگی است این دریا کم کم عریض شده در حالیکه از شرق بغرب جریان دارد قریه های ده صلاح اندراب سنگ بران، بنو، دشت امرد، باجگاه، خنجان و گازان را سیراب می نماید درحد بنو آب آرزو و بنورا که از مرحد هندوکش بشمال سرازیر

میشود با خود گرفته در دوشی (۸۱۵ متر) این دریا با دریای سرخ آب یکجا می شود ، و بنام دریای غوری از پل خمری که یادگار عالم گیر اورنگ زیب است گذشته از وسط بغلان و دره جلوگیر و علی آباد بعنوان دریای قندوز قسمت شرق چهاردره را عبور نموده با دریای خان آباد یکجا بسمت شمال در جناح راست قلعه زال از ساحل چپ داخل امو می گردد .

از کوتل خاواک و انجمن شروع گردیده جنوباً تا گلپهار کوه دامن امتداد دارد و ه : دره پنجشیر : هندوکش غربی را از جبال کوهستان و نورستان علیحدہ میگرداند .

دریای پنجشیر به همه جادر تنگی سنگستانی عبور نموده در حدود دو آب ، آب دره هزاره ، در بازارک آب یاران ده و در حد درخه آب شب میانه و در زیر انوه آب دره فراج و در حد پل گلپهار آب دریای شپزل بآن داخل می شود ، دریای پنجشیر در خود دره مذکور بدون چند قریه ذیل بدیگر جا آبیاری نمیکند . سفید چال ، دو آب ، بازارک (۱۹۶۵ متر) انارباغ ، گلباغ ، این دریا وقتا که بحد گلباغ میرسد مجری خود را که بجنوب عزب مایل است دفعته بطرف جنوب تبدیل داده از دالان سنگ بیایان در مابین یک تنگی خیلی عمیق به گلپهار می برآید درینجا در تحت پل نیل آب دریای شپزل به جانب راست از سمت وسط بازار گلپهار بآب وصل میگردد و در حد و دشیر خان خیل نهر رزاق بحوضه دریا حفر شده مابعد ازان این دریا کوه دامن را از ریزه کوهستان جدا ساخته قدری پایان تر در حدود ده باباعلی و محمود عراق با دریای غربند یک جاشده رخ بجنوب شرق از شوخی بنام دریای جاله می گذرد و در تحت تپه احمد بیگ بحد تنگی سر بولی آب دریای پنجدره نجرا ب را که از شب میانه و خواجه غاریچه غان منبع می شود بآن می ریزد و در دوات زائی خارج دره های تکاب دریای تکاب را با خود گرفته در جلکه سروی از جناح چپ دریای کابل می افتد .

رود علیشنگ والنگار نیز از شعب جنوب شرق هندوکش منبع گرفته اول الذکر متوازی و : دره علیشنگ : دریای تکاب بطرف جنوب جریان دارد و غرب نورستان را آبیاری مینماید اخیرالاسم که بطرف جنوب دهات سرسبزی را ترکنا داشته از بین کوه ها عبور میکند متعاقباً با دریای علیشنگ یکجا شده از طرف چپ دریای کابل می ریزد .

از پشته خونی قلعه بلور داغ یا بنداب پامیر برآمده بنام فاشقار شهرت دارد و بمسافه ز : دریای کنر : ۱۰ نیم کیلومتر در جنوب جلال آباد متصل مقام کامه در ثمر خیل بارود کابل ملحق میگردد ، ازین جهت این دریا بعضاً رود کامه نیز نامیده شده و بجانب شمال این را دریای کاشغر و بیلام مینامند . این دریا در طول مجری خود وادی سرحد آزاد - چترال - باجور - کنر - کامه را سیراب ساخته موجب شادابی این علاقه جات میگردد ، و ۴۷۵ کیلومتر درازی دارد .

آب و هوای هندوکش :-

آب و هوای هندوکش عموماً مانند دیگر نقاط کوهستانی افغانستان است ، یعنی زمستان آن خیلی شدید است مخصوصاً در سر نشیبی شمالی که باد های منجمد ترکستان شدیداً بآن می وزد .

تابستان تا ارتفاع (۳۰۰۰ متر) خوب است چنانچه در چنین ارتفاعات بماه اسد حرارت در سایه تا اندازه (۴۰) درجه دیده شده ولی در بین هوای شب و روز تفاوت زیاد موجود است چنانچه در کوتلهای آق رباط و ییلو (۳۶۰۰ متر) بتاریخ ۲ و ۳ سنبله سنه ۱۳۰۴ حرارت بعد از ظهر ۲۸ درجه و بهشت بجه صبح ۶ درجه مشاهده شده است .

در ماه عقرب تا (حوت و حمل) مرکز کوهستانی مذکور بکلی در زیر برف می باشد بعد ازان باثر بارانها و حرارت های فوری بهار برف ها بآب شدن آغاز میکند ولی با این قلیل بلند دایماً در زیر برف پوشیده است .

کوه بابا :

کوه بابا مابین هندوکش و فیروز کوه واقع و بطرف غرب تا مسافت (۲۰۰ کیلومتر) امتداد دارد . اوسط ارتفاع این کوه از (۴۰۰۰ - ۵۱۴۰ متر) میرسد ، معروف ترین قله کوه بابا موسوم به (شاه فولادی) تقریباً (۵۶۰۰ متر) بلندی دارد این کوه را از سلسله هندوکش دره بامیان جدا می سازد . عموماً ارتفاع این کوه نسبت به بلندی هندوکش خیلی کم است کوه بابا بطرف غرب با کوه های سفید و سیاه که متوازیاً اول الذکر در شمال و ثانی در جنوب هری رود امتداد پیدا میکند ملحق میگردد . دریای بلخ از سمت شمال این کوه سرچشمه می شود . برخی شاخه های این کوه رخ بجنوب غرب منشعب گردیده بشمولیت شعب کوه یغان تا قندهار پیش میرود بعضی قله این شاخه ها از (۸۰۰ - ۱۰۰۰ متر) از سطح آب بلند است .

کوه سفید :

سفید کوه کوهیست متوازی بند ترکستان این کوه کمتر بجنوب مایل بوده شامل سلاسل جنوبی میگردد ، سفید کوه از مقام چهل برج شروع شده تا گوشه شمال غربی هرات بارود هریرود شرقاً و غرباً متوازی افتاده طول این کوه از (۳۵۲ کیلومتر) زاید است رود مرغاب (مرکس) و برخی معاونین هری رود از دامنه های این کوه منبع می شود . حصه غربی این کوه را سراپند (Saraband) مینامند این کوه در جغرافیای افغانستان بنام سفید کوه ذکر است ، حال اینکه بنام فیروز کوه هم یاد شده بلند ترین قله این کوه (۳۱۶۰ متر) است .

کوه سیاه :

از گوشه غربی کوه بابا شروع شده تا جنوب غرب هرات امتداد دارد منابع دریای خاش رود و خورد رود در همین کوه واقع است ، طول این کوه تا ۶۲۸ کیلومتر و اوسط بلندی آن از ۲۰۰۰ متر تا ۲۳۰۰ متر اندازه شده .

تیر بند ترکستان از کوه بابا بجانب شمال واقع و تا بالا مرغاب امتداد دارد .

طول این کوه (۲۰۰ کیلومتر) مرتفع ترین قله آن موسوم بجنگلک (۳۸۹۵ متر) بلند است ، قله معروف این کوه که نزدیک مرحد ایران واقع است (بقره جنگل مشهور و (۲۹۸۵ متر) ارتفاع دارد .

دریاهای که از جبال فوق سرچشمه میشوند :-

۱ خاشرود : از نشیب سمت جنوب کوه سیاه برآمده بطرف جنوب جریان دارد آب این دریا غالباً بآبیاری صرف میگردد ، خاش رود آب بسیار قلیلی را تا مراداب مراد میرساند ، اسم این دریا از نام يك ده آن علاقه ماخوذ است در تابستان عبور از آن سهل میباشد ولی در حین طغیان دریا خیلی تکالیف پیش میکند حتی اکثر چنین اتفاق می افتد که کاروانهای تجارتی بسا حل آن تا چند روز به اتراق مجبور میگردد . عرض این دریا در فراه ۱۰۸ متر و عمقش بالغ بر يك متر است .

ب هری رود : منابع این دریا متعدد و معاونین بسیار دارد از آن جمله دودریا که موجودیت هری رود از آن هاصورت میگیرد موسوم بجنگل آب و تنگل آب است ، اول الذکر از گوشه شرق کوه سفید متصل مقام چهل برج منبع گرفته بخط مستقیم جریان دارد . دوم آن از دره چلاب می برآید ، این دودریا تا فاصله ۱۷۶ کیلومتر بام متوازی جانب غرب رفتار خود دوام ورزیده بمقام دولت یاربام الحاق مینماید ، از اینجا به بعد این دریا هریرود خوانده میشود ، مسافت طول جریان این دریا از شرق بغرب بر (۸۵۰ کیلومتر) بالغ است ، جلگه هرات را با ارتفاع (۹۲۰ متر) آبیاری نموده از جنوب

شهر هرات با فاصله ۵ کیلو و ۲۸۰ متر عبور میکند ، شوسه هرات و قندهار نیز درین نقطه بالای دریای مذکور می گذرد پلی را که بران ساخته اند ۲۶ طاق دارد ، درین حصه ۱۵ جوی ازان جدا شده ، بقدر چند کیلو متر پایان تر از هرات مجری خود را بسمت شمال غرب تبدیل داده جنگل های دشوار گذاری را عبور مینماید که خانه حیوانات وحشی است ، هری رود بعد از طی (۱۲۳ کیلومتر) فاصله بطرف غرب هرات بکاشان توصل نموده بعد ازان رخ بشمال مینماید ، متعاقباً بمقام ذوالفقار خاک افغان را گذاشته بسرحد روس داخل و در (واح) (تجن) یاریکستان ترکان جذب میشود .

اراضی که از هری رود سیراب میگردد خیلی حاصل خیز و شاداب است ، درختان باثمر از قبیل توت ، ناک ، انگور به انواع بسیار ، آلوبالو ، گلاب دشتی فراوان دارد . بیشتر حصه آبیای این دریا نظر بمساعدت اراضی جانب جنوب است . عرض این دریا از (۳۳) تا (۴۳) متر می باشد در هنگام ذوب برفها از جهت آب خیزی عبور و مرور ازان مشکل است در شمال هرات در مقام سیاه بیگ کشتی کلانی دران حرکت میکند لاکن در زمان کم آبی عمق آن تا ۴ فت میرسد ازین رو کاریزها و انهار بسیاری را ازان کشیده اند و تمام اراضی گرد و نواح آن مانند بهشتی بنظر می آید .

هری رود نه تنها باعث شادابی جلگه هرات است بلکه در قسمت شمال زمین های سرخس و تجن نیز ازان استفاده میکند - طول با اهمیت این دریا (۸۵۰ کیلومتر است) .

این دریا که معاون مهم آن دریای کاشان است از نقطه اتصال کوه سفید ج : رود مرغاب و تیر بند ترکستان سرچشمه می شود و بطرف غرب در وادی با وسعتی جریات دارد . رود بالا مرغاب بعد از تشامل معاونین چند بقرب قلعه افغانی موسوم بیلا مرغاب و قراول خانه رخ بجانب شمال غرب می گند و درینجا رود قیصار نیز بآن می ریزد بعد ازان از مرو چاق که بکنار راست دریا کاین است گذشته قدری پایا تر با رود کاشان ملحق میگردد .

علاقه پنجمه و آق تپه را که بکنار چپ آن واقع است عبور نموده از آق تپه رود کشک را با خود می گیرد بعد ازان رخ بشمال برفتار خود دوام نموده از مقام یولا تو پایا تر بمرو میرسد متعاقباً بعد از طی تقریباً (۹۹۰) کیلومتر در ریگستان قراقم ناپدید میشود سرزمینی را که هری رود و مرغاب در بین گرفته پیاد غیز موسوم است . از جانب غرب کوه بابا برآمده اولاً بطرف غرب و بعد ازان بشمال جریان دارد ، بند بربر د : دریای بلخ از مربوطات دریای بلخ و هژده نهر ازین دریا کشیده شده که باعث سیرابی ۴۰۰ ده می شده وادی فراخ و حاصل خیز بلخ بسبب کثرت آبها و اشجار دارای آب و هوای نسبتاً خوب است ، شهر تاریخی بلخ از برکت همین انهار مرکز جمعیت بسیاری بوده حالا نیز قطعات مذکور منبت اشجار و اثمار زیاد است ، آب بلخ بدریای آمو رسیده بلکه در آخر بشبب متعدد تقسیم گردیده در زمین جذب می شود

از تیر بند ترکستان برخواسته از سر پل و میمنه گذشته شبرغان و اندخوی را سیرب میکند . ه : دریای سنگلاخ اخیراً در صحرای ناپدید میگردد آب این دریا خوش مزه نیست .

کوه یغمان در ذات خود شعبه از هندو کش است که بجنوب کوه بابا واقع بوده با کوه بابا کوه یغمان : متوازی گفته می شود ، شاخی ازین کوه دره های سرخ و پارسا و شیخ علی را از حصص شمالی به سود هزاره جدا ساخته بطرف شرق درین هزاره پارسا و جلگه کوه دامن فاصل قدرتی واقع میگردد . این شعبه از دره استاف گذشته بجانب غرب گل دره و شکر دره برفتار خود دوام میکند ازین موضع یک شعبه این کوه بجانب شرق جدا شده کوتل خیرخانه را بشمال شهر کابل تشکیل میدهد و از انجا گذشته بایستی و بلندی مختلفی کوه ده سبز جبال صافی که جلگه دیروبی را از کوه دامن سوای سازد بوجود می آورد . ولی قسمت نخستین از سرحد شکر دره سلسله خود را بطرف شمال میل میدهد بعد ازان درحد حوض خاص یغمان

جغرافیای طبیعی افغانستان

رجوع بجنوب نموده تلال بلند و پر برفی را در بین شرق بهسود و جانب غرب پغمان تشکیل میدهد سلسله این کوه و قتیکه از بیگتوت میگذرد ارغنده را بطرف جنوب شرق گذاشته دوباره استقامت خود را بغرب میگیرد در حدود کوتل سرچشمه یک پیچ دیگر بجانب جنوب خورده دوباره بطرف غرب رجوع مینماید، کوتل تخت کوه لندر نیز از مربوطات اینحصه است، کوه پغمان درین حصه کهنه خمار و جلریز را از سر نشیبی قاش و فرزند از منابع (هلند) جدا کرده در اطراف (صدمرده) دو حصه می شود، قسمتی بطرف شرق و جنوب درانی و بادام را عبور نموده بمجری دریای خوات منتهی میگردد و قسمتی بجانب یک سمند و دیپرداد را در برگرفته تا سرآب غزنی می رود گردن مسجد یکی از کوتلهای مهم این کوه است که در بین سرآب و میدان بطرف غرب وردک بقدر (۴۲۰۰) متر بلند است هوای تندیکه از بلندی این کوتل برمی خیزد بسمت جنوب شرق و زبیده باعث سرمای شدید غزنی و غالب قسمت سطح مرتفع غلرائی میگردد، ترنگ هم تحت تاثیر همین شمال سردی دارد در علاقه جنوب غربی غزنی کوه شاید شاکی و فی قلعه قرباغ را تشکیل داده دامنه گل کوه را تقاطع میکند، در حصص جاغوری جبال متفرقه اینجا و دایه را تشکیل داده بعد از آن از جنوب ارزگان گذشته بشمال و غرب قندهار تا بالا مرغاب امتداد دارد دره جاتیکه بغرب و شمال و شرق و جنوب کوه پغمان افتاده حسب آتی است:

بغرب و شمال: سرخ، پارسا، دره جات بهسود، سوخته، وادی سرسبز ناهور، مالستان، دایه فولاد، ارزگان، غاب، دی کندی، ایماقستان.

شرق و جنوب: استالف: گل دره، شکر دره، پغمان، جلصکه میدان، جلریز، یک سمند، دیپرداد، خوات، تورمی، قیاق، گل بوری، تورکان، ککرك، شاکی، زرسنگ، قرباغ، زردالو، تمکی، رسنه مقر، سنگ ماشه، دی چوپان، خاک افغان، وادی، ارغنداب، گزاب. از حصص کوه پغمان قسمتی که ارزگان و گزاب را با هم اتصال میدهد موسوم است (به سیرو) قله این کوه بقدر (۴۳۰۰) متر تقریباً بلندی دارد و دایما در زیر برف مستور است برفهای دامنه ها و پشته های آن که در ماه جوزا و سرطان متدرجاً ذوب میشود ایلاق معروف مردمان کوچی و الدارقندهاری است دامنه های آن از حیث چراگاه مال باوجود سردی مفرط خود اهمیت مخصوصی دارد — (سیرو) بر تمام جبال قسمت جنوب هزاره جات حاکمیت دارد از قبال بلند این کوه جبال حصص هزاره جات (وادی غور) مانند خطوط مستقیم و شکسته بنظر می آید. تنها افق را کوه بابا میتواند از دیده بپوشاند.

بسمت جنوب شرقی این کوه وادی مستطیل (دوزی) واقع است، این دشت نظر بسعت خود امل یزرع و زمینهای آن با سنگ ریزه و آهک آمیخته سطح سفیدی را تشکیل میدهد مردمان مهاجر کاکری و ناقل و خواجک بقاصله های دور دور در آن آبادند. در تابستان سکونت گاه ایلاقی کوچی های مال دار قندهاری است.

دریاها:

دریاهای مهم دایمی که بسمت شرق و جنوب یا جانب غرب کوه پغمان و شعب آن در جریان است و از حصص این کوه سرچشمه می شود ذیلاً مطالعه مینمائیم:

اول: دریاهای که بشرق و جنوب کوه پغمان در جریان است:

دریای کابل یگانه دریای افغانستان است که به بحری ریزد این دریا در قدیم بنام دریای کابل: کوفیس معروف و از دره اونی مربوط کوه پغمان از بلندی (۲۷۵۰ متر) که غرباً بقاصله

یکصد کیلو متر از شهر کابل واقع است سرچشمه می شود، جریان وسطی این دریا در جلگه کابل آغاز میگردد. دریای کابل جلگه میدان را آبیاری نموده در حد بل میدان (مترك قندهار) مجری جنوب شرق خود را بسمت شمال شرق اندکی تنیر داده به تنگی لندر که بسمت جنوب کوه قرغ واقع است داخل میشود، بعد از آن تنگی مذکور را عبور نموده بتنگی میدان و گل باغ بجلگه معروف چهاردهی توصل مینماید.

درین حصه جوهای متعددی ازان جدا گردیده سرزمین چهاردهی را که از آباد و سرسبزترین حصص کابل است شاداب میگردداند ، حوضه دریا از وسط این علاقه عبور نموده از گوشه جنوب غربی شهر در مابین دو کوه استحکام دار شیر دروازه و آسمانی گذشته داخل شهر میگردد . و آنرا بدو حصه متمایز سوا میکند ، دریای کابل از بین تپه مرغان و تپه بی مهر و از شهر خارج گردیده جلگه شرقی آنرا آبیاری و بقاصله چند کیلومتر از کابل رود لوگرد از سمت راست بآن وصل میشود . چندکی پیشتر بسمت جنوب ده سبز بوسیله دهنه تنگی غار و وارد جلگه سروبی می شود و معاون مهم آن دریای پنجشیر که از شامل چند دریا تشکیل میشود و در قسمت دریاهای جنوب هندوکش معرفی شده از جناح چپ در موضع که آن را دو آب به میگویند بآن می ریزد ، دریای کابل بعد از برداشتن آب دریای پنجشیر و علیشنگ با خود تنگی (دار کائی) جلگه لغمان ، تنگی های درونته را عبور نموده بجلگه جلال آباد (۶۲۱ متر) داخل میشود . جریان سرنشینی دریای کابل از جلال آباد آغاز شده بموضع اجتماع بادریای سند انجام می شود .

دریائی کابل که جغرافیای آن قبلاً در قسمت هندوکش تحریر شد در جنوب شرق شهر جلال آباد بمقام کامه بدریای کابل می ریزد . دریای کابل در جلال آباد بقرب تنگی های لعلپوره (۴۳۰ متر) دشتی را عبور می نماید که سواحل آن از گل و گل بته هامستور است ، تنگیهای لعلپوره رود کابل را سرحد هندو افغان رهبری نموده بجانب شرق از باسول و د که داخل علاقه آزاد افغانه میگردد .

این دریا وقتا که داخل وادی پشاور میشود از ساحل راست (رود باره) و از جانب چپ رود سوات با آن یکجا شده در جلگه پشاور پیچها و دورها خورده اخیراً از نو شهر میگردد و بارتفاع (۲۷۱) متر برودباراتک (سند) می ریزد .

طول دریای کابل تاسند (۴۶۰ کیلومتر) و در مجری بالائی خود کم آب است ، بلکه در تابستان تماماً بجلگه کابل و چهاردهی صرف آبیاری میشود اما در حدود مجری وسطی و آخری خود از شامل معاونهای بسیار آب پیدا می کند . در موسم ذوب برفهای کوهستانات کابل و هندوکش (حوت ، حمل ، ثور) آب دریای کابل سیلابی می باشد . ولی این وضعیت طغیانی دریای کابل دوام ندارد و بزودی قطع میشود .

این دریا اگر چه در جلگه جلال آباد حایز وسعت و عمق کافی می باشد اما بسبب تنگی آب و جریان آن در علاقه کوهستانی قابل جهاز رانی نیست ، و عبور و مرور ازان بوسیله مشک و کشتیهای شرعی خورد ممکن است علاوه در حدود درونته بالای آن یک پل پخته باصول عصری ساخته شده که خط شوسه لغمان و جلال آباد بالای پل مذکور میگردد .

دریای لوگرد از دامنه (گردن مسجد) و دیر دام و بلندی جانب جنوب دره دریای لوگرد : خوات وردک منبع می شود ، بعد ازان رخ بشمال سواحل خود را درخوات آبیاری نموده از بمبائی وردک بطرف مشرق سر ا زیر میگردد . وقتا که از تنگی مابین فلات پست شیخ آباد بجلگه شیخ آباد می براید ، حصه ازان صرف آبیاری و قسمت مهمش ببتگی وردک جریان می یابد در حدود دو آب تنگی بارود کوچک سید آباد که از دره شزمی آید یکجا گردیده تنگی را سیراب و به لوگرد داخل میشود در طول جلگه لوگرد از سمت شرق دفعتاً رخ بشمال می کند درینجا زمینهای زرخیز را شاداب ساخته از تنگی و اغجان بشرق محمد آغه از دهنه (کوتی خیل) بجلگه چهار آسیا می گذرد ، بعد ازان ازینی حصار کابل علاقه جات شیوه کی را آب داده بجلگه بین بتخاک و کابل از پل بگرامی بشمال بدریای کابل وصل میشود طول این دریا تا محل تقاطع دریای کابل زیاده از (۱۰۸) کیلومتر اندازه نمیکردد .

دریای غزنی از سرچشمه سر آب بطرف شرق سر ا زیر گردیده از تنگی بیدمشک بحوضه یند (سلطان محمود دریای غزنی : زابل) که حالا موسوم به بند سراج است میگردد ، بعد ازان جلگه توری را آب یاری نموده واصل جلگه غزنی میشود دریای غزنی این سرزمین را سیراب ساخته بجانب غرب دروازه کنک شهر باشوسه قندهار متوازی

بسمت جنوب رخ بجانب آب ایستاده مقر مانده از عرض شلگر میگردد و در موضع گیلو با دریای سرده که از منابع رود احمدزائی از جلگه زرمات عبور میکند و تا اینجا میرسد مخلوط گردیده بجانب شرق مقر بآب ایستاده می ریزد.

دریای غزنی سه معاونت خورد خورد هم دارد که موسوم بدریای گل بوری تالاب حسینی، دریای قره باغ است ولی معاونهای آن مانند خودش در تابستان صرف آبیاری میگردد.

دریای غزنی با شامل دریای سرده علاقه طولانی کته و از را از علاقه جات اندری و مقر جدا ساخته کول مقر را تشکیل میدهد.

دریای ترنگ : دریای ترنگ از دامنه شرقی کوه تکی و از وادی وسط مقر برخواسته بطرف غرب جانب چپ شوسه قندهار در علاقه گیلان و آغوجات میگردد بعد از آن یکند معروف (پش) که حد فاصل ولایت کابل و قندهار است نیز علاقه جات مسکونه دو شاخ بزرگ غلزائی = (ابراهیم و توران) را از هم جدا میکند، میرسد، ترنگ در اینجا آب دره رسنه را یا خود گرفته در علاقه توخی بشاه جوی قلات سر نشیب می شود، طول این جلگه یعنی دشت وسیع توخی را آبیاری نموده در حد شهر قلات بین (خال) مرکز حاکم نشین و قلعه نظامی قلات رخ بجنوب میکند، ترنگ در حالیکه باین منطقه سواحل جنگلدار کم عرض (چوب گز) را تشکیل میدهد بمحاذ علاقه جلدک دریای جلدک از جناح راست یان میریزد بعد از آن سواحل کم عرض خود را در بین قلات و قندهار آبیاری نموده در وادی مهمند بقدر (۱۰ کیلومتر) از مجری ارغنداب بآبیاری صرف میشود.

این دریا بقدر (۳۵۲ کیلو متر) در سطح مرتفع غلزائی پیش می رود و با دریای ارغنداب متوازی است این دو دریا یعنی ارغنداب از سمت شمال غربی و ترنگ از جانب جنوب غربی بیشتر حصه سطح بلند هندکور را احاطه میکند اگرچه آب ترنگ نسبت بارغنداب کمتر است اما نسبت بطول و عرض خود در شادابی اراضی تماماً خود را می باز د.

دوم دریاهائیکه بسمت غرب کوه پغمان جریان دارد :

دریای هلمند : دریای هلمند از سنگلاخ قریب سرچشمه دریای کابل از نشیب غربی کوه پغمان برخواسته منابع آن به قاش و فرنداز - موسوم است.

این دریا بزرگترین دریائی است در بین رودبار دجله و اتک سابق ینام (ایتی مندر) یاد می شده هلمند از شمال شرق بجنوب غرب کوهستانات هزاره را عبور نموده در گرشک (۸۳۵ متر) داخل دشتهای وسیع جنوبی می شود.

طول این دریا تا کول سیستان به (۱۰۰۰ کیلومتر) بالغ است ولی چون شامل ۶۲ درجه عرض البلد شمالی است اولاً بجانب شمال جریان دارد و در مسافت نهائی خود ۱۲۳ تا ۱۳۶ و نیم کیلومتر بسمت جنوب بر میگردد و نشیب میشود از منابع این دریا تا فاصله ۷۸ کیلومتر یعنی الی مقام گردن دیوار معلومات کافی داده نمی توانم - درین حدود استقامت جریان هلمند بجانب حصه شمالی سطح بلند ارت Urt که بارتفاع (۳۵۰۰ متر) واقع است بوده عرضش (۱۲ متر) عمقش از می سانی کمتر است ولی رفتار آن بسبب سطح نامووار کوهستانی نهایت سریع وتند است معاون اول خود را که از دره حاجی خاک می خیزد موسوم بآب سیاه از همین نقطه با خود می گیرد بعد از آن از یک وادی عمیق بجانب جنوب تا مقام غوج قول که از کوه بابا با فاصله ۶۱ و نیم کیلومتر دور افتاده می گذرد - در اینجا سواحل هلمند را تماماً نباتات متنوعه و کلهای متواتر پوشانده یلی هم برات ساخته اند - بعد از آن دو معاون دیگر از سمت راست و چپ موسوم بآب دلاوریان

کرم بسواحل خود آب داده بعد از طی ۳۵۲ کیلومتر مسافه بقرب مقام عیسی خیل بدریای سندی ریزد .
دریای چمکنی از کوتل شترگردن وفلات (از ره) برخواسته طول تنگی رقیان
دریای چمکنی : را بسمت شرق عبور میکند در حدود رقیان آب جویاریکه از سمت شمال می آید

با خود گرفته در زیر قشله جاجی بآب گل غندی يك جا رخ بطرف جنوب میماند .
وقتا که بدره احمد خیل می برآید آب جویبار میرز که دران می ریزد بعد ازان دوباره بسمت شرق
میل نموده بعلاقه چمکنی داخل می شود . این دریا درعلاقه چمکنی اراضی بسیاری را آبیاری نموده به تنگی
چیری از خاک افغانی خارج و بعد ازان بکرم می ریزد ، دریای چمکنی در تابستان کاملاً چه بدره جات
جاجی و احمد خیل و چه در جلگه چمکنی صرف آبیاری میشود به احمد خیل و چمکنی علاوه بر شادابی زراعت
موجب سرسبزی باغها و اشجار مثمره انگور و چهار مغز و غیره نیز میگردد - طول این دریا در خاک افغانی
بیش از ۳۵ کیلومتر نیست .

سطح بلند پامیر :

پامیر سطح مرتفع و در عالم بعد از تبت از نقطه نظر بلندی حایز نومه اول است این سرزمین در
جغرافیا پیام دنیا شهرت دارد ، سطح بلند پامیر نقطه اتصال کوه قراقرم ، همالیه ، هندوکش . کیون لئ
تیون شان میباشد ، قسمت اعظم آب رود بار (آمو) که از کول و کتوریای گذرد از یمن برفهای همین
سطح مرتفع است ، بلندترین قله ماؤنت کوف مین (Maunt Kaufmain) بجانب شمال ۵۰۰۰ متر بلندی
دارد بصورت مجموع بلندی این سطح مرتفع از ۴۳۰۰-۵۰۰۰ متر اندازه شده ، سرزمین و اخان مربوط
باین سطح بلند و دارای حیوانات عجیب الخلقه از قسم غرگاو ، روبای دراز شک ، گرگهای بور که موهای
بلند دارد میباشد ، عموم گوسفندهایکه در و اخات تربیه میشود در جسم خود از دیگر گوسفند ها خورد
ویکلاتر و کم دمبه بوده موسوم باصطلاح بومیا به گدک است .

دریای آمویا (اوکزوس) قدیم سرحد شمال مشرق افغانستان را تا فاصله ۸۰۰ کیلومتر در
دریای آمو : برگرفته از سطح مرتفع پامیر بشمال غرب در جریات است منابع این دریا در پامیر از
بلندی ۴۰۰۰ متر شروع میگردد دریای آمو در آغاز از شمال شرق بجنوب غرب نظر بسر نشیبی غیر
تدریجی سطح بلند بنام پج یا آب پنجه که علت آن بیان خواهد شد خیلی پرشور و بشدت رفتار دارد ، در حدود
شمال شرق بدخشان بانهای دشت ایش آمو نسبتاً چرخ مهمی زده تقریباً يك مثلث متفاوت الاضلاع را تشکیل
میدهد و در جبال سلسل دروازچنان تنگی های عمیق و چتری را عبور میکند که گذشتن بجانب (خواهان)
علاقه دروازو دره کلان درواز در بغلهای دیوار مانند و دشوار گذار کوهستانی اتفاق افتاده رفت و
آمد مردم بومی درین حدود بوسیله زینه های سنگی و چوبی و میخ کوب ها است که درقات سنگهای صخره
کوفته شده اینگونه معابر را (سولان) می نامند - در موسم بهار که زمان ذوب برفهای جبال هند و کش
است رفتار این دریا بسیار شدید ولی باز هم مؤزون گفته می شود - درین حصص درواز دریای آمو خصوصاً
سلسله معادن لعل بدخشان را از هم سوا میکند که حصه بطرف خاک روسی و قسمتی را بافغانستان می بخشد .
آمو یکی از معروف ترین و مشهورترین دریا های تاریخی آسیا است که پس از طی (۱۴۰۰ کیلومتر) بدریاچه
ارال میریزد اراضی که از جویبارهای این دریاچه در افغانستان و چه در خارج آن آبیاری میشود
(۸۰۴ تا ۳۰۸) مربع کیلومتر رقبه دارد ، آمو بعد ازانکه خاک افغانستان را وداع میکند يك چرخ کلانی
زده يك زاویه بزرگی را تشکیل میدهد که بعد ازان رخ بشمال غرب میکند و تا فاصله (۳۵۲ کیلومتر)
در خاک بخارا و سپس ازان بطول ۱۷۶ کیلومتر سرحد فاصل صوبه سر دریا و ایالت خیوا بوده از طول
مجری وادی قراقم به ارال می ریزد .

امو در خاک افغانستان با هندوکش متوازی و در بین این دو فاصل یعنی (هندوکش و آمو) سرزمینی کابین است

موسوم به بدخشان و فطغن و باکتریای قدیم که از شمال شرق بطرف غرب امتداد دارد بجنوب باکتریا اراضی غیر مسکون و از شن و ریزگ پوشیده است درین حصص قریه ها کماب و آب و هوا شدید است .

رود های معروف و متعددی که از جانب غربی جنوب اموسر چشمه گرفته و بسمت آن جریان دارد موسوم به بلخاب و سفید آب و آب قیصار است ولی بدشت بلخ قدیم و رود دریای دیگر آن در حدود اندخوی موجودیت خود را می یازند دریای خلم از شمال باعبان از دو آب شا پسند بر خواسته متوازی سرك مزار روان است ولی بعوض اینکه با مو بریزد در حدود تاشقرغان و غیره بآبیاری صرف میشود ، دو دریای مهم دیگر که اخیرا مجاری خود را بطرف دریای آمو تبدیل میدهد موسوم به ریزود و دریای مرغاب میباشد و قبلا ذکر شده اما اینها نیز مانند سه دریای مافوق الذکر بدریای آمو رسیده نتوانسته هر ریزود در سر زمین مرو ، ترکستان ترکمان و دریای مرغاب در وادی قراقم جذب میگردد

معاونین شمال و جنوب شرق آمو از شمال و جنوب شرق معاون بزرگ امورود پامیر و پنجه است که اخیر الذکر ذاتا به آمو موسوم است زیرا پنجه از پنج دریای (پنجه ، پامیر ، افسو ، شیخ ، غند) تشکیل می شود که هر کدام از همین پنج دریا نیز بنام شهرت اقوام مسکونه سواحل زاید از دو دو نام دارد ، گروهی برین است که این لفظ از دو قریه (پنجه و قریه بارینجا) که بسواحل پنجه واقع گردیده اند مشتق شده بهر حال درین مورد مقصد از تشریح وضعیت جغرافیائی پنجه است ، پنجه در حدود قلعه دامار نهر افسورا با خود می بردارد ، افسو و پامیر اگر چه از جهیل و کتوریا که آنرا وود در سال ۱۸۳۸ کشف نمود و از جهیل چك ساکتی می گذرد اما آنرا منابع او گفته نمیتوانیم .

دریای پامیر در سطح بلند پامیر جریان دارد و بمقام لنگر گشت یا دریای آمو ملحق میگردد جهیل چك ساکتی بارتفاع (۹۰) متر از جهیل و کتور یا در پامیر کاین است و جهیل و کتور یا از سطح بحری پامیر بارتفاع ۴۴۰ متر وقوع دارد دریای پنجه از دره واخ جیری بر آید و از شامل همان پنج دریایکه مذکور شد صورت می گیرد گویا دریای آمو تا مقام کمتیر بنام پنجه یاد می شود و بعد از آن موسوم بامو است .

رفتار ابتدائی پنجه خیلی سریع است چنانچه از منبع تا سرحد بعرض (۷۵ کیلومتر) (۱۲۴۷ متر) در سطح بحری پنجه تفاوت یستی بهم میرسد ، وقتا که بگنبد بوزئی متصل وادی واخان میرسد سرعت حرکت پنجه کمتر می شود اما بعد از عبور سواحل زیباك واشكا شم باردیگر به تندی خود آغاز نموده باشکل مهبی در جریان است .

بحری دریای پامیر از جهیل و کتور یا مزار تب در نقاط متصل وادی واخان یعنی در موضع مصب دریای خرگوش بفاصله ۴۰ کیلومتر ۲۸۵ متر است میشود و از مزار مذکور تا لنگر گشت که با آب پنجه می ریزد در عرض ۶۰ کیلومتر (۸۳۱ متر) می فراید .

تیزی پنجه تا مقام سیموت بهمان شدتیکه ذکر شد باقی می ماند ولی درین حد از تندی خود باز مانده اشبای سنگین و وز نیکه از بالا با خود می آورد در اینجا بکنار های خود برتاب می کند ، پنجه درین حد بسواحل خود چنان تپه های را تشکیل میدهد که از تراکم ريك و سنگهای خورد و بزرگ مانند يك صحرای مخروب غیر قابل گذاره بنظر می آید آثار سهره و گیاه در هیچ قسمت این حدود دیده نمی شود - حتی در موسم تابستان که آب دریا کمتر میشود ریگهای مذکور با تروزش بادهای تند بهر طرف روان میگردد .

زمانیکه بوادی فراخ و وسیع میرسد در مقام زنگ دریای پنجه بچند قسمت جدا می شود ، این دریا با وجود خوردی خود دلدل بسیار دارد و آب آن از يك قسم گل سیاه مزوج است که در زمان طغیان اراضی همجوار را از همین گل سیاه مالا مال ساخته باعث رونق زراعت آن حدود میگردد ، دریای پامیر نیز در بعض جاها همچو تقسیمات قدرتی را نشان میدهد ولی حصص آن به دلدل دارد و نه گل سیاه! و سواحل پنجه در بین لنگر گشت

ویتوک سرسبزی و شادابی خوب دارد و هر دو جناح آن از علف و درختان پید، چنار سفید، درختهای خاردار و دیگر جنگلات معمور است اما بعد از ویتوک این وضعیت پنجه بکلی تغییر قیافه نموده و در مقام سموت و شتار کنارهای آن سراسر خشک و آثار ریگستانی دارد و گل سیاهیکه با خود داشت در اینجا ختم می شود.

کوههای لنگرکشت و زنک که در آغاز از هم منفصل بودند و مجری آمو از آن میگذشت در غرب کاله دوباره با هم نزدیک شده تا حدیکه بصد مشکل پنجه از آن عبور میکند، سپس از آن دریای پنجه بار دیگر بر وسعت خود افزوده سطح آن به چند کیلومتر میرسد در اینجا پنجه - بشاخهای متعددی تقسیم گردیده مجموع الجزایر کوچکی را تشکیل میدهد که از بوته های خاردار مملو است. این دریا بعد از ده شتار تمام شاخهای خود را با هم یکجا ساخته وسعت زیادی را حایز میگردد اما از مقام ورسی تا، نت رفته رفته دوباره عرض آن کم شده می رود در اینجا رفتار پنجه آنقدر تند و تیز است که از اصطکاک کوه ها و سنگلاخهای همجوار آوازه ها و گرماسهای مهیبی بوجود آورده فضای وادی را پرخروش و پر شور میسازد فاصله پنج و یک و یک ثلث کیلومتر از می خانه بعد از آنکه آبشارهای چند را تشکیل میدهد. بار دیگر از مقام نت تا سچان در ایالت اشکاشم بر عرض خود افزوده کنارهای آن سرسبز و علف زار است، و حوش و طیور از هر قسم اخصاً مرغ دشتی بسیار دارد، چند کیلومتری یا تر از سچان بار دیگر سطح پنجه تنگ میگردد زیرا از هر دو طرف جبال بلند پیش آمده و پنجه را در بر میگیرد. سرحد غازان و اشکاشم بمقام در بند چند آبشار مهم دیگری را نیز تشکیل میدهد که دارای گردابه های متعدد است بعد از آن بمقام چراک رود ارغنداب بآن وصل می شود، اکثر معاونین که در بین لنگرکشت و نامه کوت بآن می ریزد - بدون از بعضی آنها تمام این معاونهای پنجه سیلابی و آب آن - منحصر بآب برف است، این معاونهای موقتی فقط در زمان ذوب برفهای شمال بدخشان و سطوح جنوب بمجری پنجه آب میرساند - از آن جمله مهمترین معاون پنجه در حدود روشن جنوب بدخشان رود اقسو است که تمام سال جریان دارد و در هیچ وقت سال خشک نمیشود - در مقام سزن بولاک رود شیخ دریا و بعد از آن دریای سو جان بآن می ریزد پنجه از حدود شمالی شهر بزرگ سرزمین ینگه قلعه میرسد و تقریباً بدو شاخ مهم قسمت میشود که حصه بوضعیت آرام در مجری طبیعی خود جریان دارد و قسمت کمترش بطرف ینگه قلعه و دشت قلعه بیشتر می آید و پایان تر از آن دوباره با هم یکجا میشود جزیره معروف در قدرا نیز در همین حصه تشکیل میدهد که سکونتگاه زمستانی افغانه مالدار قندهاری است - درین حصص پنجه بسواحل خود جنگلهای غلوثی می رویند و حوش و طیور بکثرت وجود دارد و سرزمین در قد نهایت حاصل خیز ولی طوریکه شاید از جمعیت نفوس خالی است. از اینجا قدری پیاپی دریای کوچکی که از هند و کش و قتل منبع گرفته از طول بدخشان، کشم و درایم، خواجه غار گذشته بدخشان را از قطن سو میکند باتیزی تمامی سرازیر میگردد و بدشت قلعه بدریای پنجه یعنی اموی ریزد - این معاون دریای امر تا جائیکه دیده شده خیلی مهم و در زمان طغیان عبور و مرور از آن بوسیله مشک و جاله است، سه پل معروف ولی بطرز قدیم نیز بالای این دریا بسته اند، از قبیل پل خشتی فیض آباد، پل مشهد، پل شیمه، علاوه هر دو راهیکه از قطن به بدخشان میرود، بالای همین دریا میگردد.

دریای آمو بعد از آن که داخل علاقه آرهنک یا حضرت امام میگردد وادی سمت جنوب خود را آبیاری نموده مولد نباتات و باغات سرسبز میگردد. نازلتر از آن بجانب شمال غرب شهر حضرت امام یک شعبه آمو باز در خاک افغانی پیش آمده یک کولی را بقدر ده کیلومتر مربع تشکیل میدهد و سپس بزائویه منفرجه دوباره بآمو وصل میگردد - پیاپی تر ازین وادیکه مجری آمو در آن واقع شده بسیار تنگ و بکنارهای خود آب نمیدهد اما وقتا که از کلوخ تپه و قلعه زال معاون مهم خود دریای قندوز و خان آباد را با خود می گیرد و در حدود خلم (تاشقرغان) داخل میشود بسواحل آن سرسبز و شاداب بوده دارای آب و هوای گرم است که برای

زراعت نهایت مفید ثابت میشود در پنج تانك ، انگور دشتی ، نار صرخ ، سیب ، ناك ، توت ، انعام سبزیجات بكثرت كاشته میشود در موضعیکه دریای آمو ایالت کولاب بخار را از اضلاع قطغن سوا میکند از سلاسل کوه ها نجات یافته چند معاون دیگر : از قبیل دریای کافر نهان سرخان مدرین ، از سمت شمال بآن می ریزد .

امو بمقام تيك تيك (ایالت خیوا) بقدر (۴۰۰۰ مربع میل) اراضی را آبیاری میکند و در آخر کار آبش گل مخلوط گردیده در مصب خود بشکل دلتای در بحیره ارال ابدآ آرام میگردد .

کوه سلیمان :

کوه سلیمان عبارت از يك سلسله جبالست که در اهمیت خود از سلسله جبال هندوکش کمتر دیده نمیشود و در منظره مجمل هم ذکر شده ، سلسلهای این کوه از غرب جنوب کوات ویشین آغاز گردیده شمالاً و جنوباً تا نهر صرات میرسد کوه سلیمان و دامنه های مهیب آن مقر و مامن ، افغانه سلجشور و غیور است این کوه بحساب اینکه جبال تیرام در آن محسوس شود مرکب از سه سلسله مترادف است ، حصه اول که سرحد مشرق آریانه را تشکیل میدهد و از غرب جنوب شرق شمال امتداد دارد موسوم بسلیمان مغربی میباشد ، تحت سلیمان (ع) بار تفاع ۹۴۰ متر بران وقوع دارد قله دیگرش موسوم به (کسرغر) ۳۷۶۰ متر از سطح آب بلند است . قسمت دوم این کوه عبارت است از قسمت عمده خود کوه سلیمان که گوشه شمالی آن به سفید کوه (سینغر) توصل میکند اکثر جبال حصص جنوبی و وزیرستان و مسعودستان قسمت شمالی این کوه را تشکیل میدهد شعب داخلی این کوه که از گوشه شمال یوار تا انتهای علاقه وزیر و مسعودی امتداد دارد . مثبت جنگلات سرسبز و انبوهی است که اقسام اشجار کوهی از قسم ، نشتر ، بلوت ، ارچه ، سرو ، صنوبر ، کاج ، خنجك ، بادام تلخ شجر الحیاة ، اقسام گلهای کوهی ، نباتات مفیده را داراست ، طول این جنگلات تنها در خاک افغانستان تخمیناً ۱۰۰ کیلومتر و عرض آن بطور اوسط از ۱۵ تا ۲۰ کیلومتر زاید است سر نشینی کوه سلیمان از سرحد افغانی بجانب دریای اتك بصورت فلات خاتمه می یابد در زمستان اگر چه اکثر حصص آن برف گیر است اما در هیچ نقطه برفهای آن تا موسم باریدن دیگر برف باقی نمانده . حصه سوم : این کوه عبات از کوه های تیراست که بجانب غربی حصص شمال هند قد علم نموده و سکونت گاه افغانه آزاد افریدی است

دریا هائیکه از کوه سلیمان منبع میشود :

دریای کومل : دریای کومل از کوه سلیمان برخو است بطرف جنوب شرق جریان دارد طول این دریا ۳۵۲ کیلومتر و بدریای گرم مساوی است لاکن با شامل معا و نهایش رقیه و سبتر اسیراب مینماید ، دریای کومل بعد از آنکه تپه های سرحد را عبور مینماید معاون مهش دریای ژوب بهها نقدر طول و عرض از گند وجه برآمده بآن وصل میشود ، این دریا از دیره جات گذشته بعضاً بدریای سند می پیوندد و گاهی در عرض راه خشك میگردد .

دریای لورا : دریای لورا از حدود قلعه های گند وجه مربوط شعب کوه سلیمان منبع گردیده و بسمت شرق در جریان است این دریا نظریه تمام دریاهای افغانستان بیشتر به سمت

جنوب واقع بوده اگر چه بارود هلند متصل روان است اما آبش به هلند نمیرسد این دریا از وادی پشین میگردد ، اما چون سطح آن از اراضی متصله یایان تر وقوع دارد بناً برای آبیاری مفید تر ثابت نشده طول این دریا ۳۵۲ کیلومتر و عرضش هم کافی است در زمان سیلابها و ذوب برف عبور از ان دشوار تر است . دریای لورا در طول البلد (۶۵ - ۶۶) بعلاقه شوراوك باعث سر سبزی اراضی آنجا واقع گردیده اخیراً در کول سیستان می ریزد .

دریای هاروت : این دریا از جبال جنوب غرب هرات برآمده بجانب جنوب غرب روان است ، ازین دریا جره های متعددی را منشعب ساخته باعث سیرانی سواحل و اطراف سبزوار

واتار دره میگردد دریای مکه کور بدنه خود دلتای را تشکیل داده که به ۱۵ شعبه قسمت میشود، اراضی واقع دلتای مذکور حاصل خیز و اشجار متنوعه خصوصاً بید، گر، چنار بسیار دارد، این دریا بعد از طی ۴۳۱ کیلومتر در بند آب سیستان می ریزد.

کوه قره باتور:

کوه قره باتور بفرس قندوز از فلات قلع زال آغاز گردیده کوتل دشت آبدان میر علم موسوم به ایر گنگ را که معبر شوسه بن خان آباد و مزار است در حصه شمالی اینکوه واقع است قره باتور بسمت غرب چهار دره قندوز دفعتاً در افراشته بلند مرتبه میشود اوسط بلندی این کوه از (۲۵۰۰ - ۲۷۰۰ متر) اندازه می شود این کوه وقتاً که بسربند علی آباد میرسد بطول دریای قندوز و تنگی گردابی چرخ زده بکوتل بلاق دوحه میشود حصه از آن بطرف شرق شوراب و هزار قاق دور نموده تا نهرین و شکمش پیش میرود و در سمت شمال تهرین بار دیگر بجانب جنوب پل «علم گیر» پیش رفته از سمت شرق بخیال دوشی متصل میگردد بعد از آن بطرف جنوب غرب شروع بامتداد کرده طول دریای اندراب و سرخاب آتارا از کوه کیان و نیک پی سرا میکند، حصه دوم این کوه از کوتل گردابی رخ بشال گذاشته دشت آبدان میر علم و سرحد تاشقرغان را تماس میکند بعدها بطرف جنوب غربی دور زده رفته رفته به تنگی رباطک آبیگ ختم میشود - گویا کرتل تنگی رباطک قره باتور را از کوه دهنه غوری که یکی از شعبات هندوکش است جدا می سازد. این کوه با شامل کره های کله گی و نیک پی درختهای پسته زیاد دارد که اهالی چهار اطراف پسته و بزغنج آنرا برای تجارت حاضر مینمایند.

دوم عنبر کوه:

کوه عنبر کوه بجانب شمال شرقی خان آباد در مابین تالقان و حضرت امام واقع است وادیهای فراخ دشت ارچی و خواجه غار و جگه خان آباد و تالقان و دریای بنگی از چهار طرف اینکوه را احاطه کرده درخت پسته بکثرت دارد و ایلاق مردم اوزبیکه است بالای اینکوه هموار و در اطراف و حصص آن گله های بز کوهی بسیار چرا میکنند - عنبر کوه نیز (از ۲۰۰۰ تا ۲۵۰۰ متر) بلند است در بغل های آن للمی می کارند، حاصل خیز و مثبت نباتات است علاوه تا پاستنای جبال مذکور بعضی کوه های دیگر نیز از قبیل کوه بنگی اشکمش، کوه ممی و دره صوف و غیره در حصص شمالی افغانستان وجود دارد که از حیث موقعیت مستقل بوده با هندوکش رابطه مستقیمی ندارد و البته نظریه اشتق تروتهای طبیعی از قسم اشجار و معادن نیز اهمیت خوبی دارد.

کوه سرده:

کوه سرده یک سلسله کوهی است که بشرق جنوب غزنی از بند سرده شروع گردیده با ارتفاع ۳۰۰۰-۳۵۰۰ متر بطرف جنوب امتداد دارد، این کوه در مابین شلگر و کتواز قد بر افراشته بشرق آب استاده غزنی بطرف و از خواه دور خورده بسلسله کوه سلیمان منتهی میشود حصه وسطی این کوه بقسم فلات تشکیل یافته قلل آب بند مقر از شعب آفت بر جسته گیهای کوه سرده از درختهای مهم عاری در دامنه های آن ترخ بکثرت می روید که هیزم و مستاق اهالی گرد و نواح میباشد.

وادی (دله) مقر که سکونتگاه تابستانی قبائل تامری و غیره است در دامنه انتهای این کوه واقع گردیده است از طرف دیگر اگر همواری بند سرده فاصل گفته نشود این کوه نیز از شعب - سپین غر بحساب می رود.

گل کوه:

گل کوه یکی از جبال با اهمیت غزنی و بطرف غرب جنوب غزنی واقع است، این کوه بدشت هموار و بلند ناهور که ایلاق مردم مال دار غلزان میباشد مشرف بوده بیک زاویه قائمه سلسله کوه پغمان را تقاطع میکند، قله گل کوه

جغرافیای طبیعی افغانستان

پار تقاع ۴۸۰۰ متر دایما از برف پوشیده است آب فی قلع و دریای خورد ترك قریب از دامنه آن سرچشمه میشود بند آب نور در دامنه این کوه کاین است گل کوه طوز یک نامش معرفی میکنند با وجود آب و هوای سرد و شدید منبت گل و انواع نباتات است يك نوع بوته در آن میروید که به کیمیا بوته شهرت دارد اهالی اینجا عقیده دارند که این بوته خاصیت گوناگونی دارد در موسم بهار بکثرت اتفاق می افتد که دامنه های کوه را گلهای سرخ و ایاق چهار بر که ملون گردانیده شکل زمین را لاله گون می سازد، در شعب گل کوه برف و صحنه گلزار چندان بعدی بهم داشته نمیداشد قسمت شمال غربی آن اوج گرفته بکوه مالستان پیوست میشود، که بعد از آن اولاً بجانب شمال و ثانیاً در حدود بهسود بطرف غرب برگشته تا دایزننگی به شامل جبال دیگر تمتد میگردد ایلاهای این کوه بقیمت خرید فروش میشود از قبیل بیل تندی و غیره :

مختصری از جبال هزاره :

هزاره جات مرکز کوهستان وسیع است که جغرافیای طبیعی آن را درین سلسله نمیتوانیم پوره عرض کنیم زیرا نظر به تسلسل جبال بی هم و وقوع قلل و سلاسل متشابه انسان نمیتواند بیک نظر وضعیت آنرا کماهی رسم کند - درین مورد اینقدر باید گفت که حصص شرق و جنوبی این ایالت کوهستانی را سلسله کوه پیمان در بر گرفته و حصص شمالی و غربی آنرا جبال هندوکش و کوه بابا و کوه های سیاه و سفید احاطه میکند در مابین این دو سلسله محالات بهسود یکاوانک، غاب، ایقانان، دیزنگی، دیکندی، مالستان، جاغوری، دی چویان، اجرستان، ارزگان، گزاب افاده که چهار قسمت خیرالد کران را غالباً حالا اقوام مهاجر و نقل افغانه تشکیل میدهد محالات مذکور هر کدام از خود جغرافیای متمایزی دارد که نه تنها از حیث آب و هوا با هم متفاوتند بلکه از نقطه نظر طبقات و کوائف وقوع نیز فرق نمایانی نشان میدهد، مثلاً بهسود گرم آب های طبیعی و علامات آتش فشانی دارد و بجبال بلندی محاط است. ناهور که عرض ۳۰ کیلومتر و طول ۶۰ کیلومتر است جنوب شرق بهسود وقوع دارد تماماً جبهه زار و از شرق جبال سر آب غرنی شمال بهسود بجنوب گل کوه بقر کوه مالستان احاطه اش میباشد این حصه يك سطح بلند پس همواری میباشد که هرگز آثار سنگ و کوه در تمام عرض و طول نسبتاً وسیع آن دیده نمیشود، در وسط آن تالاب کلانیکه دارای انواع مرغهای آبی است نیز وجود دارد مالستان بزاویای حاده از جبال بلند محفوظ است که این کوه ها بجانب غرب و جنوب (مرادینه) بصورت نلات پست می شود بر است و چپ متن علاقه مذکور سرچشمه مالستان خوردك زایده و غیره واقع است که زمین زراعتی کمتر دارد شرق و غرب جنوب، دایه و فولاد سر زمین حاصل خیز و منبت غلات و بقول، است، دی چویان جاغوری از کوه های نسبتاً پست احاطه شده بدون خاک افغان که کم آب است دو علاقه دیگر یک زمین کم و آب وافر دارد، غاب، اشکار آباد، خوردك تخته و باقی حصص دایزننگی دیکندی بعضاً دارای زمینهای مزرعوی و برخی سنگزار و کوهستانی است، عموماً این علاقه برای تربیه حیوانات اهلی مساعد و چمنزار های سرسبز و شادابی دارد جبال این حصه شاف مقوی (کمای) بکثرت می رویند، یکاوانک بامیان در سلسله جبال شمالی واقع است، در اینجا ارانی قابل زراعت کمتر دیده میشود و تربیه حیوانات بیشتر.

کوتل های معروف هزاره :

سراب، لومان، مالستان، کوتل خون، جوقول، شاه طوس، و غیره است. جبال مشهور، سیرو، کوه مالستان، لعل، کرمان، جبال دایزننگی شاه طوس است که از موخر الذکر گاه گاهی اوازه های عجیب و مبهی شنیده میشود. قلل هزاره جات غالباً بیش از ۴۳۰۰ متر بلندی ندارد آب و هوا سطح بلند هزاره جات بدون حصص غربی و جنوبی بحیث عموم سرد است لاکن هوای مالستان و حصص بامیان خنک تر و از دایزننگی نظر باین دو علاقه هم شدید تر است.

کوه های پار و پامیز :

(Paropamisases) غربی ترین جبال افغانستان کوه های پار و پامیز است که مابین فیروز کوه و زاویه که بواسطه سرحدروس و ایران بشمال مغرب افغانستان تشکیل شده وقوع دارد ارتفاع قله بلند این سلسله جبال از ۲۵۰۰ متر متجاوز نیست.

کوه‌های جنوبی چاکائی:

این سلسله مرحد افغانستان و بلوچستان را در طول ۱۵۰ کیلومتر تشکیل میدهد و عرض اوسط آن نهایت الامر بالغ بر ۵۰ کیلومتر است. قله معروف او که بر ملک تیزنان حاکمیت دارد ۲۳۰۰ متر بلندی دارد.

میرجاوه:

چیزی بیشتر بطرف غرب جبال میرجاوه سرمد که حصه ازان در خاک ایران واقعست، این کوه در ارتفاع جبال چاکائی مساوی است علاوه کوه حاجی گک کوه خوردیست در مابین، کوه پیمان و کوه بابا که بسلسله هندوکش شاملست. کاراکوه، بشمال کوه بابا کوه کوچکیست، کوه والا کوه خوردیست بجنوب مشرق هزاره جات متصل کوه سفید غربی گذشته بران در حصص مختلفه افغانستان جبال خورد خورد دیگر نیز وقوع دارد.

جنگلات طبیعی افغانستان

جنگلات طبیعی تقریباً در اکثر حصص کوهستانی افغانستان وجود دارد تنها نقاطیکه از جنگلات وسیع و مهم عاریست کوه‌های جانب غربی افغانستان است. کوه‌های سمت مشرق و هندوکش شرق و جبال سمت جنوبی و غالب قسمتهای جبال بدخشان و قطن و کنارامو و غیره بطوری جنگلات مهم و انبوهی را تشکیل میدهد که در بعض حصص صفحات و بطنهای جبال و پشته‌ها از اتصال جنگلات و اشجار خود رو تماماً پوشیده شده و این جنگلات اساساً بدو حصه مهم سوا میشود ثمر دار و غیر ثمر دار مثلاً کوه قره باتر، کوه‌های نهرین، دوشی کبله گی، غوری، تاله برفک، نیک پی عنبر کوه خان آباد، دره اشکمش، کوه ممشی، تالقان در قطن و جبال کشم، درایم، چا آب حصص جرم و غیره در بدخشان علاوه بر دیگر اشجار کوهی پسته فراوان دارد که از حاصلات پسته و بزغنچ آن اهالی استفاده خوبی مینمایند.

کذا جنگل پسته مهمی در حصه شمال مغرب خاک وطن به علاقه قلع نوهرات موجوده است که در اهمیت و وسعت خود نظیر جنگل پسته ولایت خان آباد میباشد.

جبال پنجشیر، نجراب، تگاب، نورستان، کنرها، سپین غر، جبال جاجی چمکنی، منگل، چلغوز، طوطا خیل، جدران، ارگون، تنی، درگی، زمبر، لندر، کر بز و غیره نیز دارای هر نوع درخت‌ها است که چلغوزه، املوک، جوز، بادام، انگور، سیب و غیره از قسم ثمر دار، نشتر، ارچه، بلوط، سرو، کاج، و غیره از نوع بی ثمر در اینجاها بکثرت وجود دارند اشجار این حصص البته اشجار غیر مثمره و چوبهای عمارتی غالبیت دارند ولی چون اندازه و مقدار جنگلات وطن عزیز ما تا حال با اصول فنی پیمایش نشده ازان روراجع بکمیت تمام جنگلات مذکور عجالتاً معلومات کافی داده نمیتوانیم تنها از انجمله جنگلات همان مواضیکه تحت اندازه مهندسی آمده ذیلاً ازان ذکر مینمایم:

تمام جنگلاتیکه قابل استفاده است و بدامنه هندوکش از (۲۰۰۰ — ۲۳۰۰) متر ارتفاع واقع شده در مقابل آن جنگلات سمت جنوبی از ۶۰۰ تا ۲۳۰۰ متر وجود دارد، جنگلات نقاط پست سمت مشرق نظر بارتفاع جنگلات سمت جنوبی باندازه ۳۰۰ متر پایان تر است جنگلات جنوبی اشجار برگ دار که در تحت آن جنگل خار دار وجود دارد عبارت است از درخت بلوط سنگی، چهار مغز، انار، سیب خود رو، وائیدن (قسم پید کوهی) بادام، انگور جنگلی، توت کوهی، اهورت: (نوعی از چوب است مابین چهار مغزو بلوط) نشتر، زردالو، سرو، شنی بال، چلغوزه، چنار، عناب، انجیر و غیره.

اکثر جنگلاتیکه در نورستان و کنر موجود می شود درختهای آتی است:

ارچه ۵۵ فی صد — نشتر ۲۰ فی صد — گز همالیه ۲۰ فی صد — کرپ همالیه ۲۰ فی صد — چلغوزه ۵ فی صد

تمام اقسام اشجار مذکور در جبال نورستان و کنر از یکساله تا ۴۰ ساله وجود دارد قطر آنها مختلف و از ۲۰ تا ۴ متر قد دارد و سعت جنگلاتیکه تحت پیمایش آمده و ما آنرا (۱۰) فی صد تمام جنگلات افغانستان تخمین میکنیم اینست:

جغرافیای طبیعی افغانستان

علاقه کتر	۱۸۰۰۰ هکتار	==	۱۸۰ مربع کیلومتر
جنوب بارگندی	۱۲۰۰۰	»	۱۲۰
شمال بارگندی	۱۱۰۰۰	»	۱۱۰
گرسالك	۳۹۰۰۰	»	۳۹۰
پارون	۴۹۰۰۰	»	۴۹۰
کامدیش	۱۸۰۰۰	»	۱۸۰
علاقه باشگل	۱۴۰۰۰	»	۱۴۰
هشم بری کوت	۱۰۰۰۰	»	۱۰۰
اسمار	۲۳۰۰۰	»	۲۳۰
مجموع	۱۹۴۰۰۰	»	۱۹۴۰

بطور اوسط از قرار نقشه و اندازه، جنگلات این نقاط در فی هکتار از ۴۰۰ تا ۸۷۰ مکعب متر چوب را دارا است که باین حساب مقداری چوبهای علاقه جات مذکور قرار ارقام ذیل حاصل دارد:

علاقه کتر	۱۰۳۶۸۰۰۰ مکعب فوت	-	۲۸۸۰۰۰۰ مکعب متر
جنوب بارگندی	۶۹۱۲۰۰۰۰	»	۱۹۲۰۰۰۰۰
شمال بارگندی	۷۹۲۰۰۰۰۰	»	۲۲۰۰۰۰۰۰
گرم سالك	۲۸۰۸۰۰۰۰۰	»	۷۸۰۰۰۰۰۰
پارون	۲۸۲۲۴۰۰۰	»	۷۸۴۰۰۰۰۰
کامدیش	۷۷۷۶۰۰۰۰	»	۲۱۶۰۰۰۰۰
باشگل	۶۰۴۸۰۰۰۰	»	۱۶۸۰۰۰۰۰
بری کوت	۵۷۶۰۰۶۰۰	»	۱۶۰۰۰۰۰۰
اسمار	۱۳۲۴۸۰۰۰۰	»	۳۶۸۰۰۰۰۰
مجموع	۱۴۳۳۶۰۰۰۰	»	۳۱۷۶۰۰۰۰۰

جنگلات سمت جنوبی بشرح اشجاریکه فوقاذکر شد از کوه جاجی تا حدود مرغه و برمل و سرحد وزیرستان بطول ۱۰۰ کیلومتر و عرض اوسط ۱۵ تا ۲۰ کیلو متر اشجار ترمردار و چوب مهم عمارتی دارد که از انجمله تنها منطقه جاجی بقرار اندازه صحیح بقدر ۳۱۲۰۰۰ ر ۱۸۰ مکعب متر یا ۶۷۰۰۰ ر ۶۴۷۰۰ مکعب فوت دارای چوب میباشد که متباقی حصص سمت جنوبی و دیگر جنگلات افغانستان تا کنون تحت مساحت و اندازه نه آمده درینجا تنها از ان هافقط نام برده شد.

علاوه بر جنگلات مذکور نیستانها و چوب کز وید خود رود در قندوز و کنار دریای امو و جزیره در قند و کنار هلمند، ترنگ، دریای اندراب بفاصله های معین در هر هر موضع وجود دارد که طبعاً اهمیت آن به نسبت جنگلات حصص کوهی کمتر و محل بود و باش حیوانات وحشی از قسم شیر، گراز و غیره و طیور، دشتی و جنگلی میباشد ازین نوع جنگلات عجالتاً اهالی برای سرخت و کپه یابی و غیره استفاده مینمایند.

بندها و تالابهای طبیعی افغانستان

بندها و تالابهای طبیعی در هر حصه افغانستان وجود دارد که بعضاً نخلن آبهای دریاها و برخی مقر دایمی آنها واقع گردیده مثلاً تالابهای هندوکش که موضع موضع دیده می شود محل نبعان دریاها و آبهای کم و بیش قرار گرفته هرگاه سرچشمه يك دریا از رودهای مربوط هندوکش را انسان تعقیب میکند اخیراً یکی از همین تالابهای طبیعی منتهی میگردد اما چون مبنی بحث ما بر اختصار است درینمورد اگرچه ناقص هم باشد ما از بند آبهای قسم دوم آن در ذیل نام می بریم :

این تالاب چنانچه ذکر شد مقر آبهای دریای غزنی و دریای زرمت و آب های آب ایستاده غزنی : سیلابی کتواز بوده بر سطح بلند غلزان بفاصله تقریباً ۱۳۰ کیلومتر جنوباً از غزنی و بار تفاع ۲۳۰۰ متر بجنوب شرق مقر وقوع دارد محیط این تالاب زیاده از ۷۰ کیلومتر و عمق آن ۴ متر است ، در وسط خود يك جزیره خوردی تشکیل میدهد که محل لانهای طيور آبى میباشد آب این تالاب شور و اراضی اطراف آن شوره زار و غیر مزروع است در موسم زمستان که آب آن یخ بسته میکند اهالی اطراف بالای یخ گذشته از خشکه وسطی و برخی مواضع تنك آب آن اقسام مرغها را شکار می نمایند .

تالاب نور : تالاب نور بفاصله ۶۰ کیلومتر از غزنی در غرب قره باغ و بجنوب نی قله، بدامنه گل کوه واقع است ، در موسم بهار تالاب مذکور موضع شکار پرندگان بوده بدور دور آن سبزه های زیاد می روید محیط این تالاب بیش از ۱۰ کیلومتر و عمق آن به ۳ متر اندازه می شود .

هامون زره : هامون زره در جنوب مغرب افغانستان و به شمال غربی چذانسور کائن است سطح آن تقریباً به ۱۷۶ کیلومتر میرسد و در موسم سیلابی دریاها باندازه ترسيع می یابد که با هامون سوران یکی می شود .

هامون سواران : هامون سواران بشرق جنوب هامون زره وقوع دارد آبهای خاش رود ، فرارود و دریای هاروت در آن می ریزد سطح و محیط هامون سواران بعد از قطع سیلابهای موسمی تقریباً به ثلث هامون زره می رسد .

بنداب سیدستان : بنداب سیدستان در موسم قطع سیلابها بطول ۱۰۵ کیلومتر و عرض ۴۹ کیلومتر تقریباً مقر آبهای دریای هلمند است ، دو بنداب اول الذکر نیزگاه گاهی بسبب تجمع آبهای سیلابهای موسمی توسيع یافته به این بنداب شامل میگردد در قدیم بنداب مذکور بر تمام سیدستان حاوی بوده حالاً فقط بیشتر حصه آب آنرا دریای هلمند تهیه مینماید عمق آن با اینکه دریای هلمند در قسمت شمال این بنداب گل و ريك فراهم میکند از میدانهای اطراف بقدر ۱۳۰ متر است .

تالاب ناهور : این تالاب بقسمت شمالی دشت هموار ناهور بفاصله ۴۵ کیلومتر تقریباً در غرب غزنی وقوع دارد طول آن ۱۰ کیلومتر و عرض آن از ۲ تا ۳ کیلومتر است عمق

تالاب ناهور متفاوت چنانچه بقر بکنارهای کمتر و در وسط و قسمت شمال خرد به ۳ متر میرسد . این تالاب را چمن سر سبز ناهور از هر طرف دربر گرفته و در اطراف آن سبزه تايکتر قد می کشد آب این تالاب سیاه رنگ یعنی باوش مخلوط است ، در موسم بهار تالاب ناهور محل شناوری اقسام مرغهای آبی از قبیل ، قو ، قاز ، کلنگ ، مرغابی و دیگر جانوران میباشد طيور بکه از تالاب مقر (آب اسناده) و تالاب نور پرواز می کنند درین تالاب می نشینند حتی در کنار آن نظر به واری دشت از دور اقسام مرغهای بنظر می آید .

کول شیوه : کول شیوه تقریباً ۸۸ کیلومتر بجانب شمال زیباک و ۳۵ کیلو متر طرف جنوب در واز در جایکه دریای پنجه بطرف شرق جنوب چرخ زده و یک مثلث خادالزاویه را تشکیل میدهد واقع است طول این تالاب تقریباً ۲۱ کیلو متر و عرض آن از ۱۴ تا ۱۷ کیلو متر اندازه می شود عمق این تالاب از یک تا ۳ متر متفاوت بوده رنگ آن نیلگون و خوش مزه است ، آب آن از تمام جویهای بچمنهای سرسبز و خرم احاطه شده در اطراف آن علفه تائیکتر بلندی شود دورا دور این تالاب ایلاقهای تابستانی مردمان مالدار قندهاری و قطنی بوده ، این تالاب بشمولیت وادی سرسبز آن چون در جوار سطح بلند پامیر واقع است شدیداً سرد و بیش از سه و نیم ماه قابل ستقامت مردم مالدار ایلاق نیست تالاب شیوه دارای اقسام مرغهای آبی بوده بهترین شکارگاه تابستانی ولایت بدخشان شمرده می شود .

تالاب قندوز : تالاب قندوز قبل از تعمیر خان بادخیل وسیع و از جنگلهای انبوهی احاطه شده اطراف آن تماماً قرارگاه حیوانات وحشی از قبیل شیر ، کر از ، سیاه گوش ، قره تلاق بود طول آن ۴۵ کیلو متر متوازی دریای خان آباد و عرض آن از ۷ تا ۷ کیلو متر از چوغه آغاز و غرباً تا شور تپه زیر قندوز امتداد داشت در زمان حاضر بسبب کثرت نفوس در قطع جنگلات و خشکانیدن آب این برگه وسایل لازمه استعمال شده فعلاً اگر چه طول آن به ۲۰ و عرضش از ۲ تا ۳ کیلو متر می رسد اما زارعین وطنی از عرض آن جویهای متعددی بطرف حوضه دریای خان آباد که در جناح شمال آن جریان دارد کشیده اند بنابراین در مواضع متعدد عرض آن را از هم منفصل ساخته عبور و مرور از آن ممکن است ولی با وجود آن در اکثر جاها عمق آن از ۳ متر زاید است .

تالاب بغلان : این تالاب بفاصله ۹۰ کیلو متر در غرب جنوب قندوز واقع و محیط آن از ۸ کیلو متر زاید است عمق آب این کول از ۲ تا ۳ متر و تماماً محل شناوری مرغهای آبی میباشد آب آن زرد رنگ و خوش مزه و دورا دور آن نیز آب و چمن است .

تالاب اشکمش : تالاب اشکمش بفاصله ۶۰ کیلو متر در جنوب خان آباد مرکز نایب الحکومگی قطن شرقاً و غرباً طولانی وقوع دارد عمق آب آن از یک تا ۳ متر و محیط آن بر ۱۵ کیلو متر بالغ میباشد ، این تاب نیز مانند دیگر تالابهای افغانستان اقسام مرغهای آبی دارد و در اطراف آن چنان چمن های سرسبز بعمل می آید که در طول سال گله های اسب و دیگر مواشی در آن می چرد .

تالاب غوری : این تالاب از بغلان بفاصله ۳۰ کیلو متر غرباً بساحل چپ دریای غوری از جنوب بشمال ممتد است عرض آن از یکنیم تا ۲ کیلو متر و طول آن تقریباً به ۷ کیلو متر می رسد در قسمت شمال این کول جنگل غلوی وجود دارد که محل اقسام طیور آبی و دشتی و گراز های وحشی می باشد عمق آب این تالاب در حصص وسطی تا سه متر میرسد و در کنارهای آن به اسب گشتن ممکن است - تالاب غوری بهترین شکارگاه ولایت قطن بوده در هر موسم سال باین موضع میله های شکار مرغ منعقد می گردد و طرز شکار اینطور معمول است که از یکطرف جنگل را آتش می زنند بنابراین حیوانات و مرغهای دشتی گله گله از جنگل خارج گردیده سواران و صیادان در چمنهای اطراف و شالی پایه ها راه گریز آنها را بسته بوسیله نیزه و تفنگ حیوانات و طیور مذکور را شکار می کنند .

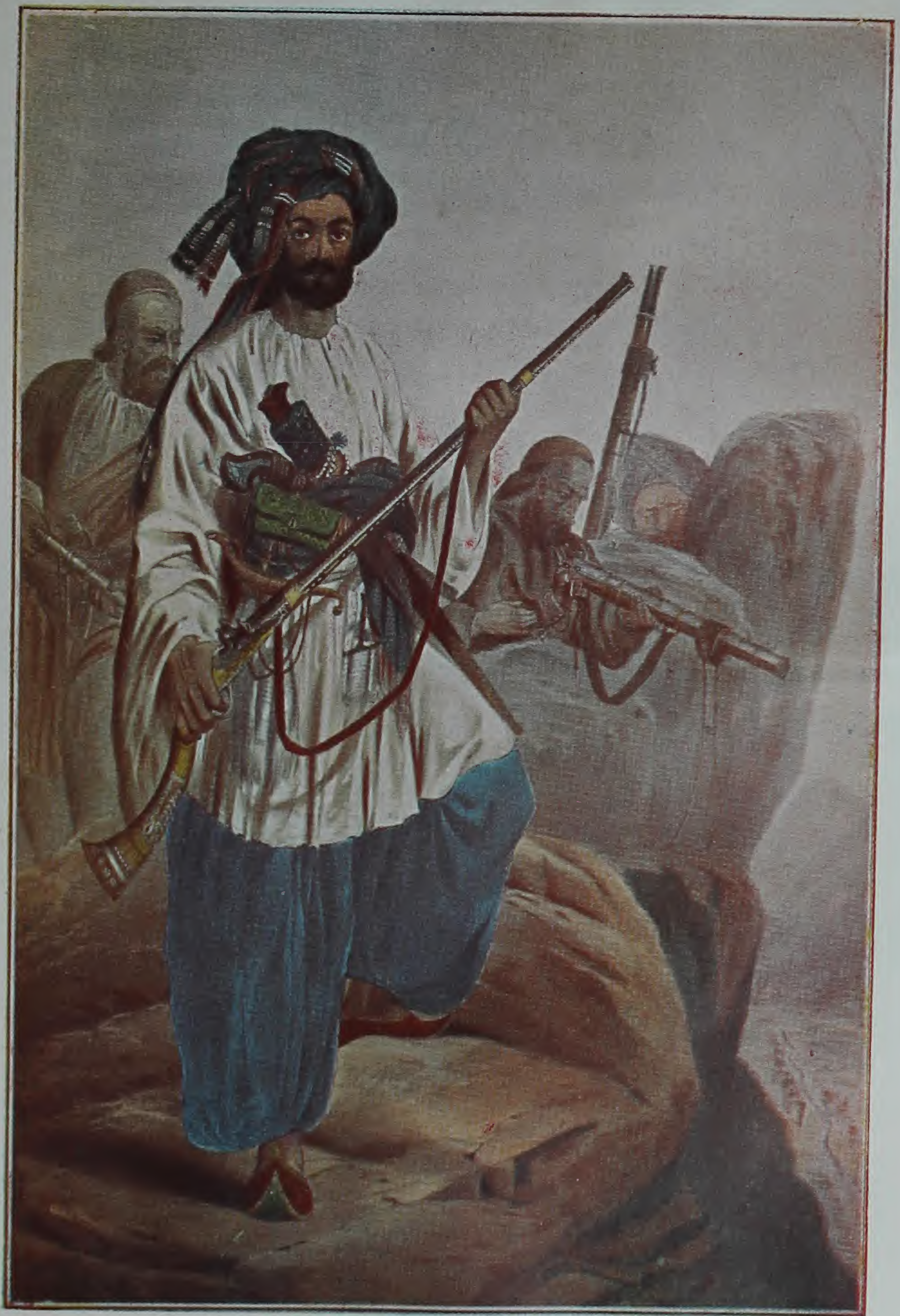
کول پامیر : کول پامیر در دهنه و تنگنای پامیر خورد یا پامیر شور واقع است مجری آب دریای پامیر از جناح شمال آن می گذرد ، این کول تقریباً بشکل مستطیل افتاده عرض آن تقریباً ۹ کیلو متر و طول آن به ۱۸ کیلو متر بالغ است ، ولی چون این تالاب در انتهای بلندی سطح مرتفع پامیر واقع می باشد آب آن در غالب قسمت سال منجمد می باشد و در اطراف آن بسبب

شدت سرما نباتات تنمی رویه -
 تالاب غور بقاصه تقریباً ۶ کیلومتر در شرق مجری ابتدائی دریای خاش رود وقوع دارد
 تالاب غور: عرض این تالاب ۵ کیلومتر و طول آن ۷ کیلومتر محیط آن بر ۲۴ کیلومتر بالغ است -
 اطراف این تالاب چمن مر سبز و آب آن محل شناوری مرغهای آبی است -
 این تالاب بقاصه ۱۲ میل بطرف جنوب شهر هرات واقع و طول آن ۱۴ کیلومتر
 کول جنگ هرات: عرض اعظم آن از ۳ و نیم الی ۴ کیلومتر و اکثر عمق آن بچهار متر میرسد -
 در اطراف خود سبزه ها و فیزارها تشکیل داده اقسام مرغان آبی دارد -
 گذشته بر تالاب های فوق الذکر بطوریکه مذکور شد در هر حصه افغانستان تالابهای خورد خورد دیگر
 هم وجود دارد که محیط بعضی از آنها بطور اوسط الی ۱۰ کیلومتر میرسد از انجمله باتلاقهای تالقان، بند آبهای
 دوشی کلاه گئی، اشکار آباد و باتلاقهای رباط غوریان هرات، شهرک، جوین هرات دیزنگی باتلاقهای
 وزیر آباد، بگرامی، سیاسنگ، عقب بالا حصار کابل، حوض خاص پغمان، باتلاق چهار آسیانیز قابل ذکر است -
 بند های طبیعی در افغانستان زیاد اند که مر و فترین آنها بند امیر هزاره جات است و
 بند های طبیعی: چندین رودخانه داخلی مانند هجده نهر باخ از آب های ذخیره این بند جریان می یابد -

آبشارها

آبشارهای طبیعی نظیر بوجود مناطق کوهستانی و پستی ها و بلندی های متناسب و غیر تدریجی در افغانستان
 زیاد است که از جمله آبشارهای طبیعی معروف آن آبشار تنگ غار و آبشارهای پنج شیر و آبشار انتهای چوغه
 و مابین خان آباد و قطن و آبشار خواجه غار پیچ غان و آبشارهای اندراب و آبشار دره غوث نجراب که از
 تالاب شب میانه سرچشمه می شود و آبشار فرزه کوه دامن و آبشارهای نقاط متعدد هزاره جات و نورستان یفتل
 ویدخشان می باشد.





نمونه از قشون ملی افغان در قرن نوزدهم
Type de Guerrier Afghan du 19^{ème} Siècle

رخام ۳		چونه ۱۵		کچ ۶		نمک ۱۱		نیل طوطیا ۲		زاك ۷		نوشادر ۳	
مفید	غیر مفید	مفید	غیر مفید	مفید	غیر مفید	مفید	غیر مفید	مفید	غیر مفید	مفید	غیر مفید	مفید	غیر مفید
۳	۰	۱۰	۵	۶	۰	۸	۳	۲	۰	۶	۱	۳	۰

ترکیبات البومی نیوم		نیکل ۲		منگانه ۲		یاقوت و امیتست		یشم ۱		لاجورد ۱		کوارتز و زئولیت	
مفید	غیر مفید	مفید	غیر مفید	مفید	غیر مفید	مفید	غیر مفید	مفید	غیر مفید	مفید	غیر مفید	مفید	غیر مفید
۱	۱	۱	۱	۲	۰	۴	۶	۱	۰	۱	۰	۲۶	۱۳۴

نقره : (Silver)

نقره از فلزات ذیقیمت بوده و از قدیم الایام شناخته شده و در دوره های تاریخی برای ضرب سکه بکار میرفته است ، و روز بروز قیمت آن نسبت به طلا تنزل میکند .

در حالت طبیعی طور خالص بصورت گرد یا قطعات خیلی بزرگ که گاهی صدها کیلوگرام وزن دارد یافت میشود ترکیبات کافی نقره عبارت است از کیلوراید های نقره و مهم تر از همه سلفایدها (Sulphides) نقره که ندرتاً خالص و غالباً به نسبت های مختلفه با گوگرد ، سرمه ، آرسنک (سم الفار) آهن ، مس و غیره مخلوط میباشد ، بعضی از ترکیبات معدنی سرب و مس نیز بمقدار کمی نقره دارند .

یکی از ترکیبات معدنی مهم نقره آر جنتیت (Argentite) میباشد بفرمول ($Ag_2 S$) که دارای رنگ سربی سیاه مایل و تا (۸۷) فیصد نقره در آن شامل است .

معادن نقره :

یک معدن مهم نقره در سطح مرتفع شیوه علاقه بدخشان میباشد ، در ازمنه قدیمه نقره را از سر وادی پنجشیر استخراج میکردند ، ترکیبات معدنی نقره دار در موضع غور بند بسیار پیدا میشود ، در بعضی حصه های هند و کش و مخصوصاً در علاقه هزاره جات معادن مهم نقره وجود دارد

آهن : (Iron)

آهن از نقطه نظر اهمیت در تمدن امروزی بشر درجه اول را حائز است ، و انسانها آنرا در ده قرن قبل از میلاد حضرت مسیح ع میشناخته اند ، کشف و استعمال آن در صنعت علت اصلی ترقی بشر گردیده و نیز دوره آهن شامل حیات تاریخی بشر بوده و تا امروز دوام حاصل کرده است .

آهن در طبیعت بمقدار زیاد موجود است ولی بطور خالص یافت نمیشود ، معمولاً آهن با اجزای خارجی ترکیب شده احجاری میسازد که آنرا سنگ معدنی می نامند و از همین سنگها آهن استخراج کرده میشود ، مهمترین دسته ، ترکیبات معدنی آهن اوکسایدها (Oxides) و کاربنات های آهن (Carbonates) میباشد از بقرارست :-

۱ — آهن اوکساید مقناطیسی یا باصطلاح علم معدن شناسی مگنتیت (Magnetite) بفرمول ($Fe_3 O_4$) که مقدار آهن آن از کلیه ترکیبات طبیعی بیشتر و (۷۲) درصد میباشد .

۲ — آهن اوکساید بفرمول ($Fe_2 O_3$) که بزبان علم معدن شناسی آهن گلنس (Iron glance) و همیتیت (Hamatite) نامیده میشود و به الوان مختلف سرخ ، زرد ، قهوه و غیره موجود است .

۳ — آهن کاربنات یا سدرت (Siderite) بفرمول ($FeCO_3$) که از بهترین ترکیبات معدنی آهن است .

معادن آهن :

- ۱ — معدن آهن قسم مگنیتیت (یعنی آهن مقناطیس) بسمت غربی دامنه کوه پغمان در بالائی حصه کوق سهیل که یکی از بهترین معادن آهن افغانستان و ۷۲ فیصد آهن خالص دارد .
- ۲ — معدن آهن (قسم ریدآیرن اور) در کوه غار موضع جبل السراج که از فابریک برق تقریباً ۲ دیلومتر فاصله دارد و مقدار آهن در آن از ۵۰ تا ۷۰ فیصد است .
- ۳ — معدن آهن (قسم آهن مقناطیس) در کوه خاک لمبه موضع ده سبز که دارای (۷۲) فیصد آهن میباشد علاوه تا آیرن پیریت نیز در کوه خاک لمبه طرف مشرق حوض خاص وجود دارد .
- ۴ — معدن آهن (قسم آهن مقناطیس) در کوتل خاواک پنجشیر معدن مفیدی دارد .
- ۵ — معدن آهن (قسم آهن مقناطیس) در قول منار چکری بطرف جنوب قلعه آخند زاده محمد عثمان خان که (۷۲) درصد آهن دارد .
- ۶ — معدن آهن (قسم آهن مقناطیس) در کوه قلعه خواجه صاحب ، علاقه کمری که دارای اهمیت زیاد میباشد
- ۷ — معدن آهن ، در کوه شاخ برنتی که معدن مفیدی دارد .
- ۸ — معدن آهن (قسم آیرن سلفاید) در کوه یخدره که نمونه آن مفید و کارآمد است .
- ۹ — معدن آهن ، در موضع لولنج غوربند و دارای اهمیت است .
- ۱۰ — معدن آهن (قسم آهن مقناطیس) در ارغنده علیا جانب غرب کافر قلعه که نمونه آن مفید ثابت شده است .
- ۱۱ — معدن آهن ، در یخدره بطرف جنوب یک حوض و هم بدره میاداد میباشد که نمونه های آن در نتیجه علم آوری مفید ثابت شده
- ۱۲ — معدن آهن (قسم آهن مقناطیس) در کوه خورد کابل بطرف شمال قلعه شهنواز که نمونه مفیدی دارد و نیز معدن آن در سر کوه نغر بفاصله ۶ کیلومتر جانب مشرق منار چکری یافت شده است .
- ۱۳ — معدن آهن (قسم همیت) در موضع رخه پنجشیر و معدن مفیدی دارد .
- ۱۴ — معدن آهن (قسم آهن مقناطیس) در موضع کوه دشتک موسهی لهوگر که دارای (۷۰ فیصد) آهن میباشد .
- ۱۵ — معدن آهن (قسم آهن مقناطیس) در کوه قمچین باف کوت عشرو ، علاقه میدان .
- ۱۶ — معدن آهن (قسم آیرن پیریت) در کوه شاه بالای آستانه موضع پنجشیر و آهن (قسم ریدآیرن اور) بدهن دره پنجشیر بتقدار وافر بنظر می آید .
- ۱۷ — معدن آهن ، در کوه اله بله موضع غازه کوه دامن و از ۳۰ تا ۴۰ فیصد آهن دارد .
- ۱۸ — معدن آهن ، در کوه پارانده موضع بازارک پنجشیر که مرکب بامس و تقریباً تا ۸ فیصد مس دارد .
- ۱۹ — معدن آهن ، در کرم جدران بجانب غرب علاقه وزگی و نمونه آن فایده آور است .
- ۲۰ — معدن آهن (قسم آهن مقناطیس) در کوه شاقول شیرداغ و دارای فلز مس و نمونه آن خیلی مفید ثابت شده است .
- ۲۱ — معدن آهن ، در سرخ کوتل بطرف شمال قریه ده سرخ هرات و (۷۰) فیصد آهن دارد .
- ۲۲ — معدن آهن (قسم آهن مقناطیس و همیت) در میان سیاه تپه و فراخلوم ، علاقه بهسود ، معدن عمده دارد که دارای (۵۰) فیصد آهن میباشد .

- ۲۳ — معدن آهن (قسم آهن مقناطیس) در کوه سنگ زرد علاقه شنوار سمت مشرق و تا (۷۰) فیصد آهن دارد .
- ۲۴ — معدن آهن ، در کوه شاه مسعود بطرف جنوب لاش مرغان ولایت قندهار که معدن مفیدی دارد .
- ۲۵ — معدن آهن ، در شیلۀ کوه بچه کرخ ولایت هرات که فلز سرب نیز در آن شامل است .
- ۲۶ — معدن آهن ، در سیاه کوه سمت مشرق ورگ آن از حدود کشکک تا پل دروخته امتداد دارد .
- ۲۷ — معدن آهن ، در موضع علاقه داری گلستان و کوهستان مربوط حکومت اعلیٰ فراه .
- ۲۸ — معدن آهن ، بفاصله ۵ کیلومتر بجانب شمال مشرق بهارک (علاقه بدخشان) واقع است .
- علاوۀاً موضع چهارده معصوم ، و تنگی لندر ، و کوه ده مزنگ کابل ، و کوه سالاب لغمان ، و بامیان ، و ارزگان و کالو ، و درۀ صوف (مزار شریف) ، و ده دادی و مقر و موضع خاک ریز قندهار ، و مواضع قطغن ، و غیره علاقه های افغانستان نیز دارای معادن مهم آهن میباشد .

مس : (Copper)

صنعت استخراج مس در غالب نقاط عالم در ترقی است ، مواد کافی مس در طبیعت فراوانند و بهترین آنها عبارت است از کاپر اوکساید یا کوپرت Cuprite بفرمول $Cu_2 O$ و کوپلن Covelline بفرمول $Cu S$ و ملاچت و آزوریت ملاچت: $(Cu OH)_2 CO_3$ و آزوریت: $(Cu OH)_2 CuCO_3$ ولی ترکیب معدنی مهم مس عبارت است از کاپر گلس Copper glance بفرمول $Cu_2 S$ که گاهی تقریباً خالص و تا (۸۰) درصد مس دارد و دیگر از ترکیبات مهمه این فلز پیریت های مس دار میباشد از قبیل کاپر پیرت (Copper pyrites) پیکاک کاپر (Peacock copper) و بورت (Bornite) و غیره که ترکیبی هستند از کاپر سلفاید و آیرت سلفاید و اکثریه فلزات دیگر نیز به نسبت های کم از قبیل جست ، نقره ، آرسنک و غیره در آنها یافت می شود ، کاپر پیرت بفرمول $(Cu FeS_2)$ نسبت بدیگر ترکیبات کافی مس بمقدار زیاد یافت میشود بهمین جهت برای استخراج مس دارای اهمیت زیاد میباشد .

معادن مس :

- معادن مس در افغانستان بکثرت یافت میشود ، مواضع آن ازینقرار است :
- ۱ — معدن مس در کوه چرغانی کهنه خمار میدان معدن مهم و ذخیره بزرگ مس موجود است که یک معدن قدیمه و دارای اهمیت معدنی بوده تقریباً همه اقسام ترکیبات کافی مس در آن یافت میشود .
 - ۲ — معدن مس ، در کوتل خاواک پنجشیر ، معدن عمده دارد .
 - ۳ — معدن مس (قسم کاپر پیرت) در فرنجل غور بند معدن مهم دارد که نقره نیز از آن حاصل میشود .
 - ۴ — معدن مس (قسم کاپر پیرت و غیره) در کوه کمری و کوه سیاه بین و کوه سرخ منار شیوه کی و کوه بخدره و کوه منار چکری و قول مشنگی (زیر منار چکری) و کوه بخک و زیر کوه حسین خیل علاقه خورد کابل پیدایش دارد که نمونه های هریک در موزیم خانه معدنی برای نمایش گذاشته شده است .
 - ۵ — معدن مس (قسم کاپر پیرت) در موسهی لوگر سر کوه گلدره که تقریباً (۱۵) فیصد مس دارد .
 - ۶ — معدن مس (قسم کاپر پیرت) در موضع جیر علی پنجشیر و هم در موضع تاواخ پنجشیر یافت شده است .
 - ۷ — معدن مس (قسم کاپر پیرت) در موضع چهار آسیا و قسم (کاپراور) در موضع چهل ستون و کوه خیر آباد وجود دارد .
 - ۸ — معدن مس (قسم کاپر پیرت و ملاچت) در کوه واصل آباد موجود و دارای اجزای آهن نیز میباشد ، در کوه قرغ و تنگی لندر نیز معادن مس یافت شده است .

- ۹ — معدن مس (قسم کاپراوکساید) در کوه گل دره کوه‌ها من یافت میشود .
- ۱۰ — معدن مس (قسم کاپراوکساید) در کوتل قلیچ علاقه کهمرد و هم نمونه مس (قسم کاپرپیرت) از موضع بامیان بدست آمده است .
- ۱۱ — معدن مس ، در موضع علاقه داری ارغنداب توخی ولایت قندهار .
- علاوتاً معادن مهم مس در علاقه های مختلف افغانستان مخصوصاً بدره صوف و موضع سفید آب ارزگان و قندهار و مقر و کوهستان جنوبی هرات و نهرین و جلال آباد بکثرت وجود دارد .

سرب : (Lead)

سرب در طبیعت بصورت پلمبوم سلفاید یا گلینت (Galenite) بفرمول PbS و پلمبوم کربنات یا - سیروزت (Cerussite) بفرمول $PbCO_3$ و غیره یافت می شود .

معادن سرب :

سرب در افغانستان معادن مهم دارد ، یک معدن مهم و بزرگ سرب در فرنجل غوربند میباشد که یک معدن قدیمه و چندین مرتبه بکار افتیده است و از ۵۰ تا ۶۰ فیصد سرب دارد .

ذخیره بزرگ سرب در مرگ بهسود ورگ های آت بسطخ زمین ظاهر است تا ۷۵ فیصد سرب دارد بعلاوه در کوه میان شان ارزگان و موضع مومن قول شیرداغ و کوه غندک و کوه چهل آبجورک علاقه کهمرد و نهرین و جرم و علاقه جات قطغن و دره صوف و موضع قلعه بی بی گوهر (خاک ریز قندهار) و در موضع سیاه دره یکا و لنک و علاقه میدان و نواحی هرات و موضع تنک کران و نزدیک اسکادر (علاقه بدخشان) معادن مهم سرب موجود است ، نمونه فلز سرب بسیار اعلی که در نتیجه تحلیل اجزای تهره دران شامل است از موضع زیارتگاه حضرت سید شاه ناصر (علاقه بدخشان) دستیاب شده .

جست ، قلعی ، سرمه : (Zinc, Tin, Antimony)

ترکیبات معدنی جست عبارت است از سفا لیت (Sphalerite) بفرمول $Zn S$ و کالامین (Calamine) بفرمول $Zn CO_3$ و زنک (Zincite) بفرمول ZnO و زنک سلیکات و غیره .

معادن جست :

ترکیبات معدنی جست در فرنجل غوربند ، و موضع بلخاب و هزاره جات ، و بامیان ، یافت میشود ، علاوتاً خاک جست از علاقه ژوپ استخراج و در صیقل گیری بکار میرود .

ترکیب معدنی قلعی قسم کیستريت (Cassiterite) در مرتفع ترین نقاط کوه ها بین صوفیان و شیرگران علاقه بدخشان یافت شده است .

معادن سرمه :

سرمه نزدیک ارغنداب بشمال مغرب کلات غازائی ، و در تپه های وردک بشمال غزنی ، و در وادی غوربند ، و علاقه یکا و لنک ، و در علاقه جات آفریدی ، و غیره علاقه های مختلف افغانستان یافت میشود ، معدن مهم آن در چهل تن نزدیک زیباک وجود دارد .

ذغال سنگ : (Coal)

ذغال سنگ مهمترین ثروت ممالك معدنی است بعد از اواسط قرن نوزدهم اهمیت پیدا نموده و در اواخر این قرن ریشه و اساس اصلی صنعت گردید .

در طبیعت بمقدار خیلی زیاد یافت میشود و تقریباً از ۷۵ تا ۸۰ درصد کاربون دارد، تحقیقات مهمه معرفت الارضی نشان میدهد که ذغال سنگ و ذغال های طبیعی دیگر در نتیجه فساد و تجزیه نباتی تولید شده بدین طریق که در اعصار قدیمه نباتات مذکور در تحت اثر سیلاب ها یا در نتیجه تغییر قشر زمین زیر طبقات خاک وریک و غیره مستور شده و پس از مدت زیاد ماده آلیه نباتی تجزیه شده کاربون آزاد مانده است .

از مهمترین دلایلیکه فرض مذکوره ثابت میسازد وجود آثار نباتی و برگ ها در روی بسیاری از قطعات ذغال است .

ذغال سنگ بر سه قسم است :

(۱) انتراسیت (۲) لینت (۳) تورب .

۱ — انتراسیت (Anthracite) دارای رنگ خیلی سیاه است و ذغالیت که ۹۵ درصد کاربون دارد باشعله کم و حرارت زیاد میسوزد بهمین جهت در ماشینهای لکوموتیو استعمال می شود .

۲ — لینت (Lignite) ذغالیت متراکم که از ۵ تا ۷۵ درصد کاربون دارد و نسج آن مانند الیاف و شبیه به ذغال چوب است ، حرارت آن چندان زیاد نیست و در موقع احتراق بادود سیاه غلیظ و تعفن زیاد میسوزد، رنگ آن سیاه مائل بقهوه و آثار نباتی در اغلب نمونه های لینت مشاهده میشود، قسمتی از این ذغال موجود است که سخت و سیاه رنگ می باشد .

۳ — تورب (Tourbe) از ۵۰ تا ۶۰ فیصد کاربون دارد، رنگ آن سیاه دوده و در موقع سوختن بوی امونیاکی متعفن از آن متصاعد میشود ، تورب از تجزیه بعضی خزها و نباتات دیگر در تحت اثر تراکم و محفوظ ماندن از هوا محجر شده چنانچه در سطح معادن تورب خز و شکل نباتی دیده میشود .

معادن ذغال سنگ :

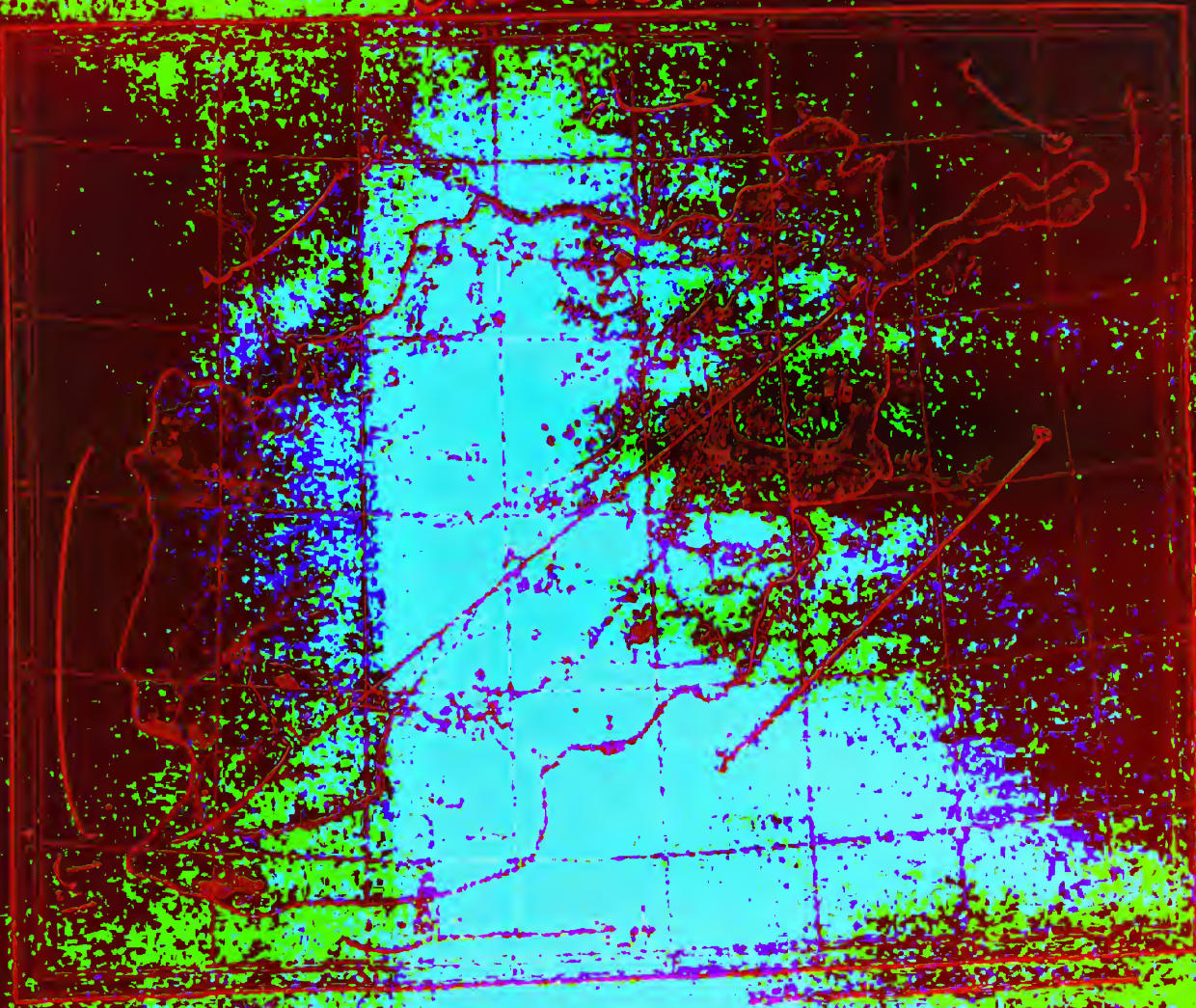
درعلاقه های مختلف افغانستان ذغال سنگ بمقدار وافر یافت میشود چند معدن مشهور آن ازینقرار است :

۱ — معدن ذغال سنگ - در موضع کوتل خاکی علاقۀ برفک که دارای معدن بزرگ و رگ های متعدد میباشد جنس ذغال آن نهایت اعلی و برای استخراج ذغال اهمیت زیاد دارد ، رگهای این معدن از موضع تلك و شورستان نیز دیده میشود .

۲ — معدن ذغال سنگ - در موضع ایش پشته که معدن مهم و ذخیره بزرگ ذغال درانجا بوده ذغال آن بسیار اعلی و تقریباً تا (۷۰۰۰) کیلوری قوه حرارت دارد ، برای استخراج ذغال نهایت مفید است . و در وقت ضرورت مقدار ذغال کارآمد مرکز از این معدن تهیه و ذریعه موترهاي لاری بمرکز حمل و نقل داده میشود .

۳ — معدن ذغال سنگ - در موضع فرح گرد غوربند که رگ های متعدد داشته و آثار همین رگها تا حدود گاوپران (علاقۀ سرخ و یارسا) دید میشود ، از مدت دو نیم سال است که بکار افتیده و فعلاً ذغال آن برای مصارف سوخت رولهای بند قرغه و داشهای خشت یزی و محروقات زمستانی بخاری های دواير خدمت میکند .

نقشه معاون افغانستان



- ۴ — معدن ذغال سنگ - در موضع نهرین (علاقه قطغن) که جنس ذغال آن بسیار اعلی و قوه حرارت آن تخمیناً (۷۰۰۰) کیلوری است و در جنسیت با ذغال هند هیچ تفاوت ندارد.
- ۵ — معدن ذغال سنگ - در کوه تیره منصل قریه پخری جدران معدن آن موجود و هم در کوه پرکوتی نزدیک اسین تخت و کوه تیره شاهی کوت ذغال (زمانه سوم) Tertiar یافت شده است که تقریباً (۴۰۰۰) کیلوری قوه حرارت دارد.
- ۶ — معدن ذغال سنگ - در کوه گرمک علاقه چهل دختران دره صوف یافت شده که تخمیناً (۵۰۰۰) کیلوری قوه حرارت دارد.
- ۷ — معدن ذغال سنگ - در موضع گوله پدري علاقه کشنده مابین خط فاصل دره صوف و بلخاب معدن بزرگ و مفیدی دارد.
- ۸ — معدن ذغال سنگ - در موضع انزری شهیدان حدود لاغر جوی دره کوت، معدن با اهمیت دارد.
- ۹ — معدن ذغال سنگ - در موضع سنجور علاقه کرخ هرات که جنس ذغال آن بسیار اعلی و تقریباً (۷۵۰۰) کیلوری قوه حرارت دارد.
- ۱۰ — معدن ذغال سنگ - در موضع قریه کندلان و حدود چقماق ملاخیل (ارزگان) معدن بزرگ دارد که دارای ماده گرافیت هم میباشد.
- ۱۱ — معدن ذغال - در موضع کرمان جنگلک علاقه دایزنگی که جنس ذغال آن مثل ذغال معدن فرح گرد غور بند است.

علاوتمعدن ذغال در مواضع ذیل مخصوصاً در حدود بالاگرا (علاقه ده بالای شنوار) و کهی شنوار، واز نمله علاقه جلال آباد، واز نو جوی علاقه شیوه، و تاشقرغان، و خوست، و میمنه، و غوری و موضع قلعه بیگ هزاره جات، و در واز (علاقه بدخشان) و ذغال قسم باقیمانده نباتات در (موضع کارنده سرای خواجه، و قریه دانشمند و تیزین، و تنگی ترکی، و غزگی علاقه خورد کابل)، و غیره علاقه جات افغانستان وجود دارد که در برخی جاها مکمل و در بعضی مواضع خام است.

گرافیت: (Graphite)

متقدمین گرافیت را سهواً سرب می دانستند بعد معلوم یابند که يك جنس کربون (Carbon) است که در خشننگی شبیه سرب میباشد.

این جنس کربون بشکل الباف در احجار قدیمه مانند سنگ خارا و گیس یافت می شود، دارای رنگ فولادی و در خشننگی فلزی بوده و برای ساخت پنسل و خمیر کتابی ها و غیره چیزهای مفید مورد استعمال مهم دارد، جوهر باروت را نیز از گرافیت بدست می آورند.

معادن گرافیت:

گرافیت در افغانستان بتقدار زیاد پیدایش دارد، مخصوصاً در استالف، چهاریکار، کوه جواترود، قصاب (قرغ)، شاه کابل خورد (علاقه میدان)، کوه سرخی غازه (علاقه کوه دامن)، کوه قرغ، جدران، بهسود، ارزگان، نهرین، شنوار، و غیره علاقه های وطن عزیز ما معادن عمده آن کشف شده است.

نفت (تيل خاك) وبيتومن : (Mineral Oil, Bitumen)

نفت را انسانها از قديم الايام شناخته ولى تا نيمه دوم قرن نوزدهم نتوانسته بودند كه از ان طوريكه بايد استفاده كنند.

نفت روغن معدنى قابل احتراق است كه بحالت طبيعى در بعضى حفرات طبيعى تحت الارضى وجود دارد و غالباً در مجاورت چين خورد گيهاى قديمى زمين مشاهده ميشود.

نفت طبيعى را كه از اراضى نفت خيز يا چشمه هاى نفت استخراج ميكنند مائى است غليظ كه وزن مخصوص آن بين ۰.۷۸ و ۰.۹۲ مى باشد و بصورت طبيعى هرگز استعمال نميشود، بلكه بوسيله عمل تقطير تدريجى مواد مختلفه از ان استخراج مى كنند.

روغن پترول : (نفت سياه) عبارت از نفتى است مخلوط با قير و جسيست مائع و قابل اشتعال كه بطور چشمه از زمين و يا از مابين بعضى شيست ها (Chistes) كه موسوم به سنگ بيتومن (Bitumen) است خارج ميگردد. بيتومن: از احتيار است خاكى يا خاكسترى رنگ كه بسهولت ورقه ورقه شده و داراى مواد قيرى ميباشد كه از ان نفت و قير استخراج ميشود، اين سنگ در مجاورت اثر شعله سوخته بوى قير از ان استشام ميگردد و بوسيله عمل تقطير (Distillation) از ۲۰ تا ۲۵ فيصد تيل از ان بدست ميآيد.

معادن نفت و بيتومن :

چشمه هاى نفت در تيريل هرات كشف شده، كه نمونه آن در موزيم خانه معدنى وزارت تجارت موجود است، و ضعت اراضى سمت جنوبى و مقر نيز براى پيدائش نفت مستعد ديده مى شود وجود آن در موضع لچكان سراى خواجه، نيز امكان دارد.

بيتومن: كه شيست هاى روغن پترول دارا است، معدن عمده آن در سر پل مزار شريف يافت شده است كه بوسيله عمليات عرق كشى از ۱۰۰۰ كيلو گرام بيتومن ۲۰۰ كيلو گرام اسفالت آيل (Asphalte-Oil) گرفته مى شود كه چيز قيمت دارى بوده براى استخراج تيل نفت و تيل موتر بكار ميرود. علاوه تا معادن بيتومن در تاشقرغان، و قطن، و علاقه مشرق، نيز موجود است.

گوگرد (Sulphur)

انسانها گوگرد را از قديم شناخته اند، در حالت طبيعى بمقدار زياد بصورت خالص و تركيب يافت ميشود چنانچه در مجاورت اكثر كوه هاى آتش فشان (Volkan) بطور آزاد و هم مخلوط با خاك وجود دارد، علاوه تركيبات گوگرد در اغلب نقاط دنيا يافت شده و مهمترين آنها عبارت اند از سلفايد هاى فلزى (Sulphides of Metal) از قبيل پيريت وغيره و هم سولفات ها (Sulphates) از قبيل كلسيوم سلفات يعنى سنگ گچ وغيره.

گوگرد در آبهاى معدنى نيز محلول است.

معادن گوگرد:

معادن گوگرد در افغانستان فراوان است، در چين زائى علاقه ترخ ميدان، و غور بند، و سيغان، و بهسود، و تاله و برفك و دره صوف، و كوه سالاب، و كوه گندگل (علاقه لغمان)، و كوه پشته كوه سياه (علاقه يخدره)، و تهرين، و در سنگليج بدخشان، و كوه زيارت ميرسيد مراد (علاقه بلخاب)، و كوه بوكن (علاقه شيرين تگاب ميمنه).

وقته‌ها معادن عمده گوگرد یافت شده است، در هرات تکه‌های خورد آنرا از زمین میکنند، ذخیره‌های بزرگ آن در سیستان و هرات جات می‌باشد.

معدن سم‌الفار: (یعنی مرکب سنکیا و گوگرد) در قنات سفید خاک علاقه خاک ریز قندهار، و باقی مواضع ولایت قندهار، بمقدار زیاد یافت شده است که برای استخراج سنکیا مفید و در صنعت کیمیاوی و غیره بکار می‌رود.

ابرک: (Mica)

چون ابرک در صنایع شمولیت فوق‌العاده داشته اهمیت و منافع تجاری را حایز می‌باشد لازم است که تشریحات زیادتری در این باب داده شود، زیرا بعضی از هموطنان که به خاصیت مهم و قیمت تجاری آن علم ندارند تخته‌های بزرگ آنرا از معدن استخراج نموده می‌کنند و با گل مخلوط کرده برای جلایش دیوارهای خانه‌ها مصرف مینمایند.

ابرک دارای اقسام متعدد بوده و بطور کلی یکی از صفات متمایزه آن این است که بورقه‌های نازک جدا شده و هر ورق قابلیت انحنا دارد، ابرک برنگها و صفات مختلفه یافت می‌شود که همه آنها از هم متفاوت بوده هر یک از اقسام آن نسبت به بزرگبختی تخته و رنگ و نقاست خود مورد استفاده قرار داده می‌شود.

یکی از اقسام آن مسکوویت (Muscovite) یا ابرک پتاش نامیده می‌شود فرمول $K H_2 A L_3 S i_3 O_{12}$ که جنس بی‌رنگ ولی مایل بزردی است و بواسطه اختلاط با مواد خارجی گاهی برنگ سبز و سرخ نیز یافت می‌شود همه اقسام ابرک از ترکیبات سیلیکات (Silicate) بوده مخصوصاً عنصر پتاس و آلومی‌نیوم و بالعموم کلسیوم و مگنیشیوم در آن شامل می‌باشد و اگر عنصر سودیوم جانشین پتاس گردد آن را پاراگونت (Paragonite) یا ابرک نائترون می‌گویند که برنگهای مختلف، سفید و صدفی و سبز و بعضی اوقات خیره رنگ یافت شده است.

قسم دیگر ابرک را لپیدولت (Lepedolith) یا ابرک لیتون می‌گویند که از ۵۰ تا ۸۰ فیصد سیلیسیوم دای اوکساید ($S i O_2$) در آن شامل است و مانند مسکوویت بصورت ورقه‌ها بوده عموماً برنگ‌های سفید و صدفی و گلابی و ندرتاً برنگ سبز و خاکستری دستیاب می‌شود.

با یوتت: (BIOTITE) یا ابرک آهن و مگنیز یا قسمی است از ابرک مانند مسکوویت بصورت تخته‌ها بوده و برنگ سیاه و نصواری و تیره و گاهی برنگ سبز و نصواری روشن یافت می‌شود، این ابرک ذاتاً شفاف و بعضی اوقات از باعث وجود آهن غیر شفاف است و تحت تاثیرات طبیعی یعنی در اثر باران و برف و رطوبت بزودی خراب می‌شود، و عموماً بطور مخلوط در سنگ‌های آتش فشانی قدیمه از قبیل گرانیت (Granite) و سیه‌نت (Syenite) و دیوریت (Diorite) و غیره وجود دارد.

در مسکوویت ترکیبات آهن خیلی کم است و غیر موصل حرارت و برق می‌باشد از این جهت در عالم تخنیک اهمیت زیاد داشته و میتوان گفت که در آینده یکی از مواد مهمه صنایع عالی را تشکیل خواهد داد. ابرک در ساختن جهازات جنگی و تجاری و تلگراف بی‌سیم بکار می‌رود، و در صنایع دیگر نیز مقام مهمی دارد مخصوصاً در آلات برق از قبیل چای جوش و دیگدان و بخاری‌های برق و غیره استعمال میشود و اگر احیاناً ابرک وجود نمی‌داشت صنایع مذکوره اکمال نمی‌یافت، علاوه بر صنعت گراموفون و در عملیات تجزیه خانه‌ها (Laboratory) مورد استعمال مهم دارد.

چون از ابرک در صنایع استفاده‌های زیاد میشود بهمین جهت ممالك متعدده بخريداری ابرک احتیاج داشته میخواهند از مملکتی که معادن ابرک در آن بکثرت وجود داشته باشد آنرا خریداری نموده و باین وسیله صنعت و تجارت خود را ارتق دهند.

تخته های بزرگ ابرك نسبت به پارچه های خورد آن به قیمت زیاد تر فروخته می شود و قیمت آن مربوط به صفائی و درخشندگی و شفافیت و رنگ آن می باشد یعنی هر انقدر بی رنگ و شفاف و درخشنده و بدون جفر باشد قیمت آن زیاد تر است. ابرك های سیاه رنگ به قیمت اوسط و ابرك لکه دار به قیمت کمتر بفروش میرسد. اگر چه نرخ امروزه آن پوره معلوم نیست ولی چند سال قبل يك كيلو گرام آن از ۲ شلنگ تا ۳ پوند فروخته شده است. واحد قیاس وزن ابرك پوند انگریزی است و به معیار وزن پوند بفروش میرسد.

ابرك در کانادا و سیلین و هندوستان و افریقا و برازیل به پیمانه وسیع تجارت خارجی دارد و معادن فعلی آن که در دنیا موجود است غیر کافی دیده می شود.

خوشبختانه مملکت عزیز ما (افغانستان) از حیث داشتن معادن ابرك مقام بلندی دارد.

معادن ابرك افغانستان غالباً قسم مسکویت و در بین رگ سنگهای کوارتز و یارک سنگهای پگمته (Pegmatite) بصورت توده ها و انبار ها وجود دارد و غالباً مقدار ابرك در يك تن سنگ تقریباً از ۵۰ تا ۶۰ كيلو گرام است.

معادن مشهور ابرك افغانستان که در نقاط مختلف کشف گردیده از اینقرار است :

- ۱ — معدن ابرك (قسم مسکویت) در موضع دره یلوس علاقه تننگ نواب جیار خات سرخ رود (جلال آباد) معدن خوب و با اهمیت دارد که تخته های بزرگ ابرك از آن استخراج می شود.
- ۲ — معدن ابرك (قسم مسکویت) در موضع تپنه دره شصت پنجشیر و هم در کوه نروچ موضع مذکور معدن عمده دارد.

۳ — معدن ابرك (قسم مسکویت) در موضع قریه گلین دره پته نجراپ.

۴ — معدن ابرك (قسم مسکویت) در کوه تسربی علاقه جگدلک.

۵ — معدن ابرك (قسم مسکویت) در موضع عمر خیل میدان معدن وسیع دارد.

۶ — معدن ابرك (قسم مسکویت) در موضع اسکینی دره پچه غان نجراپ.

۷ — معدن ابرك (قسم مسکویت) در موضع جاغین تکانه سفلی.

۸ — معدن ابرك (قسم بایوت) در کوه بابا سنگوی ولی نجراپ.

علاوتمعادن ابرك در دیگر نقاط افغانستان مخصوصاً در کوتل خیر خانه، و تنگی هارون خیل، و برج گلجان غور بند، و موضع تنگی وزیر، و کاشنه و اسلام دره لغمان، و کوه مرکی خیل خوکایی، و نهرین، و ارزگان، و موضع خاک ریز و لاش مرغان قندهار، و کوه های سمت مشرق، و شمالی، و هزاره جات، یافت شده است.

سنگ ریشه : (Asbestos)

سنگ ریشه یا ابریشم معدنی، سنگی است که از زمان قدیم شناخته شده و در صنعت بافت و صنایع دیگر مورد احتیاج اکثر ممالك دنیا واقع گردیده است، بهمین جهت اهمیت صنعتی و منافع تجاری دارد.

این سنگ مثل یله ابریشم از تارهای نازک تشکیل شده و جمیع خواص ابریشمی را از تاب خوری و نازکی و ناشکنی دارا است و یکی از صفات متمایزه آن این است که در آتش نمیسوزد، رنگش سفید و خاکستری و بناتی و سبز است آنرا بزبان علم معادن (اسبستاس) میگویند، مورد استعمال زیاد دارد، در ممالك متعدده از سنگ ریشه برای عمله اطفائیة بالا پوش و دریشی و دستکش و کلاه و غیره میسازند که در وقت حریق میان آتش رفته اموال و اطفال را بیرون می آورند، دستمالهاییکه از آن ساخته می شود، بوقت چرك شدن در آتش انداخته می شود تا چركش سوخته و خودش پاك و صاف گردد و هم از آن

کاغذ میسازند و سندات مهمه را با سیاهی مخصوص که نمیسوزد در آن می نویسند که از سوختن محفوظ باشد علاوه بر ساختن کوره های گداز و پیوند کردن نل های بخار و صاف کردن بوره و عملیات کیمیا خانه ها و بسا چیز های دیگر بکار میرود.

معادن سنگ ریشه :

سنگ ریشه در افغانستان فراوان است ، معادن آن در المرقه جدران ، و کوه باکوان علاقه توخی قلات و بطرف شرق کوه هاشم خیل علاقه خوگیانی ، و در کوه غوج قول علاقه شیرداغ جاغوری ، و علاقه های شنوار ، و کوه ازرجاجی ، و علاقه اسمار ، و نورستان ، و در کوه دهله موضع پل کلان قندهار ، و غرقه و نهرین ، و درواز ، و موضع بخدره ، و بالاخر زیر کاسه برج (کوه شیردروازه کابل) ، و غیره مواضع مختلف افغانستان یافت شده است .

سنگ شاه مقصود و معادن آن : (Serpentine)

سنگ شاه مقصود برنگ های مختلف زرد ، فسقی ، سبز ، کهربائی و تیره رنگ یافت می شود ، از آن دانه تسبیح و ظروف و سنگ های سرمیزی و پایه چیرکت و سنگ های آرایش درست میکنند . معدن عمده آن در کوه شاه مسعود قندهار و معدن شاه مقصود سیاه درقریه مغل خیل سمت جنوبی ، و شاه مقصود زرد در موضع تنک غار و و غوربند ، و شاه مقصود سبز در موضع ارزگان یافت شده ، بدیگر حصه های افغانستان نیز وجود دارد .

سنگ مرمر ، آهک ، گچ ، سنگ صابون و معادن آنها :

سنگ مرمر - از احجار آهکی است که غالباً سفید و گاهی بواسطه مخلوطات دیگر ملون بنظر می آید چون قیمت مرمر زیاد است نادراً در استخوان بندی ابنیه بکار برده میشود بلکه بیشتر آنرا در تزئین عمارات استعمال میکنند ، غالباً تمام حجم سنگ مرمر یارگهائیکه از آن عبور میکنند رنگین هستند و این مسئله بر قیمت آن میافزاید ، ولی مرمر های دیگر نیز بواسطه منتهادرجه سفیدی بر قیمت اند بهین جهت مرمر های سفید را مجسمه سازان خیل طالب اند .

مرمر سفید آهکی - در ساختمان ظروف و در صنعت مجسمه سازی بکار میرود .

معادن عمده سنگ مرمر - در علاقه میدان ، و هزاره بغل ، موضع ده کیک ، و کوه تنگی تخراب ، و کوه بسراق موضع کوتل سفید خاک ، و کوه قرغ ، و کوه خوگیانی ، و مرمر سبزی دار در زیر کاسه برج موضع خواجه بغرا ، و مرمر بلوردار که چنکه های یاقوت دارد در جگدک ، و سنگ رخام در موضع قلعه المارمینه ، و هزاره جات ، و قندهار وجود دارد .

سنگ آهک (چونه) - این دسته احجار در طبیعت بمقدار وافر وجود دارد و غالباً در احجار مذکور صدقهای کوچک دیده میشود موسوم به (سریت) که بشکل مار پیچ است و این صدقها علامت ممیزه این نوع حجر آهکی است ، این سنگها در تحت اثر حرارت زیاد تجزیه شده تولید آهک خالص یا کلسیوم اوکساید مینماید که در بنائی استعمال میشود .

معدن چونه در سردره میاداد ، و دامنه کوه ده سبز پشت حوض خاص ، و کوه روح علاقه لهورگرد

و کوه فرغ بطرف غرب دارالقنون ، و در نزدیکی قرغه ، و در حدود بند خورد کابل ، و در موضع عیسی خیل
علاقه غازه کوه دامن و علاقه شنوار ، و هزاره جات ، و غیره علاقه های افغانستان بمقدار وافر
یافت شده است .

سنگ کچ : (GYPSUM) که بزبان کیاوی کلسیوم سولفات آبدار نامیده میشود ، در حال طبیعی فراوان
و بصورت مریزه شکل و شفاف پیدا میشود که در ۱۲۰ درجه حرارت آب آن خارج شده و در این حال
در بنائی استعمال شده میتواند و چون با آب ترکیب شود فوراً می بندد بهمین جهت برای قالب گیری فوق
العاده مفید است که ازان قالب برای ساختن مجسمه ها و غیره تیار کرده میشود .

معدن کچ - در سمت غربی چهار آسیاه ، و بشمال مشرق قریه ملنگان ، و موضع شهر آراء کابل ، و
تنگک و زیر علاقه نله ، و حدود نهر سراج جلال آباد ، و علاقه جات هزاره و غیره جا های افغانستان
پیدا شده است .

سنگ صابون که آنرا بزبان علمی تلك یاستیت (Talk, or Steatite) میگویند رنگ سفید
قرودی مایل و خاکتری دارد ، و چون بانگشتان مالیده شود ازان لشی احساس میگردد ، در ساخت
ظروف و روغن دادن ماشینها و غیره بکار میرود .
معدن آن در کوه تنگی نجرا ب ، و کوه سالنگ ، و موضع گیاوه نجرا ب ، و کوه شاخ برتنی ، و غزنی ، و
هزاره جات ، و جلال آباد و غیره علاقه جات افغانستان دستیاب شده است .

کوارتز ، امیتست ، یشم ، فیلت سپاد :

کوارتز (QUARTZ) که آنرا بفارسی بلور شیشه یا یخک می نامند از سیلیس متبلوره تشکیل شده
که از طبیعت فراوان و بشکل منشورهای شش سطحی که بدو هرم شش سطح ختم شده است بنظر می آید ، کوارتز
برنگ و شفاف را هیلین (Hyalin) نامند که قیمت تجارتی نداشته و بعضی اشخاص ناواقف در نتیجه عدم
معلومات نمونه های آنرا الماس تصور میکنند .

و اگر کوارتز بواسطه منکانیزدای او کساید بنفش رنگ شده باشد موسوم به امیتست (Amethyst)
و از احجار کرمه (جواهرات) است که حایز قیمت و اهمیت تجارتی بوده و علاوه بر شفافیت عموماً برنگ
های مختلف ، بنفش و نیلگون و ارغوانی روشن یافت میشود .
در ممالک یورپ از سنگ امی تست (یاقوت کبود یا یاقوت رمانی) بر حسب درجات و اهمیت آن غالباً
نکین های انکشترو کردن بند های قیس و گوشواره های ذیقیمت و غیره میسازند ، علاوه سامان تجملی قیمتمدار
دیگری نیز ازان ساخته می شود .

یشم (AGATE) از قسم کوارتز بی شکل و از احجار قیمتی است که دارای الوان و خطوط مختلف
و غالباً بشکل قوس قزح بوده ازان ظروف و اسباب سنگی قشنگی میسازند .

فیلت سپاد (FELDSPATH) از احجار آتش فشانی است و از تجزیه آن گرد سفیدی باقی می ماند
جارت از کاؤلن (Kaolin) یا خاک چینی که برای ساخت ظروف چینی بکار میرود .

معادن کوارتز - در کوه آغا علی شمس ، و کوه یخدره ، و لولنج غور بند ، و جلریز ، و غزنی ، و کوه المره
جدران ، و کوه غوج قول شیرداغ ، و ارزگان ، و کوه شاه مسعود قندهار ، و علاقه کرخ هرات ، و دره نازیان
شنوار ، و بدخشان ، و باقی علاقه های افغانستان یافت شده است ، کوارتز دودی رنگ به دره پارون
نورستان وجود دارد .

معادن مهم امیتست : (یاقوت کبود) بفاصله ۶۶ کیلومتر شمال شهر قندهار در سنه ۱۳۱۱ کشف و یک مقدار زیاد نمونه آنرا به مرکز آوردند که در فابریکه سنگ تراشی اسباب زینتی قشنگ ساخته و بقیمت‌های گزافی فروخته شد .

امیتست در موضع ارزگان نیز می‌باشد .

معادن یشم : در موضع شیر دوش در کوه شور آب یکه اولنگ ، وجود دارد که اهالی آنجا اسباب سنگی قشنگی از قبیل دانه های تسبیح و غیره ازان می‌سازند ، در موضع سرخ آباد بهر سود نیز ممکن است یافت بشود .

معادن فیلت سپاد : در علاقه خوگیا نی پیدا شده است و هم معدن فلت سیار مخلوط با پتاسیوم و زاج سفید و بلور سیاه در موضع کوه بچه غازه وجود دارد .

نمک ، نیل طوطیا ، زاک ، نوشادر و غیره :

نمک که آن با اصطلاح کیمیاوی سودیوم کلوراید (Na Cl) نامیده می‌شود بدو قسم بدست می‌آید معدنی و دریائی :

نمک در حال خلوص بیرنگ و شفاف بوده و بلورهای آن مکعب و منشوری می‌باشد ، ولی نمک معدنی از باعث اختلاط با مواد خارجی برنگ سفید و سرخ و زرد و آبی دستیاب می‌شود ، معدن آن در جرارهای خاک رس محتوی است ، زیرا که بدون این حالت در تحت تاثیر نفوذ آب حل می‌شود .

در وطن عزیز ما بصورت معدنی در علاقه جات شمالی و باقی حصه های افغانستان بمقدار وافر استخراج می‌شود که بمصارف روزانه ما خدمت می‌کند معادن آن بطور ترتیب از اینقرار است :-

۱ - معدن نمک - در موضع نمک آب علاقه تالقان موجود است که دارای معدن بزرگ و نمک خوب بوده و برای استخراج نمک اهمیت خاص دارد .

۲ - معدن نمک - در موضع چال علاقه اشکمش که نمک آن نسبتاً مخلوط با مواد خارجی و غالباً برنگ سرخ استخراج می‌گردد .

۳ - معدن نمک - در موضع کلفگان در علاقه تالقان

۴ - معدن نمک - در موضع قراق علاقه رستاق [هر دو معدن مذکور برای استخراج نمک شهرت زیاد دارد .

۵ - معدن نمک - در موضع اندخوی علاقه میمنه ، معدن وسیع و مهمی دارد که از چشمه های نمکی بدست آورده می‌شود .

علاوه معدن نمک در موضع نهرین ، و قسم شیشه نمک در موضع قندهار ، یافت شده ممکن است در موضع شاه توت تنگی سیدان ، و کوه زریج علاقه یکه اولنگ و موضع شور تپه مزار شریف و نورستان و غیره علاقه ها نیز معدن نمک یافت بشود .

چشمه های نمک دار در موضع دره نمک آب علاقه شنواری غوربند موجود است که فعلاً در تحت کار و استفاده واقع بوده عملیات جات نمک را بذریه عملیات تبخیر (Evaporation) ازان استخراج می‌نمایند .

نیل طوطیا : که یکی از املاح کیمیاوی و موسوم به کامپر سولفات (Cu S O4) می‌باشد ، معدن مهم آن در موضع غار شفا بجنوب زیارت میر سید مراد علیه الرحمه (علاقه بلخاب) و کوه جوانمرد قصاب (علاقه میدان) موجود است .

زالک: که در رنگ ریزی برای استحکام و ثابت ساختن رنگ ها و غیره بکار میرود، يك معدن عمده آن در موضع آهنگران بامیان وجود دارد که فعلاً فابریکه بوت دوزی و چرمگری و رنگ ریزی و غیره يك پیاپی زیاد ازان کار میگیرند.

علاوة معدن زاک در موضع لولنج غوربند، و موضع غارشفا کوه زیارت میر سید مراد، و دره زولج یکه اولنگ، و میمنه و موضع پنجشیر، و دیگر علاقه های افغانستان پیدا شده است.

نوشادر: نیز یکی از املاح معدنی و در موضع غوربند، و میمنه، و سرحد سیستان و مضافات آن یافت می شود.

شوره: در غالب نقاط افغانستان مخصوصاً در جنوب مغرب، بمقدار زیاد پیدایش دارد و در آب کارنیرها سرایت می کند.

تمک مگنیشیا: از غوربند دستیاب می شود، دیگر املاح کیمیاوی و مواد معدنی را میتوان از اکثر نقاط افغانستان بدست آورد.

رنگهای معدنی:

رنگ های معدنی در همه علاقه جات افغانستان فراوان است.

۱ - رنگ سرخ معدنی: از کوه قرغ، و کوه سرخی غازه، و علاقه خورد کابل، و پنجشیر

و موضع سرخی غوربند، و کوه گوهرگین فیروز بهار، و علاقه جات منزار شریف، و غزنی، و بالاخر معدن عمده و قسم بهترین آن از بامیان بمقدار وافر دستیاب می شود.

۲ - رنگ زرد معدنی: در موضع غوربند، و کوه قول سرخی غازه، و کوه قرغ، و غزنی، و کوه گوهرگین فیروز بهار، و بدین کار نیزخواجه طواف، و بالاخر معدن عمده آن در بامیان، موجود است.

۳ - رنگ نصواری در کوه سرخی غازه علاقه کوه دامن، و رنگ سفید در موضع کلنگا رلهوگر، و رنگ سیاه در کوه قرغ قریب دارالفنون و دیگر اقسام رنگای متنوعه معدنی در موضع مختلف افغانستان یافت شده است.

معادن مختلفه:

۱ - ترکیبات الومی نیوم (ALUMINIUM) در موضع تنگی و اغوجان لاهوگر، و چهار آسیاب، یافت شده است.

۲ - نمونه نکل (NICKEL) از موضع جدران، دستیاب شده و آهن نکل دار ممکن است در کوه سرخی غازه یافت بشود.

۳ - منگانیز (MANGANESE)، یعنی رنگ کاسه که در صنعت کیمیاوی و شیشه سازی و صنعت گل کاری شیشه و غیره استعمال میشود معدن آن در موضع غازه کوه دامن، یافت شده و نمونه فلز آهن منگانیز دار از زیر يك لاغ کوه چهارده معصوم بدست آمده است.

۴ - باریوم سولفات بفرمول (Ba S O4) در موضع فرنجل غوربند، پیدا شده و برای رنگ سازی و تند سازی و غیره بکار میرود.

۵ - سنگ بلور در موضع لولنج غوربند، و بعضی نقاط دیگر افغانستان یافت شده است.

۶ - سنگ سلیت از هزاره جات و علاقه جات مشرق و باقی نقاط افغانستان بدست می آید

۷ - سنگ آسیاد بسیاری علاقه جات افغانستان یافت میشود مخصوصاً در چهل ستون و لاهوگر، و آغا سرای و کوه گوهرگین فیروز بهار، و غیره جاها.



نمونه از لباس و طرز معاشرت فامیلی قرن نهم افغانستان
Costume et Scène de la vie Familiale des Afghans du 19^e siècle.

احجار کریمه : Precious - stones

بدخشان از حیث پیدایش جواهر قیمت بها درجه اول دارد ، در علاقه جات مشرق و کابل و قندهار نیز معادن جواهر یافت میشود .

معادن لاجورد : موضع (درغاران) علاقه بدخشان يك معدن قدیمه است که برای استخراج لاجورد اهمیت خاص را دارا بوده و فایده های زیادی از آن گرفته شده است ، سابقاً کار این معدن بوسیله دست اجرا می شد بهمین جهت در نتیجه حفريات بی اصول و عدم مهارت کاریگران رگهای اصلی معدن را گذاشته در نقاط غیر مفید کار حفريات را پیش برده اند ، بعد ها رگهای تازه دیگری کشف گردید ، در سابق لعل نیز از بدخشان استخراج میگردد ، بهمین جهت لعل بدخشان شهره آفاق است .

معادن یاقوت جگدلك : نیز شهرت زیاد دارد و در سابق يك پیمانۀ وسیع یاقوت از آن استخراج میکردند تقریباً در بیست موضع این معدن کار انداخته شده و کاریگران آن در نتیجه حفريات غیر فنی رگ های فایده آور را که در عمق معدن است گذاشته اند ، بعضی آثار یاقوت در بین رگ های مرمر سفید از حدکان پری دره که ابتدای شروع رگ است تا کانت خلوت که انتهای رگ میباشد نمایان است .

رگ اصلی در اعماق معدن وجود دارد علاوه بر یاقوت در کوه شاه کابل خورد (علاقه میدان) و کوه های چپر ، و موضع لیچه لارم نورستان ، و کوه مرگی خیل خوگانی ، و مقر ، و کوه غازه کوهدا من ، یافت می شود ریک های یاقوتی که در صیقل گیری استعمال می گردد از موضع بادیش ، و حدود مرگاه (گیاوه نجراب) و غالب نقاط افغانستان دستیاب میشود .

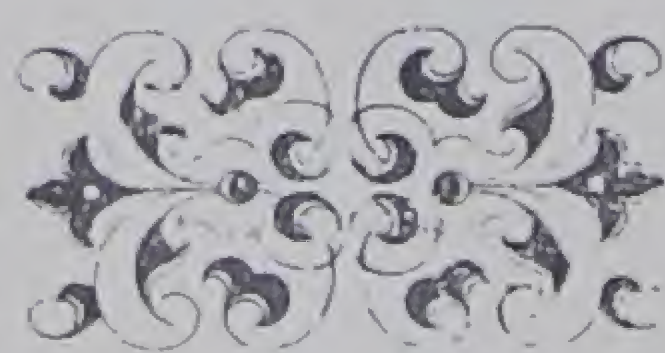
بیرل : (BERYL) یا ترشیش در کوه مرگی خیل خوگانی و موضع نورستان یافت شده است .

زمرد : (EMERALD) به وایگل دره پیچ ممکن وجود داشته باشد ، تورملین (Tourmaline) از موضع قلعه گل نورستان دستیاب می شود .

معادن سنگ سلیمانی : در موضع در علی یکا اولنگ موجود است .

امیتست : (یاقوت رمانی) از موضع قندهار و ارزگان بدست می آید .

مواد معدنی و جواهرات قیمته دار دیگری نیز در گرد و نواح مملکت بکثرت وجود دارد که یوماً فیوماً برای کشف آن اقدامات بعمل می آید و در جمله معادن وطن نمره می افزاید . (۵)



مختصر حالات جغرافیائی



آقای سید عبدالاحد خان

و طبقات الارضی حدود سلسله هندو کش

بقلم آقای سید عبدالاحد خان
دبلوم انجینیر

خوشنودم که حکومت اعلی حضرت هما یونی، نما و امثال ما موقع داده تا معلوماتی که در امور مختلفه کسب نموده ام برای اطلاع هموطنان عزیز در منصفه اشاعه گذاریم. و باز هم لازم است مکرر حکومت مبلوغه را استود که برای نشر افکار ما که وسیله منحصر به تعمیم معرفت و دانش بین هموطنان است تسهیلاتی فراهم نموده که بنده و سایر افراد این خاک را برای افاده و استفاده تشویق مینماید. لهذا این است که در اثر تشویقات و فراهی وسایل مذکوره خود بنادر توان خود میخواهم شرحی راجع به حالات جغرافیائی و طبقات الارضی افغانستان بنویسم تا شاید مورد استفاده هموطنان عزیز واقع شود.

سلسله کوه هندو کش

مهمترین و بزرگترین شاخ هندو کش از حد پامیر شروع شده به سلسله های غلو در فلات افغانستان و ایران انجام میابد. بطرف شمال حصه این کوه بعضی میدان ها و کوه های کوچک تقریباً متوازی سلسله کوه مذکور واقع بوده ولیکن بطرف جنوب هندو کش کوه های مختلف بسیار قدیم که اکثر از یک دیگر بسیار دور و بالعموم به هندو کش عموداً واقع بوده یک سلسله بزرگ را برای خود تشکیل داده، در بعضی جاها باز متوازی با سلسله بزرگ هندو کش شده دور و متواتراً بحدود سیستان علامات خود را نشان میدهند چنانچه از کارته ذیل خط امتداد و علامات سلسله های فوق بخوبی واضح میگردد.

باساس نقشه های تکتونیک Tektonic (طرز ساخت) که از کارته مذکور معلوم می شود، شکستگی ها و سمت های سلسله شاخهای هندو کش خصوصاً در حدود کابل چندان مشکل و پوشیده نه بوده واضح است که در اینجا از حالات طبقات الارضی و جغرافیائی کوه های ذیل که در افغانستان واقع اند ذکر می شود.

- ۱ — سلسله کوه پغمان، ۲ — سلسله کوه پنجشیر، ۳ — کوه های کابل با سلسله سیاه کوه و سلسله کوه کنر ۴ — سین غر با سلسله آن.

تہذیب و تمدن

Carte Géologique d'une partie
de l'Afghanistan.



(مستطابق صفحہ ۷۶)

سلسله کوه یغمان

پنجشیر و وادی غوربند مابین شمال مشرق - جنوب مغربی سمت هندوکش واقع بوده و بطرف جنوب آن که بعضی کوه بچها واقع اند يك سرحد ضخیم را تشکیل میدهد در پنجشیر سلیت میتاموروفیک (Metamorphic Slate) و گرافیت (Graphite پنسل) و رگ هماتیت (یکقسم ترکیب معدنی آهن است Hämatite) عموداً بر خلاف کوههای بلند هندوکش واقع بوده و از حدود جبل السراج و وادی غوربند شروع شده بطرف دره کالو و کوتل حاجی گک امتداد یافته که در آنجا یعنی به کوتل حاجی گک همین رگ ها ترکیب معدنی آهن جبل السراج همراه سنگ چونه دیون (Devonlimestone) (*) و فاسل های (بعضی جانور های سنگ شده) شیر یفر (Spirifer) و رینشونیل (Rhynchonella) که شاهد زمانه دیون (Devon) میباشد جمع شده است. در وادی غوربند میان پل متک و برج گلجان در طی طبقه افتاده و رگ آهن مذکور يك سلسله گرافیت (Graphite) ظهور یافته و بسیار دور در فرنجل در طی طبقه بالائی آهن مذکور چونه کاربون (Karbonaceous Limestone) (کاربون نام یکی از زمانه طبقات الارضی است) ظاهر از رگهای سرپنتین (Serpentine سنگ شاه مقصود) بریده شده است. در اینجا تمامی طرز طبقات هندوکش که بسمت شمال مشرق - جنوب مغربی امتداد یافته است از سبب شورش های زیاد زمین شکسته و خراب شده چنانچه مرسوبات ترتسیر (Tertiar) (ترتسیر یا عهد سوم نام یکی از زمانه های طبقات الارضی است) که بالای این شکستگی های وادی غوربند واقع است شاهد این شکستگی ها و شورش های قدیم است.

در حدود چاریکار معلوم می شود که رگ طبقه افتاده سلسله دیون (Devon Series) آهسته آهسته بطرف جنوب دور خورده کوههای یغمان را تشکیل میدهد که طول آن تقریباً ۶۰ کیلومتر و يك بلندی سلسله قله های ۴۰۰۰ متر مرتفع از سطح بحر ساخته شده است.

معلوماتیکه «گریس بخ» (Griessbach) و «هائیدن» (Hayden) متخصصین فن طبقات الارضی که در خصوص سنگهای گرانیت مخلوط باهورن بلندی (Hornblendegranite) و طبقات حصه شمالی این کوه داده اند کافی نه بوده تا حال حالات طبقات الارضی علاقه یغمان مستور مانده بود. اما بعد ها آنچه درین باب تحقیقات بعمل آمده این است که بکنار مشرق کوه مذکور بطرف کابل رگ های بزرگ گنایز (Gneis) و پیگماتیت (Pegmatite) و سنگ سلیت گرانات ارکدار (Granatic Mica Slate) (رقم سنگ خشت چهل ستون) بطرف مشرق شمال مشرق امتداد یافته و در حصه بالائی این کوه با مواد سنگ گرانیت (Granite) و سلیت کوارتسیت (Quartz Slate) و میگنتیت (Magnetite) (یکقسم مواد ترکیبی آهن است) پیوسته شده رگهای بزرگی را تشکیل میدهند.

میگنتیت (Magnetite) یغمان یکی از بهترین آهن های دنیا شمرده می شود که از قرار تجزیه تقریباً ۷۲ فیصد دران آهن موجود است. چون اجزای گوگرد و آرسنک (سم الفار) و فاسفور که یکی از اجزای اسفل برای تحصیل آهن خام است نیز در میگنتیت (Magnetite) مذکور وجود ندارد، زیرا که وجود گوگرد و آرسنک و فاسفور آهن را زود شکن میسازد، و مهندسین ریخته گری همیشه کوشش دارند که این هر سه اجزاء را اگر در يك مواد ترکیب معدنی آهن موجود باشد حتی المقدور باصول کیمیاوی فنی جدا نمایند، بر طبق اصول فن ریخته گری برای حصول يك تن آهن خام مقدار يك تن کوکس (یعنی ذغال خالص که بعد از عرق کشی ذغال سنگ حاصل می شود) لازم است.

* دیون نام یکی از زمانه های طبقات الارضی است، برای کسب معلومات بیشتر درین باره بجدول علیحده که دوره های طبقات الارضی به حروف لاتین و فارسی در آن نگاشته شده رجوع نمایند.

بخش بالائی کوه پغمان بسمت شمال مشرق رک های عمودی کوارتسیت Quarzite و سنگهای سلیت خاکی Clayey Slate نیز کشف شده بود که از آنها به بلندی ۳۰۰۰ متر (از سطح بحر) قبل از آنکه به تحت ترکمن برسد خط سیر خود را تبدیل نموده بسمت شمال، شمال مشرق امتداد یافته است. به بلندی ۴۰۰۰ متر (از سطح بحر) سنگ سلیت ابرک دار (Mica Slate) که در ملایمی خاصیت ابریشم را دارد بیک زاویه ۳۰ درجه افتاده و بسمت شمال مغربی دور خورده حتی به بلندی ۴۷۰۰ متر (از سطح بحر) که بلندترین قله های کوه پغمان است نیز خط سیر خود را تبدیل نه نموده اند. بهمین ارتفاع ۴۷۰۰ متر طبقات بزرگ سنگ گرانیت (Granite) ظهور نموده در جایها و حصه های مختلف رنگ سرخ گنز دار ظاهر شده سنگهای گرانیت (Granite) درین موقع سرعت پوده شده به شکل ریگ در آمده اند و آب برف و باران و هوای تند ریگ های مذکور را دور نموده و بعد از مرور چندین صد سال بعضی میدان ها و کاسه کی ها و حوض ها تشکیل داده است. چنانچه به وجود آمدن حوض خاص پغمان نیز از اثرات فوق است. که شاید اضافه ازین موضوع قابل تشریح نباشد و هر کس بداند مثلاً حوض خاص و امثال آن در تحت چه عوامل بوجود آمده.

بدانته این کوه بطرف علاقه میدان رک های عمودی چونه و ترکیب معدنی مس (Copperore) و سلیت امنی بول (Amphibol Slate) و ابرک (Mica) ظاهر شده است و رگهای گرانیت (Granite) در هر موضع حایل و رگهای مذکور را در مواضع مختلفه قطع نموده است. عمر سلسله کوه پغمان از قراریکه رک طبقه افتاده هیماتیت (Hämatite) غوربند معاینه شد باید که کوه پغمان در زمانه دیون Devon تولید شده باشد و این هم امکان دارد که عمر کوه مذکور از زمانه دیون اول Unter Devon باشد لیکن بهر صورت سلسله کوه پغمان نسبت به کوه های کابل جواثر است.

۲ - سلسله کوه پنجشیر :

کوه های پنجشیر از حیث طبقات الارضی شاید بسیار دلچسپ نبوده در حدود پنجشیر علیا از کوه هندوکش جدا شده و بعد از آن بحصه سفلی پنجشیر بسمت جنوب شمالی یعنی عموداً بکوه هندوکش واقع بوده الی کابل امتداد یافته است.

ماهیت این کوه ها این است که طبقه های کوه های حصه مشرق چاریکار از حیث تکتونیک (Tectonic فن ساختمان) معلوم شد که بزاویه ۴۵ درجه بطرف مشرق افتاده و سنگ گنیزد ار مخلوط با چونه و فاسل (Fossil) (حیوان و نباتات سنگ شده) نامعلوم را دارا بوده بعد از آن به علاقه نجرا بیک سلسله سنگهای سلیت ابرک دار (Mica Slate) و گنایز یگماتی (Pegmatitischer Gneis) تبدیل می شود. یک قدری دور تر بحصه جنوبی بعلاقه ده سبز چونه و میرگل (Mergel) (یکقسم گل است) که در آن میگنت (Magnetite) نیز موجود است یافت شده است. چون درین سنگها فاسل میکوسیراس (Mecoceras Sp.) کشف شده لهذا باید این کوه ها در زمانه تریاس (Trias) تولید شده باشد. مابین ده سبز و دریای کابل باریک طرز طبقات گرانیت (Kristallin) و چونه بنظر می خورد که بطرف حصه بالائی دریای کابل امتداد یافته است درین علاقه یعنی در چونه خورد کابل و لوگر علاوه از فاسل (شیریر و پرودکتس Spirifer & Productus) که آقایان گریس بیخ و هائیدن یافته بودند بنده نیز فاسل های (اوفی سیرس و میکوسیراس و پزودومونوتس Ophiceres Sp. & Mecoceras Sp. & Pseudomonotis) کشف نموده اند که شاهد زمانه فوق تریاس استند. بحصه پایان تنگی دریای کابل در حدود سروبی نیز یک ذخیره چونه یافت شده است و در آن ازباعت و جود فاسل (میکالیدون و دسیرو کاردیوم Megaledon &)

(Discerocardium) گفته می‌توانیم که علاقه مذکور بزمانه تریاس Trias تکوین شده است . بعضی رگها و طبقات چونه فوق الذکر که درلته بند نیز مشاهده شده آنها از زمانه تریاس (Trias) گفته می‌شوند .

۳ - کوه‌های کابل و سیاه کوه و کوه‌های کنر:

کوه‌های کابل کوه‌های متعدده که به قرب وجوار شهر کابل واقع اند عموداً به شاخهای دو کوه مذکور در فوق یعنی کوه پغمان و پنجشیر اتصال یافته است . این کوه‌ها از سبب اروزین (Erosioon سائیدن) دریای کابل ولوگر فواصل مختلفه تشکیل داده است که کوه‌های قورغ و کوه آسمائی و کوه شیر دروازه از مقطعات یا تشکیلات مذکوره است . درین کوه‌ها اکثر سنگهای میتمورف (Metamorph) که در سنگ مذکور سنگ گنایز (Gneis) مخلوط بارگهای کوارتس (Quartz - بلور معدنی) و امفی بولیت (Amphibolite) و سلیت ابرک دار (Mica Slate) زیاد تر حصه گرفته اند . و در بسیاری نقاط دیده شده است که در میان سنگ سلیت ابرک دار مواد چونه قلمدار و عدسیه های بلور معدنی جا گرفته اند .

در وادی کابل صرف چند طبقه بخوبی شناخته میشوند که یکی سمت مشرق و شمال مشرق و دوم آن سمت مغرب ، جنوب مغربی امتداد یافته است . تقریباً ۷ کیلومتر بطرف جنوب کابل یک سلسله سنگهای گنایز (Gneis) ظهور یافته که در منطقه گرانات گلمر شیفر (Granat Mica Slate ؛ سنگ خشتی چهل ستون) با سنگ دیورت (Diorit و سنگ میلایر Melaphyr) یک جا میشوند . این سنگهای سلسله گرانات گلمر شیفر به فاصله ۵۰ کیلومتر امتداد یافته است یعنی رگ مذکور از کوه قورغ شرع شده و بعد از کوه چهل ستون گذشته تا حصه زیرین وادی لوگر امتداد یافته است .

در کوه های قورغ و لوگر یک طبقه ویارک ضخیم چونه قلمدار با گرافیت (Graphite) سمت مشرق مغربی امتداد یافته و با منطقه سنگ گرانات گلمر شیفر وصل شده است .

از رگها و خطوط سنگهای آتشفشانی (Erptive Stones) معلوم میشود که سنگهای مذکور نقل مکان نموده اند ، زیرا سنگ گنایز زمانه قدیم از سنگهای کوه قورغ که از حیث مقابله جواتر استند انحصار شده است . چنانچه در وادی لوگر در حصه کمری ظاهر شدن مواد ترکیبی معدن مس و آهن اثبات انتقال سنگهای مذکوره را مینماید . اکثر کوه های نزدیک کابل بتعاینه رسیده و معلوم می‌شود که از حصه مغربی کوه قورغ سمت جنوب مغربی بطرف علاقه وردک دور خورده و از طرف دیگر (یعنی حصه مشرقی) از حدود حصه زیرین وادی لوگر و از حصه مشرق کوتل لته بند گذشته و بعد از آن سمت شمال مشرقی بطرف سیاه کوه و نورستان امتداد یافته به کوه هندوکش وصل شده است . چونه تریاس (Trias) کابل اثبات میدارد که سنگهای این علاقه بسیار قدیم بوده چنانچه سنگهای که نزدیک شهر کابل وجود دارند بدون شبهه در زمانه آرشی اکم (Archäikum) و سنگهای مذکور باستانی سنگهای که نقل مکان نموده اند در زمانه پالیو سوئیکم (Paläozoikum) تولید شده اند و سنگ گرافیت کوه قورغ در زمانه قدیم دیون (Devon) بوجود آمده است .

سیاه کوه همین کوهیکه از خورد کابل شروع شده و بعد از حدود جگدک عبور نموده به پل درونته امتداد می‌یابد سیاه کوه نامیده میشود . این سلسله کوه از مواد مختلفه یعنی گنایز (Gneis) و سنگ سلیت مخلوط با هورن بلندی (Hornblende schiefer) و فیلیت (Ppyllite) و چونه قلمدار ساخته شده است . از جمله مواد مذکور در فوق مفید ترین آنها چونه قلمدار است که دارای یاقوت ساخته شده است .

و شینیل (یکقسم جواهر زمره نما است) و گرانات (Granat) (یکقسم جواهر یاقوت نما است و رقم سوخته آن در کابل مشهور به ریک یاقوتی است) بوده و رگ چونه مذکور تقریباً عمودی افتاده بطرف وادی سرخ رود (مشرق) امتداد می یابد بلند ترین قله های این کوه به ۲۱۲۸ متر (از سطح بحر) میرسد. محدود تنگ رگ ها و طبقه های این کوه بشکل افقی تبدیل شده و در جاهای مختلفه از مواد سنگ چونه و سنگ سلیت ترکیب یافته است. تکوین این علاقه از زمانه کاربون (Carbon) خیال میشود، زیرا که چونه کرینوئید (Krinoidenlime Ston) شاهد زمانه کاربون (Carbon) است. به عقب سیاه کوه بموضع تنگ سنگهای گرانیتی (Granite) که دیده میشوند نقل مکان نموده اند، زیرا که گرانیت مذکور سلسله چونه پالیو سوئیکم (Paläozoikum) را از چونه قلمدار قدیم تر جدا نموده است. در تنگی درته دریای کابل سنگهای گنایز (Gneis) را به دو حصه تقسیم نموده که در آنها ترکیب معدنی مس بمقدار قلیل یافت شده و یک زاویه ۵۰ درجه بطرف شمال مغربی افتاده است.

بجنوب جلال آباد از میات منطقه الو و یون (Aluviun) (جواترین زمانه طبقات الارضی است) چند کوه های تپه ناه که از سنگهای گرانیت (Granite) و گنایز (Gneis) و چونه قلمدار ساخته شده اند یک زاویه ۵۰ درجه بطرف جنوب مغربی افتاده که فرع غربی آن به سیاه کوه وصل شده است. از معلومات فوق ظاهر میشود که جمیع طبقات سلسله سیاه کوه از حدود کابل شروع شده تا سلسله کوه های کنر امتداد یافته و از آنجا بعد به سلسله کوه هندوکش وصل میشود و حصه مغربی این کوه بدون شک و شبه باوادی لوگر تعلقات زیاد دارد.

کوه های کُنر
کوه های کُنر که از مواد معدنی سنگ سلیت (Slate) و گنایز (Gneis) و سنگ چونه ترکیب یافته. بحصه شمالی شیوه که بلند ترین قله های کوه کنر گفته میشود ارتفاع آن به ۴۰۰۰ متر (از سطح بحر) رسیده، با طبقات عمودی بسمت شمال مشرق امتداد یافته از مواد مختلفه سنگهای گنایز (Gneis) و فیلت (Ppyllite) و پیگماتیت ابرک دار (Mica pegmatite) و سلیت امفی بول (Amphibol Slate) ساخته شده است. بحصه بالای دریای کنر در بعضی جاها سنگهای آن علاقه سنگهای کوه کابل و سیاه کوه از حیث که نقل مکان نموده اند یک مناسبت خاص دارد.

سپین غر

سفید کوه از حدود را و الپندی به دوشاخ بزرگ و متوازی شروع شده شرقاً غرباً بسمت افغانستان امتداد یافته و بلند ترین قله خود را به سیکارام که ارتفاع آن به ۴۹۶۰ متر (از سطح بحر) میرسد تشکیل داده است. تا محدود شنوار معلوم شده که سفید کوه از مواد مختلفه سنگهای گرانات (Granat) و گنایز (Gneis) و پیگماتیت (Pegmatite) و سلیت امفی بول (Amphibol Slate) و فیلت (Phyllite) و کوارتسیت (Quarzite) و چونه و سنگهای ارگس (Erguss) (بوقت سرد شدن زمین اولین موادی که بصورت جامد ته نشین شده است سنگهای ارگس نامیده میشوند) ترکیب یافته است.

طرز طبقات سفید کوه چنانچه در فوق ذکر شد شرقاً غرباً امتداد یافته ولیکن در حدود خورد کابل و حضر آهسته بطرف لوگر خط سیر خود را تبدیل نموده است.

بحصه مغربی قله سیکارام کورال (Korall) زمانه تریاس (Trias) یافت شده اند و نیز یک سلسله جونه بسمت جنوب مغربی دور خورده که بایک سلسله زمانه میسو سوئیکم (Mesozoikum) شترگردن وصل میشود، کارته های توپوگرافی قدیم نیز حد سیکارام را بحیث یک گره و یا مرکز نشان میدهند که از آنجا بسمت های مختلف شاخهای سفید کوه خصوصاً به سرحد افغانستان و هندوستان انگلیسی امتداد پیدا میکند طریق ساخت مذکور را واضح میسازد

بعد دو بندی معدنیات ترکیب معدنی مس و سربتین (سنگ شاه مقصود) و سنگ میلانیر (Melaphyr) ظاهر شده و عموداً سمت مغرب شمال مغرب افتاده و بعضی رگهای باریک ذغال نیز در آن یافت شده است. مکتوهای غرور عموماً از سنگهای میامورف (Metamorphe) و حصه شمالی شهر غزنی از سنگهای گنایز (Gneis) و گرانیت (Granite) و فیلیت (Phyllite) ساخته شده اند.

در منطقه تپه سارهای غزنی سلسله کوه هندوکش با ختم رسیده و بطرف جنوب شهر مذکور یک تپه صای فراخ و مرتفع «آب استاده» و دریای ترنگ یا کوه چهای خورد بنظر میخورد درین علاقہ فراخ و مرتفع زمانه قدیم مسوسوئیکم (Mesozoikum) و کرسٹالین (Kristallin) بنظر خورده بلکه یک زمانه جوانتر دیگر مشاهده شده که بسیار بسهولت تفریق حصه شمالی از حصه جنوبی میشود.

بطرف مغرب مغرب سنگهای یافت شده اند که در آن بعضی طبقات ذغال سنگ که مخلوط با گرانیت است سمت شمال مشرق امتداد یافته است. در علاقہ مغرب علاءه از ذغال سنگ و گرانیت (Granite) که در آنک (Kontakt) آن مواد معدنی میگنفت (Megnetete) و همایت (Hematite) و مس پیدا میشود. و درین علاقہ احزاب وجود صلا نیز میرود. در سطح هموار و مرتفع آب استاده درین طبقات هموار و افقی جوته و سنگهای ارگس (Erguss) جوان که بطرف شمال افتاده اند بنظر خورده و در منطقه تپه سارهای ترنگ پروفل (Prophile) رنگ آمیز گنیز دار سرخ و زرد و همچنان سلیت تون (Ton Slate) بنفش و سبز و سیاه و خاکستری رنگ توجه را جلب نموده سمت مغرب یعنی بطرف ترنگ و دریای ارغنداب و کوه های هزاره امتداد یافته است. در میات سلیت تون خاکستری رنگ اکثر رگهای کوارتس (Quartz) پیدا شده که در آنها سلفید آهن و مس یافت میشود.

در حصه قندهار همین منطقه و یا کروب رنگ آمیز فوق با کرایدی کلک (جوته تپه ای کفرایدی و یاچاک یکی از زمانه های قرت وسطی طبقات الارسی است Kreidekalk) پیوست شده است و همین جوته مذکور از مشرق فلات که در آن سنگ سربتین (سنگ شاه مقصود) و سنگ ریشه و در ارغنداب که آن در سنگ بازالت (Basalt) یکقسم سنگ سیاه رنگ سخت است که در ممالک خارج برای فرش سربک ها استعمال میکنند) یافت میشود شروع شده نزدیک قندهار در منطقه کاشکات جوته مذکور رگ های صلا با خود دارد. جمع طرز طبقات مابین غزنی و قندهار که سمت مشرق مغرب و یا مغرب جنوب مغرب امتداد یافته است حصه ارغنداب بطرف ریگستان سیستان د و ر خورده و در آنجا آخرین نقطه منطقه جوته مذکور ختم میشود.



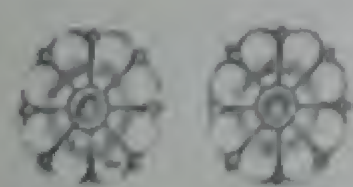
دوره های عمده طبقات الارضی

برای مزید استفاده خوانندگان مقاله «مختصر حالات جغرافیائی و طبقات الارضی هندوکش»

Principales Formations Géologiques

V.	Quaternaire.		(۲) دور رابع (۱) « ثالث	(۵) ادوار جدید
IV.	Cénozoïque ou Terciaire.	Éliogène. Éocène.	علیا سفلی (۲) « جوراسی علیا وسطی سفلی (۱) « تریاسی علیا وسطی سفلی	(۴) دور ثانی
III.	Mésozoïque ou Secondaire.	Grétacé. Jurassique.	علیا سفلی (۵) « پرسیانی علیا سفلی (۴) « کاربونی (فحم) علیا وسطی سفلی (۳) « دیونیانی علیا وسطی سفلی (۲) « سیلوریانی علیا وسطی سفلی (۱) « کمبریانی	(۳) دور اول
II.	Paléozoïque. ou Primaire.	Permien. Carboniférien. Dévonien. Silurien. Cambrien.		(۲) دور ماقبل کمبریانی یا قدیم
I.	Archéozoïque.			(۱) دور قدیم

باید دانست که دوره های طبقات الارض یعنی تشکیلات زمین بقسمیکه در فوق مشاهده میشود، از یاتین بیالا میباشد.





جناب عالیقدر جلالتمآب والا حضرت سردار محمد هاشم خان صدراعظم والا حضرت ممدوح نظر بسوابق وخدمات برگزیده در اعصار سابق نیت بخاک پاک و وطن، در آغاز حکومت معظم نادرشاهی از حضور شهریار غازی شهید بصدارة جلیلة افغانستان تعیین و در تمام آن دوره درخشان مصدر خدمات برجسته و کارنامهای قابل قدری گردیده در پیشرفت امور و ترقیات آن دوره تحریر به اکفایت، و حسن خدمات خود را بمتعة شهود گذارند.

در عهد منور زمام داری تاجدار جوان اعلیٰ حضرت (محمد ظاهر شاه) مجدداً ذات والا حضرت شان برپاست و تشکیل کابینه دولت مامور شده و اینک از بدو تجدید تصدی امور صدارت عظمی الی حال مثل زمان بر افتخار نادرشاهی با نهایت جدیت و مساعی مصروف فرام آورده و سائل ترقی و بهبود مملکت بوده، حسن انتظامیکه بحمد الله تعالی در تمام شعب اداری و مجاری امور مملکت دیده می شود نتیجه زحمات خستگی ناپذیر و لیاقت ذاتی این مرد بزرگوار و خیر اندیش حقیقی وطن میا شد.

تشکیلات مملکتی

صدارت عظمی

جناب عالیقدر جلالتمآب والا حضرت سردار محمد ہاشم خان .	:	صدر اعظم
ع ، ص . ذوالفقار خان	:	مشاور اول
» » سید احمد خان .	:	» دوم
» » محمد شاہ خان .	:	رئیس ضبط احوالات
» خلیل اللہ خان .	:	مدیر شعبہ اول
» عبداللہ خان .	:	» » دوم
» محمد حسن خان .	:	» سوم
» محمد اسماعیل خان .	:	» » اوراق
ص میر عبداللہ خان .	:	» » عرایض
» محمد نعیم خان .	:	سرکاتب قلم مخصوص
» خواجہ ذکر اللہ خان .	:	» محاسبہ



ع ، ص سید احمد خان مشاور دوم



ع ، ص محمد شاہ خان رئیس ضبط احوالات



ع ، ص ذوالفقار خان مشاور اول



ع ، خليل الله خان مدير شعبه اول



ع ، عبدالله خان مدير شعبه دوم



ع ، محمد حسن خان مدير شعبه سوم



ع ، محمد اسماعيل خان مدير اوراق



ص، مير عبدالله خان مدير شعبه غرات



قصر صدارت عظمیٰ
Palais de la Présidence du Conseil.



عالیقدر جلالآب المر اعلی نشان والا حضرت سردار شاه محمود خان غازی سپه سالار
 و وزیر حربیه که همواره در راه حفظ سعادت و امنیت عمومی و وطن جانبازیهای مردانه و مجهودات و وطن
 پرورانه ابراز فرموده مخصوصاً در عهد بر افتخار نادر شاهی در هر گوشه و نواح وطن که آثار بقایای شورش
 خائنان سوز گذشته مانده حوادث ناخوب رخ میداد همه بحسن تدبیر و نیروی بازوی این فرزند دلاور
 افغانستان منطقی و خاموش گردیده است .
 آخر از قیمتدار ترین خدمات این مرد دلاور حق شناس مساعی و مجهوداتی بود که در آغاز سلطنت شهریار
 جوان ما اعلیحضرت (محمدظاهر شاه) خلد الله ملکه در راه حفظ امنیت عمومی مملکت و تأمین راحت
 و سعادت ملت خود فرموده اند .
 امروز ترقیات و شوکت اردوی افغانستان و بهبود امور حربی مملکت مرهون خدمات و حسن کفایت
 و لیاقت ذات والا حضرت مددوح بوده و وجود محترم شان خیلی برای وطن مفید و قیمتدار میباشد .

وزارت حربیہ

- وزیر حربیہ : ع، ج، ا، انشان والا حضرت سپہ سالار غازی سر دارشاه محمود خان
 یاور وزیر حربیہ : ح، غلام سعید خان غند مشر ثانی.
 مدیر تحریرات : ش، محمد قاسم خان کند کشر.
 مدیر قلم مخصوص : »، محمد یوسف خان کند کشر.

دائرہ استخبارات

- مدیر : ش، محمد عمر خان کند کشر.
 آمر شعبہ الف :
 » ب : ش، محمد ایاز خان کند کشر.
 » ج : »، عبد اللہ خان کند کشر.

دائرہ ارکان حربیہ عمومیہ

- رئیس ارکان : ع، ش، محمد عمر خان فرقہ مشر ثانی.
 معاون رئیس : ح، مصطفیٰ خان غند مشر اول.

دائرہ عمومی حرکات

- مدیر : ح، سراج الدین خان غند مشر ثانی
 آمر شعبہ ۲ : ش، محمد امین خان کند کشر.



ع، ش محمد عمر خان رئیس ارکان حربیہ

» ۳ :

دائرہ تعلیم و تربیہ عمومیہ

مدیر عمومی : ح' سید محمد اکبر خان غندمشر ثانی.

آمر شعبہ پیادہ و سوار: ش' آقا محمد خان کند کشر.

» » هوا بازی :

» » ترجمہ :

مدیر خریطہ : ش' میر عبدالسلام خان کند کشر.

ریاست اردو

رئیس اردو : ع' ش' س' ع' احمد علیخان فرقہ مشر اول.

مدیر عمومی مأمورین : ح' عبدالخالق خان غندمشر ثانی.

مدیر اخذ عسکر : ح' حبیب اللہ خان غندمشر اول.

مدیریت صحیہ و بیطار یہ

مدیر : ش' عبدالباقیخان کند کشر.

سر طبیب : عزت مند، انظار الاسلام قریشی.

سر بیطار :

مدیر انشاآت : ح' میر اعظم شاہ خان غندمشر ثانی. ع' ش' سردار عالی احمد علی خان رئیس اردو

مدیریت عمومی نقلیہ

مدیر عمومی : ح' محمد یعقوبخان غندمشر اول.

مدیر میخانیک : ش' زکریا خان کند کشر.

مدیر حیوانات : ش' محمد حسن خان کند کشر.



ریاست حوریه



ع. ش. سید حسن خان وکیل رئیس حریه

وکیل رئیس : ع. ش. سید حسن خان فرقه مشرثانی.
آمر شعبه هیئت معاینه: ح. محمد اکرم خان غند مشرثانی.
وتدقیق

« اسلحه » : ش. سر بلند خان کند کشر
« جباخانه » : ح. میر محمد سعید خان غند مشرثانی.
« آلات و ادوات » : ح. محمد اسلم خان غند مشرثانی.

فیه

اسلحه دار : ح. عبدالرشید خان غند مشرثانی.
جبا دار : ح. محمد عثمان خان غند مشرثانی.

ریاست لوازم



ع. ش. شیر احمد خان نائب سالار رئیس لوازم

رئیس : ع. ش. شیر احمد خان نائب سالار.
معاون : ح. حسین علی خان غند مشرثانی.
مدیر محاسبه : ش. خواجه عبدالقیوم خان کند کشر
مدیر لوازم : « حبیب الله خان کند کشر.

ریاست قبایل

رئیس : ح. سید محمد حسین خان غند مشرثانی.
معاون : ح. شیر باز خان غند مشرثانی.

ریاست محاکمات



ع، ش محمد عمر خان رئیس انجمن اصلاح و ترقی

- | | | |
|----------------------------|---|---------------------------------|
| رئیس | : | ح، سید علی خان غند مشر اول. |
| معاون | : | ش، گل علی خان کند کشر. |
| رئیس انجمن
اصلاح و ترقی | : | ع، ش محمد عمر خان فرقہ مشر اول. |
| مدیر عمومی اوراق | : | ش، عبد الشکور خان کند کشر. |
| مدیر کلوپ | : | ش، ظہور الدین خان کند کشر. |

شفا خانہ عسکری

- | | | |
|---------|---|-------------------------------------|
| سر طبیب | : | عزیمند دا کتر سید عبد الغنی شاہ خان |
| سر جراح | : | » » نور محمد خان . |
| معاون | : | » » سید محمد صالح خان ہاشمی |
| » | : | » » میر عبد الحق خان . |

قومانڈانی طیارہ



ح، محمد احسان خان قومانڈان طیارہ

- | | | |
|------------|---|----------------------------------|
| قومانڈان | : | ح، محمد احسان خان غند مشر اول. |
| مدیر لوازم | : | ش، غلام بہاؤ الدین خان کند کشر. |
| مدیر دستہ | : | ح، غلام دستگیر خان غند مشر ثانی. |

قوماندانی مکتب حربیه



ع، ش سردارعلیشاه خان فرقه مشر اول

قوماندان	: ع، ش سردارعلیشاه خان فرقه مشر اول.
معاون	:
مدیر داخله	: ح، عبدالله خان غند مشر ثانی.
معلم صنف پیاده	: « لطیف احمد خان غند مشر ثانی.
» » توپچی	:
» » استحکام	:
» » توپچی	: ش علی احمد خان کند کشر.
سر معلم استحکام	: عزت مند، مکی احمد بیگ افندی.
» » توپچی	: ظفر حسن خان
معلم اسپورت	:
» لسان روسی	: عزتمند موسیو عبدالرحمن.
» جوجیدس	: » » تاکاکی.
مدیر مکتب رشديه	: ش، احمد سیر خان کند کشر.
نگران مکتب احضاریه:	: ع، ش محمد ابراهیم خان فرقه مشر.
مدیر تعلیمگاه پیاده	: ح محمد عمر خان غند مشر ثانی.
مدیر » سوار:	: « سلطان احمد خان غند مشر ثانی
مدیر » توپچی:	: « عبدالغفور خان غند مشر ثانی.
مدیر » خور دضابطان:	: « سید صالح محمد خان غند مشر اول.

ریاست فابریکے های حربی



ع، ع، ش سید عبداللہ خان رئیس فابریکات حربی

رئیس : ع، ع، ش سید عبداللہ خان .

معاون :

مدیر تحریر اذ و اوراق : ش محمد کاظم خان .

» بر آورد و محاسبہ : محمد جعفر خان .

» خریداری : محمد ہاشم خان .

فابریکۂ آلات حربی

منتظم : ح، نور محمد خان غند مشراول .

مدیر محاسبہ : ش، ابو تراب خان کندکشر .

فابریکۂ نساجی

منتظم : ح، میر صاحب خان غند مشراول .

مدیر محاسبہ : ش، یعقوب علی خان کندکشر .

فابریکۂ بوت دوزی

منتظم : ش، میر عبد الرحیم خان کندکشر .

مدیر محاسبہ : محمد طاہر خان کندکشر .



قوماندان های عسکری مرکز

فرقه شاهي

قوماندان : ع . ش . سردار اسدالله خان فرقه مشر اول

معاون قوماندان : ع . ش . عبدالغني خان فرقه مشر ثاني

ع . ش . سردار اسدالله خان قوماندان فرقه شاهي



قول اردوي مرکزي

قوماندان قول اردو : ع . ش . ع . ش . ع . ش . محمد غوث خان
نائب سالار

فرقه اول : ع . ش . غلام محمد خان فرقه مشر ثاني

دوم : ع . ش . عبدالغني خان فرقه مشر اول

سوم : ع . ش . نور محمد خان فرقه مشر اول



توچي : ع . ش . عبدالقيوم خان فرقه مشر اول



ع . ش . عبدالقيوم خان قوماندان فرقه توچي

قوماندانهای عسکری اطراف

- قوماندان عسکری غزنی : ع ، ش خان زمان خان فرقه مشر ثانی .
- » » قندهار : » » عبدالاحد خان فرقه مشر ثانی .
- » » فراه و چخانسور : ع ، ع ، ش محمد انور خان نائب سالار .
- » » هرات : ع ، ش محمد شعیب خان فرقه مشر ثانی .
- » » مزار و میمنه : » » عبدالغفور خان فرقه مشر ثانی .
- » » قوماندان عسکری قطن : ح ، محمد غلام خان غند مشر اول .
و بدخشان
- » » قوماندان عسکری مشرقی : ع ، ش سردار محمد داؤد خان فرقه مشر ثانی .
- » » قول اردوی جنوبی : » » س ، ع محمد افضل خان فرقه مشر اول .
- » » فرقه اول قول اردوی جنوبی : » » پیر محمد خان فرقه مشر ثانی .
- » » دوم : » » عبدالرؤف خان فرقه مشر ثانی .





ع ، ش عبدالغني خان قوماندان فرقه دوم مرکز



ع ، ش غلام محمد خان قوماندان فرقه اول مرکز



ع ، ش خان زمان خان قوماندان عسکری غزنی



ع ، ش نورمحمد خان قوماندان فرقه سوم مرکز



ع ، ش محمد شعیب خان قوماندان عسکری هرات



ع ، ش عبدالاحد خان قوماندان عسکری قندهار



ع. ش. عبد الله خان فرقه مشر تعلیمگاه
خوردضا بطان قول اردو



ع. ش. پیر محمد خان فرقه مشر عسکری
فرقه اول قول اردوی سمت جنوبی



ع. ش. عبدالغفور خان قوامانداان عسکری
مزار و میهنه



ح. محمد علم خان وکیل قوامانداان عسکری قطغن و بدخشان



صاحب منصبان محترم و وزارت حربیہ الی درجہ فرقه مشرٹانی و غند مشرکہ ذات و الاحضرت وزیر صاحب حربیہ نیز درو سطر صف تشریف دارند
 Les Officiers du Ministère de la Guerre, en dessus du Colonel (Assis aux centre S. A. R.
 le Ministre de la Guerre).

صف اول نشسته

- ۱ — سرکی خان فرقه مشر احمد زائی
- ۲ — سعادت خان فرقه مشر احمد زائی
- ۳ — اصیل خان فرقه مشر منگلی
- ۴ — سردار علی شاه خان فرقه مشر قوماندان مکتب حریه
- ۵ — سر بلند خان نائب سالار جاجی
- ۶ — غلام نبی خان نائب سالار ناصری
- ۷ — محمد غوث خان (سردار علی) نائب سالار قوماندان
قول اردوی مرکزی بارکرائی
- ۸ — والا حضرت وزیر صاحب حریه
- ۹ — محمد نعیم خان نائب سالار بد خشی
- ۱۰ — زلمی خان نائب سالار منگلی
- ۱۱ — زر خان نائب سالار وزیر
- ۱۲ — مهردل خان نائب سالار بارکرائی
- ۱۳ — سردار اسد الله خان فرقه مشر قوماندان فرقه شاهمی
- ۱۴ — عبدالقیوم خان فرقه مشر توپچی ابراهیم خیل
- ۱۵ — عبدالله خان فرقه مشر وردکی

صف ۲ نشسته

- ۱ — مصطفی خان غنیمت مشر معاون ریاست ارکان حریه عمومی
- ۲ — امین الله خان لوا مشر هراتی
- ۳ — محمد هاشم خان فرقه مشر
- ۴ — محمد عمر خان فرقه مشر ناصری
- ۵ — احمد علیخان (سردار عالی) فرقه مشر رئیس اردو لودین
- ۶ — سید عبدالله خان شاجی نائب سالار رئیس
فابریکات حربی
- ۷ — غلام محمد خان فرقه مشر تگابی
- ۸ — فضل احمد خان فرقه مشر فو فلزائی
- ۹ — محمد احسان خان غنیمت مشر قوماندان طیاره
- ۱۰ — محمد قاسم خان غنیمت مشر رئیس ارکان فرقه شاهمی

صف اول ایستاده

- ۱ — اعظم گل خان فرقه مشر طوطا خیل
- ۲ — اصیل خان فرقه مشر وزیر
- ۳ — سید حسن خان فرقه مشر کنری
- ۴ — محمد شاه خان فرقه مشر تره خیلی
- ۵ — محمد هاشم خان فرقه مشر لھوگری
- ۶ — عبدالغنی خان فرقه مشر قلعه بیگی کردیزی
- ۷ — عبدالله خان فرقه مشر طوطا خیل
- ۸ — امیر خان فرقه مشر مسعودی
- ۹ — غلام نبی خان فرقه مشر هزاره دره صوفی
- ۱۰ — عبدالغنی خان فرقه مشر احمد زائی

صف ۲ ایستاده

- ۱ — نور احمد خان فرقه مشر هراتی
- ۲ — داؤد شاه خان فرقه مشر تره خیلی



ح ، عبدالرشید خان فند مشر میگزین



ح ، ش علی دوست خان فرقه مشر



ش، میر عبدالسلام خان مدیر خریطه



ش، آقا محمد خان آمر شعبه پیاده و سواری



ح، سید محمد اکبر خان مدیر عمومی تعلیم و تربیه



ش، عبدالباقی خان مدیر محلیه



ش، حبیب الله خان مدیر اخذ و معبر



ح، عبدالخالق خان مدیر مامورین



ش، زکریاء خان مدیر شعبه پیچانیکی مدیریت عمومی نقایبه



ح، محمد یوسف خان مدیر عمومی نقلیه



ح، میر اعظم شاه خان مدیر تعمیرات



ش ، محمد يوسف خان مدير مخصوص



ش ، محمد قاسم خان مدير تجريرات



ح ، غلام سعيد خان باور ع ، ج ، زند
صاحب حربيه



ش ، عبدالله خان آمر شعبه ج مدیریت
استخبارات



ش ، محمد اياز خان آمر شعبه ب مدیریت
استخبارات



ش ، محمد عمر خان مدير استخبارات



ش ، محمد امين خان آمر شعبه ۲ تشکيلات
دايره عمومي حرکات



ح ، سراج الدین خان مدير عمومي حرکات
رياست ارکان حربيه عموميه



ح ، مصطفى خان معاون رياست ارکان
حربيه عموميه



ش ، سرپند خان آمر شعبه اسلحه
ریاست حربی



ح ، محمد اکرم خان آمر شعبه معاینه
وتدقیق ریاست حربی



ش ، محمد حسن خان مدیر شعبه حیوانات
مدیریت عمومی نقلیه



ح ، محمد عثمان خان غند مشر جیباخانه



ح ، محمد اسلم خان آمر شعبه
آلات و ادوات فنی



ح ، میر محمد سعید خان آمر شعبه
جیبا خانه ریاست حربی



ش ، حبیب الله خان مدیر لوازم
ریاست لوازم



ش ، خواجه عبدالقیوم خان مدیر
مجلسه ریاست لوازم



ح ، حسین علیخان معاون
ریاست لوازم



ش ، گل علیخان معاون ریاست محاکات



ح ، سید علیخان رئیس محاکات



ح ، سید محمد حسین خان رئیس قبائل



ح ، غلام دستگیر خان مدیر دستہ قوماندانی طیارہ



ش ، ظہورالدین خان مدیر کلوب



ش ، عبدالشکور خان مدیر عمومی اوراق



ح ، عبدالغفور خان مدیر تعلیمگاہ توپچی



ح ، سلطان احمد خان مدیر تعلیمگاہ سواری



ح ، محمد عمر خان مدیر تعلیمگاہ پیادہ

وزارت خارجہ

وزیر امور خارجہ: ع، ج فیض محمد خان .

معین اول : ع، ص غلام یحیی خان .

» دوم : » » محمد عثمان خان .



ع، ج فیض محمد خان وزیر امور خارجہ

الف - مدیریت عمومی سیاسی

۱ مدیر عمومی سیاسی: ع، سید عبداللہ خان .

۲ مدیر شعبہ شرق: ص، محمد شفیع خان .

۳ مدیر شعبہ غرب: ص، عبدالحکیم خان کفیل مدیر

۴ » » مطبوعات: »، عبدالرؤف خان .

ب - مدیریت عمومی تشریفات

۱ مدیر عمومی تشریفات: ع، عبدالصمد خان .

۲ » شعبہ معاہدات: ص محمد حیدر خان .

۳ » » لوازم:



ع، ص غلام یحیی خان معین اول وزارت خارجہ

ج - مدیریت عمومی اداری

۱ مدیر عمومی اداری: ع محمد یونس خان .



۲۔ مدیر مامورین: ص محمد کریم خان

۳۔ شعبہ ویزہ، تبعہ: ص محمد صدیق خان رئیس جس
و تائید و نوٹس کری

۴۔ مدیر شعبہ خاصہ: ص حفیظ اللہ خان

۵۔ مدیر عمومی اوراق: ص عبدالعزیز خان

۶۔ مدیر شعبہ شعور: ص محمد انور خان

۷۔ دفتر دار خصوصی: ص نور محمد خان

وزیر خارجہ

ج۔ ص محمد علی خان وزیر امور خارجہ





م، سید قسید اللہ خان مدرسو عومى صيا .



م، سید الزوف خان مدرسو مطبوعات



م، محمد شفيع خان مدرسو شيعية شرق



ع، عبد الوحد خان مدرسو عومى نشر بنات



م، عبد الحكيم خان كليل مدرسو شعبة غرب



م، محمد حيدر خان مدرسو معاهدات



ص، امیر محمد صدیق خان کلپیل مدیریت و نگرہ



ص، محمد کریم خان مدیر مامورین



ع، محمد یونس خان مدیر عمومی اداری



ص، محمد ابراہیم خان مدیر شفر



ع، عبدالغفار خان مدیر عمومی اوراق



ص، حفیظ اللہ خان مدیر محاسبہ



عالیقدر جلالتمآب المراءلی نشان والا حضرت سردار شاه ولیخان غازی فاتح کابل و زیر مختار اعلیحضرت در پاریس که والا حضرت ایشان بعلاوه دیگر خدمات ذیقیمت و شاندار قشونی و کشوری و جهاد استقلال؛ در موقعیکه مملکت آخرین مراحل بدبختی خودش را می پیمود با مر یگانه فرزند حق شناس و محصل افتخارات وطن اعلیحضرت محمد نادر شاه غازی شهید خلد آشیان قائد قوای ملی و بفتح کابل موفق گردیدند و ذات گرامی شانرا عموم طبقات ملت افغانستان به نظر یک قائد بزرگ و خیر خواه حقیقی خویش دیده ایثارات مردانه و خدمات قابل قدر حضرت معظم له را که در راه حفظ شئونات وطن و ملت خویش ابراز داده اند همیشه قدر و احترام مینمایند.

از آغاز اعزام شدن ذات والا حضرت ممدوح بسمت وزارت مختاری اعلیحضرت تا امروز در امور سیاسی و وطن با نهایت فعالیت و صمیمیت مصروف بوده و درین مسلك نیز مورد بسی افادات مهمه بکشور و مملکت خود شده اند.

سفرا و نمایندگان افغانستان

در خارج



ع، ج سلطان احمد خان سفیر کبیر افغانی در انقره

سفارت کبرای اعلیحضرت در انقره

سفیر کبیر : ع، ج سلطان احمد خان.

کاتب : ص، فیض محمد خان.

» : » عبدالوهاب خان :



ع، ج سردار شیر احمد خان سفیر کبیر افغانی در طهران

سفارت کبرای اعلیحضرت در طهران

سفیر کبیر : ع، ج سردار شیر احمد خان.

سرکاتب : ص، محمد اکرم خان.

کاتب : » فضل احمد خان :

سفارت کبرای اعلیحضرت در مسکو

سفیر کبیر : ع، ج عبدالحسین خان.

سرکاتب : ص، عبدالحمید خان.

کاتب : » سید محمد عثمانخان.

» : » محمد یونس خان.

ترجمان : » حبیب الله خان.

» : » غلام حسین خان.



ع، ج عبدالحسین خان سفیر کبیر افغانی در مسکو

وزارت مختاری اعلیٰ حضرت در پاریس

- وزیر مختار : ع ، ج ، ا ، انشان والا حضرت سردار شاه ولیخان .
مستشار : ع ، ص ، س ، ع اسلام بیگ خان .
کاتب : ص ، سلطان عزیز خان .
» : محمد شعیب خان .



ع ، ج علی محمد خان وزیر مختار افغانی در لندن

وزارت مختاری اعلیٰ حضرت در لندن

- وزیر مختار : ع ، ج علی محمد خان .
سرکاتب : ص ، جمعه خان .
کاتب : محمد سرور خان .



ع ، ج محمد قاسم خان وزیر مختار افغانی در روما

وزارت مختاری اعلیٰ حضرت در روما

- وزیر مختار : ع ، ج محمد قاسم خان .
سرکاتب : ص ، احمد علیخان .

وزارت مختاری اعلیحضرت در برلین

سرکاتب : ص، محمد اسمعیل خان .



وزارت مختاری اعلیحضرت در جاپان

وزیر مختار : ع، ج حبیب الله خان .

سرکاتب : ص، عبد الرؤف خان .

ع، ج حبیب الله خان وزیر مختار افغانی
در جاپان

وزارت مختاری اعلیحضرت در مصر

وزیر مختار : ع، ج محمد صادق خان مجددی .

کاتب : ص، عبد الرحمن خان .



جنرال قونسلگری اعلیحضرت در هند

جنرال قونسل : ع، ص صلاح الدین خان .

سرکاتب : ص، محمد ابراهیم خان .

ع، ج محمد صادق خان مجددی وزیر مختار
افغانی در مصر

کاتب : » صالح محمد خان .

» : » محمد اسمعیل خان .

جنرال قونسلگری اعلیٰ حضرت در تاشکند

جنرال قونسل : ع ، ص باز محمد خان .
سرکاتب : ص ، علی محمد خان .

جنرال قونسلگری اعلیٰ حضرت در مشهد

جنرال قونسل : ع ، ص محمد صدیق خان .
سرکاتب : ص ، محمد اختر خان .
کاتب : « محمد عمر خان .
» : « محمد شریف خان .
وکیل الدعوی : « رضا خان هروی .

قونسلگری اعلیٰ حضرت در بمبئی

قونسل : ع ، سید عبدالحمید خان .
سرکاتب : ص ، محمد آصف خان .
کاتب : « محمد یعقوب خان .

قونسلگری اعلیٰ حضرت در کراچی

قونسل : ع ، یار محمد خان .

سرکاتب : ص، محمد امین خان .

کاتب : « محمد احمد خان .

قونسلگری اعلیٰ حضرت در سیستان

قونسل : ع، گل محمد خان .

سرکاتب : ص، تاج محمد خان .

قونسلگری اعلیٰ حضرت در مرو

قونسل : ص، عبدالودود خان .

سرکاتب :

ماموریت ویزه افغانی در پشاور

مامور : ص، عبدالغفور خان .

سرکاتب : « دوست محمد خان .

کاتب : « محمد عظیم خان .

ماموریت ویزه افغانی در کویت

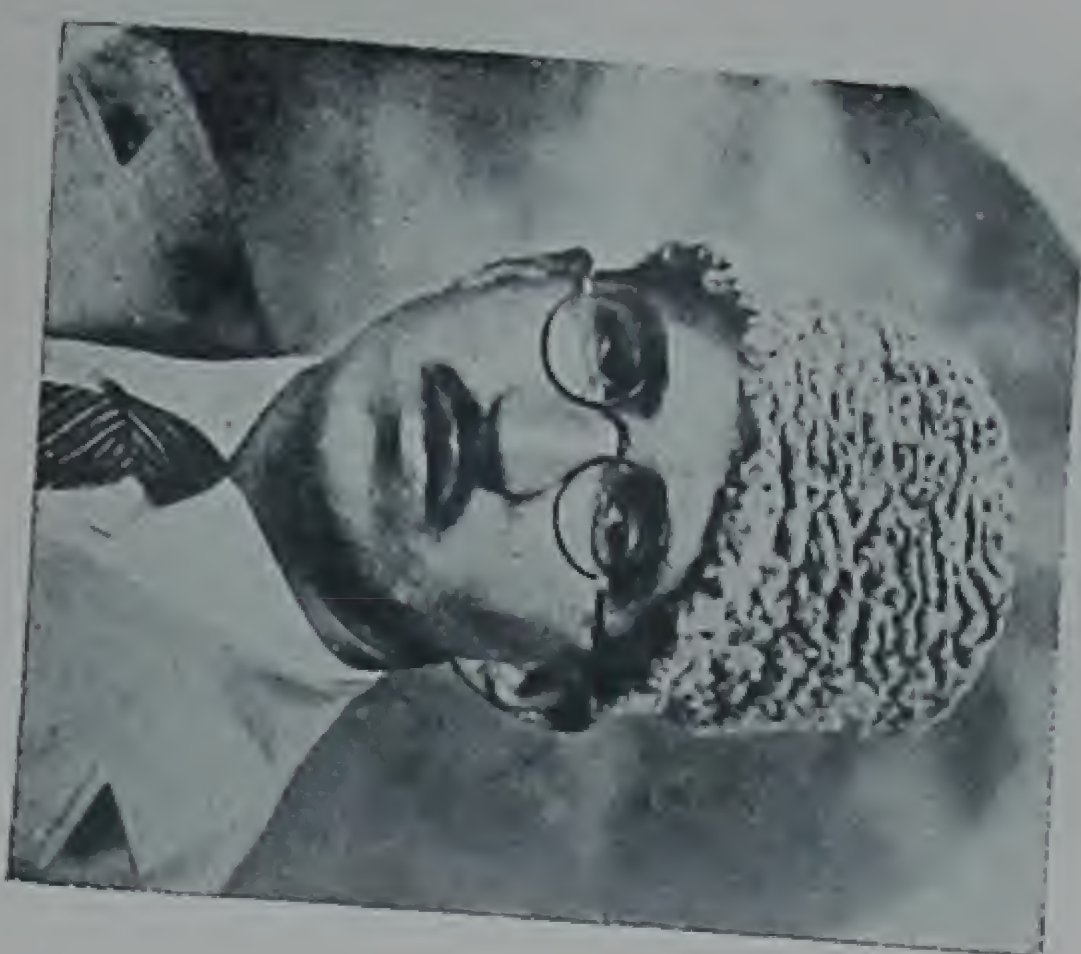
مامور : ص، محمد رحیم خان .

کاتب : « الله داد خان .



ع، ج سردار محمد نعيم خان سابق وزير مختار افغانستان در روما

محصلین افغانی که در سال ۱۳۱۲ از مدارس خارجه شهادتنامه حاصل و به وطن
مراجعت نموده اند



جناب عبداللي خان متخصص فراجانه
تعليم يافته المان



جناب عبدالغفورخان انجنيير تعميرات
تعليم يافته المان



جناب انورعليخان ديپلوم انجنيير و دكتور
انجنيير كيميا تعليم يافته المان



غ ، محمدعليخان تولىمشر تعليم
يافته تركيه
Étudiants Afghans



جناب عبداللهخان متخصص دندان
تعليم يافته المان
nouvellement diplômés des Écoles de l'Étranger.



جنابمير محمد يوسف خان متخصص زراعت
تعليم يافته فرانسه
de l'Étranger.



ص ۹ ، صیدالودود خان مدیر مامورین



ع ۸ ، صیدالرحیم خان مدیر عمومی احصائیہ



ع ۷ ، صیدالحکیم خان مدیر عمومی پولیس



ص ۸ ، محمد حسن خان مامور تحریرات



ص ۷ ، غلام نقشبند خازن مامور اوراق



ص ۶ ، بدرالدین خان مدیر محاسبہ

وزارت داخلہ

وزیر داخلہ : ع، ج، ا، انشان محمد گل خان.

معین اول : ع، ص عبدالرشید خان.

» سوم : » » نیک محمد خان.



ع، ج، ا، انشان محمد گل خان وزیر داخلہ



ع، ص عبدالرشید خان معین اول وزارت داخلہ

مدیر عمومی پولیس : ع، عبد الحکیم خان.

» » احصائیہ نفوس : » عبد الرحیم خان.

» مامورین : ص، عبدالودود خان.

» محاسبہ : » بدر الدین خان.

» مامور اوراق : » غلام نقشبند خان.

» مامور تحریرات : » محمد حسن خان.



ع، ص نیک محمد خان معین سوم وزارت داخلہ





ش، نور احمد خان مدير دائره اول



ص، عبدالقيم خان مدير دائره چهارم



ص، غلام حسن خان مدير دائره دوم



ص، عبدالله خان مدير دائره پنجم

وزارت عدليه



ع . ج . فضل احمد خان مجدى وزير عدليه

وزير عدليه : ع ، ج فضل احمد خان .

رئيس تمیز : ج ، ف عبدالرب خان .

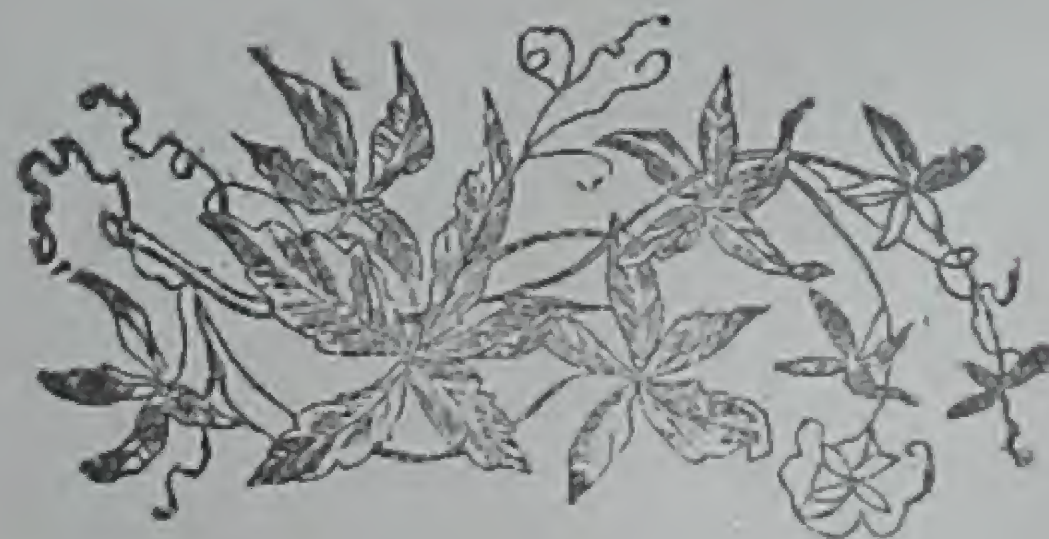
كفيل رئيس جمعية العلماء: » » ملا بزرگ صاحب .

رئيس اصلاحيه : ع ، ص امين الله خان .

مدير تحريرات : ص ، عبد السلام خان .

مدير مامورين : » محمد مير خان .

مامور محاسبه : » محمد ناصر خان .





ع ، ص امين الله خان رئيس اصلاحيه



ج ، ف عبد الرب خان رئيس تميز



ص ، محمد ناصر خان مامور محاسبه



ص ، محمد مير خان مدير مامورين



ص ، عبد السلام خان مدير تحريريات



ع ، سيد محمد رسول خان معاون دوم



ع ، ص عبد الحميد خان رئيس مطابع



ع ، سيد محمد ايشان خان معاون اول



ص ، عبد الغفور خان «برشنا» رسام انجمن



ص ، سيد محمد داؤد خان خطاط



ص ، نوري افندي مدير زينكو گرافي



ص ، محمد سرور خان خزانه دار



ص ، مير حمام الدين خان مدير محاسبه

وزارت مالیه

وکیل وزارت مالیه : ع ، ج ، میرزا محمد خان .

ریاست محاسبات

معین اول ، رئیس : ع ، ص ، محمد حسین خان .

مدیر عمومی : ع ، محمد اسلم خان .

معاشات و مصارفات کل

مدیر واردات : ص ، غلام حسن خان .

» خرائن : » عبدالحق خان .

» تحصیل بقایا : » محمد حسن خان .



ع ، ص محمد حسین خان معین اول وزارت مالیه

ریاست اداری

معین دوم ، رئیس : ع ، ص ، غلام مجتبیٰ خان .

مدیر بودجہ عمومیہ : ع ، محمد انور خان .

» مامورین : ص ، محمد افضل خان .

» معاش و مصرف : » محمد ہاشم خان .

مرکزی

» تحریرات : » محمد رضا خان .

» اوراق : » محمد حسین خان .

» مامور تصفیہ ولایات : » عبدالرحیم خان .

» » مرکزی : » محمد عثمان خان .

مشاور مالی : عزتمند ، موسیو منچولی .

ترجمان : ص ، محمد عثمان خان .



ع ، ص غلام مجتبیٰ خان معین دوم وزارت مالیه

ریاست ضراب خانه

رئیس	: ع، ص، غلام قادر خان .
معاون	: ص، غلام رسول خان
مدیر محاسبه	: » محمد سرور خان .
ماذون	: » عبدالنبي خان .
مامور تحلیل	: » عبدالوهاب خان .
»	: » نورالحق خان .

ریاست عمومی مطابع

رئیس	: ع، ص، عبدالحمید خان .
معاون اول	: ع، سید محمد ایشان خان .
» دوم	: » سید محمد رسول خان .
مدیر زنکوگرافی	: ص، محمد نوری خان .
خطاط و رسام	: » سید محمد داؤد خان .
رسام	: » عبدالغفور خان .
متخصص	: عزتمند اتوموزر .
مدیر محاسبه	: ص، میر حسام الدین خان .



ص. ، عبداللطيف خان مدير مركز



ص. ، غلام حسن خان مدير وارديت



ج. ، محمد اسم خان مدير معاشات و معارفات



ص. ، محمد الفاضل خان مدير مكتبات



ج. ، محمد انور خان مدير محاري و رويحه



ص. ، محمد حسين خان مدير مسئول بقاء



ص ، محمد سرور خان مدیر محاسبہ ضراخانہ



ع ، ص غلام قادر خان رئیس ضراخانہ



ع ، غلام رسول خان معاون ضراخانہ



ص ، محمد حسین خان مدیر اوراق



ص ، محمد رضا خان مدیر تحریرات



ص ، محمد ہاشم خان مدیر معاش مصرف مہم کری

وزارت معارف



ع، ج سردار احمد علیخان وزیر معارف

- وزیر معارف : ع، ج سردار احمد علیخان .
 معین : ع، ص عبد الجبار خان .
 معاون ریاست : « ، » ، ها شمیخان شایق .
 تعلیم و تربیہ
 عضو تعلیم و تربیہ : عزت مند ، امین عالی بیگ .
 « ، » ، جمال الدینخان .
 « ، » ، ص ، شیخ محمد رضا خان .
 مدیر تفتیش : « ، » عزیز الرحمن خان .
 و مامورین

مفتش : ص ، عبد الغفار خان .

« ، » : محمد آصف خان .

مدیر تحریرات : « ، » محمد قاسمخان .

« ، » تنظیمات : عبد اللہ خان .

مامور محاسبہ : « ، » محمد یونس خان .

« ، » مامور اوراق : عبد اللہ خان .

« ، » سکرتر و معلم سکوت : محمد یعقوبخان .



ع ، ص عبد الحیار خان معین وزارت معارف

شعبات مربوطہ مرکز

رئیس فاکولتہ طبی : عزت مند ، حسن رشاد بیگ .

رئیس دارالعلوم عربیہ : ع ، ص ، قاری عبدالرسول خان .

وکیل مدیریت مکتب جدیدیه	:	ص ، محمد نبی خان .
مدیر مکتب استقلال	:	عزتمند موسیو بوانی .
» » نجات	:	عزتمند ، داکتر ایون ،
» » صنایع	:	ص ، غلام محمد خان .
» » دارالمعلمین	:	» ، سید محمد فاروق خان .
وکیل مدیریت مکتب غازی	:	» ، عبدالغفار خان .
» » زراعت	:	» ، محمد زمان خان .
مدیر موزه	:	» ، غلام محی الدین خان .
سر معلم مکتب اول شهر	:	» ، قربان علیخان .
» » دوم شهر	:	» ، محمد کبیر خان .
» » بی بی ماهرو	:	» ، غلام حسن خان .
» » شیوکی	:	» ، آقا محمد خان .
» مکاتب چهاردهی	:	» ، عبدالغفور خان .





ص ، عزیز الرحمن خان مدیر تفتیش
و مامورین



ص ، شیخ محمد رضا خان عضو ریاست
تعلیم و تربیہ



ع ، ص ہاشم خان شایق معاون ریاست
تعلیم و تربیہ



ص ، عبد اللہ خان مدیر تنظیمات



ص ، محمد قاسم خان مدیر تحریرات



ص ، محمد آصف خان مفتش



ص محمد یعقوب خان سکرتر انجمن کشافان



ص ، عبد اللہ خان مامور اوراق



ص ، محمد یونس خان مامور محاسبہ



ص ، پروفیسر غلام محمد خان مدیر
مکتب صنائع نفیہ



ص ، محمد نبی خان وکیل مدیریت
مکتب حبیبہ



ع ، ص قاری عبدالرسول خان رئیس
دارالعلوم عربیہ



ص ، محمد زمان خان وکیل مدیریت
مکتب زراعت



ص ، عبدالغفار خان مفتش وکیل
مدیریت مکتب غازی



ص ، سید محمد فاروق خان مدیر
مکتب دارالمعلمین



ص ، غلام محی الدین خان مدیر موزہ



ص، محمد زمان خان مدیر مجلہ اقتصاد



ع، محمد کریم خان مدیر عمومی تجارت



ع، عبدالقیوم خان مدیر عمومی گمرکات



ص، میر محمد ضیاء الدین خان مدیر تحریرات



ص، محمد عنایت اللہ خان مدیر محاسبہ



ص، سید محمد سرور خان مدیر مامورین



ص، محمود خان مدیر حمل و نقل



ع، ص غلام حیدر خان رئیس فیصلہ
منازعات تجارتی



ص، عبدالودود خان مدیر اوراق



عمارت جدید تریه حیوانات واقع ده بوری (کابل)
Nouveaux Établissements d'Élevage à Kaboul.

وزارت تجارت

- وزیر تجارت : ع ، ج میرزا محمد خان .
 معین اول : ع ، ص محمد حسین خان .
 » دوم : » غلام غوث خان .
 مدیر عمومی گمرکات : ع ، عبدالقیوم خان .
 » تجارت : ع ، سردار محمد کریم خان
 » ترجمانی : ص ، عبدالمجید خان .



ع ، ج میرزا محمد خان وزیر تجارت



ع ، ص محمد حسین خان معین اول وزارت تجارت



ع ، ص غلام غوث خان معین دوم وزارت تجارت

مدیر مجله اقتصاد: ص محمد زمانخان ترکی

» زراعت :

» مامورین : ص ، سید محمد سرور خان .

» محاسبہ : » محمد عنایت اللہ خان .

» تحریرات : » میر محمد ضیاء الدین خان .

» اوراق : » عبدالودود خان .

سرکاتب ادارہ : » عبدالحسین خان .

محاسبہ شرکتها

رئیس فیصلہ : ع ، ص غلام حیدر خان .

منازعات تجاریہ

مدیر حمل و نقل : ص ، محمود خان .

وزارت فوائد عامه

وزیر : ع، ج، الله نواز خان .
معین : ع، ص نصر الله خان .



ع، ج، الله نواز خان وزیر فوائد عامه

مدیریت عمومی فابریکات

مدیر عمومی : ع، سردار غلام محمد خان .
مدیر فابریکه :
گوگرد سازی
منتظم و متخصص : ص، مقبول الحق خان
گوگرد سازی



ع، ص نصر الله خان معین وزارت فوائد عامه

مامور فابریکه نجاری :

متخصص رنگمالی : عزتمند کتنر المانی .

» دکمه سازی : » سرمایه نرت المانی .

مامور فابریکه نساجی : ص، عبدالغفور خان .
مرکز

مامور نختابی جبل السراج : » امیر محمد خان .

متخصص » » : عزتمند مستر مانیکه المانی .

مدیریت عمومی معابر

مدیر عمومی : ع، سعد الدین خان .

مهندس : عزتمند، مستر تسیمه آلمانی .

اورسیر : »، جعفر علی خان .

تشکلات ممکن

مدیریت عمومی تعمیرات

مدیر : ع ، عبدالغیاث خان ،

مامور محاسبہ : ص ، محمد موسی خان ،

متخصص : * عبدالغفور خان ،

مدیریت محاسبہ

مدیر محاسبہ : ص ، عبدالکریم خان ،

مامور محاسبہ : * عبدالاحد خان ،

مدیریت جشن

مدیر : ص ، غلام محی الدین خان ،

معاون : * نور احمد خان ،

مدیریت مہندسی

مدیر : ص ، نظر محمد خان ،

مهندس : * اورنگ زیب خان ،

مدیریت برق

مدیر : ص ، عبدالعلی خان ،

انجینیر سب اسٹیشن : * غلام محمد خان ،

* برق قندھار : امیر الدین خان ،

مدیر مامورین : * عبدالحق خان ،

مدیر تحریرات :	ص ، محمد علیخان .
« اوراق :	« حبیب الله خان .
مامور خزانه :	« قیام الدین خان .
معاون مامور خزانه :	« سید امیر خان .
ترجمان لسان انگلیسی :	« محمد افضل خان .

ماموریت پشمینه بافی قندهار

مامور :	ص ، نظام الدین خان ،
متخصص :	عزتمند مستر کمپیر الهانی .
مامور نجاری دارالفنون :	ص ، نور احمد خان .

مدیریت تعمیر سرك مشرقی

مدیر :	ص ، شیخ عبدالله خان .
امور محاسبه :	« عبدالحنان خان .
کندکشر انشآت :	ش ، محمد افضل خان .



ع ، عبدالغياث خان مدير عمومي تعميرات



ع ، سعدالدين خان مدير عمومي معابر



ع ، غلام محمد خان مدير عمومي فابريكات



ص ، نظر محمد خان مدير مهندسي



ص ، نور احمد خان معاون مديريت جشن



ص ، عبدالكريم خان مدير محاسبه



ص ، اميرالدين خان ديپلوم انجنيرالكتريك قندهار



ص ، غلام محمد خان ديپلوم انجنيرالكتريك



ص ، عبدالعلي خان مدير برق



ص، محمد نعيم خان ديپلوم انجنيئر الكتريك



ص، محمد عمر خان مدير محاسبه شركت تنويرات



ع، عبدالله خان رئيس شركت تنويرات



ص، حبيب الله خان مدير اوراق



ص، محمد علي خان مدير تحريرات



ص، عبد الحسين خان مدير مامورين



ص، شيخ عبدالله خان مدير معابر شرك مشرقى

ریاست صحیہ

رئیس صحیہ : ج ، محمد اکبر خان .

شعبہ اداری

مدیر مجموعہ صحیہ : ص ، عبدالرشید خان .

مامور محاسبہ : » محمد محسن خان .

سرکاتب تحریر : » محمد عمر خان .

» اوراق : » سید عبدالرؤف خان .



ج ، محمد اکبر خان رئیس صحیہ

سرکاتب مامورین : ص محمد ابراہیم خان .

ترجمان المانی : » عبدالرشید خان .

» انکلیسی : » عبدالرشید خان .

» ترکی : » محمد ناصر خان .

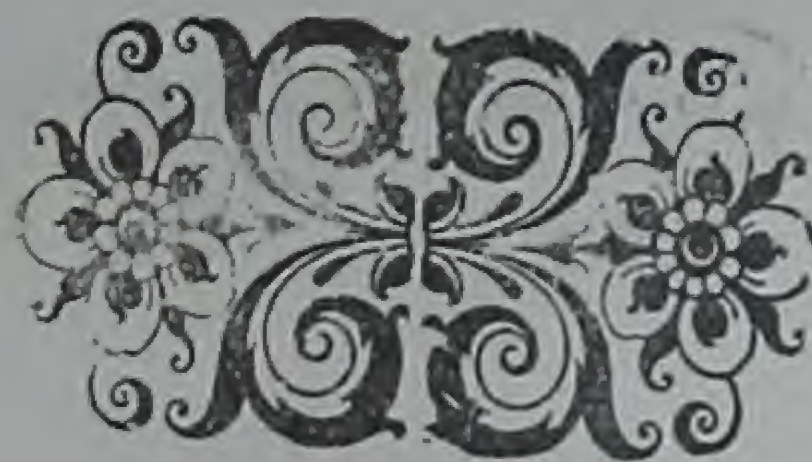
مدیریت شفا خانہ ملکی

مدیر : ص ، عبدالغفار خان

منتظم مکتب طبی : » غلام سرور خان .

شعبہ فنی

مشاور	:	عزیمند جناب داکتر رفقی کامل بیگ .
سرطیب	:	» فؤاد بیگ .
داکتر	:	» ربیع حکمت بیگ .
»	:	» ولی الدین فرحان
»	:	» رشید الدین خان .
»	:	» عبدالعزیز خان .
»	:	» کرم الہی خان .
»	:	» میر عبید اللہ خان .
»	:	» حمید اللہ خان .
»	:	» محمد موسی خان .
»	:	» سید گل خان .
»	:	» عنایت اللہ خان .





ص، عبدالرشید خان لطیفی مدیر مجلہ
محیہ



ص، محمد ابراہیم خان سرکاتب مامورین



ص، محمد محسن خان مامور محاسبہ



ص عبدالغفار خان مدیر شفا خانہ ملکی



ص، سید ہدالوٹ خان سرکاتب
اوراق



ص، غلام سرور خان منتظم مکتب طبی



منظره خارجی وزارت جدید معارف
Nouveau Bâtiment du Ministère de l'Instruction Publique.



ص ، غلام احمد خان مامور محاسبه



ص ، عبدالفتاح خان سرکاتب شعبه
تلگراف و تېلفون



ص ، محمد سعيد خان مامور محاسبات
خارجہ



ص ، عبدالحق خان سرکاتب شعبه
ارتباط خارجي



ص ، عبدالجيد خان سرکاتب پست



ص ، غلام غوث خان وکیل شعبه
مامورین و تحریرات



س ، عبد الجبہ خان منقسم تپلہون



س ، محمد حسین خان انجینیر رادیو
الکتریک



س ، بابندہ محمد خان سرکاتب اوراق



س ، محمد ایمان خان منقسم لشکر ال
سیددار



س ، غلام جیلانی خان مامور
حق و اعلیٰ

ریاست پوسٹ، تلگراف و تیلیفون



ج، رحیم اللہ خان رئیس پوسٹ، تلگراف و تیلیفون

رئیس : ج، رحیم اللہ خان .

مامور محاسبہ : ص، غلام احمد خان .

» محاسبات خارجہ : » محمد سعید خان .

سرکاتب شعبہ پوسٹ : » عبد المجید خان .

سرکاتب شعبہ تلگراف و تیلیفون : ص عبد الفتاح خان .

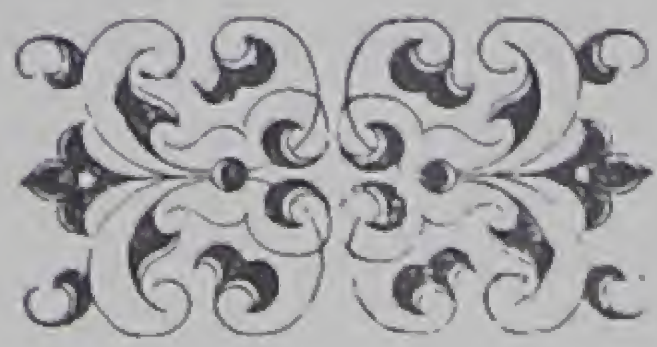
» » ارتباط خارجی : » عبد الخالق خان .

» » مامورین و تحریرات : » غلام غوث خان .

» » اوراق : » پایندہ محمد خان .

متخصص : » محمد حسین خان .

ترجمان : » غلام فاروق خان .



تشکيلات ولايات و حکومتی های اعلی

و حکومتی های کلان

ولایت کابل

والی : و، ج محمد عمر خان .

مستوفی : ع، ص سید حبیب خان .

قاضی مرافعه : ف، مولوی صالح محمد خان .

قوماندان کوتوالی : ح، طره باز خان .

رئیس خزانة عمومی : ع، ص نظر محمد خان .

مدیر گمرک :

قاضی ابتدائیه : ف، ملا احمد خان .



و، ج محمد عمر خان والی ولایت کابل

مدیر تحریرات : ص، عبدالوحد خان .

وکیل مدیر پست و تلیفون و تنگراف : « غلام صفدر خان .

مامور معا بر : « جلال الدین خان .



ع، ص سید حبیب خان مستوفی و لایت کابل



ح، طره باز خان قوماندان کوتوالی کابل



عبد الواحد خان مدير تحريرات ولايت كابل



عطاء الله خان وكيل مديريت كمر كابل



ع، ص نظر محمد خان رئيس خزانة



ص، خير محمد خان مدير شعبه پاسپورت و تحريرات قوماندانيت كوتوالى



ص، محمد اسمعيل خان مدير محاسبه خزانة



ص، غلام صفدر خان وكيل مديريت خزانة



ص، میرغلام فاروق خان مدیر
خارجہ



ص، خواجہ مہتاب الدین خان
مدیر گمرک



ح، محمد اکبر خان قوماندان کوتوالی



ص، میر محمد ولی خان مدیر
شفابخانہ



ص، احمد شاہ خان مدیر اخبارات



ص، حبیب الرحمن خان مدیر تحریرات



ص، صالح محمد خان مدیر معارف



ص، سیف اللہ خان مدیر خزانہ

ولایت قندھار



وکیل نائب الحکومه: و، ج، س، ا غلام فاروق خان.

مستوفی: ع، ص عبدالله خان.

وکیل قاضی مرافعه: ف، ملاجمعه خان.

قوماندان کوتوالی: ح، محمد اکبر خان.

مدیر گمرک: ص، مهتاب الدینخان.

و، ج، س، ا غلام فاروق خان وکیل نائب الحکومه
ولایت قندھار

قاضی ابتدائی: ف، اختر محمد خان.

مدیر خارجه: ص، میر غلام فاروق خان.

» تحریرات: ص حبیب الرحمن خان.

» مخابرات: » احمد شاه خان.

» شفاخانه: » میر محمد ولیخان.

» خزانہ: » سیف الله خان.

» معارف: » صالح محمد خان.

رئیس فیصله منازعات تجاریه: ع، ص سید محمد اکرم خان.

مامور زراعت: ص، عزیز الله خان.

» معابر: » محمد عمر خان.

» برق: » فضل احمد خان.

» فابریکه نساجی: » نظام الدینخان.

ولایت هرات

- نائب الحکومه : و، ج عبدالرحیم خان نائب سالار .
 مستوفی : ع، ص عبدالوهاب خان .
 قاضی مرافعه : ف، ملا احمد علی خان .
 قوماندان کوتوالی : ح، حاجی محمد عظیم خان .
 مدیر گمرک : ص، غلام حیدر خان .
 قاضی ابتدائیہ : ف، ملا عبدالباقي خان .



و، ج عبدالرحیم خان نائب الحکومه

- مدیر خارجه : ص عبدالعزیز خان .
 مدیر تحریرات : « امیر محمد خان .
 « مخبرات : « پاینده محمد خان .
 « شفاخانه ملکی : « عبدالرحمن خان .
 مامور زراعت : « عبدالرؤف خان .
 « خزانہ : « عبدالوہاب خان .
 « معارف : « سعد الدین خان .
 منتظم تلگراف : « عبدالاحد خان .
 رئیس فیصلہ منازعات تجارتی : ع، ص غلام نبی خان .
 نگران معابر : « نوروز علی خان



ص غلام حيدر خان مدير گمرک



ح حاجی محمد عظیم خان قوماندان کوتوالی



ع ، ص عبدالوہاب خان مستوفی



ص ، پایندہ محمد خان مدیر غابرات



ص امیر محمد خان مدیر تحریرات



ص ، عبدالعزیز خان مدیر خارجہ



ص ، غلام نبی خان رئیس فیصلہ منازعات تجارتی



ص ، عبدالرؤف خان مامور زراعت



ص، محمد قاسم خان وکیل
مدیریت گمرکات



ح، عبدالرحیم خان وکیل قوماندان
کوتوالی



ع، ص عزیزالله خان مستوفی



ص، محمد امان خان مدیر اخبارات



ص، عبدالغفور خان وکیل مدیریت
تحریرات



ص، سید محمد مومن خان مدیر
خارجہ



ص، محمدزمان خان مدیر مدافعه ملخ



ص، رحمت الله خان وکیل
مدیریت زراعت

ولایت مزار شریف

- وکیل نائب الحکومہ : و، ج عبدالجمیل خان .
 مستوفی : ع، ص عزیز اللہ خان .
 قاضی مرافعہ : ف، ملا میر محمود خان .
 وکیل قوماندان کوٹوالی : ح، عبدالرحیم خان .
 » مدیر یت گمرک : ص، محمد قاسم خان .
 قاضی ابتدائیہ : ف، ملارجب خان



و، ج عبد الجمیل خان وکیل نائب الحکومہ

- مدیر خارجه : ص، سید مؤمن خان .
 مدیر تحریرات : »، عبدالغفور خان .
 » مخبرات : »، محمد امانخان .
 وکیل مدیر شفا خانہ : »، محمد رحیم خان .
 مدیر دفع ملخ : »، محمد زمانخان .
 مامور خزانہ : »، میر سکندر شاہ خان .
 » معارف : »، عبدالسلام خان .
 منتظم تلگراف : »، غلام سرور خان .
 رئیس فیصلہ منازعات تجارتی : ع، ص محمد شاہ خان .
 مامور موزیم : »، حاجی سلیم خان .

ولایت قطن و بدخشان

- وکیل نائب الحکومه : و، ج شیر محمد خان .
 مستوفی : ع، ص محمد سرور خان .
 قاضی مرافعه : ف، ملا احمد خان .
 قوماندان کوتوالی : ح، فقیر شاه خان .
 مدیر گمرک : ص، محمد انور خان .
 قاضی ابتدائیه : ف، گل دست خان .



و، ج شیر محمد خان وکیل نائب الحکومه

- وکیل مامور خارجیه : ص، میر امان الله خان .
 مدیر تحریرات : « شاه عبدالله خان .
 « مخبرات : « میرزا نیک محمد خان .
 « مدافعه ملخ : « خلیل الرحمن خان .
 مامور طبیه : « سلطان محمد خان .
 « زراعت : « سخیداد خان .
 « خزانہ : « عبدالرشید خان .
 « معارف : « فدائی احمد خان .
 رئیس فیصله منازعات تجارتی : ع، ص میان فضل احمد خان .



ص ، شاه عبد الله خان مدير تحرير ات



ص ، خليل الرحمن خان مدير مطبعة ملخ



ص ، سعيداد خان ما مور زراعت



ع ، محمد سرور خان مستوفي



ح ، فقير شاه خان قوماندان کو توالی



ص ، محمد انور خان مدير كمرڪ



ح ، سید محمد امیر خان قوماندان کوتوالی



ف . ملا فیض محمد خان قاضی مرافعه



ص ، شیر احمد خان سررشته دار اعلیٰ



ص ، فضل محمد خان مامور تحریرات



ص ، محمد اسماعیل خان مدیر خارجه



ص ، عبدالکریم خان مامور گمرک



ص ، عبدالاحد خان مامور معارف



ص ، محمد اصغر خان مدیر حصہ اول نہر سراج



ص ، محمد یوسف خان وکیل مدیریت شفاخانہ

حکومت اعلیٰ مشرقی

حاکم اعلیٰ و قوماندان : ع ، ش سردار محمد داؤد خان .
عسکری



ع ، ش سردار محمد داؤد خان حاکم اعلیٰ
و قوماندان عسکری مشرق

سررشته دار : ص ، شیر احمد خان .
قاضی مرافعه : ف ، ملا فیض محمد خان .
قوماندان کوتوالی : ح ، سید محمد امیر خان .
مامور گمرک : ص ، عبدالکریم خان .
قاضی ابتدائیہ : ف ، ملا محمد اسحق خان .

مدیر خارجہ : ص ، محمد اسماعیل خان .

مامور تحریرات :

* فضل محمد خان .

مدیر شفا خانہ :

* ضیاء الحق خان .

* نهر سراج :

* محمد اصغر خان .

مامور زراعت :

* پایندہ محمد خان .

مامور خزانہ :

* محمد جان خان .

مامور معارف :

* عبدالاحد خان .

منتظم پستہ ، تیلیفون و تلگراف :

* محمد علم خان .

سرکاتب استخبارات :

* عبدالشکور خان .

مامور معابر :

* عبدالوکیل خان .

حکومت اعلای سمت جنوبی

حاکم اعلی و قوماندان : ع، ش، س، ع محمد افضل خان .
عسکری

سرشته دار : ص. عصمت الله خان

قاضی مرافعه : ف. ملا عبد الجلیل خان .

قوماندان کوتوالی : ش، مدد خان .

قاضی ابتدائیہ : ف. سید کاظم خان .



ع، ش، س، ع محمد افضل خان حاکم اعلی

مدیر خارجه : ص، محمد امین خان .

: « معارف

: ص نیاز محمد خان . « طبیه

: « مدد خان . « معابر

: « غلام حیدر خان مامور تحریزات

: « عبد المجید خان « رگمرک

: « عبد الکریم خان « زراعت

: « جمال الدین خان « خزانہ

: « منتظم تیلگراف

: ص، غلام علی خان مامور پسته



ش ، مدد خان قوماندان کوتوالی
سمت جنوبی



ف ، ملا عبد الجلیل خان قاضی رافعه
سمت جنوبی



ص ، عصمت الله خان سر رشته دار
اعلائی جنوبی



ص ، نیاز محمد خان مدیر شفاخانه گردیز



ص ، محمد امین خان مدیر خارجه سمت جنوبی



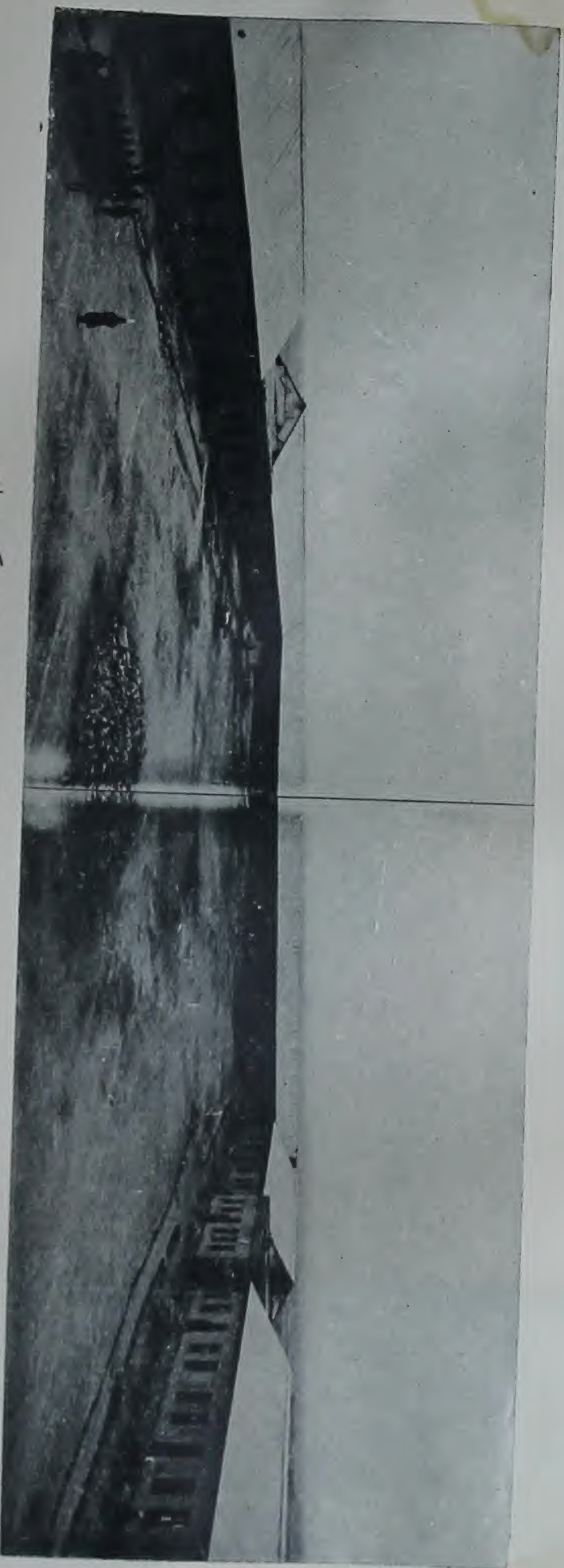
ف ، ملا سید کاظم خان قاضی ابتدائیہ گردیز



ص ، عبد المجید خان مامور گمرک مرکزی
گردیز



ص ، غلام حیدر خان مامور تحریرات
حکومتی اعلائی جنوبی



تصیر جدید بالا حصار کر دیز ۱۳۱۲ تکمیل یافتہ
Nouvelle Construction de BALA-HISSAR de GARDEZ (Forteresse Militaire dans la Province du Sud).

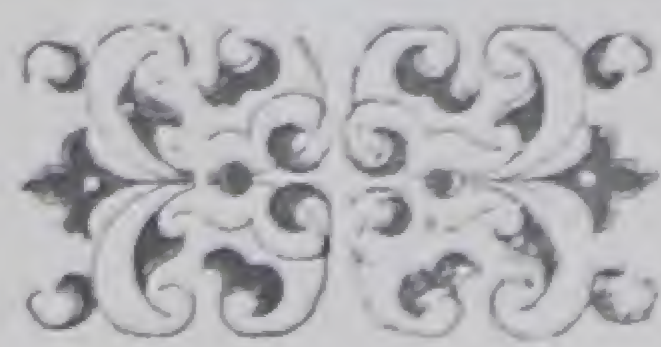
حکومت اعلیٰ میمنہ

- وکیل حاکم اعلیٰ : ع، ع، ص عبدالرزاق خان .
 سرشتہ دار : ص، محمد اسلم خان .
 قاضی مرافعہ : ف، ملا محمد یوسف خان .
 وکیل قوماندان : ش، محمد سرور خان .
 کوٹوالی
 مدیر گمرک : ص، فخرالدین خان .



ع، ع، ص عبدالرزاق خان وکیل حاکم اعلیٰ میمنہ

- قاضی ابتدائیہ : ف، ملا عبدالرؤف خان .
 مدیر خارجہ : ص، عبدالشکور خان .
 مامور تحریرات : »، محمد کریم خان .
 » طبیہ : »، محمد جانخان .
 کفیل مامور زراعت : »، آقا رحیم خان .
 مامور خزانہ : »، عبدالحمید خان .
 وکیل مامور معارف : »، عبدالستار خان .



حکومت اعلای فراه و چخانسور



وکیل حاکم اعلی : ع، ع، ش محمد انور خان نائب سالار.
و قوماندان عسکری

سرشته دار : ص، نور محمد خان.

قاضی مرافعه : ف، عبد اللطیف خان.

قوماندان کوتوالی : ش، غلام حیدر خان.

مامور گمرک : ص، محمد حسن خان.

ع، ع، ش محمد انور خان وکیل حاکم اعلی
و قوماندان عسکری فراه و چخانسور

قاضی ابتدائیہ : ف، حاجی ملا احمد خان.

مدیر تعمیرات : ص، میر بهاؤ الدین خان.

مامور تحریرات : ص، غلام محمد خان.

مخابرات : » محمد نبی خان.

طبیہ : » محمد ابراهیم خان.

زراعت : » سید محمد شفیع خان.

خزانہ : » محمد امین خان.

معارف : » گلبدن خان.

منتظم تلگراف : » عبد الاحد خان.

حکومت کلان شمالی

حاکم کلان	:	ع ع خواجہ محمد خان .
مدیر مالیہ	:	ص ، عبدالرؤف خان .
قاضی ابتدائیہ	:	ف ملا عبدالجلیل خان .
قوماندان کوتوالی	:	ش ، شیر احمد خان کندکشر .
مامور گمرک	:	ص ، علی محمد خان .

حکومت کلان غزنی

حاکم کلان	:	ع ، ع آدم خان .
مدیر مالیہ	:	ص ، محمد ناصر خان .
قاضی ابتدائیہ	:	ف ، ملا صاحبجان خان .
قوماندان کوتوالی	:	غ ، عین الدین خان تولیمشر .
مامور گمرک	:	ص ، محمد عمر خان .

حکومت کلان دایزننگی

حاکم کلان	:	ع ، ع محمد اکبر خان .
مدیر مالیہ	:	ص ، محمد سعید خان .
قاضی ابتدائیہ	:	ف ، ملا جلال الدین خان .
قوماندان کوتوالی	:	غ ، محمد نبی خان تولیمشر .
مامور گمرک	:	ص ، محمد علیخان .

حکومت کلان لوگر

حاکم کلان	:	ع ، ع ، حاجی ملک خان .
مدیر مالیه	:	ص ، محمد رفیق خان .
قاضی ابتدائیه	:	ف ، ملا صالح محمد خان .
وکیل قوماندان کوتوالی:	:	ب ، محمد حسن خان بلو کشمر
مامور گمرک	:	ص ، نور الحق خان .

حکومت کلان گرشک

حاکم کلان	:	ع ، ع دوست محمد خان .
مدیر مالیه	:	ص ، میا جان خان .
قاضی ابتدائیه	:	ف ، ملا نور الحق خان .
قوماندان کوتوالی :	:	غ ، عبدالاحد خان
مامور گمرک	:

حکومت کلان قلات

حاکم کلان	:	ع ، ع محمد رفیق خان .
مدیر مالیه	:	ص ، محمد یعقوب خان .
قاضی ابتدائیه	:	ف ، ملا سید خان .
قوماندان کوتوالی :	:
مامور گمرک	:	ص ، سید احمد خان



ع ۱ محمد اکبر خان حاکم کلان دایرندگی



ع ۱ ع آدم خان حاکم کلان غزنی



ع ۱ ع خواجہ محمد خان حاکم کلان شمالی



ع ۱ ع سید آقا خان حاکم کلان شبرغان



ع ۱ ع دوست محمد خان حاکم کلان گرشک



ع ۱ ع حاجی ملک خان حاکم کلان لوگرد



ع ۱ ع محمد هاشم خان حاکم کلان اسیر



ع ۱ ع محمد عزیز خان حاکم کلان بدخشان



س، غلام سرور خان منتظم تلگرافی
لی سیم مزار شریف



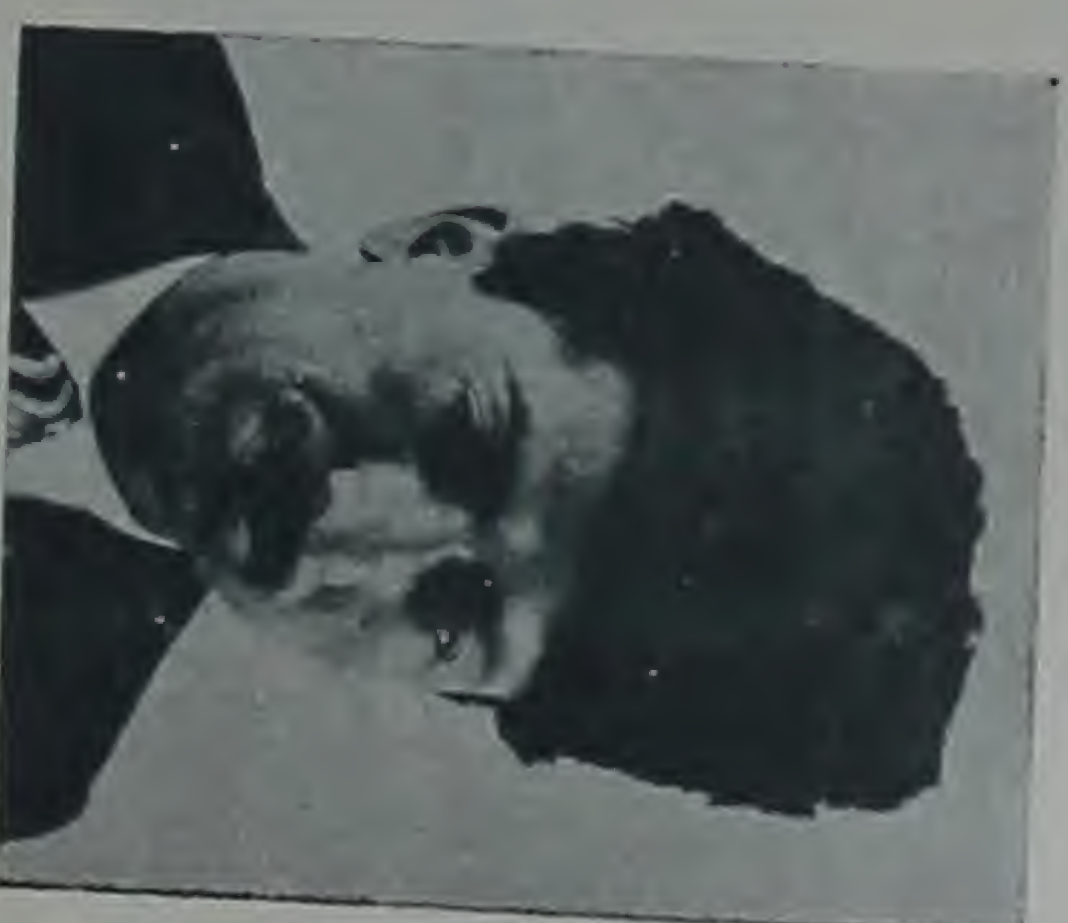
س، عبدالاحد خان منتظم تلگراف
ہرات



س، عبداللہ خان منتظم تلگراف
سیچدار قندھار



س، عبدالوکیل خان مامور معاصر مشرقی



س، محمد علم خان مدیر اخبارات مشرقی

حکومت کلان ارزگان

وکیل حاکم کلان :	ع ، ع شاه بزرگ خان .
مدیر مالیہ :	ص ، نظام الدین خان .
قاضی ابتدائیہ :	ف ، ملا عبد الحلیم خان .
قوماندان کوتوالی :	غ ، عیدی احمد خان تولیمشر .
مامور گمرک :	ص ، شرف الدین خان .

حکومت کلان شہرغان

وکیل حاکم کلان :	ع ، ع سید آقا خان .
مدیر مالیہ :
قاضی ابتدائیہ :	ف ، ملا محمد امین خان .
قوماندان کوتوالی :	غ ، محمد اکرم خان تولیمشر .
مامور گمرک :

حکومت کلان بدخشان

حاکم کلان :	ع ، ع محمد عزیز خان .
مدیر مالیہ :	ص ، عبد المجید خان .
قاضی ابتدائیہ :	ف ، ملا محمد غوث خان .
قوماندان کوتوالی :	غ ، محمد رفیق خان تولیمشر .
مامور گمرک :	ص ، فخر الدین خان .

حکومت کلان اسمار و کنرہا

حاکم کلان :	ع ، ع محمد ہاشم خان .
مدیر مالیہ :	ص ، بابہ جانخان .
قاضی ابتدائیہ :	ف ، ملا عبد الغفور خان .
قوماندان کوتوالی :	غ ، سیر محمد خان تولیمشر .
مامور گمرک :

دوره دوم شورای ملی افغانستان

شورای ملی افغانستان که از برجسته ترین خدمات و کارنامه های درخشانده عهد پر افتخار نادر شاهی است دوره اول آن بابتایج سود مندی باختتام رسیده و نماینده های آن دوره صادقانه ابراز تکالیف ماموریت نموده مرخص گردیدند .
اینک دوره دومین آن که مجدداً انتخابات نماینده گان بامر شهریار جوانبخت افغانستان اعلیحضرت محمد ظاهر شاه خلد الله تعالی ملکه صورت گرفته و وکلای ملی بمركز حاضر شده بودند . روز پنجشنبه ۳۱ جوزا بمسالون بزرگ دارا لشورای ملی کابل در صورتیکه مامورین دوایر ، اعضای مجلس محترم اعیان ، جمعیت العلماء و دیگر معززین ملی حضور بهم رسانیده بودند ، ذات ملوکانه در ساعت (۱۰) قبل از ظهر تشریف آورده و بنطق ذیل مجلس را افتتاح فرمودند :

سواد نطق ملوکانه

بسم الله الرحمن الرحيم

بنام خداوند متعال دوره دوم تقنینیه شورای ملی را افتتاح مینمایم و از روحانیت پاک صاحب لولاک مستدعی هستیم که شورای ملی بطوریکه آرزوی ما و تمام بهیخواهان مملکت است در اوضاع اجتماعی افغانستان ترقی محسوسی را مؤسس گشته دولت و ملت از آن مستفید شوند شورای ملی از اساسات ضروری نظام اجتماعی و موافق باوامر شرع مطهر اسلام است اعلیحضرت شهید سعید که عشق مفرطی بسعادت ابنای این خاک داشتند برای اینکه ترقیات مملکت را با جریان اجتماعی وفق داده اساس متینی را در جهانبنای افغانستان یادگار بگذارند شورای ملی را تشکیل و تأسیس فرمودند .

چنانچه دیدیم دوره اول تقنینیه شورای ملی نتایج خاطر خواهی بخشید .

نهایت خوشوقتیم که در دوره حکمرانی خود بروفق آمال و نظریات و طنخواهانه آنشاه مبرور شورای ملی را در مملکت عزیز خود تثبیت و برقرار کرده اینک پس از حضور وکلای ملت در مرکز بکمال میل و مسرت دوره دوم تقنینیه شورای ملی را افتتاح مینمایم امید واثق داریم که وکلای این دوره وظائیف خود را بکمال درستی و وطنخواهی و بی آلاشی انجام داده دوره وکالت شان منتج اثرات نیک و خشکواری گردد .
درینجا لازم میدانیم بوکلای محترم اظهار نمائیم که مقصد اساسی از تشکیل شورای ملی تأمین اساس وحدت و اتفاق ملی است ، مادامیکه جمعیت ها و افراد یک ملت بهمه معنی و صورت باهم متفق و از نقطه نظر واحدی بمنافع ملیه خود متوجه نشوند جریات پیشرفت و آسایش در آن مختل و معطل میماند و آن ملت قامت شہامت را راست نتوانسته و از همه ملل عقب افتاده قادر بحل مشکلات شباروزی که از وفور احتیاجات بشری تولید می شود نخواهند شد شورای ملی اساس حاکمیت ملیه است و مقصود از تشکیل شورای ملی آن است که حاکمیت ملیه را بواسطه اصول و قوانین متین بردوام داشته ملت و حکومت را برای پیشرفت و تعالی بیک نقطه نظر متحد و متفق سازد بعضی اشخاص از بیعلمی تصور می کنند ملت چیز دیگر و حکومت چیزی دیگر است حالانکه حکومت و ملت از هم جدا نیستند حکومت از ملت و برای حل مشکلات و پیشرفت آمال ملت است یاد شاه و کابینه و شورای ملی متفقاً برای پیشرفت مقاصد ملت و ترقی و تعالی مملکت کار می کنند و مشکلات شباروز مملکت را حل و فصل می نمایند . شورای ملی نقشه های صحیحی برای پیشرفت و ترقی و امور مدنی و عمرانی مملکت طرح و بغرض ترقی زراعت ، تجارت ، معارف ، امور عمرانی مملکت و رفع احتیاجات ملت و مملکت اساسات نافع و سود مندی وضع می نماید .

ما بخدای قادر توانا خیلی شکر گذاریم که از بدو تأسیس شورای ملی تا کنون وکلای محترم شورای ملی افغانستان خدمات برگزیده انجام داده و برای سعادت حقیقی ملت و مملکت بدرجه اعلی سعی و کوشش نموده اند

تشکيلات دوائر ملي

و شکر لله ملک و ملت نتایج خوب مساعی کابینه دولت شورای ملی را دیده و می بینند. حکومت حاضرۀ ما عیناً با اساس راه و روش حکومت اعلیحضرت شهید سعید تشکیل یافته و منظور یگانۀ ما اعتلای دین و استحکام شریعت نبوی بوده و هست از خداوند جل شانہ می خواهیم: اخلاق حمیدۀ اسلام در ملت نجیب افغانستان همیشه برقرار و استوار ماند.

جای بسیار شکر است که به همان اساس متینی که اعلیحضرت شهید سعید رحمۀ الله علیه در امور اداری و اجتماعی مملکت وضع فرموده اند مملکت دارای قشون منظم بوده امور تجارت، وزراعت، معارف، عمران، صحیات و تمام اموریکه مربوط بوظائف دولت است بر وفق آرزو و مرام انجام گرفته و در همه شعب مدتی پیشرفت نمایانی حاصل گشته.

جناب والا حضرت سردار محمد هاشم خان صدر اعظم با کابینه محترم شان و مامورین کشوری و لشکری خدمات و تکالیف خود را بکمال صداقت و پاک نفسی انجام داده و میدهند و الحمد لله در سرتاسر مملکت امنیت تامه موجود و سائل عمرانی زیادی بوجود آمده است.

شرکتهای اقتصادی و صنعتی و احداث طرق و سوسه ها، حفر انهار، بند ها، تعمیر پل ها، اصلاحات بلدی که قسمت عمدۀ امور مدنی مملکت را تشکیل میدهد دائماً در پیشرفت بوده و هست و می توان امیدوار شد که افغانستان عزیز در زودترین موقعی مراحل ترقی خود را پیموده و خود را از تمام احتیاجات عصری مستغنی گرداند. همچنین سیاست امور خارجی مملکت بر همان اساس زمام داری پدر بزرگوارم اعلیحضرت شهید سعید با همه دولت های دوست و معاهد دوستانه دوام دارد.

در خاتمۀ از خدای قدیر نیاز می کنم که به ملت و مملکت عزیز ما مواقع درخشان تری نصیب فرماید و به من و شما و سائر رجال مملکت توفیق خدمت گذاری را کرامت و ارزانی دارد.



پس از نطق ذات ملوکانه ع، ج عبدالاحد خان رئیس شورای ملی بوکالت عموم و کلانطق آتی را بحضور شاهانه عرض و قرائت نمود:

سواد نطق رئیس شورای ملی

اعلیحضرت شهریار محبوب ما! بمناسبت افتتاح دورۀ دوم مجلس شورای ملی بحضور پادشاه عزیز و قائد اعظم خود تبریکات صمیمانه را عرض و تقدیم نموده عافیت و سلامتی ذات همایونی و سعادت ملت و مملکت افغانستان را از خدای حی توانا آرزو و استدعای نمائیم!

اعلیحضرت! ما ماموریت داریم احساسات بی آلاش و احترامات قلبیه و تعهد فدویت و وفاداری عامۀ ملت را بحضور مبارک عرض و اطمینان بدهیم که ملت افغانستان در سایۀ تدابیر نیکوی اعلیحضرت غازی شهید رحمۀ الله علیه و بعد ها دورۀ مسعود زمام داری شما از هر جهت مأمون و آرام بوده دقایق مسعودانۀ و آسوده بسر می برند اگر چه جراحات مفارقت و فقدان اعلیحضرت شهید سعید از قلوب ملت التیام ناشدنی است ولی خدای پاک را هزاران شکر و سپاس می گوئیم که باین ضیاع بزرگ جبران ناپذیر افغانستان بی سرپرست نمانده و بدخواهان و ظن عزیز ما که خیال تباهی ما را در سر داشتند بمقاصد شوم خود کامیاب نشده و وجود مقدس همچو شما را بادارۀ مملکت و تأمین آمال و تمنیات ملت تأیید و زمام اداره کشور بکف کفایت شما تفویض شده و بسایۀ دانش و لیاقت خداداد اعلیحضرت همایونی و مساعی جمیلۀ اعمام بزرگوار تان و سایل خوشبختی ملت موجود و فراهم است. نصایح حکیمانه و فرمایشهای سودمندی را که درین موقع ایراد فرموده اید امیدواریم: بر طبق آن خدمات صمیمانۀ خود را طوری انجام دهیم تا رضائیت کاملۀ خداوند تعالی جل شانہ و خورسندی اعلیحضرت همایونی را حاصل داشته بیشتر مصدر اعتماد و اطمینان ملت واقع شویم ضمناً بحضور مبارک یقین و اطمینان می دهیم که با اعلیحضرت شما همیشه وفادار بوده و اعلیحضرت شما را در تمام اعمال جلیل تان تأیید و پیروی خواهیم نمود. در خاتمۀ بروح آن شهید راه سعادت و ظن که بانی و مؤسس شورای ملی در افغانستان شده و درین مورد مثل سایر موارد احسان بزرگی بقوم و ملت فرموده اند تحیات فرستاده از خداوند تعالی سلامتی و کامیابی اعلیحضرت شما و نهضت و ترقی مملکت افغانستان را آرزو و نیاز می نمائیم.

بعد از آن ج، ع، ج والا حضرت سردار محمد هاشم خان صدراعظم صاحب نطق آتیرا بحضور ملوکانه و عموم وکلای ملی ایراد نمودند:

سواد نطق والا حضرت صدراعظم صاحب

اعلیحضرتا! نسبت بآن حصه فرمایش همایونی که درین نطق غرای خویش راجع بخدمات هیئت حکومت خویش اظهار فرمودید من از طرف خود و کابینه وزراء بحضورتان عرض می کنم: چون افغانستان عزیز یک خطه اسلامی و مدفن آباء و اجداد و نیاکان ما و محل امیدواری تمام عالم اسلام است بر ما خدام خود حقوق زیادی دارد لهذا خدماتی را که من و کابینه وزراء در راه فراهم آوری اسباب سعادت و ارتقای افغانستان حسب نظریات اعلیحضرت شما که عیناً بر طبق خط مشی اعلیحضرت شهید نورالله مرقدہ می باشد انجام داده و می دهیم پیش از ایفای یک وظیفه ایمانی و وجدانی که فرض ذمت هر فرد افغانی است نمییاشد.

اعلیحضرتا! من و کابینه وزراء و عموم «امورین ملکی و نظامی و بالاخره تمام ملت دیانت طویت افغانستان که وطن عزیز خود را فوق العاده دوست داریم و از دل و جان برای سعادت و اعتلای ملت و مملکت خود بذل مقدرت می ورزیم امروز بکمال عجز و نیاز بدرگاه خالق بی نیاز شکرگذاریم که از لطف و کرم خود مانند شما یک شاه جوان جوان بخت جامع الاوصاف متوکل علی الله خلف رشید آ نشاه شهید را که عمر گرانمایه خود را در راه حصول مفاخر تاریخی و حفظ شرف و شئون ملی افغانستان تثار کرده اند بر اریکه سلطنت خود مشاهده می کنیم و تماماً آرزو داریم تا جان و مال و اولاد خود ها را در امتثال اوامر همچو شما یک پادشاه دیانت اکتناهی تثار کنیم که تمام فضایل دینی و اخلاقی و محسنات جهانی را از پدر نام دارتان اکتساب کرده اید.

در خاتمه ترفیع درجات اعلیحضرت غازی محمد نادر شاه شهید را خواستاریم که نگران حسن اوضاع افغانستانند و یقیناً امروز روح پاک شان ازین افتتاح دومین دوره دارالشورای ملی که از جمله مؤسسات قیمتمدار شان است خیلی شادمان می باشد و مزید موفقیت و کامیابی اعلیحضرت شما را که تحت ظل تان امروز وطن عزیز ما از هر حیث و هر جهت مأمون و مصئون و قرین افتخار است از درگاه رب العزت مسئلت نموده می گوئیم که خداوند شما را بلندتر از پدر نامورتان در قلوب عامه ملت افغانستان و عالم اسلام محبوب و هر دل عزیز بسازد و بما توفیق را رفیق گرداند تا حسب میل و اراده شما خدمت ملک و ملت خود را انجام دهیم و افوض امری الی الله ان الله بصیر بالعباد.

ریاست عالی مجلس شورای ملی

هیئت رئیسه:

رئیس شورای ملی: ع، ج عبدالاحد خان.

معین:

منشی: ص، عبداللطیف خان.

معاون منشی: «عبدالباق خان».

سرکاتب مجلس: «عطا محمد خان».

محاسبه: «فیض محمد خان».

«اوراق»: «عبدالودود خان».



ع، ج عبدالاحد خان رئیس شورای ملی

وکلاء :

وکیل شهر کابل	:	ع ، ج عبد الاحد خان .	مربوط ولایت کابل
»	:	ص غلام محی الدین خان .	»
» شش کروهی	:	» سید محمد خان .	»
» پغمان	:	» عبد الظاهر خان .	»
» لوگر	:	» سید عباس خان .	»
» وردک	:	» عبد القیوم خان .	»
» میدان	:	» مولوی عبد القدوس خان .	»
» سیغان و کهمرد	:	» احمد جان خان .	»
» بامیان	:	» سلطان علیخان .	»
» چاریکار	:	» عبد الستار خان .	»
» تگاب	:	» سید اکبر خان .	»
» نجرا ب	:	» احمد علی خان .	»
» ریزه کوهستان	:	» عبد القدوس خان .	»
» پنجشیر	:	» ولی محمد خان .	»
» سرخ و پارسا	:	» عبد العلی خان .	»
» غور بند	:	» فقیر محمد خان .	»
» جبل السراج	:	» سرفراز خان .	»
» کوه دامن	:	» سید احمد خان .	»
» غزنی	:	» شهاب الدین خان .	»
» مقر	:	» حاجی عبد القیوم خان .	»
» جاغوری	:	» نادر علی خان .	»
» کتواز	:	» محمد فجیر خان .	»
» دایزنگی و دایکندی	:	» سید غلام رضا خان .	»
» بهسود	:	» میر محمد علی خان .	»
» یکاو لنگ	:	» میر حبیب الله خان .	»
» سروبی	:	» محمود خان .	»

وکيل کوچی دامانی کتواز	:	ص عبدالرحيم خان .	مربوط ولايت کابل
» شهر قندهار	:	» عبدالقيوم خان .	» ولايت قندهار
» حکومت دند	:	» گل بدین خان .	» »
» قلات	:	» محمد فضل خان .	» »
» کدنی	:	» شیر علیخان .	» »
» دهر اهود	:	» غلام دستگیر خان .	» »
» تیرین	:	» فیض الله خان .	» »
» دهله	:	» حاجی گل محمد خان .	» »
» جلدک	:	» عبدالعزیز خان .	» »
» ارغستان	:	» عبدالصمد خان .	» »
» حکومت گرشک	:	» محمد موسی خان .	» »
» پشت رود	:	» عبدالرزاق خان .	» »
» ارزگان	:	» محمد شاه خان .	» »
» اجرستان	:	» میر افضل خان .	» »
» کوچی پشت رود	:	» دوست محمد خان .	» »
» شهر هرات	:	» محمد شریف خان .	» ولايت هرات
» بلوکات و علاقه داریهای مراکز:	:	» ملا فضل حق خان .	» »
» غور	:	» میر محمد محسن خان .	» »
» سبزوار	:	» محمد سرور خان .	» »
» غوریان	:	» محمد عزیز خان .	» »
» کشک و گلران	:	» محمد یعقوب خان .	» »
» قلعه نو	:	» سلطان محمد خان .	» »
» بالا مرغاب	:	» ملا عبدالباقي خان .	» »
» اوبه	:	» حاجی سید محمد عمر خان .	» »
» توالک	:	» دوست محمد خان .	» »
» شهرک	:	» ملا رحمت الله خان .	» »
» چقچران	:	» عبدالعزیز خان .	» »

وکلاي دوره دوم شوراي ملي افغانستان

Les Députés de la Deuxième Législature d'Afghanistan.



وکلاي ولايت کابل

Les Députés de la Province de KABOUL.



کلاي ولايت قندهار
Les Députés de la Province de KANDAHAR.



وکلاي ولايت هرات
Les Députés de la Province de HÉRAT.



وکلاي ولايت مزار شريف
Les Députés de la Province de MAZAR-I-CHÉRIE.



وکلاي ولايت قطغن و بدخشان
Les Députés de la Province de KATAGHAN-BADAKHCHAN.



کلاى حکومت اعلیٰ سبت مشرف
Les Députés de la Province l'EST.



وکلاي حکومتي اعلاي سمت جنوبی
Les Députés de la Province du SUD.



کلاي حکومات اعلاي مينه و فراه
Les Députés des Provinces de MAIMANAH et de FARAH.

تشکیلات دوائر ملی

وکیل شهر مزار شریف	:	ص عبدالکریم خان .	مربوط ولایت مزار شریف
» علاقہ داریہای مربوطہ مرکز :		» رجب علیخان .	»
» سنگ چارک :		» ملا نورالدین خان .	»
» تاشقرغان :		» حاجی محمد ناصر خان .	»
» آیبک :		» میرزا کلان خان .	»
» سرپل :		» قاری محمد عظیم خان .	»
» آقچہ :		» محمد شریف خان .	»
» بلخ :		» شیر زمان خان .	»
» دولت آباد :		» ملا نورالله خان .	»
» درۂ صوف :		» طورہ بیگ خان .	»
» شبرغان :		» میر محمد اسلم خان .	»
» شهر خان آباد :		» غلام حیدر خان .	ولایت قطن و بدخشان
» قندوز :		» عبدالغیور خان .	»
» نهرین :		» سید محمد خان .	»
» حضرت امام :		» ملا صاحب نور خان .	»
» اندراب :		» ملا بابہ خان .	»
» غوری :		» نائب خوشوقت خان .	»
» تالقان :		» ملا محمد اکرم خان .	»
» مرکز بدخشان :		» محمد ذاکر خان .	»
» رستاق :		» برهان الدینخان .	»
» درواز :		» ملا واگی خان .	»
» کشم :		» ملا حسین خان .	»
» جرم :		» غلام نبی خان .	»
» چال و اشکمش :		» میر فضل احمد خان .	»
» ینگى قلعه :		» بابہ جان خان .	»
» شهر جلال آباد :		» محمد انور خان .	حکومت اعلاى مشرق
» سرخ رود :		» سید محمد صادق خان .	»

مربوط حکومتی اعلای مشرق	ص عبد الله خان .	وکیل مهمندره
»	» محمد ظفر خان .	» شنوار
»	» میان عبد الغفور خان .	» کامه
»	» حاجی عبد القادر خان .	» لغمان
»	» مشک عالم خان .	» نورستان
»	» شیر علی خان .	» کجه خوگیانی
»	» ملا محمد امیر خان .	» حصارک غلجائی
»	» ملا مجاهدین خان .	» حکومت کلان کنرها
»	» محمد امین خان .	» بر کنر (دره سین)
»	» محمد حسن خان .	» دره پیچ
»	» میا جانخان .	» رودات
»	» سید جانخان .	» کنر خاص و کوز کنر
»	» محمد هاشم خان .	» کوچی ننگنهاری
» حکومتی اعلای جنوبی	» شهنواز خان .	» گردیز
»	» محمد نعیم خان .	» زرمت
»	» سید حبیب شاه خان .	» ارگون
»	» صاحب جانخان .	» خوست
»	» میرزا محمد خان .	»
»	» نیک محمد خان .	» جدران
»	» یدک خان .	» منگل
» حکومتی اعلای میمنه	» ابوالقاسم خان .	» مرکز و علاقه داریهای ویرون سونه
»	» سید ابولخیر خان .	» تگاب شیرین
»	» ملا چهاریار قل خان .	» اند خوی
»	» ملا عبد الرحمن خان .	» قیصار
»	» عبد الرحمن خان .	» درزاب و گزویوان
» حکومتی اعلای فراه	» سلطان محمد خان .	» مرکز فراه
»	» غلام سرور خان .	» بکواه و خاشرود
»	» یار محمد خان .	» چخانسور

رياست مجلس عالي اعيان



ع، ج مير عطا محمد خان رئيس مجلس عالي اعيان

- | | |
|------------|-----------------------------|
| رئيس | : ع، ج مير عطاء محمد خان . |
| معاون اول | : ع، ص حاجي محمد اكبر خان . |
| ثاني | : » » عبدالرحيم خان . |
| رئيس تمير | : ف، ملا عبدالله خان . |
| اعضای مجلس | : » » سردار گل محمد خان . |
| | : » » حافظ عبدالغفار خان . |
| | : » » حاجي خير محمد خان . |



ع، ص حاجي محمد اكبر خان معاون اول مجلس اعيان

- | | |
|------------|------------------------------|
| اعضای مجلس | : ص، حاجي عطا محمد خان . |
| » » | : » » عبدالحكيم خان . |
| » » | : » » سردار محمد سرور خان . |
| » » | : » » معاذ الله خان . |
| » » | : » » شرف الدين خان . |
| » » | : » » جان محمد خان . |
| » » | : » » سيد ياقوت شاه خان . |
| » » | : » » ملك رحمدل خان . |
| » » | : » » ايشان امام الدين خان . |
| » » | : » » شاه محمود خان . |



ع، ص عبدالرحيم خان معاون دوم مجلس اعيان

اعضای مجلس : ص حاجی عبدالرحيم خان .

» » : غلام معروف خان .

» » : عبدالحميد خان .

» » : خان آقا خان .

» » : محمدرسول خان .

» » : عبدالصمد خان .

» » : عبدالغفور خان .

» » : حاجی عبدالحكيم خان .

» » : سيد فيض الله خان .

» » : حاجی ميرزا محمود خان .

» » : عبداللطيف خان .

» » : امين الله خان .

» » : محمد عمر خان .

» » : عبدالستار خان .

» » : مير محمد علي خان آزاد .

» » : سيد احمد خان .

» » : علي احمد خان .

» » : عبدالرحمن خان .



حضراتیکہ جدید عضویت مجلس اعیان عز تقرر حاصل نموده اند :

از راست به چپ : ۱ - محمد حسن خان مہمند ۲ - خداداد خان ۳ - جلال الدین خان وردک ۴ - سردار محمد سرور خان

۵ - سید احمد خان ۶ - نظر محمد خان زرمئی .

Les Nouveaux Membres du Sénat.



ص، سید محمد خان منشی ریاست مجلس
اعیان



ع، ص محمد یوسف خان رئیس دایرهٔ نسلگیری
و تربیهٔ حیوانات



ص، عبداللطیف خان منشی ریاست
شورای ملی



ص، میر علی احمد خان مدیر هوتل کابل



ص، محمد موسی خان مدیر محاسبهٔ ریاست
تربیهٔ حیوانات



ع، عبدالغفار خان سرحد دار دکه



ص، غلام رضا خان مدیر محاسبهٔ
قوماندانی کوتوالی کابل

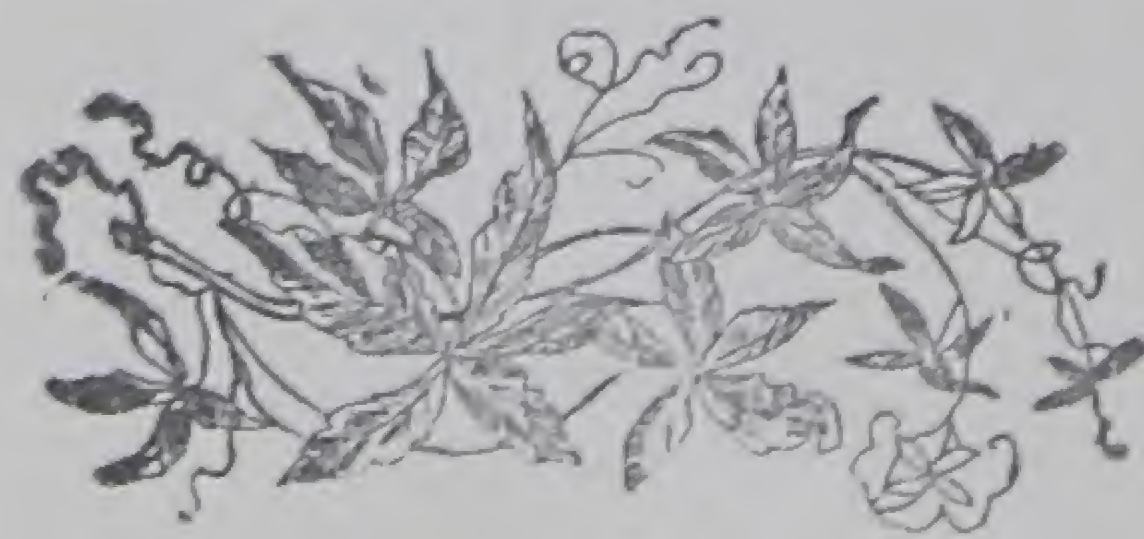


ش، سید کمال خان مدیر محبس ده مزنگ



ع، عبدالغفور خان وکیل سر مامور
پولیس کابل

اعضای مجلس	:	ص محمد حسن خان .
»	:	» خدا داد خان .
»	:	» نظر محمد خان .
»	:	» ملک محمد اصغر خان .
»	:	» جلال الدین خان .
»	:	» دیوان حکم چند .
منشی	:	» سید محمد خان .
سرکاتب تحریرات مجلس	:	» محمود خان .
» انجمن تحقیقہ	:	» محمد انور خان .
» تدوین اصول :	:	» سید محبوب خان .
» محکمۂ تمیز	:	» نظام الدین خان .
» محاسبہ	:	» محمد یوسف خان .
» اوراق	:	» محمد اکبر خان .



ریاست بلدیۀ کابل



و، ج گل احمد خان رئیس بلدیہ

رئیس

و، ج گل احمد خان .

معاون رئیس

ص، سید جلال الدین خان .

ترجمان

» کمال الدین خان .

مدیر تحریرات

» عبدالله خان .

» محاسبه

» محمد ابراهیم خان .

مامور خزانہ

: ص، محمد عثمانخان .

» تحصیلی

: » تاج محمد خان .

ما.ور نمبر موتر و کادی

: » بابہ جانخان .

نگران

: » عبدالحنان خان .

مهندس

: عزتمند مستر ژہ ساهلو .

»

: ص، تاج الدین خان .

پیمایشی

: » محمد حسین خان .

»

: » غلام غوث خان .



ع ، سید جلال الدین خان معاون



ص ، محمد ابراهیم خان مدیر محاسبہ



ص ، عبد اللہ خان مدیر تحریرات



ص ، محمد عثمان خان مامور خزانہ

رؤسای بلدیہ



ع، میر عبدالسلام خان رئیس بلدیہ خان آباد



ع، غلام یحیی خان رئیس بلدیہ ہرات



ع، غلام حیدر خان رئیس بلدیہ گردیز



ع، سلطان احمد خان رئیس بلدیہ چلال آباد

تشکيلات دوا برملی

نقشه کش	:	ص ' عبدالمجید خان .
" "	:	" رمضان علی خان .
مفتی کار ممیزی	:	" ملا فتح محمد خان .
معمار باشی مهندسی	:	" محمد نعیم خان .
" ممیزی	:	" حبشو خان .
نجار باشی	:	" محمد زمان خان .
مأمور نفتیش و سنجش	:	" محمد نعیم خان .
" اوراق	:	" عبد الواحد خان .

رؤسای بلدیة مراکز ولایات و حکومتی های اعلی و کلان

قندهار	:	ع ' سید محمد اکرم خان .
هرات	:	" غلام یحیی خان .
مزار شریف	:	" عبد الجبار خان .
خان آباد	:	" میر عبد السلام خان .
جلال آباد	:	" سید محب علی شاه خان .
گردیز	:	" غلام حیدر خان .
میمنه	:	" صالح محمد خان .
فراه	:	" محمد حسین خان .
غزنی	:
چهار بکار	:

تشکيلات دوائر حضور

وزارت دربار

وزير دربار : ع، ج والا حضرت سرفراز احمد شاه خان.

معين : ع، ص محمد حيدر خان.

مدير تنظيمات : ص عبدالرحيم خان.

محاسبه : « محمد علي خان ».

نقلیه : « مير اکبر خان ».



ع، ج سردار احمد شاه خان وزير دربار

خزانہ دار : ص، سراج الدين خان.

ناظر کارخانه طبياخی : « حاجي نظر محمد خان ».

وکیل فراش باشی : « عبدالرشيد خان ».

موتوران باشی : « خواجه محمد خان ».



ع، ص محمد حيدر خان معين دربار



ص، میرا کبر خان مدیر تعلیم



ص، محمد علیخان مدیر محاسبہ



ص، عبدالرحیم خان مدیر تشریقات و تنظیمات



ص، خواجہ محمد خان موترران باشی عمومی



ص، عبدالرشید خان وکیل فراشبائی



ص، میراج الدین خان مدیر خزانہ



ع ، سراج الدين خان مدير شعبه سوم



ع ، عبدالاحمد خان مدير شعبه دوم



ع ، حافظ نور محمد خان مدير شعبه اول



جناب فاضل آقاي سيد مبشر خان طرازي
مترجم زبان عربي و توركي



ع ، ص خواجه جانگل خان رئيس دائرة
خصوصي حضور



ع ، غلام قادر خان وكيل مدير شعبه
چهارم



ص ، محمد حسن خان مترجم زبان انگليسي



ص ، محمد حيدر خان مترجم زبان فرانسوي



ص ، عبدالرشيد خان مترجم زبان انگليسي

دارالتحریر شاہی



سرمنشی حضور ملوکانہ : ع، ج محمد نوروز خان.

مدیر شعبہ اول : ع، حافظ نور محمد خان.

» » دوم . » عبدالاحمد خان.

» » سوم : » سراج الدین خان.

کفیل » چہارم : » غلام قادر خان.

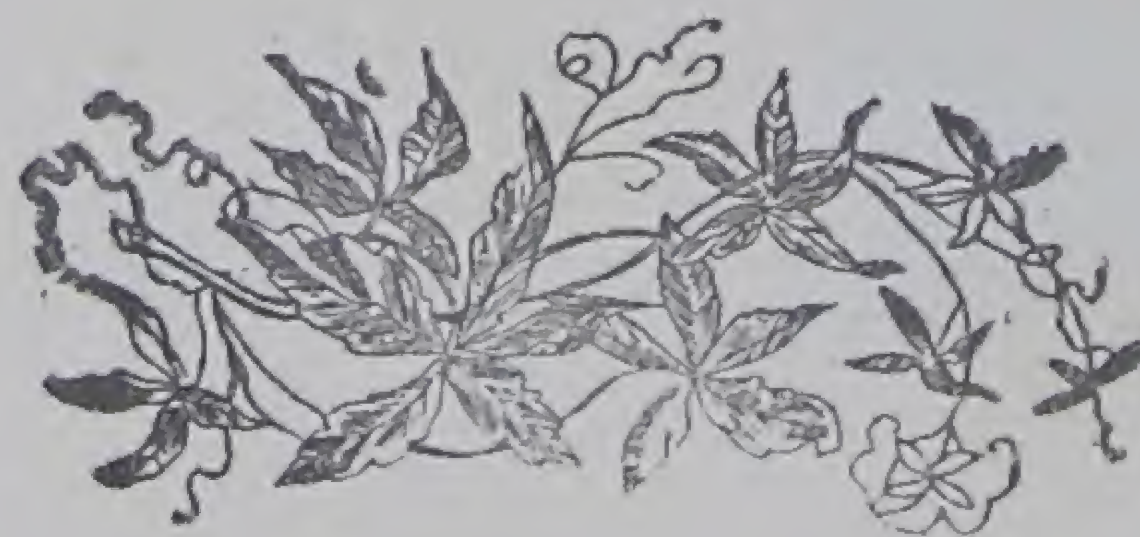
ع، ج محمد نوروز خان سرمنشی حضور ملوکانہ
ورئیس محترم انجمن ادبی

مترجم عربی و ترکی : ص، سید مبشر خان طرازی.

» انگلیسی و اردو : » عبدالرشید خان.

» » » : » محمد یعقوب خان.

» فرانسه : » محمد حیدر خان.



سر باوریت حربی حضور ہمایون

سریا اور حربی حضور : ع، ش سید محمد شریف خان فرقہ مشر اول

معاون سریا اور : « محمد لطیف خان » « ثانی .

یا اور حربی حضور : « فیض محمد خان » « ثانی .

« « « ح ، محمد صفر خان غند مشر اول .

« « « شیر محمد خان غند مشر اول



ع . ش . سید محمد شریف خان سریا اور حربی حضور

یا اور حربی حضور : ح ، عبدالغنی خان غند مشر ثانی .

« « « ش ، عبدالله خان کند کشر .

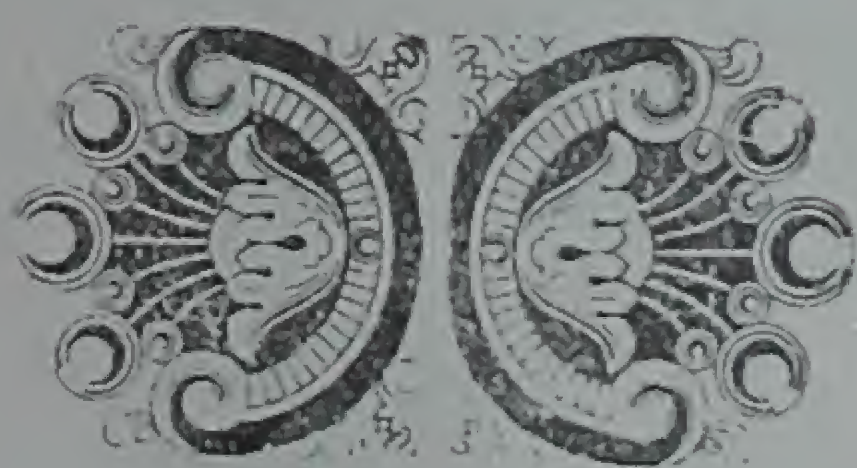
« « « ، محمد حسین خان .

« « « غ ، عبدالله خان تولی مشر .

« « « ، محمد افضل خان .

« « « ، غلام محمد خان .

سر کاتب تحریرات : ص ، پایندہ محمد خان .



مصاحبین حضور ذات ملوكانه



ع، ص محمد سرور خان



ع، ص حاجی محمد نواب خان



ع، ص سلطان احمد خان



م، ص صالح محمد خان

یاور های حربی حضور ذات شاهانه



ح ، محمد صفر خان غند مشر اول
یاور حربی حضور



ع ، ش فیض محمد خان فرقه مشر یاور حربی حضور



ع ، ش محمد لطیف خان فرقه مشر
معاون یاور حربی حضور



ح ، عبدالله خان غند مشر یاور حربی حضور



ح ، عبدالغنی خان غند مشر یاور حربی حضور



ح ، شیر محمد خان غند مشر یاور حربی حضور



ش ، محمد حسین خان کندکش یاور
حربی حضور

Les Aides de Camps de Sa Majesté.



0.34.34

پاک منظر ء قصر دلکشا

Une Vue du Palais de DÉLKOUCHEA (Palais Royal à Kaboul)



دورنمای برج خدای و یک قسمت از ارگ شاهی
Une Partie du Forteresse de l'ARG (Citadelle Royale à Kaboul).

دائرة قلعه بیگیت ارگ شاھی



ع ، ش عبدالغنی خان قلعه بیگی ارگ

- قلعه بیگی : ع ، ش عبدالغنی خان فرقه مشر .
- سرکاتب محاسبه : ص ، غلام علی خان .
- کاتب تحریرات : » محمد عمر خان .
- گدامدار : » خرم دل خان .
- مامور توقیفخانه : » سراج الدینخان .



اجراآت دوائر مملکتی

امور حربیه

دراثر توجهات دولت و مجهودات خستگی ناپذیر والا حضرت سردار شاه محمود خان غازی سپه سالار و وزیر حربیه ؛ امور حربیه افغانستان روز مره ترقی و پیشرفت مینماید .

این ترقیات امور عسکری افغانستان منحصر بخود مرکز نبوده بلکه در تمام نقاط مملکت مشاهده میشود چه نظر بتوجه و مساعدت وزارت جلیله حربیه ، قوماندانها و صاحبمنصبان محترم عسکری ولایات و اطراف مجهودات و مساعی درین باره بکار برده عیناً پیرو افکار و نظریات قائد محترم خود مینمایند .

اردوی امروزه افغانستان با خوب ترین اسلحه و تجهیزات حربیه عصری مجهز بوده مالک تعلیم و تربیه صحیح و دارای روح اطاعت و سلحشوری بوده تحت دسیلین (انضباط) مینماید .

قشله های قشونی در مرکز کاملاً تعمیر شده و در ولایات بلافاصله تعمیر می پذیرد تعمیر این قشله ها عموماً از نقطه نظر صحیه بوده برای اقامت عسکر ها از هر جهتی خوش آیند است .

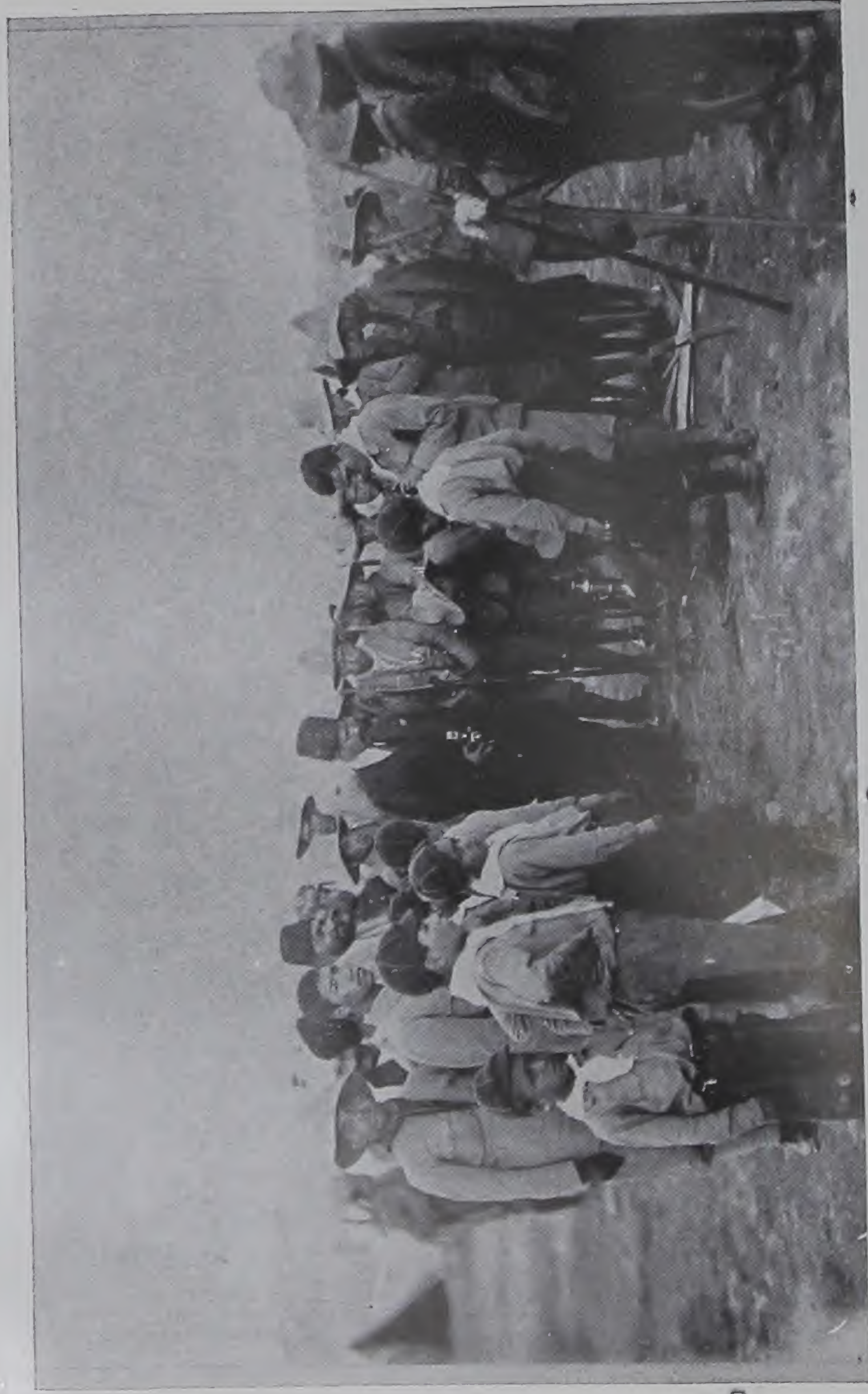
از تعلیم گاهای عسکری کابل و مکتب حربیه وقتاً فوقتاً ضابطان و صاحبمنصبان کامیاب خارج می شود چنانچه از نفری صاحبمنصبان موصوف تا حال عده زیادی در صنوف مختلفه اردوهای مرکز و ولایات داخل شده اند .

در سال ۱۳۱۲ تعلیم گاهای پیاده ، توپچی ، سوار ، دوره های دوم خود را اكمال کرده و بدوره سوم آغاز نمودند ، صاحب منصبانیکه درین سنه کامیاب برآمدند هر کدام مورد الطاف و انعام حکومت متبوع واقع گردیدند .

کذا تعلیمگاه خورد ضابطان فرقه شاهی و قول اردوی کابل درین سال بکمال موفقیت بوده ، خورد ضابطان کامیاب آن مورد نوازش و مکافات دولت واقع شده و در قطعات عسکری شامل گردیدند .

مدیران این تعلیم گاهها مورد تفقد و درازای خدمات لایق خود نشان خدمت گرفتند .

درین سنه به مکتب حربیه کابل و اصول تعلیم و تربیه طلاب آن از قسم ورزش و عملیات و اقسام سپورتهها توجه زیادی مبذول شده و یکمده از طلاب مکتب حربیه که دوره تحصیلات خود را باکمال رسانیده بعد از اخذ شهادت نامه علی الاصول بقطعات موظف گردیده اند .



غایش سکاوت در جشن استقلال ۱۳۱۲ که از طرف والا حضرت وزیر صاحب حربیه ملا حظه می شود
Manoeuvre des Boy-Scots pendant les Fêtes de l'Indépendance (Kaboul-1312).



Die Mast des Schiffes im Jahre 1871 (1872) von der See aus
 Aufnahme des Bergischen Museums bei Bonn im Vindobrunnen (Museum, 1872)

اجراآت دوائر مملکتی

نظر به خدمات و حسن وفا داری که عموم عساکر افغانستان نسبت به دولت و مملکت خود ظاهر ساختند در ۲۹ عقر ۱۳۱۲ به معاش عموم افراد و خورد ضابطان تزئید و بر علاوه به تمام افراد و خورد ضابطان و عموم صاحب منصبان يك يك نشان صداقت اعطا شده .

برای اینکه عموم افراد عسکر در حال صحت و سلامت بدن باقی مانده بامراض مبتلا نشوند از دوائر صحیه قشونی (انجکسیون) امراض مختلفه شده اند .

اجمال اجراآت و کارروائیهای امور حربیه مملکتی در سال ۱۳۱۲ قرار آتی است :

۱ : ترتیب پروژه های اردو و تطبیقات آن نتایج خیلی صحیح داده است . هیچیک مسئله سرفیات و حرکات عسکریه نبوده که نتیجه موفقانه نداده باشد .

۲ : تقسیمات وضع الجیش :

قبلاً تقسیمات عسکریه بدون از نقطه نظر وضع الجیش و اکثراً بدون يك مقصد بوده بصورت پراکنده که قطعه بهرجا وضع شده بحال خود مانده بود . اخیراً این تقسیمات بصورت اساسیه گردیده طوریکه وضع الجیش يك قطعه نظر بایجابات عمومیه وضع الجیش تقاضا میکرد احضار کرده است که فی الحال وضع الجیش اکثر قطعات اردو بصورت اساسیه ترتیب و اجرا شده و متباقی آن نیز در تحت غور و تدقیق میباشد .

۳ : تقرر دودسته کمیساریت یکی بحدود شمالی افغانستان و یکی در حدود غربی مملکت لزوم دیده شد که اکنون کمیساری های مذکور به نقاط لازمه توکیل گردیده ، علاوه ، از اینکه بانتظام و تسهیلات امور سرحدیه مکلفند ، حل و فصل بعضی معاملاتیکه در سرحدات دول همسایه و افغانستان ظهور کند نیز توسط کمیساری های مذکور کرده می شود .

۴ : یکی از نهانه جات هرات (دهته ذوالفقار) که موقعیت مناسبی برای سرحدداری داشت لزوم تقرر یک نفر سرحددار دیده شده و عنقریب یک نفر سرحددار از مرکز مقرر و اعزام خواهد شد . تا برای اشخاصیکه از (هرات بمالک همجوار عبور و یا از آنجاها به هرات ورود میکنند) پاسپورت و غیره شان را ملاحظه نموده درینخصوصات ، تسهیلات پیش کنند .

۵ : به نسبت رفع بعضی تکالیف اشخاصیکه از بندر (بروغیل) بدخشان بخارج و یا داخل افغانستان مرور و عبور میکردند لزوم يك سرحدداری در منطقه مذکوره که (قبلاً عبارت از يك نهانه بود) نیز دیده شده و اکنون یک نفر سرحددار برای اجرای امور سرحدداری مذکور مؤظف شده است .

۶ : لایحه وظایف سرحدداری ، تدوین و ترتیب گردیده و جهت غور و تدقیق به مجلس عالی شور افرستاده شده است که بعد از تدقیق و منظوری و صحنه مقامات عالی ، امور سرحدداری نظر به لایحه مذکوره در محل اجرا گذاشته میشود .

۷ : راجع به اموال گریزی که (از طرف عساکر موظفه سرحدات دستیاب میشود يك لایحه موقتی الی زمانیکه لایحه اساسیه آن از طبع برآمده توزیع شود تعیین و ترتیب گردیده به قوماندانان قطعات حدود ، فرستاده شد که نظربان اجراآت نمایند .

۸ : به نسبت تقسیمات و تعیین قطعات و لواایح حرکات و غیره امور عسکریه به خریطه طیوغرافی احتیاجات زیاد دیده میشود ، برای اجرای این مقصد ، يك مدیریت خریطه ، در دوائر ریاست ارکان حربیه عمومیه جدیداً تشکیل گردیده است .

- ۹ : برای اینکه افراد اردو بصورت عصری دارای تعلیم و تربیه شوند مکتب خورد ضابطان تاسیس و از تمام ولایات افغانستان يك تعداد مكفی نفری لایق اخذ گردیده است ، و از طرف معلمین با کفایت تحت تعلیم صحیح و اساسی گرفته شده اند . طلاب این مکتب بعد از فراغ تعلیم و تربیه معینه عسکر به خارج گردیده به حیث خورد ضابط به قطعات عسکر به موظف میگردند .
- ۱۰ : برای اینکه طلاب يك معلومات عمومیه استحصال نموده مستعد برای شمول مکتب حریه شده بتوانند لازم دیده شد تا مکتب احضاری تاسیس گردد ؛ در مکتب مذکور از اولادهای معززین افغانستان شمولیت ورزیده تعلیمات دروس اینها هم بعد از تعمق و مذاقه زیادی در تحت يك پروگرام منتظم ترتیب گردیده است و تلامذ میربوطه این مکتب هم بعد از تکمیل دروس معینه پروگرام به مکتب حریه و شعبات مختلفه داخل میگردند .
- ۱۱ : در فرقه ها و قول اردو ها يك عده از اشخاص برگزیده افراد سائر انتخاب و تحت پروگرام جدا گانه که از طرف این دائره ترتیب و تصدیق شده است تحت تعلیم و تربیه عصری تری آمده و نتایج خوبی گرفته شده .
- ۱۲ : چون موزيك در روح عساكر تاثیرات زیادی داشته و از جمله عوامل تشجیع عسکر بشمار میرود ، لهذا يك تعلیمگاه جدید تاسیس گردیده است و پروگرام این تعلیمگاه هم برونق کورس های موزیقی دول مترقیه ترتیب و در تحت تعلیم معلم عصری موزيك مصروف تکمیل دروس تعلیمات مرجوعه خود هستند .
- ۱۳ : چون اردو بداشتن انجیران طوپهای جدید احتیاج شدیدی دارد لهذا يك کورس انجیری در شرف افتتاح است و طلاب آن هم تکلیف کرده شده است تا ازین رهگذر ، اردو دارای انجیران لایقی گردد .
- ۱۴ : در عموم پروگرام های اردو مذاقه و سانجش بعمل آمده بعد از اصلاحات زیادی بهر صنف عسکر جدا جدا توزیع و در معرض تطبیق گذاشته شده است .
- ۱۵ : در جمله بست صاحبمنصبانیکه جهت اخذ تعلیم و تربیه به تعلیمگاه های صنوف مختلفه شامل میگردند امسال افزود کرده شده است .
- ۱۶ : تالیف و ترجمه تعلیمنامه ها و کتاب های مفید و نوت های تدریسی مکاتب و تعلیمگاه های عسکر قسمی طبع و قسمی تحت طبع و بعضاً تحت غور و مذاقه میباشد .
- ۱۷ : تزئید صحایف مجموعه اردو و تکثیر مندرجات و موضوعات مفیده بر علاوه مقالات مسلکی از قبیل روحیات عسکر و اختراعات موضوعات تاریخی و غیره .
- ۱۸ : تبدیل فورم البسه صاحبمنصبان و کتاب منسوبین قطعات اردو بطور مناسب ساخته شده تا ساختمان البسه عسکر مختلف نبوده به يك رنگ و يك نسق باشد . ضمناً تعمیم و ترویج قماش های وطنی و ترتیب اصولنامه البسه تهیه کرده شده .
- ۱۹ : تالیف و ترتیب اصولنامه ها و لوائح و تعلیمنامه ها : ۱ - جلد اول تعلیم نامه پیاده . ۲ - جلد ۲ تعلیمنامه پیاده . ۳ - جلد اول تعبیه پیاده . ۴ - جلد پنجم تعبیه هوا بازی . ۵ - تعلیم نامه سواری . ۶ - وضع اسامی پرزه های تخنیک طیاره . ۷ - وضع اسامی پرزه های ماشیندار گولت . ۸ - تالیف کتاب های تعبیه اسامی صنف توپچی . ۹ - اصولنامه مبارزه برچه . ۱۰ - اصولنامه خدمات داخلیه . ۱۱ - اصولنامه خدمات داخلیه مکتب حریه . ۱۲ - غور و تعدیل وظائف قرار گاه قول اردو و دوائر وزارت حریه . ۱۳ - اصولنامه وظایف عسکر سرحداری . ۱۴ - اصولنامه مراسم

اجراآت دوائر مملکتی

جنازهٔ عسکری و تجهیز و تکفین ، اسقاط و خیرات نفری عسکری (طبع و توزیع گردیده است). ۱۵- اصولنامهٔ مکافات و نشانها . ۱۶- اصولنامهٔ تقاعد . ۱۷- لایحهٔ خریداری و استعمال ماشیندارهای سیستم جدید. ۱۸- لایحه برای جمع طیارات افغانی نظر بطیران و وظائف شان که اسامی طیور گذاشته (و لایحهٔ مصوبهٔ آن بقوماندانی طیاره فرستاده شده) . ۱۹- تعیین درجات کتب عسکری که اولتر کدام و پس ازان کدام کتابها از زبانهای خارجه نظر باحتیاج و ضرورت اردوها ترجمه گردیده بقطعات توزیع شود. ۲۰- لایحه در خصوص صورت تراجم و تعیین حق الزحمه مترجمین نظر به لسانهای مختلفه اجنبی. ۲۱- پیشنهاد تشکیلات ژاندرمه . ۲۲- لایحه در باب اینکه برای اردوهای محتشم افغانی کدام نوع اصول تعلیم و تربیه اتخاذ شود . ۲۳- لایحه در خصوص وسائط تطبیق تعلیم و تربیه . ۲۴- لایحهٔ مکاتب خورد ضابطان و لواحق آن . ۲۵- لایحهٔ پذیرائی . ۲۶- لایحه در باب رخصتی و غیر حاضری مستخدمین مکتب حربیه . ۲۷- لایحهٔ خدمات تعلیمگاهها . ۲۸- تعیین هیئت مصححین جهت تصحیح تراجم لسانهای اجنبی .

۲۰ : فابریکات حربی البسهٔ عموم افراد عسکری را تهیه ، و بر علاوه تسرهای سفید ساخت و طن را که در فابریکه های نساجی و طنی برای البسهٔ عسکری ساخته شده رنگ آمیزی نموده و نظر به سالهای گذشته قماش بهتر و بقیمت مناسب برای وزارت حربیه تمام شده .

۲۱ : تاسیس يك خیاط خانهٔ عمومی در وزارت حربیه که در هر سال البسهٔ عموم قشون مملکت را ساخه میتواند .

۲۲ : خریداری و تدارك موترها برای حمل و نقل قشونی اطراف .

۲۳ : تنظیم عموم شفاخانه های عسکری در مرکز و ولایات .

۲۴ : تعمیرات عسکری :

۱- تعمیر مکتب حربیه در بالا حصار کابل بصورت عصری که طبقه اول آن در شرف اختتام است و تسطیح و نهال شانی باغ آن تکمیل شده .

۲- تعمیر عمارت عصری جهت ادارهٔ فرقهٔ شاهی .

۳- اكمال و توسیع عمارت کلوب عسکری در متصل میدان طیاره .

۴- تعمیر عمارت عصری جهت نشیمن طلاب مکتب احضاریهٔ حربیه در موضع باغ شهر آرا معهٔ تمام لوازم آن از قبیل مطبخ ، تحویل خانه ، و پهره دارخانه و غیره .

۵- تعمیر دیوار احاطهٔ باغ مکتب احضاریه .

۶- تعمیر عمارت در موضع باغ چرمگر جهت نشیمن معلم تعلیمگاه پیاده .

۷- تعمیر چهارونی برای نفری حاضر باشا معهٔ عمارت عصری برای نشیمن نفری افسران .

۸- تعمیر يك بارك جدید برای افراد در فابریکهٔ حربی .

۹- تعمیر منزل دوم سر دروازهٔ تعلیمگاه پیاده و توپچی .

۱۰- تعمیر پهره دارخانه ها و تحویل خانه های مکمل جدید در تعلیمگاه توپچی .

۱۱- تعمیر پهره دارخانه ها و اسطبل در تعلیمگاه پیاده .

۱۲- تعمیر موتر خانهٔ مکمل برای موترهای تقلیه در موضع شیرپور .

۱۳- تعمیر اسطبل و گدامگاه جهت حیوانات فرقهٔ شاهی در شیرپور .

۱۴- تعمیر اسطبل جدید جهت حیوانات قول اردوی مرکزی .

- ۱۵- تعمیر گدام و پهره دار خانه ها معه حوض آب برای حیوانات نقلیه در تعلیم گاه سواری .
- ۱۶- تعمیر جبا خانه در بالا حصار غزنی .
- ۱۷- تعمیر بارکهای دو منزله و يك منزله برای افراد نظامی در غزنی .
- ۱۸- تعمیر چهارونی منظم و گدام جهت آذوقه در فراه .
- ۱۹- تعمیر شفاخانه بطور عصری در فراه .
- ۲۰- تعمیر جبخانه در فراه .
- ۲۱- تعمیر تهانه جات متعدد سرحدات در فراه .
- ۲۲- تعمیر تهانه جدید در ماروچاق هرات .
- ۲۳- تعمیر قشله عسکری در میمنه .
- ۲۴- تعمیر يك چهارونی جدید در جلال آباد که با کمال رسیده و عسکر ها در آن رهائش میکنند .
- ۲۵- تعمیر چهارونی کمکی خیبر که يك قسمت آن تعمیر شده مابقی آن در تحت تعمیر است .
- ۲۶- چهارونی کامه که کار تعمیر آن جاری و در سال آتی اکمال خواهد گردید .
- ۲۷- تعمیر پوسته جدید عسکری واقع چغسرای که کار آن جاری و قریب اختتام است .
- ۲۸- تهانه جات سرحدی .
- الف : تهانه اول ، دوم ، سوم سرکانی تعمیر و اکمال گردیده .
- ب : تهانه های تورخم ، پاینده خاک ، هفت چاه ، کنگر غندی تعمیر و اکمال شده .
- ۲۹- تعمیر چاونی جدید اسمار شروع و کار آن جاری است .
- ۳۰- تعمیر چهارونی جدید در وزیری ، قرارگاه فرقه و باغ عمومی ساخته شده و چهارونی عسکری آن تحت تعمیر است .
- ۳۱- تعمیر عمارت سرحد داری دکه .
- ۳۲- تعمیر يك قشله عسکری در بالا حصار گردیز که گنجایش يك فرقه را دارد .
- ۳۳- تعمیر يك قرارگاه جهت نشیمن قوماندانی فرقه در بالا حصار گردیز .
- ۳۴- تعمیر يك مسجد بزرگ در خارج بالا حصار .
- ۳۵- تعمیر قشله عسکری (برای يك فرقه) در خوست ، تحت تعمیر .
- ۳۶- تعمیر چهارونی عسکری در المره جدران .
- ۳۷- تعمیر چهارونی عسکری (برای يك کندیك) در تیه باد آسیای گردیز .
- ۳۸- تعمیر چهارونی عسکری (برای يك کندیك) در تیه ریگی گردیز .
- ۳۹- تعمیر دو تهانه به کوتل تیره .

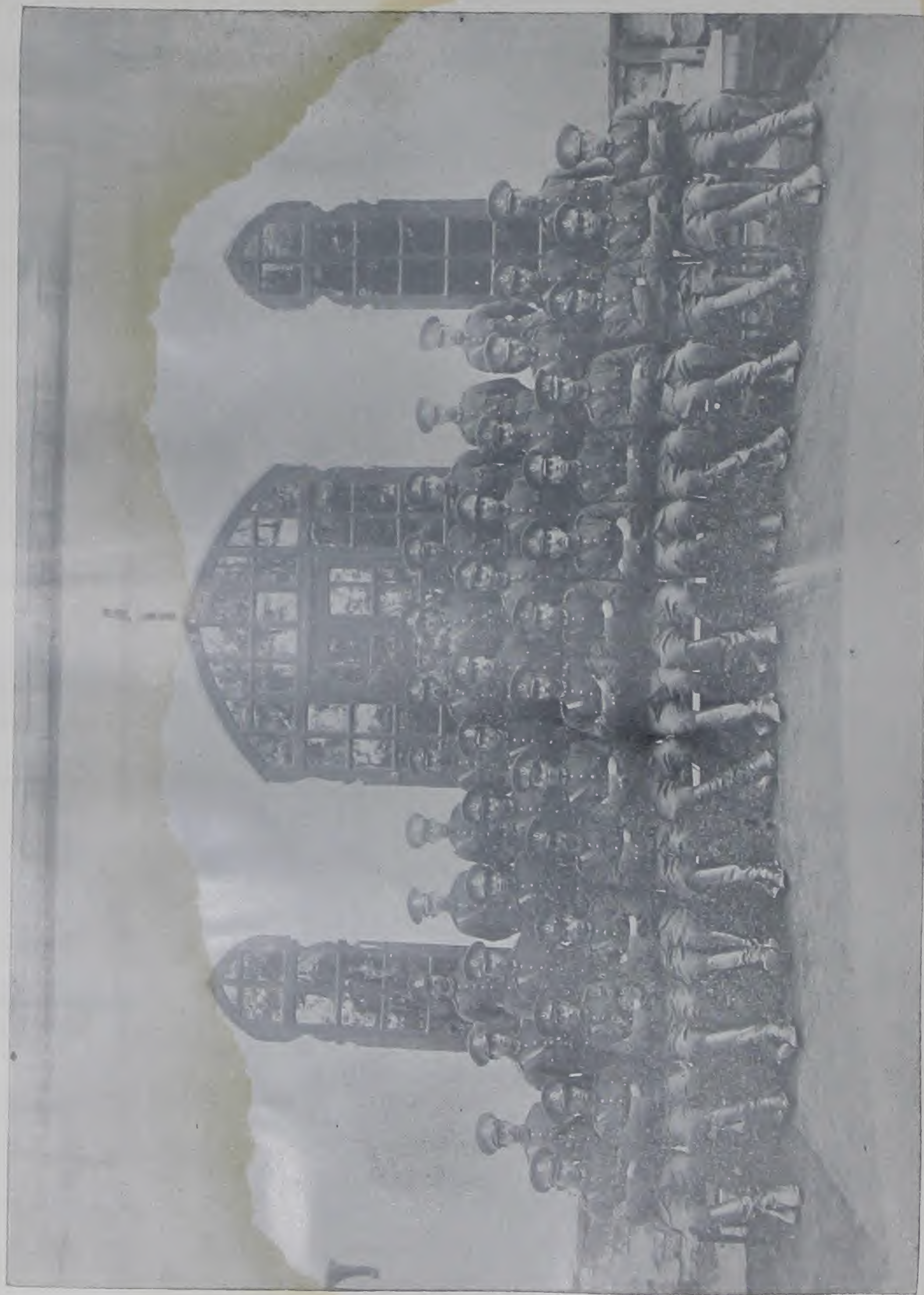




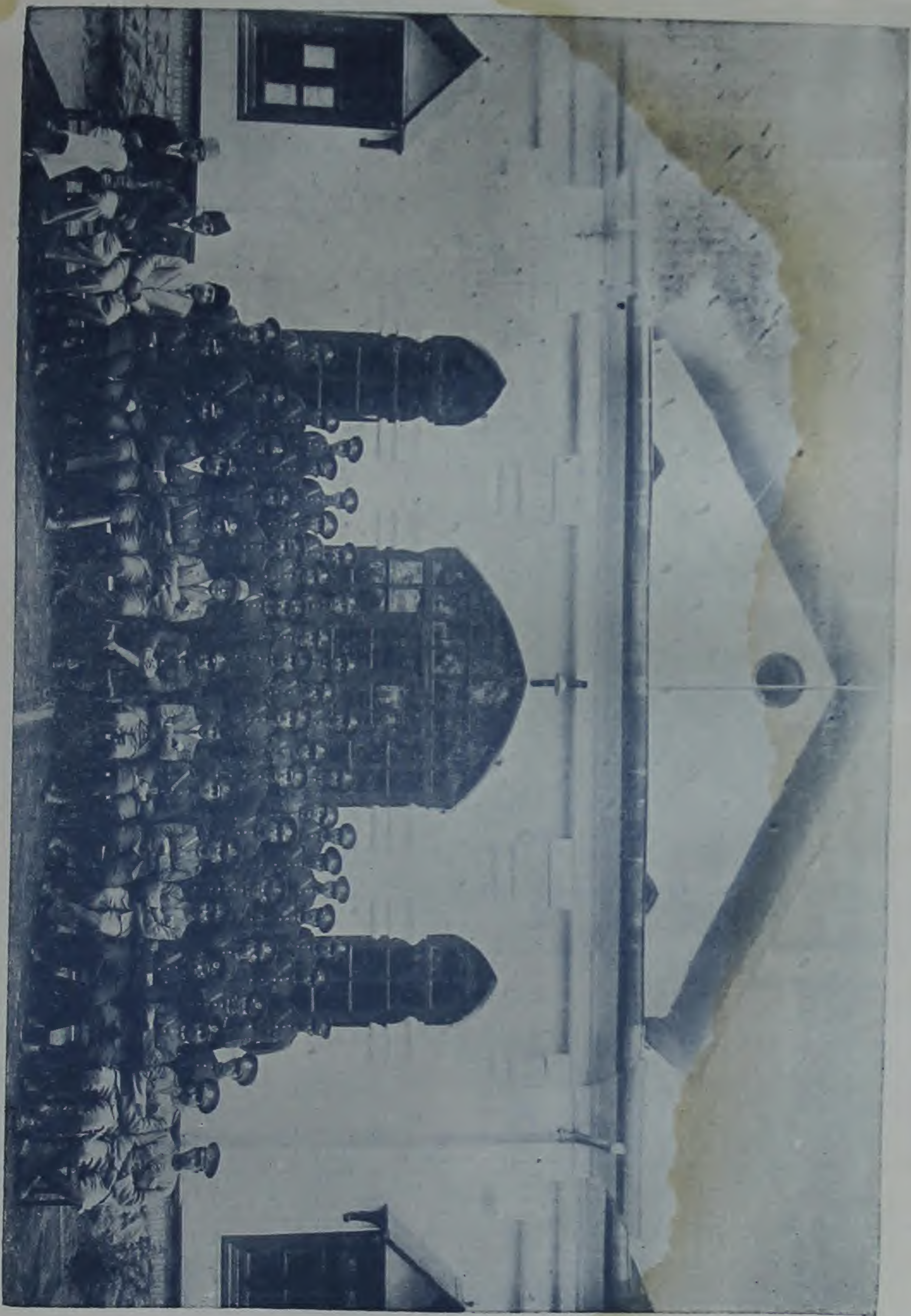
معاينه انداخت تعلیمگاه خور د ضابطان قول اردو بحضور وزیر صاحب حربیه که بعضی از دیگر وزرای محترم هم حضور دارند
A. R. le Ministre de la Guerre et de nombreux Personnages Civils et Militaires assistent à l'Examen
de tire du Cours de Perfectionnement Militaire du Corps d'Armée de Kaboul.



يك قطعه يادة فرقه شاهي
Un Groupe de l'Infanterie de l'Armée Royale

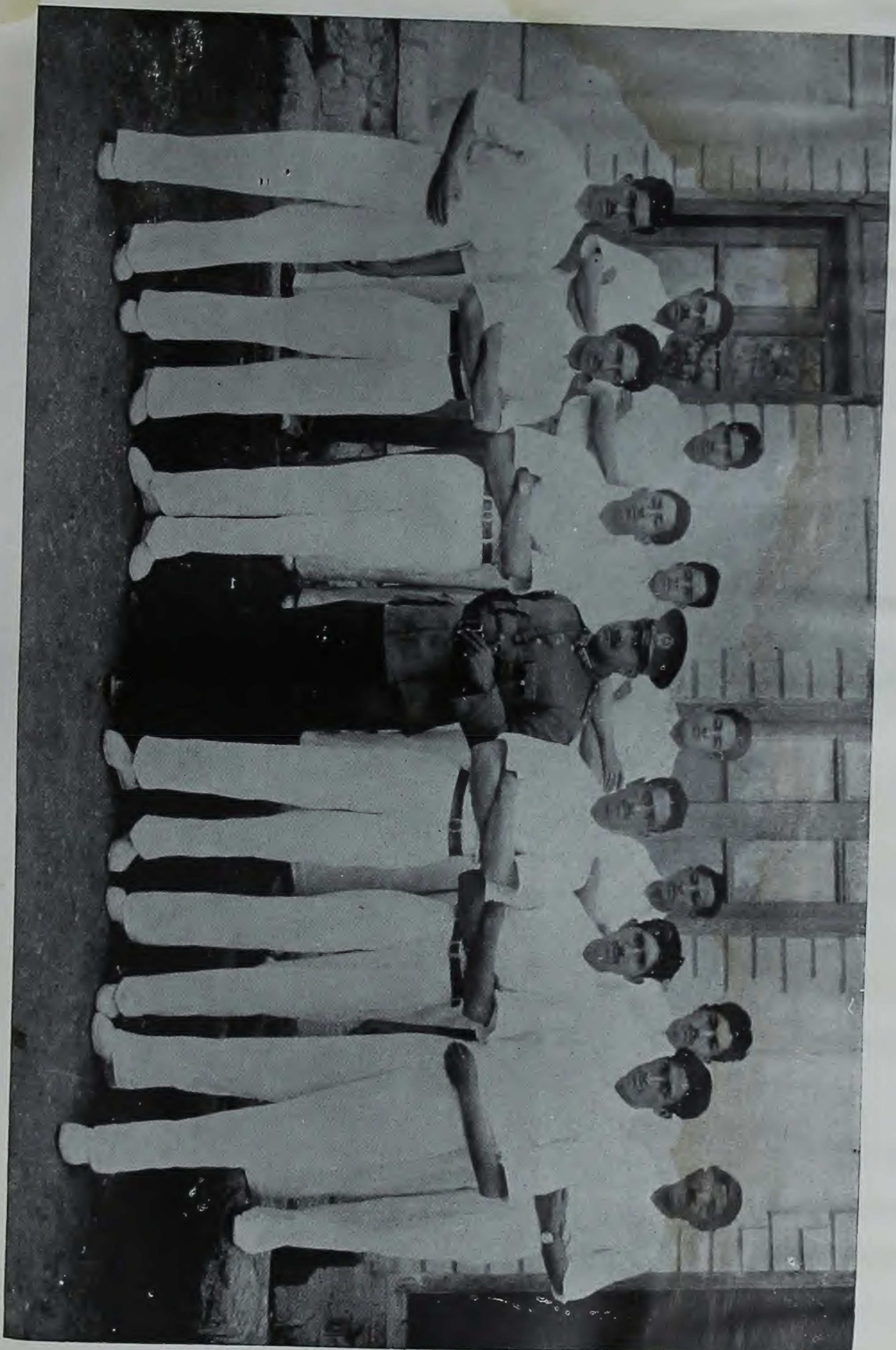


يك قسمت از طلاب مكتب حربه كه در سال ۱۳۱۲ كامياب برآمده و شهادتنامه حاصل کرده اند
Les Officiers nouvellement promus de l'École Supérieure de Gueure.





ح ، محمد احسان خان قوماندان هواپاڙی با ڀیلو ٿا و میخانیک های مربوط قوماندانی مریبور
Colonel MOHD EHSAN KHAN Commandant de l'Aviation avec les Pilotes et les
Mécaniciens du Département de l'Aéronautique

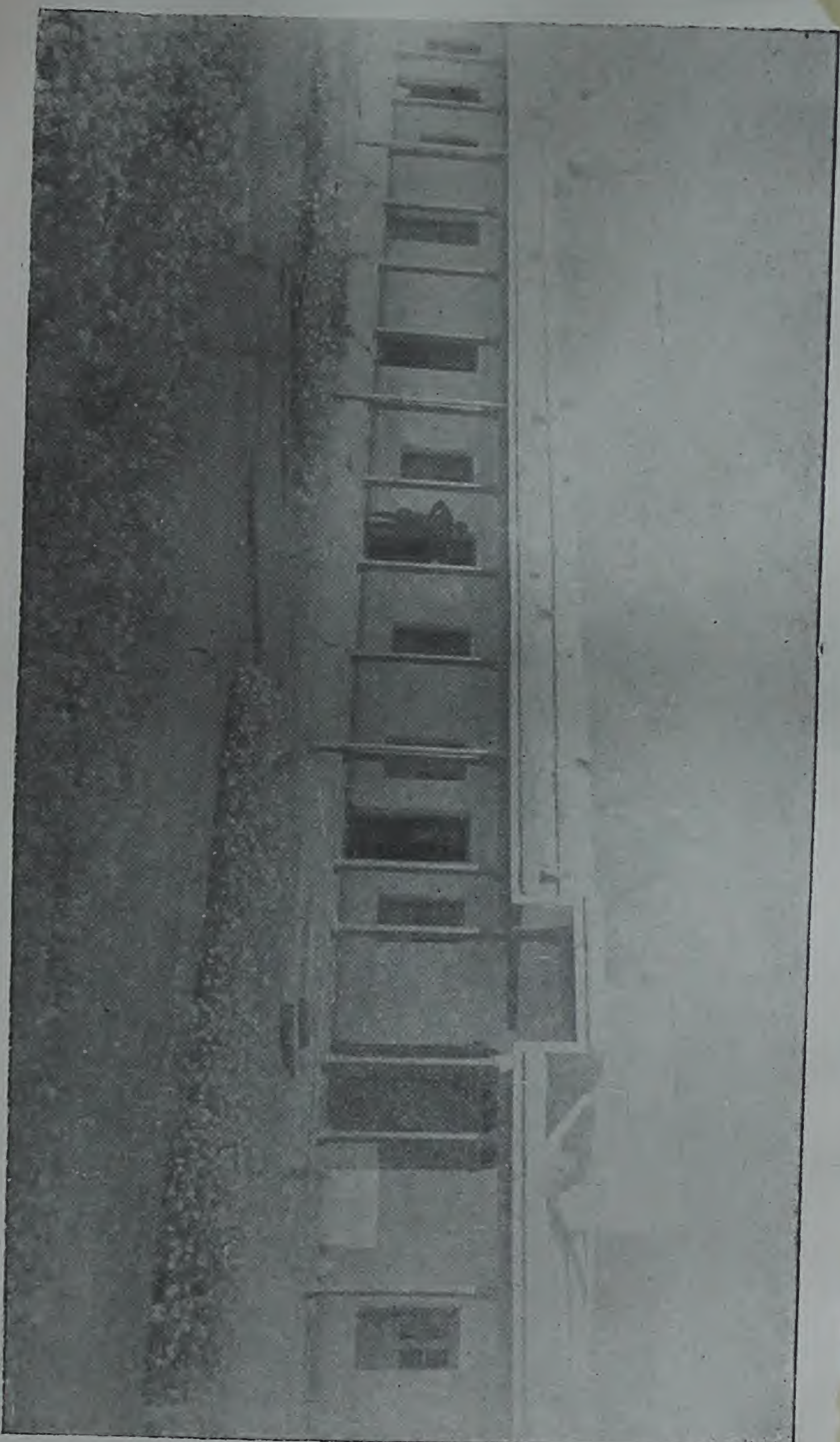


ٲٲٲ و ال ٲال و زارت حرٲٲٲ
Groupe de Wali-ball du Ministère de la Guerre



ع، ع، ش سردار محمد داؤد خان فرقه مشر عسکری و حاکم اعلای مشرق و صاحب‌نصیبان، عسکری آنجا

Général Sirdar MOHAMMED DAOUD KHAN Gouverneur Général et Commandant Militaire de la Province de l'Est, avec son État Major et les Officiers Subalternes (Djelalabad).



يك حصه از یت الخدم های ما ما خیل مشرق که سال گذشته جدید تعمیر شده

Une parties des nouvelles Casernes bâties en 1311 (MAMA KHÉL: Prov. de l'Est).



از تنظیمات سال ۱۳۱۲ قشون مشرقی کمدہ از صنف پیادہ جلال آباد
Un Groupe de l'Infanterie de l'Armée de DJELALABAD (Prov. de l'Est).



سړك سمټ مشرق - كه كارآن درين سټه جاري و فملاً بجد كوه قريب دروښه رسیده است
Une Vue des Travaux de la Nouvelle Route KABOUL-INDES (Près du Mont de DAROUNTA
au bord du Fleuve Kaboul).



یکی از اطاق های دایرة فرقه مشر عسکری در علاقه وزیرى -جلال آباد
Un des Bâtiments, Construits en 1312, pour les Officiers de la Province de l'Est
à VAZIRI (Djelalabad).

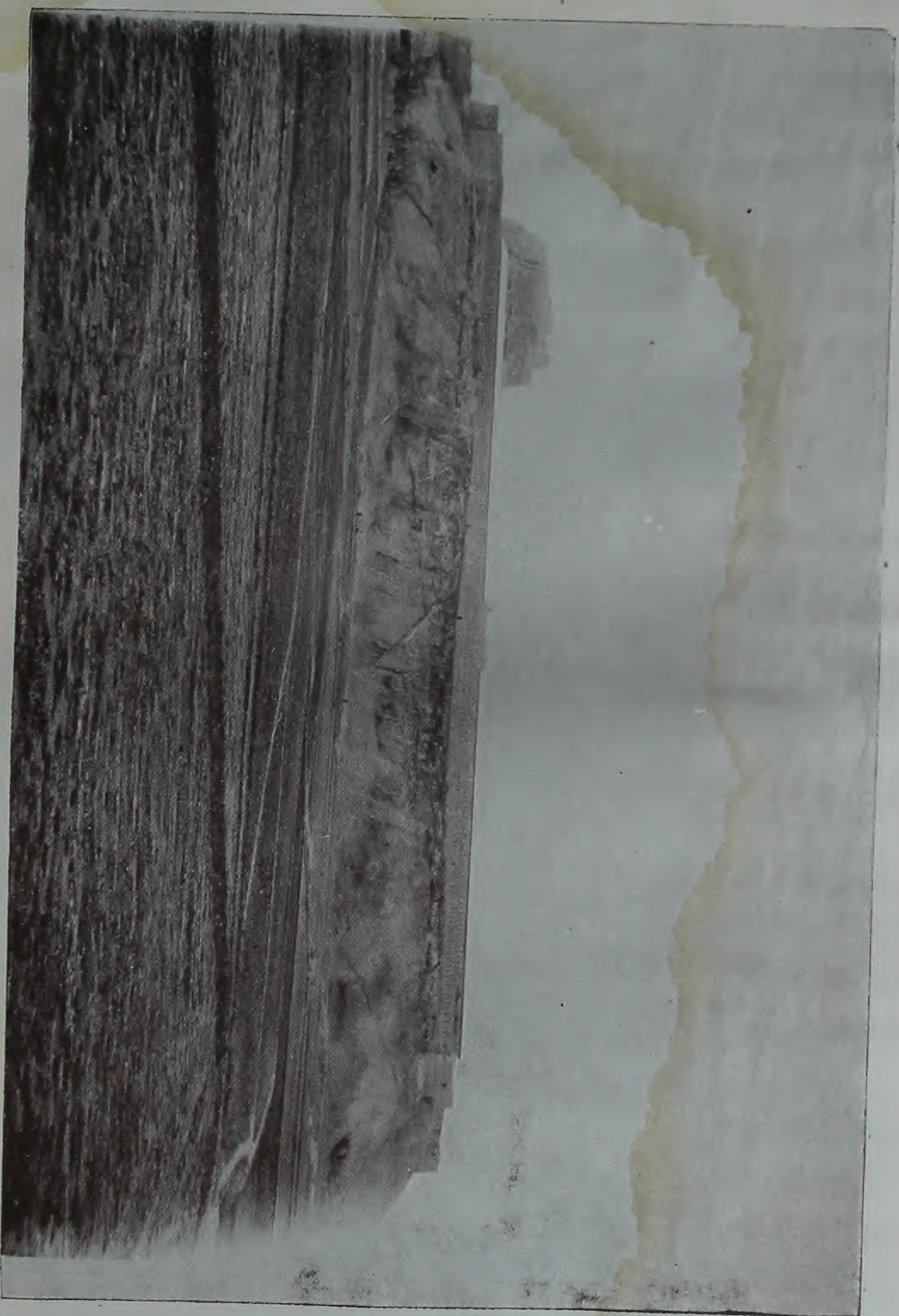


سړك درونته - كه كارآن درين سته جاري و فعلًا بحد كوه قريب درونته رسیده است
Une Vue des Travaux de la Nouvelle Route KABOUL-PESHAWAR (Près du Mont de DAROUNTA
au bord du Fleuve Kaboul).



پک قطعه از مساکر گردیز در فشفله عسکری

Un Groupe des Soldats de la Division de GARDEZ devant leurs Casernes (Prov. du Sud).



بلا حصار کر دیز

که کار تعمیر آن در ۱۳۱۲ با اتمام رسید

Nouvelle construction de BALA HISSAR de GARDEZ (Forteresse Militaire dans la Province du Sud).

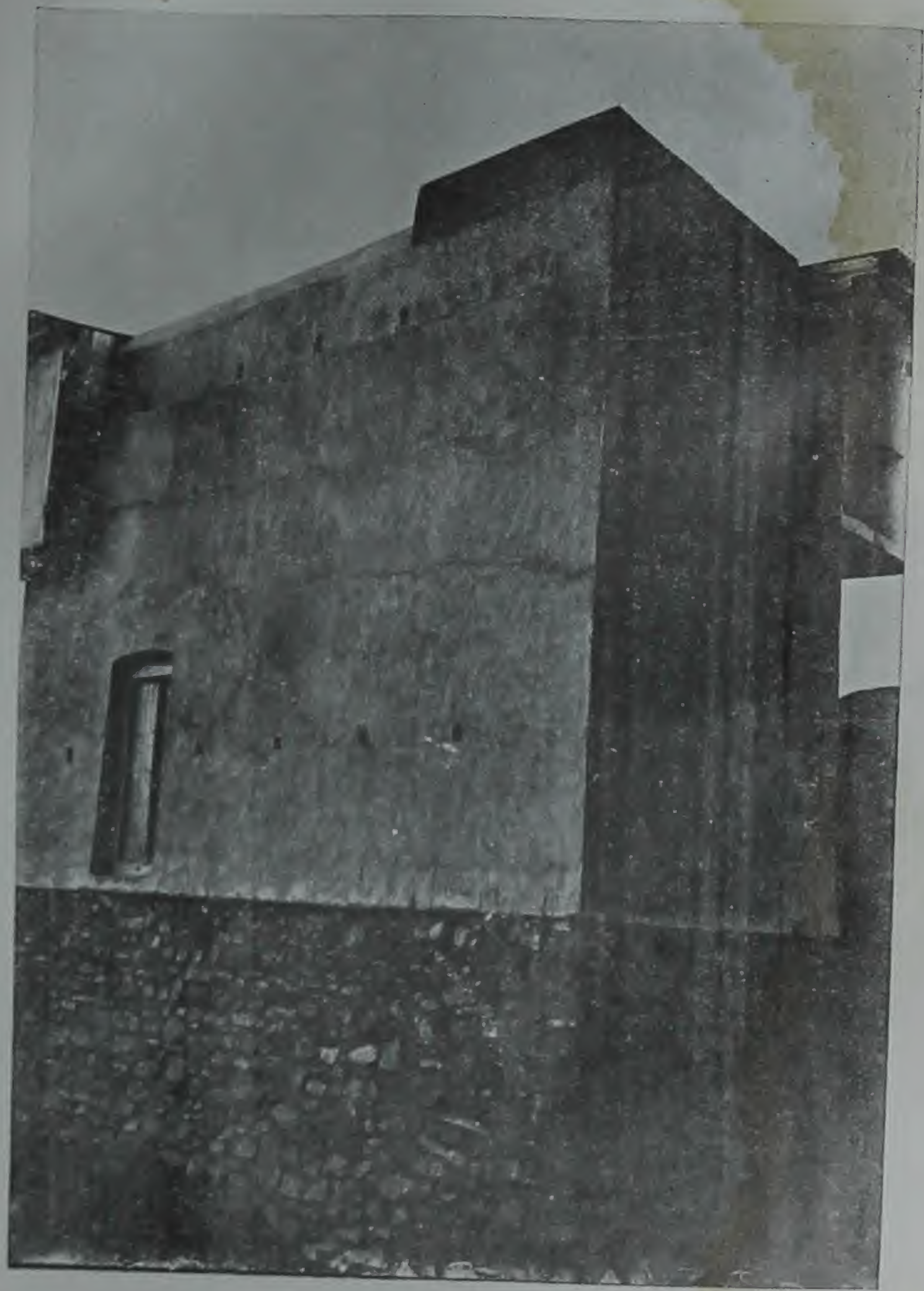
از تعمیرات جدید سال ۱۳۱۲ مشرقی



نهنه جدید محافظین راه جلال آباد و دکه

Type des Postes Militaires, nouvellement construis
à la Frontière indo- AFGHANE

از تعمیرات جدید سال ۱۳۱۲ مشرفی



تہانہ جدید محافظین راہ جلال آباد ود کہ
Modèle des Postes Militaires nouvellement construis
à la frontière INDO- AFGHANE



میدان ارگ قندهار که مغازه‌ها و دیوارهای چهارچمن آن جدید تعمیر شده

La Place de l'ARG et le nouveau jardin public à Kandahar



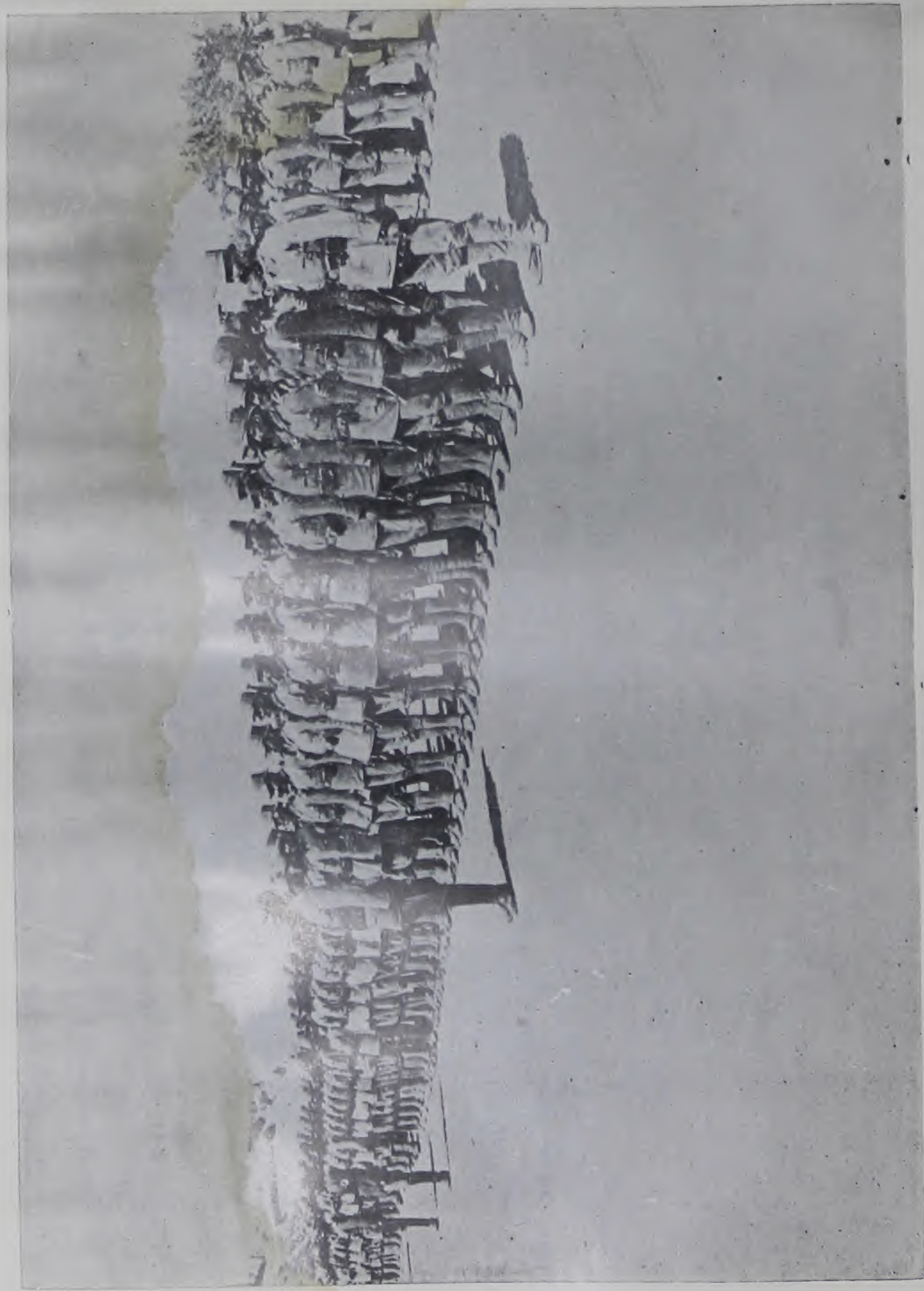
صاحب منصبان فرقه عسکری فراه

Les Officiers du de la Division de FARRAH.



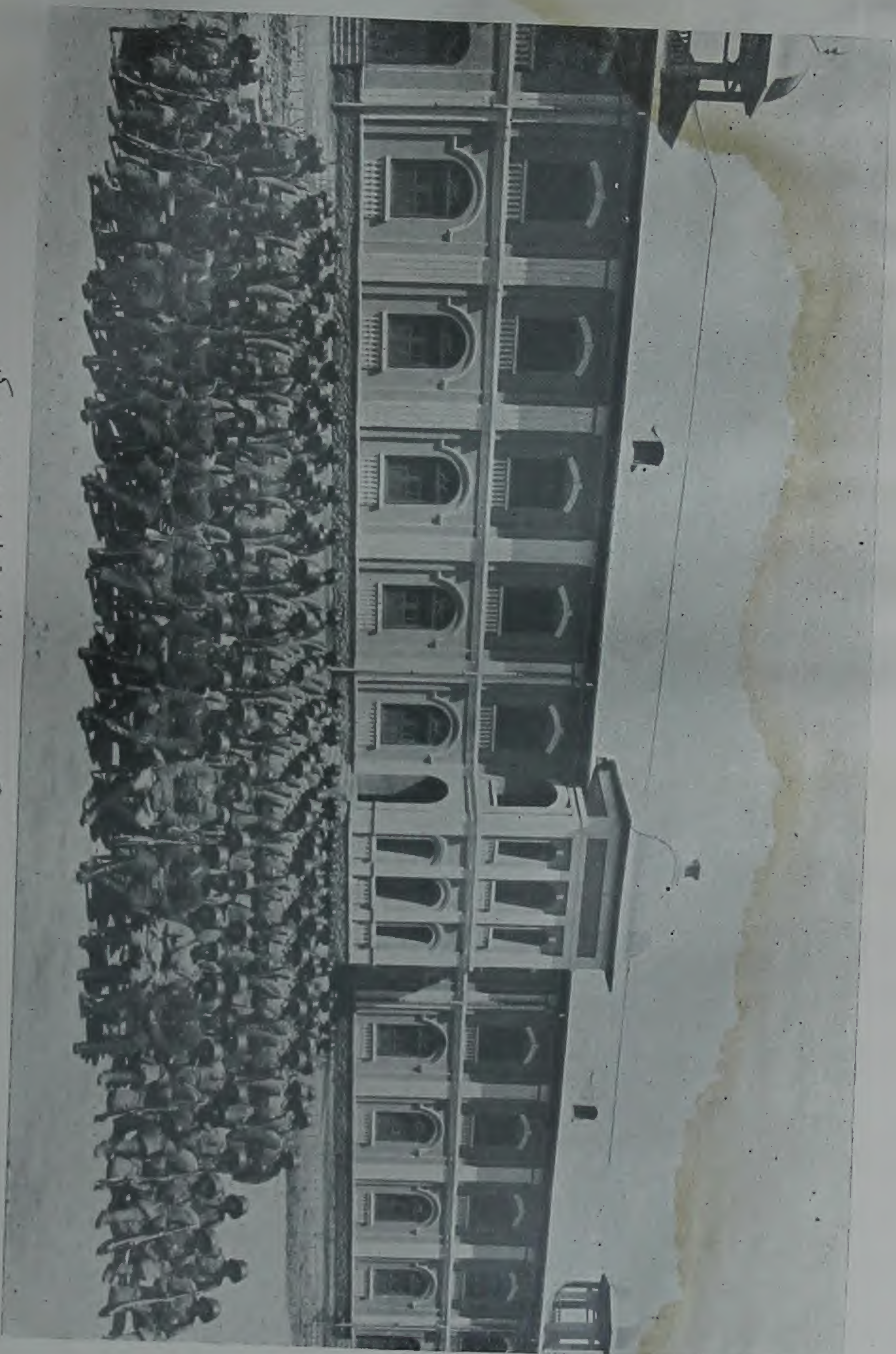
مداومین تعلیمگاه عسکری فراره

Les élèves du Cours de Perfectionnement Militaire de Farah.



يك قطعه از عسکر پیاده هرات

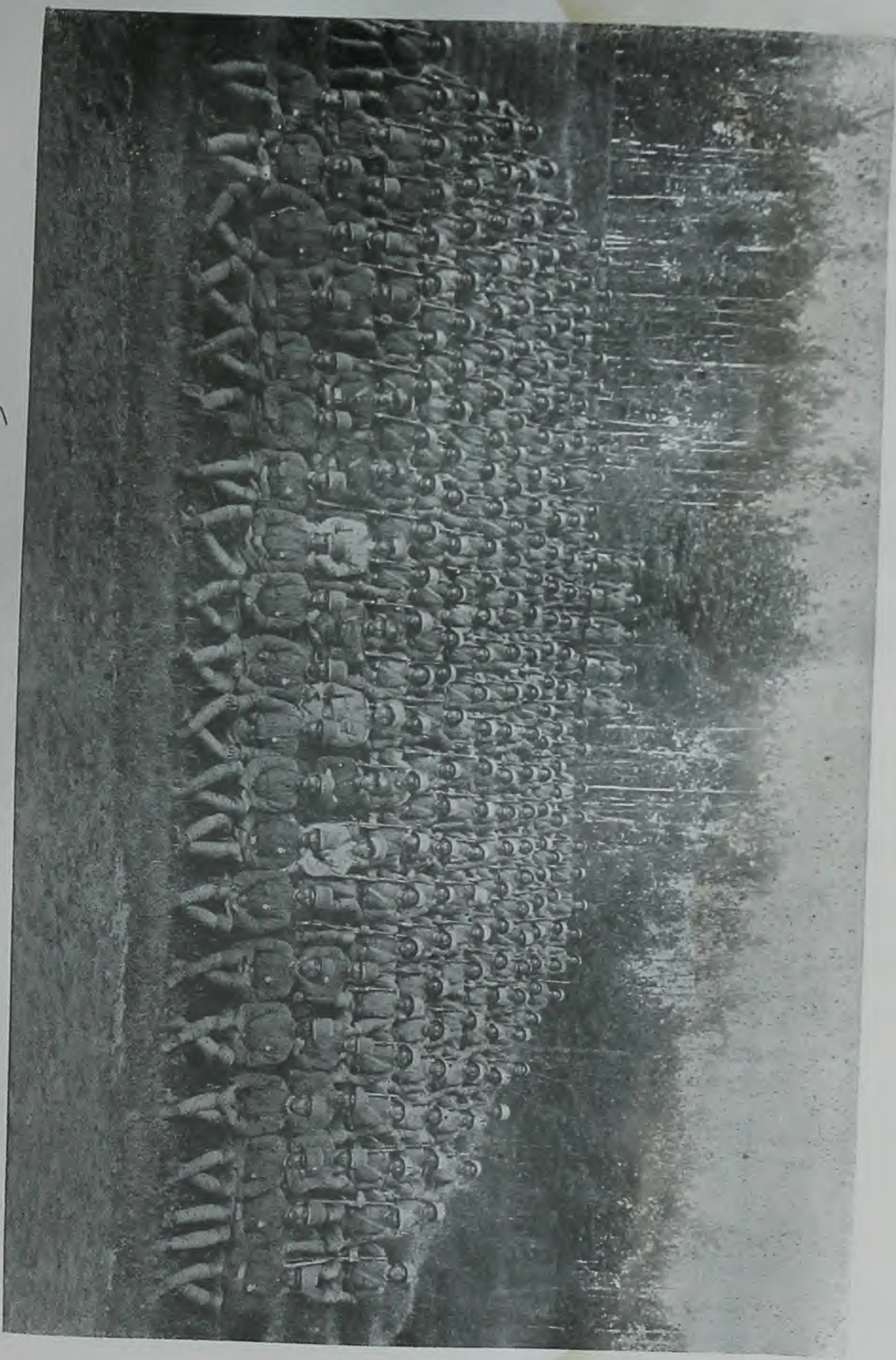
Un Groupe de l'Infanterie de la Division de Hérat.



دوره اول تعلیم کاہ خورد ضابطان قول اردوی سرکزی
Les élèves du Premier Cours de Perfectionnement Militaire des Sous Officiers
du Corps d'Armée de Kaboul



گروپ منصبدارهای سمت جنوبی
Groupe des OFFICIERS de la Province du SUD.



دورة دوم تعليمكا. خورده ضابطان قول اردوى سرکتر
Les Elèves du 2^e Cours de Perfectionnement Militaire des Sous Officiers
du Corps d'Armée de Kaboul.



يك قطعه از عساکر ارگون

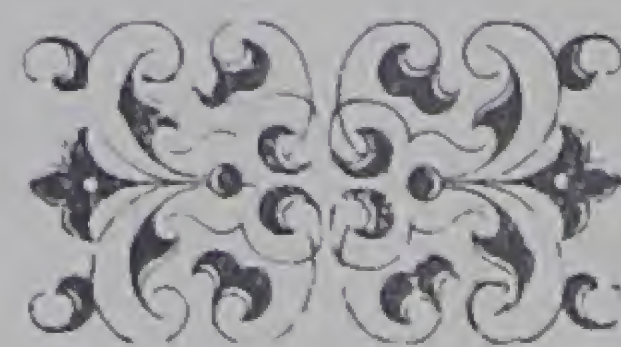
Un groupe des Soldats de la Province du Sud (Orgoun).

امور خارجیہ

امور خارجیہ مطابق خط مشی اعلیٰ حضرت فقید شہید بہ بہترین صورتی جریان داشته و مناسبات صحیحہ سیاسیہ بادول متحابہ قائم و برقرار است .

یکعدہ از جملہ اجراآت امور خارجیہ در ذیل ذکر می شود :

- ۱ : برقراری روابط سیاسی با جاپان و تقرر عالیقدر جلالتمآب حبیب اللہ خان بحیث وزیر مختار در دربار توکیو .
- ۲ : امضای قرارداد تعریف تجاوز از طرف ع ، ج علی محمد خان وزیر مختار اعلیٰ حضرت در لندن ، با حکومت شوروی ، استونی ، لتونی ، ایران ، پولیند ، رومانی و ترکیہ .
- ۳ : ارسال نمایندہ بکنفرانس اقتصادی در لندن .
- ۴ : مقرر نمودن نمایندہ جدید افغانستان در کنفرانس خلع سلاح .
- ۵ : تعیین قونسل در جدہ .
- ۶ : تغیر و تبدیل بعضی از سفرا و نمایندگان افغانی در خارج .
- ۷ : تعاطی معاہدہ مودت بین دولتین علیتین افغانستان و حکومت سعودیہ . (حجاز)
- ۸ : ابتیاع یک عمارت قشنگ و مناسب برای حجاج افغانی در مکہ معظمہ توسط ع ، ج ، والا حضرت سردار احمد شاہ خان وزیر دربار شاہی افغانستان و وقف نمودن آن بصورت مجانی برای اقامہ حجاج افغانی .
- ۹ : امضای قرارداد تعیین خط سرحدی حدود غیر معینہ بین دولتین افغانستان و ایران بتاریخ ۱۷ حوت سنہ ۱۳۱۲ دروزارہ خارجہ کابل بتوسط اختیارداران مملکتین علیتین کہ از طرف حکومت افغانستان ع ، ج فیض محمد خان وزیر امور خارجیہ ، و از طرف حکومت ایران ع ، ج محمد تقی خان اسفند یاری سفیر کبیر دولت شاہنشاهی ایران در کابل برای عقد آن تعیین شدہ بودند .



امور داخلیه

امور داخلیه علاوه بر انتظام و رونق یافتن دیگر کارهای داخلی و اداری در شعبه پولیس خبلی ترقی نموده و در تعلیم و تربیه افراد آن سعی بلیغی بکار برده شده است، درین سال بتوسط پولیس سارقین دستگیر و اموال مسروقه پیدا و بصاحبان آن مسترد شده، امنیت عمومیه در تمام ولایات قائم و برقرار است و درین سنه یکعده سوار ژاندارمه و یکعده پولیس بایسکل سوار جدیداً در قوای امنیه کابل تشکیل و نفری کمبود قطعات تکمیل شده و نسبت به تهیه و تدارک اسلحه و تجهیزات و لوازمات پولیس و کوتوالی اقدامات لازمه اتخاذ گردیده است، علاوه بران بوسیله وزارت داخلیه در حکومتی ها و علاقه داری ها عنداللزوم تغییر و تبدیلی بعمل آمده و در باب حکومتی ها و علاقه داریهای جدید التاسیس برای رفاه اهالی غور و دقت بکار برده شده، چون احصائیه نفوس قبلاً ترتیب نگردیده بود در سال حاضر مدیریت عمومی نفوس در وزارت داخله جدیداً منظور و به ترتیب احصائیه نفوس بصورت صحیح شروع نموده است و یک حصه زیاد احصائیه مکمل و بصورت نفوسی اخذ عسکر اجرا گردیده، ع، ج، ا، ا نشان محمد گل خان وزیر داخله رئیس تنظیمیه ولایات شمالی. در سال ۱۳۱۲ با اختیارات مفصلی به ولایات شمالی اعزام گردید، ع، ش محمد افضل خان فرقه مشر قوماندان قول اردو و حاکم اعلائی سمت جنوبی و ع، ش سردار محمد داؤد خان فرقه مشر قوماندان عسکری و حاکم اعلائی سمت مشرقی مقرر شدند.

در بعضی مناطق حکومتی ها و علاقه داری های افغانستان عمارات جدید برای نشیمن حکام و علاقه داران و همچنان در سرحدات افغانستان تهانه های جدیدی ساخته شده.

کذا از ولایات و حکومتات یک عده پولیس برای اخذ تعلیم در کابل احضار و در تحت تعلیم و تربیه گرفته شده اند، که بعد اخذ تعلیم بمحل ماموریت خود مراجعت نمایند. علاوه تا دیگر اقداماتی که در امور داخلیه شده مختصر آن قرار آتیست:

۱: توسیع تشکیل قوماندانی کوتوالی مرکز کابل.

۲: وضع لواحق تحقیقات ابتدائیه مجرمین.

۳: محابس که سابقاً بصورت عصری نبوده فعلاً در ولایت کابل و بعضی دیگر ولایات بصورت منتظم و عصری اصلاح گردیده است، در مرکز کابل یک محبس عمومی بصورت عصری با تمام ملحقات آن تعمیر و باکمال رسیده.

۴: نسبت به تعیین و تفریق درجات پاسپورت و سایر اجراآت مسائل متعلقه آن اقدامات درستی اتخاذ شده است.

۵: حکومتات و علاقه داریهاییکه جدید تاسیس یا تغییر و تبدیل یافته:

- ۱ - محیطشش کروهی کابل که سابقاً ذریعه چهار علاقه داری مستقیماً از طرف ولایت کابل اداره می شد، حصه چهاردهی بحکومت درجه ۲، و علاقه داری چهارآسیاب مربوط آن، و حصه اول بتخاک بحکومت درجه ۳ بگرامی، و حصه ۲ بتخاک بحکومت درجه ۳ ده سبز تبدیل و تشکیل گردیده.
- ۲ - حکومت کلان لهوگرد که سابقاً حکومت مذکور بحیثیت درجه اول بود لهذا عنداللزوم بحکومت کلان تشکیل یافته و حکومتات درجه دوم میدان و وردک از مربوطات آن قرار داده شده.
- ۳ - علاقه داری کلنگار بحکومت درجه ۲ تحویل یافته علاقه داریهای ازرا و محمد آغه مربوط آن قرار گرفت.

اجراءات دوائر مملکتی

- ۴ - در خوشی لهوگریك علاقہ داری جدید تشکیل و مربوط حکومت کلان آن جا قرار داده شد .
- ۵ - علاقہ داری قرہ باغ بہ اسم حصہ ۲ اندر تبدیل شدہ .
- ۶ - توحید ادارہ حکومتی های آقچہ ، و شبرغان ، سرپل ولایت مزار شریف چون لازم بود بنا بران از اینها يك حکومت کلان تشکیل گردیدہ مرکز آن شہر شبرغان انتخاب شدہ ، قرقین و خمیاب کہ سابقاً يك علاقہ داری و مربوط حکومتی آقچہ بود و تقریباً ۴۰ میل از آقچہ دور و بکنار دریای جیحون واقع است از حیث وسعت و کثرت نفوس و دیگر خصوصیات لزوماً از حکومتی آقچہ مجزا و بحکومت درجہ ۲ تبدیل و مستقیماً بحکومت کلان شبرغان مربوط و مرکز حکومتی در قرقین مقرر گردیدہ ؛ و در خمیاب يك علاقہ داری تشکیل و مربوط حکومتی قرقین گردیدہ است . کذا در آقچہ نیز سہ علاقہ داری یکی در خانقاہ ، یکی در منگہ جک ، یکی در مردیان تجویز و تشکیل شدہ .
- ۷ - علاقہ داری نہر شاہی بنا بر کثرت نفوس و وسعت محیط بہ حکومتی درجہ اول تبدیل و در دہدادی علاقہ داری جدیدی مقرر و مربوط حکومتی مذکور گردیدہ ، کذا علاقہ داری چہار کند نیز کہ سابقاً مستقیماً از طرف نائب الحکومگی ادارہ میشد بہمین مناسبت بہ حکومت مذکور مربوط گردید .
- ۸ - کشندہ و بوینقرہ کہ از مرکز خیلی دور بود و ہر کدام ازین دو علاقہ از طرف یکنفر علاقہ دار ادارہ میشد و مستقیماً مربوط نائب الحکومگی بودند از حیث بعد مسافہ و کثرت نفوس و وسعت محیط و سایر ملاحظات ، کشندہ بحکومتی درجہ ۳ تبدیل و علاقہ داری بوینقرہ بر آن مربوط گردید .
- ۹ - حکومتی درجہ ۲ بلخ ازوماً بحکومت درجہ اول تبدیل و حدود آن با حکومتی های دولت آباد و نہر شاہی سر از نو تعیین و تمدید گردیدہ است .
- ۱۰ - در کلدار کہ بساحل نہر جیحون واقع است لزوماً از حیث بعد مسافہ و کثرت نفوس و وسعت محیط آن در آنجا يك علاقہ داری جدید تشکیل گردیدہ و مربوط حکومت تاشقرغان شدہ .
- ۱۱ - حکومتی درجہ سوم قندوز ولایت قطغن و بدخشان بحکومت درجہ دوم تبدیل و قلعہ زال مربوط حکومت مذکور ، يك علاقہ داری تشکیل و بآن مربوط گردیدہ است .
- ۱۲ - تشکیل حکومت درجہ سوم : برای سہ ماہ در طول سال بمنطقہٴ دشت ایش و شیوہ مربوط حکومت کلان بدخشان از حیث اینکه محل مذکور در وقت بہار جای اجتماع طوائف مالدار است .
- ۱۳ - يك علاقہ داری نظر بموقعیت آن بمربوطہٴ حکومت خوگیانی سمت مشرق بہ اسم ما ما خیل تشکیل گردیدہ .
- ۱۴ - علاقہ داری مموزائی بہ حصہٴ اول ، علاقہ داری سرکی بحصہٴ دوم و علاقہ داری متاخان سمت جنوبی بہ حصہٴ سوم زرمتم مسمی گردید .
- ۱۵ - علاقہ داری شرن با اسم یوسف خیل و علاقہ داری برلک با اسم سلطان خیل تبدیل شدہ .
- ۱۶ - علاقہ داری شیرین تگاب میمنہ نیز بنا بر وسعت اراضی و کثرت نفوس و غیرہ ملاحظات لزوماً بحکومتی درجہ دوم تبدیل و در دولت آباد علاقہٴ مذکور يك علاقہ داری تجویز و بآن مربوط گردیدہ است .
- ۱۷ - علاقہ داری بیرون سوئہ میمنہ بحکومت درجہ اول (پشتون کوت) تبدیل و علاقہ دار یہای المار و کوهستان بآن مربوط گردیدہ است .
- ۱۸ - علاقہ داری قیصار بحکومت درجہ سوم تبدیل گردیدہ .

- ۱۹- در اند خوی سه علاقه داری یکی در قرم قول، یکی در قورغان، یکی در خان چهار باغ تجویز و تشکیل شده.
- ۲۰- در ولایت مزار و حکومتی اعلای میمنه دیگر تعدیلات هم کرده شده و اجرای آن نظریات و تشکیلات بسال ۱۳۱۳ زیر نظر گرفته شده و در بودجه سنه مذکور تکلیف گردیده است.
- ۶- تعمیر منازل برای بعضی حکومتی ها و علاقه داریهائی که سابقا محل اداره درستی نداشتند:
 - ۱- تعمیر حکومت کلان شمالی اکمال یافته.
 - ۲- حکومت کلان لوگر اکمال یافته.
 - ۳- حکومت وردک اکمال یافته.
 - ۴- در نقطه پنج آب جهت اداره و نشیمن مامورین منسوبه حکومتی کلان دایزنگی عمارت موزونی تعمیر یافته و یکرسته بازار جدیدی در مرکز حکومتی کلان دایزنگی ساخته شده.
 - ۵- برای نشیمن و محل اداره حکومتی محال بهسود در حد را قول عمارت تعمیر و تکمیل گردیده است.
 - ۶- برای نشیمن مامورین حکومتی دایکندی در موضع خدر عمارت تعمیر و تکمیل گردیده است.
 - ۷- برای حکومت یکاولنگ تعمیر محل اداره حکومتی شروع گردیده که در هذمه السنه مکمل خواهد شد.
 - ۸- تعمیر منزل دوم حکومتی کلان قلات.
 - ۹- منزل دوم قوماندانی کوتوالی حکومتی کلان قلات.
 - ۱۰- محبس حکومتی کلان قلات.
 - ۱۱- عمارت جدید عصری برای حکومتی مرغاب هرات اکمال یافته.
 - ۱۲- عمارت ها و مقامات برای نشیمن دوائر رسمی و حکومتات مربوطه ولایت قلعن و بدخشان.
 - الف- تعمیر حکومتی رستاق اکمال شده است.
 - ب- حکومتی کشم اکمال یافته.
 - ج- حکومتی جرم اکمال شده است.
 - ۱۳- تعمیر حکومت محلی سرخ رود اکمال یافته.
 - ۱۴- حکومتی کلان کنرها جاری و الی اخیر سال با ختتام میرسد.
 - ۱۵- حکومت محلی شنوار اکمال گردیده.
 - ۱۶- علاقه داری علی شنگ تحت تعمیر.
 - ۱۷- علاقه داری علی نگار تحت تعمیر.
 - ۱۸- يك عمارت جهة نشیمن حکومتی لغمان و اداره خزانة و کوتوالی آنجا و ترمیم سرای حکومتی لغمان بانضمام جای سابقه حکومتی و اطاقهای متعلقه و همچنین ترمیم مساجد، و تعمیر جاهای موزون برای اداره تلفون و پسته و دکانین برای رفاهیت اهل کسبه.
 - ۱۹- تعمیر عمارت مکمل جهت حکومتی اعلای فراه و چخانسور.
 - ۲۰- عمارت برای قوماندانی کوتوالی و محبس و توقیف خانه در فراه.

اجراآت دوائر مملکتی

- ۲۱- تعمیر عمارت عصری جهت مامورین حکومتی بکواه .
 - ۲۲- « عمارت موزون در منطقه گلستان برای اداره علاقه داری گلستان و کوهستان .
 - ۲۳- « علاقه داری لاش و جوین و تمديد يك رسته بازار جدید در انجا .
- ۷ : تعمیرات عمومی .
- ۱- تعمیر مسجد خرقة نبوی (ص) واقع شهر فیض آباد بدخشان که برور زمان خراب شده بود .
 - ۲- « و ترمیم بعضی مقامات تاریخی در ولایت قندهار: ۱ تعمیر منار یادگار جهاد میوند و مقابر شهداء ، ۲ مقبره مدافع مشهور وطن جناب میر ویس بابا ، ۳ ترمیم مقبره اعلیحضرت احمد شاه بابا .
 - ۳- تعمیرات مختلفه در ولایت قندهار: ۱ عمارت متصل پل ارغستان ، ۲ عمارت بزرگ کوهگران ، ۳ ترمیم سلاخانه و دیگر مواضع در داخل ارگ قندهار ، ۴ تعمیر تپانه های داخل شهر قندهار .
 - ۴- تعمیر يك عمارت عصری برای هوتل در ارگ قندهار .
 - ۵- « دكانهای عصری درست جنوبی میدان ارگ قندهار .
 - ۶- میدان ارگ قندهار که سابقاً يك میدان عادی بوده ، درین اواخر میدان مذکور را يك باغ عصری ساخته و در احاطه آن دیوار تعمیر شده و برای اهالی تفریحگاه موزونی گشته است .
 - ۷- تعمیر دكانهای جدید و عصری به دو طرفه دروازه بازار کابل قندهار .
 - ۸- « دكانهای موزون و جدید به سمت شمالی دروازه هرات قندهار .
 - ۹- « يك عمارت در باغ سرده قندهار .
 - ۱۰- اصلاحات بلدی در شهر قدیم و جدید هرات .
 - ۱۱- تعمیر و تاسیس هوتل جدید در هرات .
 - ۱۲- احداث باغ در مرغاب هرات .
 - ۱۳- ساختن دكانها در کشک هرات .
 - ۱۴- احداث باغ عمومی در شهر خان آباد در يك موضعی که دارای موقعیت خوب و برای آن (۲۴۴۴۴) متر مربع زمین اختصاص داده شده ؛ و توريد یکدسته سامان موزیک .
 - ۱۵- تهیه دو عدد کشتی جهت حمل و نقل موترها و غیره اشیای مال التجاره به دریای قندوز، در ولایت قطغن .
 - ۱۶- تعمیر و ترمیم و تجدید عمارات و نهال شانی باغات دولتی در سمت مشرقی که دران سمت نسبت بواقعۃ انقلاب بکلی خراب و برهم شده بود .
 - ۱۷- تکمیل سامان و لوازم دولتی و ادارات و عمارات سمت مشرقی که در اثر انقلاب بتاراج رسیده بود .
 - ۱۸- کارتهانه های راه جلال آباد و دکه شروع و ازان جمله تپانه های اول، دوم و سوم چوره گلی و تپانه باریکاب باختتام رسیده .
 - ۱۹- اصلاحات امور بلدی شهر میمنه .
 - ۲۰- تاسیس شهر جدید و تمديد بازارها و عمارات انفرادی در مرکز حکومتی اعلاى فراه .
 - ۲۱- تعمیر يك باب هوتل جهت رفاهیت مترددین بطور عصری در فراه .
 - ۲۲- « يك عمارت عصری برای کلوپ که دارای باغ و میدانها برای اقسام ورزش ساخته شده .
 - ۲۳- « هوتل در محل دل آرام فراه جهت رفاهیت مترددین .
 - ۲۴- « يك رسته بازار جدید در فراه ،

۸ : نائب الحکومه ها و حکام اعلی و سایر حکام در تمديد و ترميم جاده ها ، شوسه ها و پل ها مساعی زیادی نموده اند که تفصیل آن جداگانه تذکار گردیده .

اجراآت ریاست تنظیمیه ولایات شمالی

۱ : در میمنه برای رهائش عساكر چهارونی جدید تجویز و قسمت ابتدائی آن ساخته شده و کار باقیمانده آن جاری است .

۲ : تشکیل قطعه پولیس در شهر مزار شریف و غیره انتظامات .

۳ : برای اسکان کوچی ها اقدامات لازمه بعمل آمده و تقریباً برای (۲۶۹) خانه کوچی اراضی تدارك شده و در آنجا آباد گردیده .

۴ : در آيک و تاشقرغان برای مسافرين جای تدارك و در مزارو آنچه هتل ساخته شده و سامان آن تهیه گردیده و در میمنه نیز يك هتل تعمیر گردیده .

۵ : تاسیس بلديه ها و تعمیر شهر ها .

الف : آيک که یکدره سبز و خرم بوده و هوای خوب دارد در نقاط عرض راه کابل منزلگاه و موضع قیمتداری است ، و در آنجا يك بازار خورد و متصل آن چند خانه هم موجود است ریاست تنظیمیه لازم دانسته تا به آبادی موضع مذکور وسعت داده شود و در آنجا قصبه مناسبی بصورت عصری ساخته شود . لهذا مقدمتر از شروع بکار ، تشکیل يك ماموریت بلديه را لازم دیده و تشکیل نموده .

ب : بلخ که شهر مهم و بزرگ تاریخی وطن و محل رهائش اولیه و مهد پرورش ملت ما بلکه غالب نژاد آرين ها بوده عظمت و افتخارات تاریخی آن در ادوار قبل الاسلام و بعد الاسلام یعنی اعصار (۶) و (۷) هجری در تاریخ های مختلفه دنیا مسطور و معروف است و پس از اینکه در عهد چنگیز این شهر و بنای تاریخی وطن خراب و احراق گردید ، دوباره عمران پذیرفته و تاحال بهمان وضع ویرانی و خرابی افتاده بود ، چون از حیث اهمیت تاریخی و جغرافیائی بلخ مستلزم عطف توجه بود بنایران ریاست تنظیمیه لازم دانست تا این شهر تاریخی را سر از نو به يك نقشه عصری آباد کند چنانچه نقشه عمومی آن و دیگر عمارات از طرف دائره مهندسی با اصول درست ساخته شده و کار بنا و تعمیر آن شروع گردیده است ، و به این مناسبت لزوماً در بلخ جدید بلديه و دائره تعمیرات تشکیل شده است تا برای سال ۱۳۱۳ تداركات نماید .

ج : در آنچه سابقاً قصبه کوچی آباد بود ولی در اثر انقلاب خراب و خاکدان شده است گرچه درین اواخر بازار آن ترقی و وسعت پیدا کرده ولی در داخل شهر از صد الی صد و پنجاه خانه بیش خانه واری نبوده اکثر دکانداران و کسبه در دهات جوار آن سکونت داشتند ، ریاست تنظیمیه آبادی آن را موافق يك نقشه عصری زیر نظر گرفته مطابق به نقشه که از طرف ریاست تنظیمیه ترتیب داده شده به آبادی آن اقدام نموده است ، چنانچه در سال جاری قسمتی از سرکهای شهر و بازار آن



پل گل باغ تعمیر سال ۱۳۱۲
Le Nouveau pont de Gol-Bagh (KABOUL)



از تعمیرات جدید سال ۱۳۱۲ ولایت خان آباد
پل جدیدی که در فرخار ساخته شده و موسوم به پل ملا قربان می باشد
Le Nouveau Pont de Mola-korban è Khanabad.

Nouveau bâtiment de la Poste Centrale à Kaboul



تعمیر جدید عمارت پوسته خانه مرکزی کابل



محبس ده مزنگ

که تعمیر آن در سال ۱۳۱۲ تکمیل شده و تماماً مطابق قواعد عصریه میباشد.

Nouvelle Prison à Kaboul, organisée suivant les méthodes modernes.

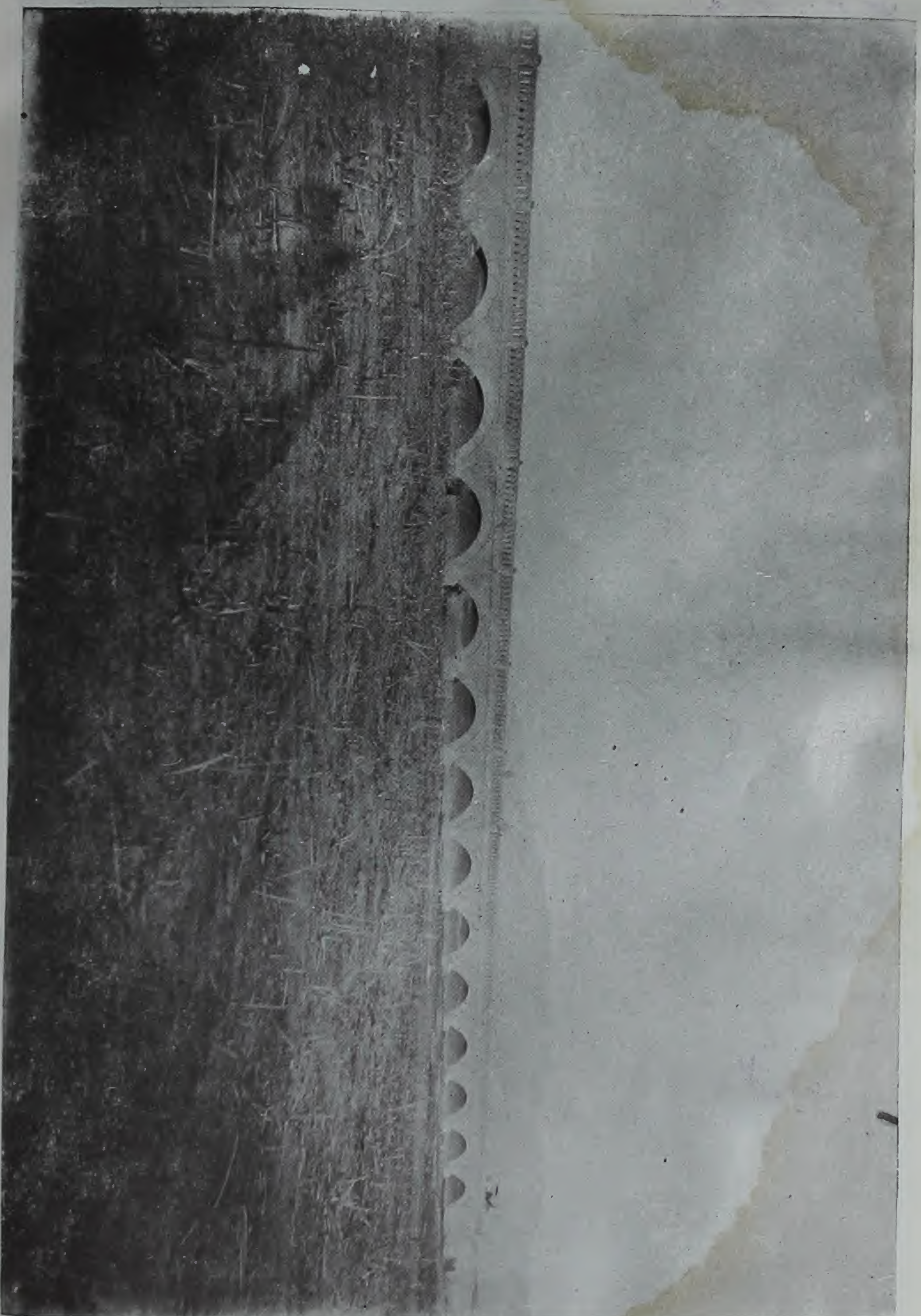


عمارت ریاست نسل گیری و تزیه حیوانات واقع علی آباد (کابل)
Nouveaux Établissements de Zootechnie et de Sélection à Kaboul.



از تعمیرات جدید سال ۱۳۱۲ مشرقی پل شبلیه نایق جلال آباد

Le Nouveau Pont de CHÉLÉ-I- NAKI, sur la Route KABOUL-PECHAWAR (Prov. de l'Est.)



Un des Nouveaux Ponts sur la Route KABOUL- INDES (Le pont de SÉRATCHAL- ALI KHAN).
بل سر اچہ علی خان



کاسه بند نهر صراج جلال آباد که درین سته کارمند کوربا تمام رسیده و آب دریا به نهر مذکور جاری گردیده .
Barrage de NAHRÉ- SÉRADJ, dont les travaux se sont achevés depuis peu (Prov. de l'Est.)

از تعمیرات سال ۱۳۱۲ مشرقی



پل سر اچہ علیخان در جلال آباد
Nouveau Pont de SÉRATCHAI ALI KHAN à DJELALABAD (Sur la Route Kaboul- Peshawar).



عمارت باغ سرده (قندهار) که جدیداً از طرف بلدیہ تعمیر شده

Nouveau petit Villa dans le jardin de SARDEH à Kandahar.



عمارت پل کلان ارغنداب قندهار که جدیداً تعمیر شده و در شرف تکمیل است

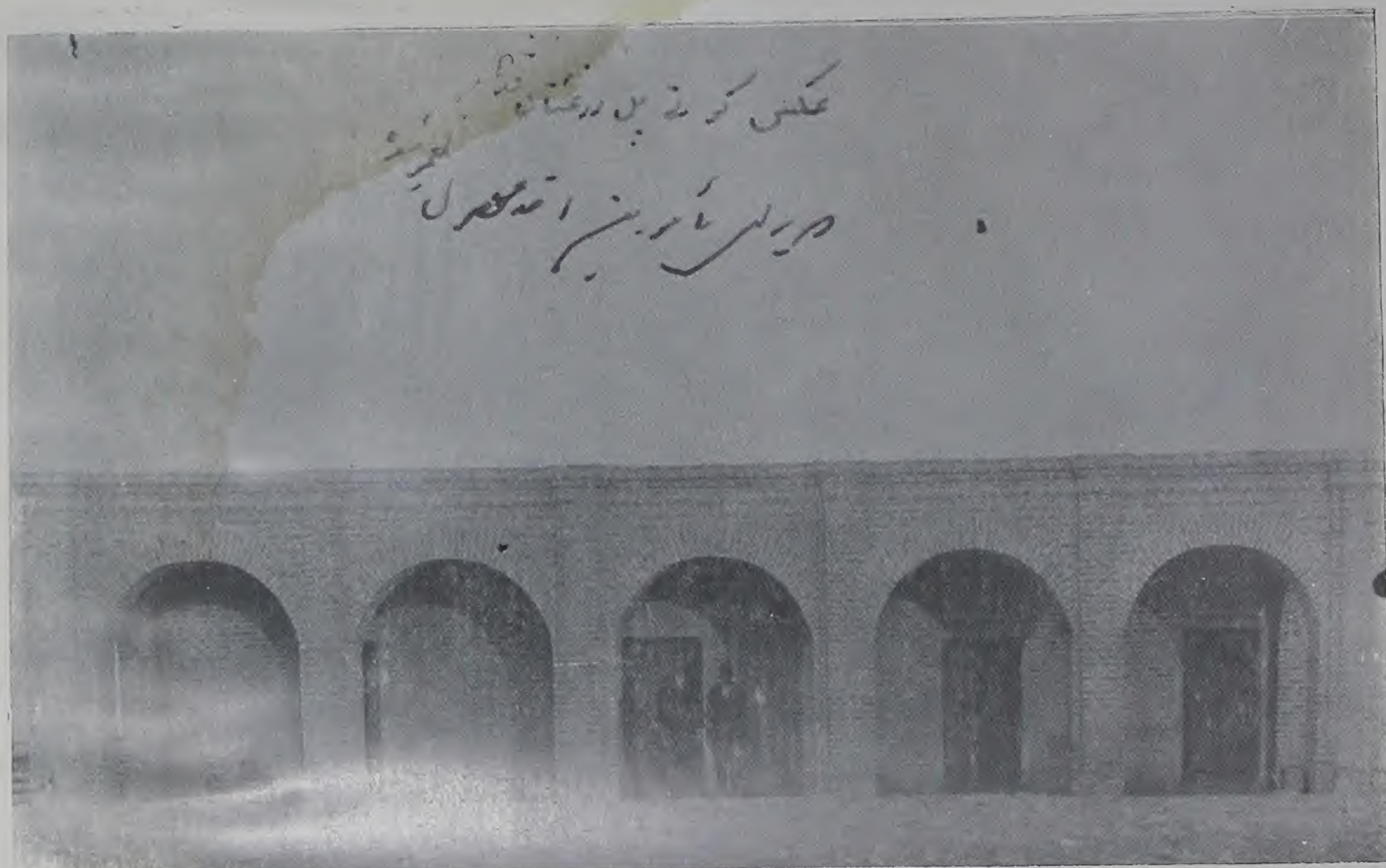
Le Nouveau Pont d'ARGHANDAB sur la Route Kandahar-Hérat



عمارت جدید مطبعه عمومی در کابل
 Nouveaux Bâtiment de l'Imprimerie Générale à Kaboul,



تعمیر هوتل جدید در قندهار که در شرف تکمیل است



Type des nouveaux postes de Police à Kandahar.

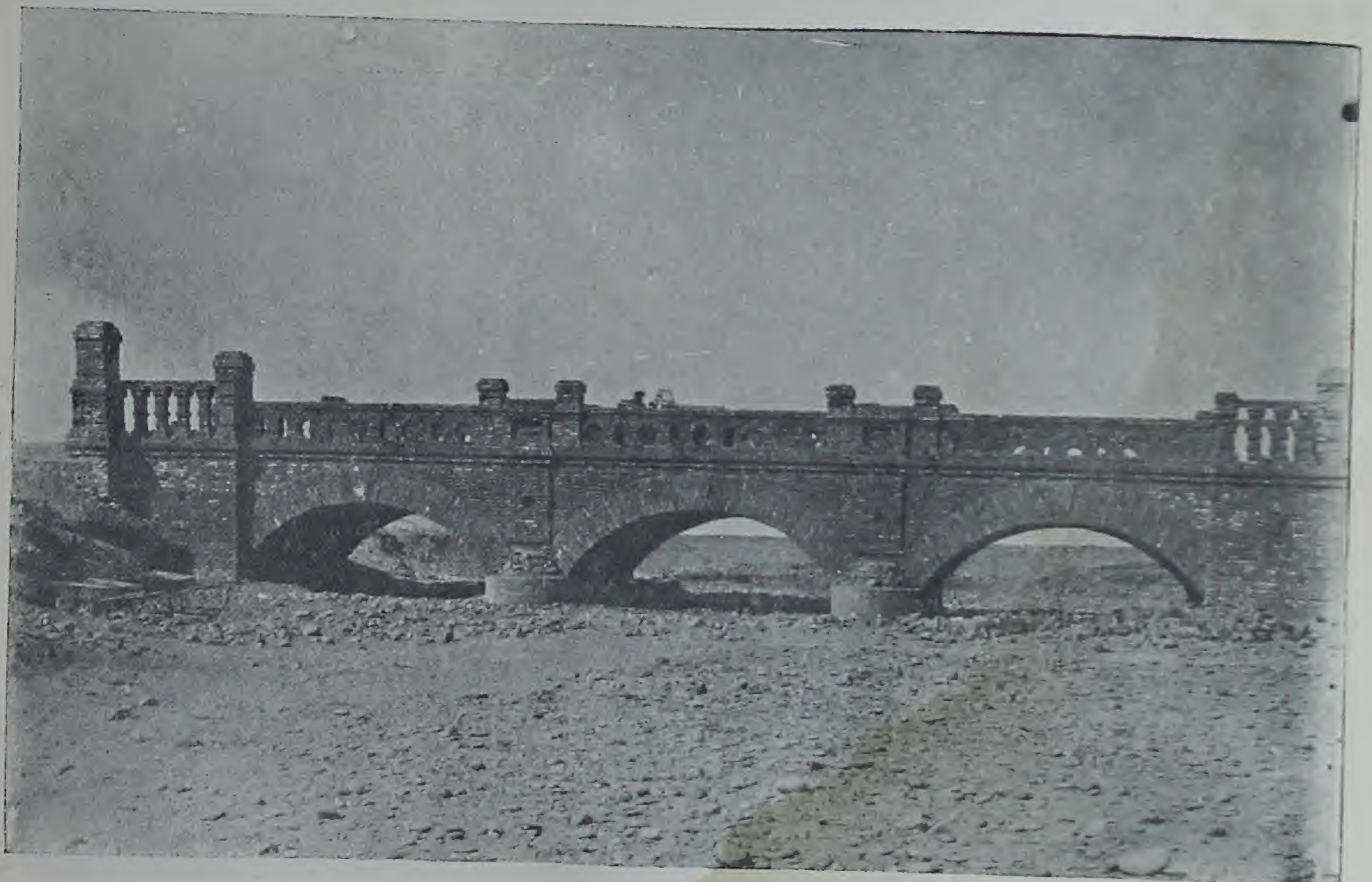


تعمیر جدید تپخانه پولیس در قندهار
Nouveau poste douanier entre Kandahar - Tchaman

Nouveau Grand Pont d'ARGHASSAN à Kandahar (sur la Route Kandahar-Tchamam).



پل کلان که در ارغسان قندهار جدید تعمیر شده



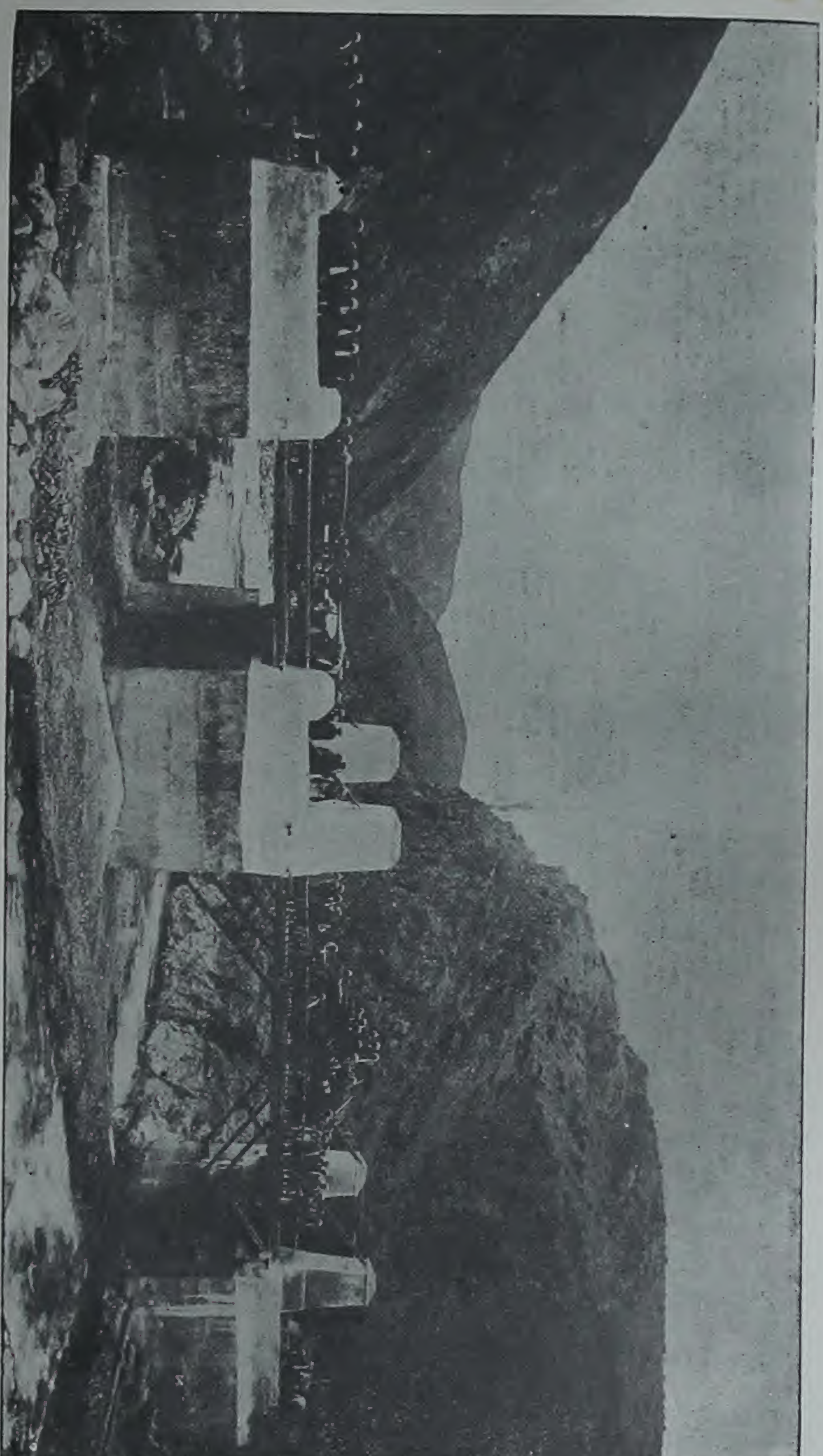
پل خورد که در ارغسان قندهار جدید تعمیر شده

Nouveau Petit pont d'ARGHASSAN à Kandahar (sur la Route Kandahar-Tchamam)



پل جدیدیکه در حدود چشت تعمیر شده

Pont en fer nouvellement construit à TCHECHT (Hérat) •
(Vue d'ensemble)



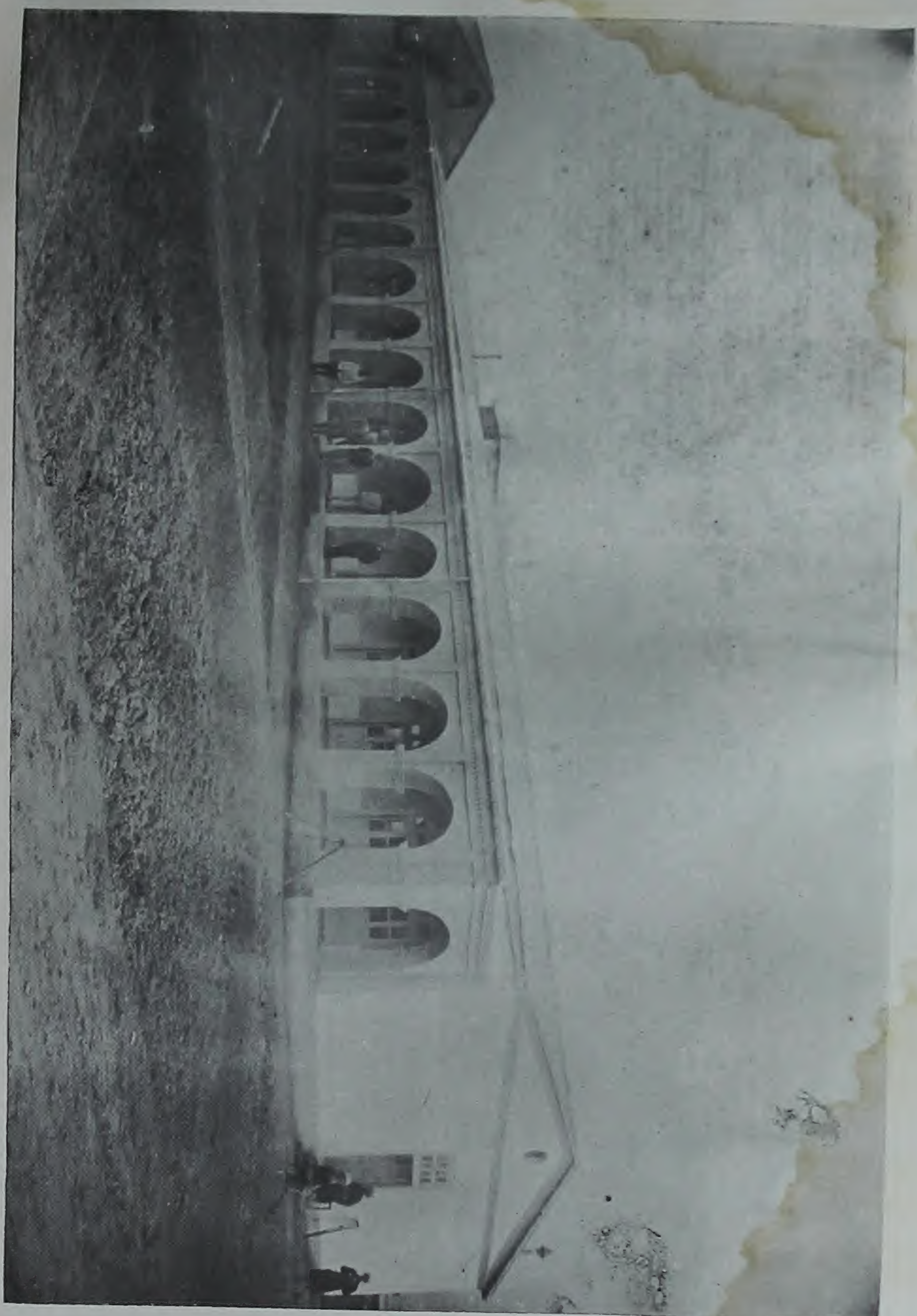
این پل در حدود چشت بروی رود هریرود از آهن تعمیر یافته و تعمیر آن
در عقرب ۱۳۱۲ با آغام رسیده است .

Pont en fer nouvellement construit à TCHHECHT (Hérat).
(Vue de près)



دائرة مهندسی ریاست تنظیمه مزار و میمنه

از طرف چپ به راست: (۱) فتح محمد خان نقشه کش، (۲) محمد حسین خان مهندس افغانی تعلیم یافته جرمنی، (۳) هرکش مهندس
آوسترایی سر مهندس دائرة مهندسی، (۴) ولی محمد خان نقشه کش.



هوتل جدید در مزار شریف

Hotel en constructions à Mazar-i-Chérif.

اجراآت دوائر مملکتی

- ساخته شده است ، که عکس شهر مذکور قبل از آبادی و عکس يك بازار جدید آن نیز برداشته شده .
- د : شبرغان هم مثل آقچه است که آبادی آن زیر نظر گرفته شده و برای تدارکات و اجراآت لازمه در آنجا نیز يك ماموریت بلدیہ تشکیل شده است .
- ه : در شهر تاشقرغان نیز در هذہ السنہ بلدیہ تشکیل شده و به اینصورت امور بلدی آنجا تحت مراقبت و انتظام و انضباط آورده شده .
- و : در سرپل مثل تاشقرغان بلدیہ تشکیل و امور بلدی آنجا تحت اداره درست گرفته شده .
- ز : بلدیہ که در اندخوی از طرف حکومتی اعلائی میمنه تجویز گردیده بود ، از طرف ریاست تنظیمه منظور گردیده است .
- ۶ : در اثر ممانعت بازارهای سیار و تشویق آبادی در حکومتی های قرقین و دوات آباد و کشنده ، شور تیه بازارها و دکان های جدید ساخته شده و کذا در اثر تشکیل علاقه داری در قلعه زال در آنجا نیز بازار ساخته شده .
- ۷ : روضه حضرت سیدنا علی کرم الله وجهه ترمیم گردیده و جاده های جدید و وسیع باطراف آن کشیده شده و این موضع متبرک مرکز شهر قرار داده شده ، سه جاده وسیع بطرف شرق ، شمال ، جنوب کشیده کار ، جاده غربی آن جاری و عنقریب تمام می شود .
- ۸ : در شهر مزار شریف به تاسیس يك موزیم خانه اقدام کرده شده و آثار قیمته دار تاریخی در آن جمع گردیده است .
- ۹ : يك مکتب قالین بافی تاسیس گردیده شاگردان در آن به آموختن صنعت قالین بافی بطرزیکه در ولایت مزار معمول است مصروف اند .
- ۱۰ : برای انتظام و ترقی امور تجارت هم اقدامات لازمه کرده شده و از آن جمله بتاسیس شرکتها کوشش شده و تاحال ۳ شرکت در مزار ، ۲ در آقچه ، ۴ در اندخوی ، و يك در میمنه تاسیس گردیده است .
- ۱۱ : در خصوص امنیت ولایات شمالیه هم اقدامات لازمه بعمل آمده است و در آن جمله اتم بیگ شیر مشهور که یگانه نخل امنیت آن ولایت شناخته می شد به اثر اقدامات ریاست تنظیمه در ولایت مزار در قریه کاریز بارفقای خود از طرف مامورین و قراولان حکومت مقتول گردیده اند .



امور عدلیه

در امور عدلیه بتامی و تعقیب افکار شریعت پرورانه حکومت عادله انتظام صحیحی پیدا شده و در ترویج و تعمیم مقررات شرع شریف مساعی بکار رفته قضاة و مفتیان و مامورین پاک نفس انتخاب و مقرر گردیده و دیگر ددچنانچه از آغاز دوره فرخنده نادرشاهی تا حال مامورین عدلیه مطابق خیالات شریعت پرورانه آن پادشاه شهید بصیر و دانا و شهریار دینداد حاضر در رفتار نموده و بانهایت صداقت و امانت ایفای وظیفه مینمایند.

علاوتاً وزارت عدلیه در باب تدقیق و غوررسی عرائض اهالی هدایات لازمه بمحاکم شرعیه صادر و بوارسی عرائض عارضین و غوررسی و تدقیق فقرات حقوقیه و جزائیه و غیره مشغول بوده اصولنامه و لوائحی که ربطی بامور وزارت عدلیه داشته بترتیب و تنظیم آن پرداخته است.

اینک تعداد فیصله جات صادره را و اصولنامه هائیرا که در وزارت موصوف توجه نموده شده مختصر آدر ذیل ذکر مینمائیم :

- ۱ : اصولنامه نکاح ، عروسی ، ختنه سوری .
- ۲ : اصولنامه تعزیه داری .
- ۳ : تعداد فیصله جات صادره ریاست اصلاحیه
- ۴ : تعداد فیصله جات صادره تمام محاکم شرعیه
- ۵ : تعداد و ثائق شرعیه صادره محاکم مرافعه و ابتدائیه

۱۴۰ فقره

» ۵۶۱۹

» ۷۳۰۸۴



امور مالیه

درین سنه بوسیله وزارت مالیه بودجه مملکتی به پیمانه وسیع و اصول صحیح و منتظمی تدوین و بمقامات مربوطه برای غور و تدقیق سپرده شد که هیچگونه مشکلاتی از رهگذر بودجه واقع نگردیده است.

باوجودیکه هیچیک مالیاتی که بملت تحمیل آن تکلیف شاقه بوده باشد جدید مقرر و وضع نشده اما از باعث بکار انداختن بعضی منابع جدید و توسعه و تکثیر امور واردات از قبیل آبادی و عمران اراضی زراعتی و غیره ۹ فیصد در عموم عایدات امساله نسبت بسال گذشته اضافه گردیده است.

محاسبات ماضیه و حالیه چه در مرکز و چه در ولایات، بحسن صورت تصفیه و هکذا برای تحصیل باقیات سنوات ماضیه چون در سابق اساسنامه مکفی وجود نداشت لایحه مناسبی وضع و تدوین شده است تا بیایقیدهان اذیتی نرسد باسناد لایحه مذکور اشخاص نادار اصولاً معاف و بباقی اشخاص مراعاتاً تحدید قسط شده و ازین روی کمقدار پول زیاد بخزاین دولت تحویل و هم اشخاص باقی ده از تکالیف فارغ گردیده اند.

مالیات باقسط مقرر و مواعد معینه بصورت مرغوبی که نه باهالی و نه بمحکومت تکلیفی عاید گردیده جمع و تحویل داده شده؛ کذا برای بدست آوردن ثروت و بکار انداختن منابع عایدات مساعی لازمه بعمل آمده که درین راه امور مالی مملکت قدم های وسیع می بردارد تا ثروت وطن ترقی یافته و دولت بتواند با اجرای پلان های بزرگی که از جمله آرزوهای ترقیخواهان اوست اقدام ورزد. علاوه از تشکیلات موجوده وزارت مالیه یک مشاور مالی از خارج نیز استخدام گردیده است.

برای توسعه و ترقی امور مطبع عمومی از قبیل حروف، کاغذ، رنگ و غیره لوازم و اسباب ماشین و آلات طباعتی بتوسط ریاست مطابع و برای توسعه و پیشرفت امور ضربخانه تماماً لوازم و ادوات کیمیاوی و سامان لازمه که عوامل مهم آنست تهیه شده و نسبت بگذشته از توسعه تشکیلات و غیره اجراآت وسعت لازمه بعمل آمده است.



امور معارف

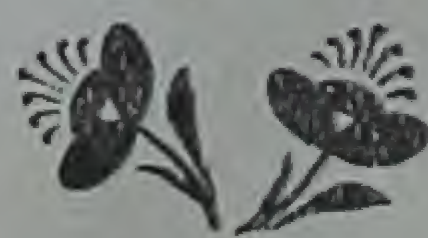
امور معارف در اثر توجهات معارف پرورانه اعلیحضرت همایونی نظربه توسیع مکاتب و تعمیم و تربیه اطفال چه در ولایات و چه در مرکز رونق و انتظام خوبی یافته و تمام نواقصیکه در اصول تعلیم مکاتب بود رفع شده است؛ صورت امتحانات مدارس با اصول خیلی صحیح بعمل آمده و طلاب بوجه احسن توانستند در نتیجه امتحانات کامیاب شوند، درین سال یکعده کافی طلاب از مکاتب عمومی و دارالعلوم عربیه و دارالحفاظ فارغ التحصیل و یک عده از طلبه که از مکاتب عالی فارغ التحصیل گردیده بفاکولته طبی شامل شده اند. کذا عده از فارغ التحصیلات معارف بمنصد کسب تخصص بدارالفنونهای امریکا و اروپا اعزام گردیده اند.

بودجه معارف نسبت به سال گذشته تزئید یافته، سامان و لوازم تکمیل و انواع سیوربت در مدارس عملی و مقامات مخصوص برای اینکار تخصیص داده شده، مکاتب متعدد خانگی در اطراف مملکت و مکاتب ابتدائی در مرکز تاسیس و یکعده اطفال مملکت تازه داخل این مکاتب جدید گردیده اند، برای اینکه تمام وسائل تعلیمیه در وزارت معارف موجود باشد کتب کلامی و تعلیمی زیاد تالیف و تهیه شده است. در سنه گذشته فاکولته طبی درخود مرکز تشکیل و تاسیس شده و عده از کامیابان دیگر مکاتب در آن بدوره دوم قدم نهاده از مکتب طبی که سه سال قبل تاسیس شده بود عده کامیاب آمده و در شفاخانهای مرکز مصروف عملیات میباشند.

علاوئاً وزارت جایله معارف در جمع آوری آثار عتیقه سعی بلیغی نموده که فعلاً موزه کابل ترقی شایانی کرده است، درتیه مرعجان و نجراب و قلعه هزارهای چنداول حفریات اجرا گردیده و نتیجه خوبی بدست آمده است، کذا از حفریات «میدان» مربوطه ولایت کابل یکمقدار مسکوک طلائئ شاهان غور و غیره بدست آمده برینوجه در قسمت مسکوکات موزه کابل خیلی چیزهای نفیس علاوه شده.

رخصتی موسمی طلاب مدارس درین سنه از لحاظ برفباری و شدت سرمای کابل از موسم تموز بزمستان تبدیل داده شده و برای اینکه در ساعات تعلیم شان تقصی وارد نشود برای طلاب مدارس عالییه نان چاشت نیز از بودجه معارف تعیین گردیده است، در وزارت معارف عمارت بزرگی برای دوائر وزارت تعمیر، محل نشیمن سابق دوائر وزارت برای کلوب معارف تخصیص داده شده، برای مکتب صنائع نفیسه عمارت موزونی تعمیر و قریب الاختتام است، در عمارت مکتب استقلال و حبیبیه توسعه داده شده و برای مستخدمین وزارت معارف ایارتمان تعمیر و کار آن با تمام رسیده. در حکومتی اعلای فراه درین سنه مساعی زیادی نسبت بترقیات امور عرفانی بعمل آمده مخصوصاً تعمیر یک منزل عالی که دارای باغ و همه گونه لوازم است بناشده و برای مکتب آنجا تخصیص داده شده است.

وزیر جدید معارف که شخصاً از اولادهای فارغ التحصیل خود مکاتب افغانستان و درجات عالییه تعلیمات را در مرکز و ممالک خارجه دریافت نموده اند با کمال جدیت و فعالیت مشغول گذاشتن اساس صحیح و معقول و مطابق احتیاجات و روحیات ملت در معارف بوده و امید است در مدت قلیلی وزارت معارف بتواند آرزوهای حکومت معارف پرور خود را که نسبت به ترقی و تعالی این وطن دارند، برآورده سازد.





نمونه رسامی یکی از طلبه مدرسه صنائع نقیسه کابل
 Spécimen du dessin d'un des élèves de l'Ecole des Beaux Art de Kaboul

امور تجارت و زراعت

امور تجارت، زراعت، درین سال پیشرفت شایانی نموده شرکت‌های تازه تاسیس شده دوائر اقتصادی منظم و تزئید و تکثیر در محصولات گمرکی بعمل آمده، توسعه و حفظ جنگلات و احداث جنگلات جدید در تمام ولایات و حکومتات اعلی‌اهتمام و رونق خوبی یافته است، حتی تخم‌های اشجاریکه در افغانستان نبوده و در خارج موجود و قابل پرورش بآب و هوای افغانستان است از خارج جلب و در نظر گرفته شده که جبال بی اشجار سرسبز و مشجر شود.

کذا از سال‌های متعددی چندین رقم اشیائیکه هیچ مفید احوال اهالی نبوده و از جمله چیزهای تجملی بی فائده بشمار می‌آید به افغانستان وارد میگردد و یکمقدار زیاد پول افغانستان بآن واسطه به ممالک خارجه صادر میشد و نیز بعضی سامان در خود وطن تهیه و ساخته میشود که نسبت باجناس خارج بمراتب بهتر و نظیف تر است و ورود آنچنان چیزهای تجملی و اینگونه اجناس با افغانستان ممنوع قرار داده شده که بملت فائده خوبی ازین اقدام عاید میگردد.

همچنین در تمام شعبات تجارتی اجراآت مفید و معقولی بعمل آمده که هر کدام آن اهمیت و مقام مخصوصی را در تجارت و اقتصادیات مملکت ممالک میباشند. ذیلاً یکعده اجراآت و کارهاییکه در امور تجارت و زراعت شده اجمالاً بصورت مختصر ذکر میشود:

۱: در اطراف و نواحی کابل جنگلات توسعه داده شده و یکمقدار نهال زیاد در جنگل کته پلوان غرس شده است.

۲: یک حصه زمین کافی در بینی حصار برای قوریّه هر قسم نهال اشجار و بته تخصیص یافته است، کذا در جنگل بابر شاه چنارهای رقم نیله باصول فن زراعت تربیه شده که استفاده خوبی از آن بعمل خواهد آمد.

۳: یکهزار جریب زمین برای اشجار عمر عمر و ریمه و سفیدار تعین شده که در هر جریب چهار لک قلمه نهال غرس شود.

۴: بموجب هدایات دولت تمام ولایات و حکومتات اعلی به تکثیر جنگلات اقدام نموده و رایور نهال شانی را بوزارت مربوطه خود داده اند.

۵: قبلاً نگهبانی جنگلات پسته بصورت اسامی و درست نمی‌شد بولایات هدایات صادر شده است که عوض درختهای پسته که خشک شده باشند نهال جدید بنشانند و اهالی را نگذارند که بقطع آن اقدام نمایند در ولایات بموجب هدایت عمل و در سال حاضر امور جنگلات پسته منتظم گردیده.

۶: در باب شیرخشت نیز مانند پسته اقدامات بعمل آمده و از چهاریکه شیرخشت نیز مبلغی حاصل و عاید دولت شده است.

۷: برای اینکه در رایورهای بوده میخانیک نیز باشند بغرض رفاه اهالی و تجار مکتبی بنام مکتب در ایوری و میخانیک تاسیس شده که متعلمین این مکتب‌کنون مشغول تعلیم نظری و عملی میباشند و معلمین قابل برای آن انتخاب شده.

۸: اسباب و وسائل کارآمد دوائر مالیّه، فوائد عامه، داخله و پوسته و تلگراف، مطبعه عمومی بذریعه وزارت تجارت از خارج تهیه و آماده شده است.

۹ : شرکت (پشتون) قندهار از مؤسسات خیلی نافع سال مذکور است چه تجار آنجا اخیراً ضرر تجارت انفرادی را دانسته و بموجب رهنمائی دولت بتاسیس آن شرکت اقدام و از خساره هائیکه به تجارت میوه قندهار واقع میشد فعلاً جلوگیری می نمایند ، و صادرات میوه خشک و تازه مخصوصاً از ولایت قندهار در خارج توسیع یافته است .

۱۰ : از جمله شرکت های جدید التاسیس یکی شرکت امید کابل است که البسه عساکر مملکت را از منسوجات وطنی تهیه میکند چنانچه در سال مذکور علاوه بتدارک البسه عسکری یکمقدار کافی از اقسام کشمیره ها برای فروش عمومی هم حاضر کرده توانست .

۱۱ : دیگر از شرکت های مهمه شرکت بطرول کابل از حیث انتظام واردات نفتی خیلی مفید میباشد .

۱۲ : اصولنامه گمرکی سابقاً دارای موادی بود که قسمأ در پیشرفت امور تجارت موانعی می نمود لهذا درین سال بانهایت دقت و حسن توجه تعدیلات کاملی در آن بعمل آمده .

۱۳ : همچنان چهار یکه کستم که از عایدات ترانزیتی ، دولت استفاده می نمود درین سنه کاملاً برای تجار واگذار گردید و نیز محصول صرفیات داخلی بمقصد مرغه الحالی اهالی و تجار کاملاً معفو گردید .

۱۴ : يك شعبه نسلگیری (بر علاوه دائرة نسلگیری علی آباد) درقریه خواجه ملای کابل تاسیس شده که دران حیوانات تربیه می شود .

۱۵ : بعلاوه بندهائیکه از آغاز سال دوم جلوس اعلیحضرت شهید در نقاط لازمه مملکت تعمیر گردیده درین سنه بند مچلغو در سمت جنوبی تحت تعمیر است که این بند خیلی مفید بحال زراعت آنحصه مملکت واقع میشود .

۱۶ : تفصیل ترائد عایدات گمرکی و زراعتی امور تجارت و زراعت مملکتی و تعمیراتی که درخود مرکز درین سنه بعمل آمده قرار آتیست .

الف تزاید عایدات :

۱ : شعبه گمرکات : واردات و صادرات سال ۱۳۱۱ نسبت به سال ۱۳۱۰ در واردات ۳۰ فیصد و در صادرات ۱۰ فیصد زیاد شده است .

۲ : عایدات گمرکی سنه ۱۳۱۲ نسبت به سال ۱۳۱۱ ده فیصد زیاد شده است .

۳ : شعبه محاسبه : عایدات عمومی وزارت تجارت سالتهام ۱۳۱۲ نسبت به سال ۱۳۱۱ بیست فی صد اضافه شده است .

ب تعمیرات :

۱ : تعمیر گمرک قلعه محمود خان : این عمارت بصورت اساسی بوده و برای گمرک نهایت موزون است زیرا تمام لوازم اداره گمرکی در آن موجود و از هر حیث مکمل است .

۲ : تعمیر دکانهای چمن حضوری : رسته دکانهای مذکور بصورت عصری بوده و برای مفاد عمومی ساخته شده است .

۳ : تعمیر دواخانه عمومی : دواخانه مذکور برای حفظ اساسی ادویه جات و تقرر بعضی معالجه خانه ها از قبیل دندان سازی و غیره ساخته شده و از هر جهت مکمل و عصری است .

۴ : تعمیر سرای عبدالرحمن خات : در سرای مذکور گاراج های منظم با اطاقهای متعدد ساخته شده و مدیریت حمل و نقل و بعضی شرکت ها و دوائر دیگر نیز دران اقامت دارند .

اجراآت دوائر مملکتی

- ۵ : تعمیر ایارتمان : عمارت مذکور برای رهائش مستخدمین خارجی متعلقه وزارت تجارت تخصیص داده شده .
 - ۶ : تعمیر فابریکه سنگ تراشی .
 - ۷ : تعمیر ماشین خانه چهاراره .
 - ۸ : تعمیر عمارت رنگریزی .
 - ۹ : تعمیر عمارت مکتب زراعت و بیله خانه ، عمارت مذکور بصورت عصری بوده و برای مکتب زراعت و بیله کشی نهایت موزون است .
 - ۱۰ : تعمیر عمارت تربیه حیوانات .
 - ۱۱ : ترمیمات باغ بابر شاه : باغ بابر شاه که سابقاً يك باغ عالی و در اثر مرور زمان و عدم پرداخت نهایت بر هم و خراب شده بود از طرف حکومت متبوعه بآن توجه شده ترمیمات زیادی در عمارات و مقبره بابر شاه و دیگر خاندان ببری که در آنجا مدفون اند و مسجد سنگی و باغچه های آن نموده و علاوه حوض های موزون جدید در حصص لازمه آن ساخته و در احاطه آن دیوار بزرگی آباد کرده و باغ مذکور را به نسبت سابق دوچند بهتر و موزن تر ساخته است .
 - ۱۲ : تعمیرات داخلی وزارتها : تعمیر منزل دوم وزارت تجارت و تخصیص آن برای کلوپ و بعضی دوائر دیگر و همچنین تعمیر منزل دوم وزارت مالیه و ترمیم داخلی وزارت خانه ها از قبیل رنگمالی و غیره .
 - ۱۳ : تعمیر گمرک ارغنده : عمارت مذکور برای اداره گمرکی ارغنده تعمیر و از مدتی است که مامورین گمرکی در آن اقامت دارند .
 - ۱۴ : ترمیم بند خورد کابل .
 - ۱۵ : ترمیم دکانهای متعدد مربوط وزارت تجارت .
 - ۱۶ : فروش املاك : از طرف دولت مقرر شده تا يك اندازه املاك مزروعی بفروش رسانیده شود تا گمانیکه بی بضاعت هستند مالك املاك گردیده و مرفه الحال زندگانی نمایند و یکمقدار زمین مزروعی و باغی جهت آسایش مهاجرین داده شده که صورت آن قرار ذیل است :
 - ۱ : بفروش رسانیده شده : املاك باغی ۱۴۱۰۸ اصله . املاك مزروعی ۸۰۶۴ جریب .
 - ۲ : برای مهاجرین داده شده . باغی ۱۴۲ اصله . مزروعی ۳۲۰ جریب .
 - ۱۷ : مدافعه ملخ : ملخ که یکی از حشرات موزیه و اضرار آن بهمه معلوم بوده و هیچ مملکتی نیست که دچار مضرات فلاحی این پرنده موزی نشده باشد .
- این پروانه مضر در بعضی حصص شمالی افغانستان از سالهای درازی موجود بوده و به کشت و زراعت ضرر میرسانید و اهالی تا اندازه مقدور بمدافعه آن می پرداختند اما ایام انقلاب فرصت خوبی باین پروانه مضر بخشیده و مردم کمتر متوجه دفع آن شده توانستند و باین واسطه در حصص شمالی مخصوصاً ولایت مزار شریف و قطغن و بدخشان بیشتر مشغول گذاشتن تخم و قایم نمودن مچک خود گردیده و توانستند تا يك اندازه بمزارع نقصانات وارد نمایند ، حکومت که برای رفع و اصلاح تمامی نقصانات ملی متوجه است این مسئله را نیز مورد دقت و توجه قرار داده و چاره اساسی برای دفع آن سنجیده و متخصصین ماهر دفع ملخ استخدام و هیئت های مدافعه ملخ که مرکب از مدیریت ها و ماموریت ها است بایک بودجه وسیعی منظور نموده است .
- این هیئت ها اقدامات اساسی راجع بدفاع نموده و حصه زیاد آن را معدوم ساخته است . اگرچه ملخ بکلی تباه نشده و اثرات آن کم کم در بعضی مزارع یافت میشود ولی چون برای دفاع آن به نهایت جدیت و فعالیت مشغول اجراآت اند امید است که به بسیار زودی زراعت آن سرزمین از اضرار آن خلاصی یافته و اهالی از

مضراتش و مصئون گردند. اینک مختصر اجراءات هیئت های مدافع ملخ در مزار شریف و قطغن را با صورت تشکیلات آن و مواضعیکه مورد حمله ملخ واقع شده در ذیل تصریح میداریم :

۱ : هیئت مربوطه ولایت مزار شریف :

هیئت مربوطه مزار شریف با اشتراك یکدسته شش نفری از متخصصین شروع به عملیات و مواضع زای ملخ را کشف نموده در اوائل برج حمل سال ۱۳۱۲ بوسائل نشر ادویه و غیره امور فنی اقدام به مبارزه نمودند درین اقدام اهالی مزار شریف هم از عملیات و طنی دست نکشیده بوسائل مختلفه و طنی از قبیل کشیدن تخم ملخ و حریق آن در موقع پرواز ، حفر جرها ، و افکندن ملخ در بین آن ، و از طرف شبها به اتلاف آن از معاونت با هیئت متخصصین فر و گذاری نموده حتی المقدور در مقابل این آفت تشریک مساعی و استقامت بخرج داده و نگذاشتند که ضرر آن مدهش و قطعی شود .

۲ : هیئت مربوطه ولایت قطغن و بدخشان .

هیئت مربوطه ولایت قطغن و بدخشان به کمک اهالی در کشیدن زای مذکوره تا حد امکان کوشیده و هم حکومت برای اینچنین اشخاص (آنهایی که تخم ملخ را جمع آوری میکردند) جوایز و انعامات مقرر داشته بود تا اهالی بصورت رضا و اختیار خود بجمع آوری تخم این آفت تباه کن اقدام کنند و در نتیجه همین عملیات هر روزه چندین خروار تخم ملخ در مناطق مختلفه جمع آوری گردیده و عمال آن انعام خود را دریافت می نمودند که مقداری جمع شده تخم ملخ از طرف هیئت مقرر سوختانده می شد باین ترتیب امور مربوطه به کشفیات سیری شد ، اما بعضی مناطق باز هم در قطغن موجود بود که لازم می نمود تحت تحقیقات و نظرفنی قرار داده شود تا مجدداً ظهور حشره مذکور مورث زیان و خسران نگردد لهذا مناطق مشبوهه از آغاز سال جاری طرف توجه قرار داده شد و عملیات ممکنه در آن باره اجرا گردید . اسامی مواضع و اراضی که مورد حمله ملخ قرار گرفته و عملیات در آن اجرا شده بر حسب ذیل است :

الف : ولایت مزار شریف : ۱ : آقچه . ۲ : دولت آباد . ۳ : تاشقرغان . ۴ : شبرغان . ۵ : بلخ . ۶ : مرکز مزار شریف و توابع آن . ۷ : خرم و سارباغ ، روئی و دو آب . ۸ : دره صوف . ۹ : سنگ چهارک . (۱۱۸۸۳۰ جریب عملیات شده) .

ب : ولایت قطغن و بدخشان : ۱ : خان آباد . ۲ : تالقان . ۳ : حضرت امام صاحب . ۴ : قندوز . ۵ : غوری . ۶ : بغلان . ۷ : اشکمش . ۸ : اندراب . ۹ : خنجان . ۱۰ : تاله و برفک . ۱۱ : نهرین . ۱۲ : کشم . ۱۳ : رستاق . ۱۴ : ینکی قلعه . (۹۲۸۲۰ جریب زمین عملیات شده) .

ج : ولایت کابل : ۱ : بامیان باتمام توابع آن . ۲ : سیغان و کهمرد . (۹۹۳ جریب زمین عملیات شده) .

صورت تشکیل هیئت مدافعه ملخ

۱ : شعبه مرکزی دروزارت تجارت .

۲ : مدیریت در مزار شریف با سه ماموریت .

۳ : مدیریت در ولایت قطغن و بدخشان با چهار ماموریت .

۴ : ماموریت های ملی که مقامات آت آن ذیلاً توضیح میشود .

الف : بامیان . ب : سیغان و کهمرد . ج : تاله و برفک . د : غوری . ه : بغلان . و : خرم و سارباغ . وروئی و دو آب . ز : دره صوف . ح : سنگ چهارک .

متخصصین

رئیس و مدیر تخنیک - متخصص مبارزه - حشره شناس - دیده بانی پرواز .



قسمتی از منزل ع. ج. ۱، ۱۰ نشان والا حضرت سپه سالار غازیز وزیر صاحب حریره



قسمتی از منزل ع، ج، ا، ا نشان والاحضرت سیه سالارغازی وزیر صاحب حریره



مسجد سنگی بابوشاه (کابل) که در عصر اعلیحضرت شهید سعید ترمیم یافته

La Mosquée en marbre de BABOUR CHAH à Kadoul, restaurée sous le règne
de S. M. NADIR CHAH.

از تعمیرات سال ۱۳۱۲ ولایت کابل

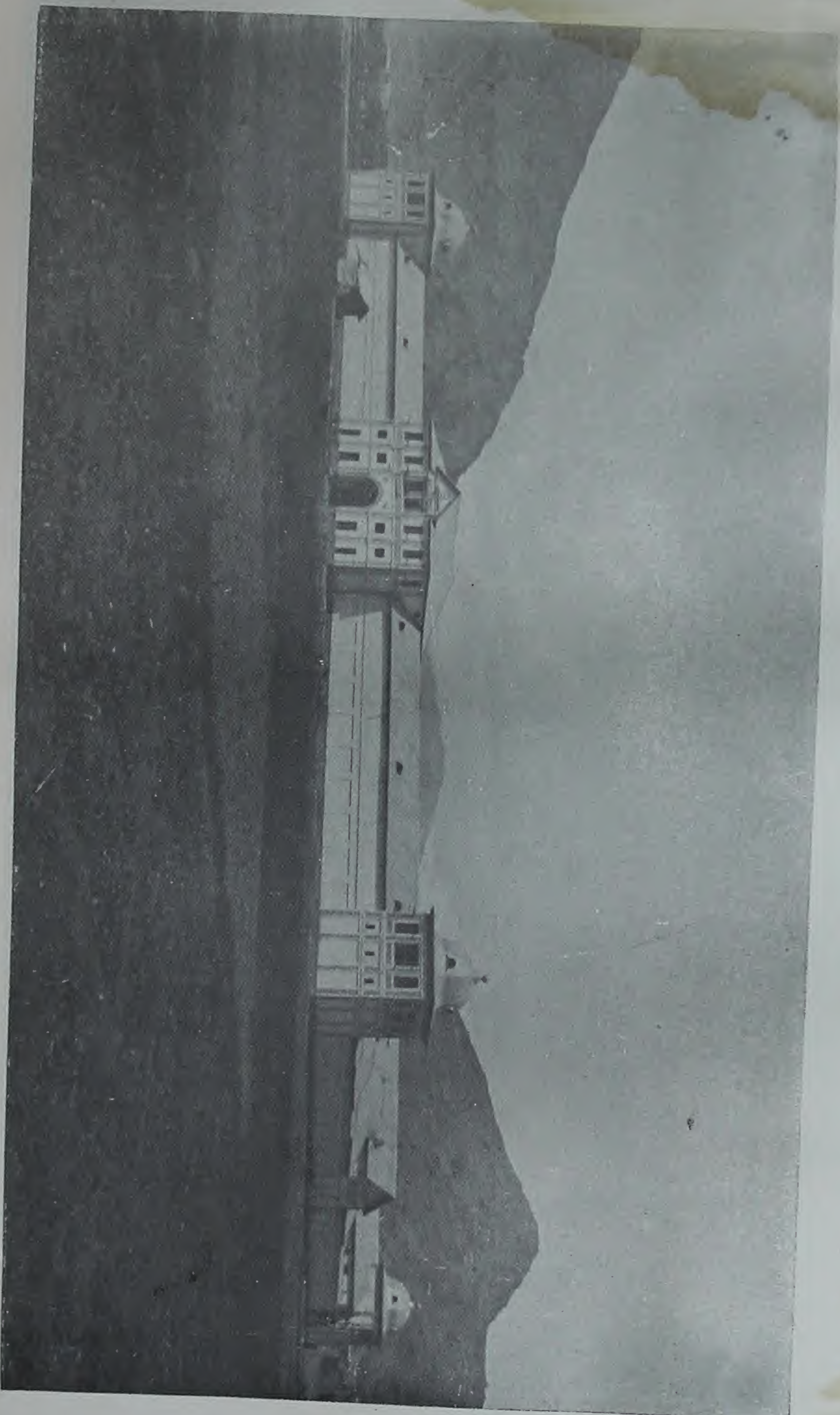


فابریکة نجاری سرکړ

Nouvelles Fabriques de Meuble et de Menuiserie Générale à Kaboul.



عمارت جدید مکتب صنایع نقیسه در کابل
Nouveaux Bâtiments de l'École des Beaux Arts à Kaboul.



از عمرانات جدید : گهرک مرکز کابل واقع قلعه محمود خان

Nouveau Bâtiment de la Douane Centrale à Kaboul.

امور فوائد عامه

از چندی بود که حکومت متبوعه ما در اثر نبات نیک و نظریات پسندیده که نسبت به ترقیات مملکت خود داشته و همیشه مشغول فراهم آوری اسباب ارتقا و آرامی و رفاهیت ملت عزیز خویش میباشد و برای اداره امور رفاه عامه که بوزارت و دوائر مختلفه امور آن اجرا می شد، وجود و تاسیس يك وزارت را که در آن بالنسبه فوائد عامه اجراآت و اقدامات شود در نظر داشت چنانچه بماه جوزای سال ۱۳۱۲ موفق به تاسیس آن گردید، اگرچه این وزارت هنوز جوان و مرحله اولین خود را می پیماید ولی با وجود آنهم متوجه منابع مفید گردیده است.

هیئت اداری این وزارت از اشخاص لایق و اهلیت دار انتخاب گردیده بدو چون این وزارت عمارت مناسبی نداشت لهذا در حصه شرقی شهر يك عمارت بصورت عصری برای آن تعمیر شده و همه گونه لوازم و اسباب اداری آن تکمیل گردید.

اکنون این وزارت از بدو تاسیس و تشکیل خود با امور نافعه پرداخته در کشیدن جاده ها و تعمیر مقامات لازمه و غیره اقدامات می نماید.

امید است در آتی قریبی این وزارت خیلی ترقی کرده مصدراستفاده عموم واقع شود. سامان کارآمد خود را این وزارت از قبیل تراکتورهای برف پاکی و لوازم سرك سازی و اسباب تعمیر و غیره بلافاصله از خارجه و داخله اکمال می نماید.

از جمله اجراآتیکه بوسیله وزارت فوائد عامه درین سنه عملی شده مطالب آتی است :

- ۱ : تعمیر و ترمیم پل های اطراف و بعض حصص مرکز کابل .
- ۲ : احداث و ترمیم شوسه های مرکز و نواحی کابل و مربوطات آن .
- ۳ : مزار متبرک حضرت تیم انصار رضی الله عنه بصورت خیلی منظم تعمیر و بنا شده است چه این روضه مبارکه از سالیان درازی بود که از طرف حکومت سابقه تعمیر نشده بود لهذا ضرورت تعمیر آن را شهردین دار شهید اعلی حضرت محمد نادرشاه مغفور احساس فرموده و امر با عمار آن صادر کردند، اینک کار تعمیر روضه مبارکه موصوف با تمام رسیده است .
- ۴ : تعمیر مینار یادگار خدمت و شهادت عبدالوکیل خان نائب سالار مرحوم .
- ۵ : تنظیم و ترتیب جشن های استقلال و نجات و تکمیل سامان و لوازم آن .
- ۶ : فابریکه گوگرد سازی : حاصلات ساخت گوگرد فابریکه مذکور نسبت بحاصل سنوات گذشته در سال ۱۳۱۱ خیلی زیاد بوده و از سبب حریق فابریکه مذکور به اکثریه ماشینها نقصانات تولید گردیده و در اواخر سال ۱۳۱۲ اصلاحات پرزه ها و غیره آن شروع گردیده و چند پایه ماشین اصلاح گردیده امید است که بطور اسامی تماماً نواقص فابریکه مذکور رفع و حاصلات گوگرد روز افزون گردد .
- ۷ : فابریکه نجاری مرکز : این فابریکه بهبود و ترقی نموده هر نوع مو بل از قبیل میز های کار و میز های چای خوری و میوه خوری و چوکی های بازو دار و بی بازو و کوچ و سیت ها و الماری و غیره یومیه بتعداد

- لازمه تکمیل میناید و ازینرو تماماً حوائج دوائر تکمیل گردیده و علاوه بر این فرمایش شائقین حاضر بوده و از هر نوع موبل فرمایشی را بصورت مرغوب تکمیل میناید .
- ۸ : فابریکه سنگتراشی : این بریکه نیز ترقی یافته از اقسام سنگهای معدنی مملکت مازروف و سامان نفیسه از قبیل مبله دانی و خاکستر دانی سگریت و سنگ های سر میزی و پایه های چراغ برق و غیره بصورت بسیار قشنگی درین فابریکه ساخته می شود . علاوه بر کار سنگی تعمیرات دوائر رسمی از قبیل بیزاره و سنگ فرش داخل اطاق و زینه و غیره تماماً ذریعه فابریکه مذکور اجرا می شود ، و هم در فابریکه مذکور یک شعبه حکاکی دایر است که نگین های لاکت و انگشتر و غیره زیورات و دکمه را از سنگ امی تست و لاجورد و غیره سنگهای معدنی میسازد .
- ۹ : فابریکه رنگ مالی : فابریکه مذکور تحت نگرانی متخصص الهانی دایر است که نفری کاریگرها تماماً تعلیم یافته و بکارهای مالش کاری که طرز جدید رنگمالی است خیلی ماهر گردیده اند هر نوع موبل و جوب کارهای اطاق و غیره را بقرار اصول صحیح رنگ مالی می نمایند و کارشان خیلی جالب توجه و قشنگ می باشد .
- ۱۰ : فابریکه دکمه سازی : زیر اثر یک نفر متخصص الهانی دایر و نفری کاریگران آن تعلیم یافته و ماهر گردیده اند . هر رقم دکمه های اعلای بالا پوشی مردانه و زنانه ، و پیرهنی و دریشی و از هر رقم شاخی و استخوانی و مصالحی ساخته میشود قیمت آن خیلی مساعد است .
- ۱۱ : کارخانه بیت بافی و جوگی دوزی : این کارخانه ترقیات خوبی نموده بیت های اعلی هر رقم بیت بافی و بزرگاری میشود و یومیه بتعداد لازم فرمایشات تکمیل میگردد .
- ۱۲ : فابریکه نساجی : فابریکه مذکور بهبود حاصل کرده حوائج البسه های بهاری عسکری را رفع نموده و ضمناً اقسام کشمیرهای نخی نفیس و کما مسکوت های نخی درین فابریکه بافته می شود که قیمت آنها خیلی مساعد است .
- ۱۳ : فابریکه بنیان و جراب بافی : بنیان های یشمی و نخی و سندی نفیس هر رقم مردانه و زنانه و جراب های یشمی و نخی خیلی اعلی در آن بافته می شود قیمت اشیای مذکور خیلی مساعد است .
- ۱۴ : فابریکه نجاری دارالفنون : فابریکه مذکور تکمیل گردیده ، دروازه و کلکین های هر رقم تعمیرات حکومتی را با اصول عصری خیلی به سرعت تکمیل میناید فهرست تعمیراتی که دروازه و کلکین های آن بانصب آهنگامه به اصول درست در سال ۱۳۱۲ ذریعه این فابریکه تکمیل گردیده بقرار ذیل است .
- اول - تعمیر شرکت تفویرات ۲ - تعمیر وزارت تجارت ۳ - تربیه حیوانات واقع ده بوری ۴ - تعمیر گاراژ های ترمیم موترها ۵ - تعمیر گاراژ های وزارت تجارت و معارف ۶ - تعمیر اطاق جای خوری وزارت تجارت ۷ - دکانهای اندرابی ۸ - دوائر صدارت عظمی ۹ - دکانهای چمن حضوری ۱۰ - تعمیر باغچه ارک شاهي ۱۱ - فابریکه نختابی جبل السراج .
- ۱۵ : فابریکه نختابی جبل السراج : فابریکه مذکور در شرف تاسیس است . تعمیر آن قریب به اكمال رسیده و يك تعداد لازم ماشین ها بسته گردیده .
- ۱۶ : فابریکه بشینه بافی در قندهار : فابریکه مذکور در وسط سال ۱۳۱۲ تاسیس یافته و اکثریه ماشین های مذکور بسته گردیده .
- ۱۷ : فابریکه های که تعمیر و جریان آن را وزارت فواید عامه تصمیم نموده .
- ۱ : فابریکه سنگ لاجورد : تماماً ماشین های لازم سنگ لاجورد وارد گردیده ، عنقریب ماشینها نصب و شروع بکار مینماید .
- ۲ : فابریکه کاغذ سازی : چون فابریک عمده و دارای ماشینهای متعدد میباشد نصب آن در نظر است .
- ۳ : فابریکه قند سازی : از جرمنی خریداری شده که قریباً بمرکز وارد و بکار انداخته خواهد شد .



روی کار تعمیر وزارت فوائد عامه طرف جنوبی

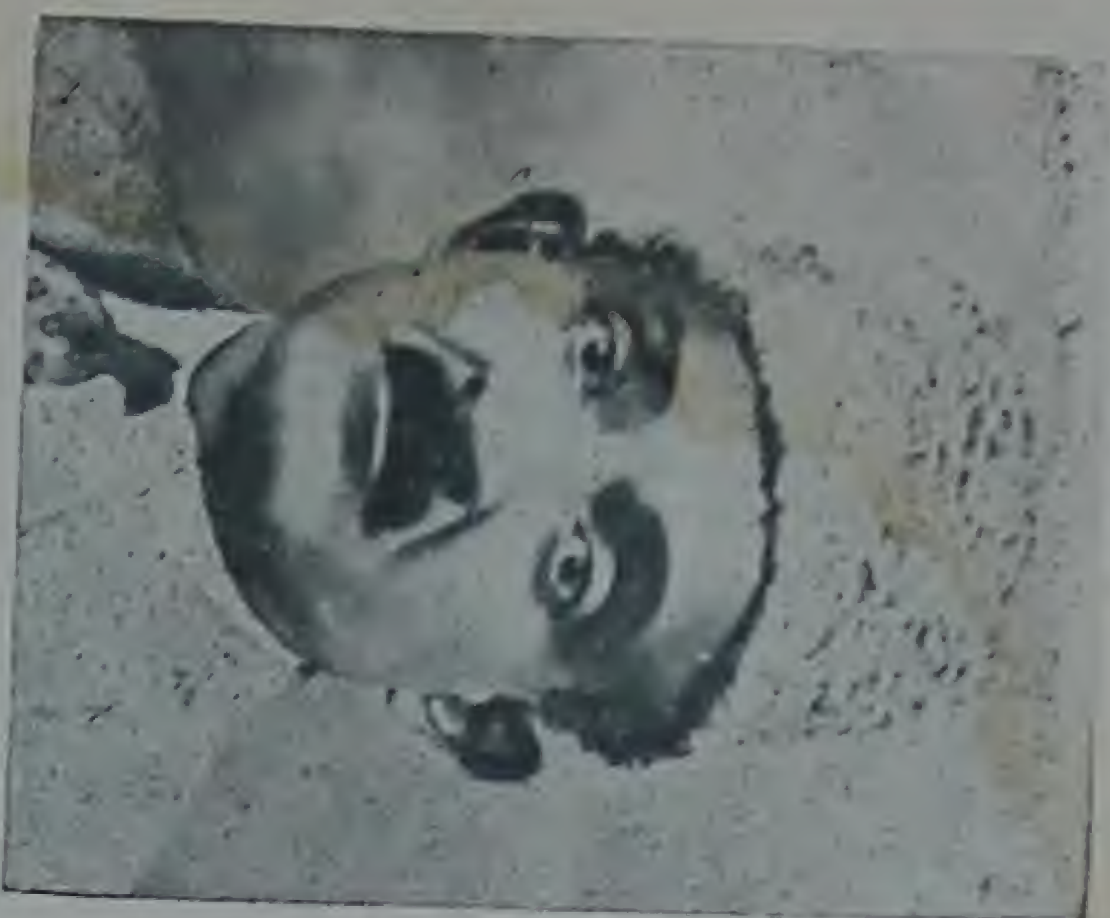
Nouveaux Bâtiments du Ministère des Travaux Publics.



منظره سمت غربی عمارت جدید وزارت فوائد عامه
Nouveau Bâtiment du Ministère des Travaux Publics (Vue de côté).



جلالتآب رئیس مستقل صحتیہ بادکتورهای شفاخانه های مرکزی و طلاب مدرسه طی
S. Ex. le Chef Autonome de la Santé Publique, avec les Docteurs des Hopitaux Centraux
et les Élèves de l'École de Médecine-



ص ، نورالحق خان داکتر افغانی
فارغ التحصیل ترکیه



حمیت مند میرزین الما بدین خان کفیل
سرطیب فرقه شاهی از فارغ التحصیلان
خودم مرکز ، متخصص امراض داخلی



عزت مند نور محمد خان داکتر شفاخانه
عسکری مرکز



عزت مند سید عبدالغنی شاه خان
سرطیب شفاخانه عسکری مرکز



ص ، عبدالغفور خان داکتر افغانی
معاون سرطیب شفاخانه عسکری که
طبابت را در هندوستان تحصیل کرده



ص ، عطاءالله خان متخصص رادیو ایکس ریز
که از تعلیم یافته های خود کابل و امور تفتیشی
رادیو را در هند تحصیل نموده است



ص ، میر عبدالغنی خان داکتر افغانی
معاون داکترهای حضور ، از فارغ
التحصیلان خود کابل

امور طبیه

بامور طبیه درین سال ترقی شایانی داده شده شفاخانه ها چه در ولایات و چه در مرکز توسیع یافته
داکترهای ماهر و لائق بمقصد معالجه و تداوی افراد مریض اشغال کرده شده چنانچه راپور تعداد نفری
که در شفاخانه ها معالجه و صحت یاب شده اند دائماً در مجله صحیه و دیگر جرائد وطن نشر گردیده است.

حکومت متبوعه ما همه وقت نگران اوضاع صحی ملت عزیز خود بوده و آرزو دارد که تمام ذرائع
و وسائل معالجه در وطن عزیز ترویج داشته باشد، در اثر اوامر و هدایاتیکه بریاست صحیه داده شده است
بتأسی آن در همه نقاط مملکت معاینه خانه ها و دواخانه های متعدد دائر و بذرائع گوناگون به تداوی و معالجه
اهالی پرداخته شده است چنانچه در اکثر قریه جات نزدیک شهر معاینه خانه ها برای آن چنان اشخاص
مریضیکه تا شهر رسیده نمیتوانند تاسیس یافته است که دکتورها در آن جا ها مریضان را معاینه نموده
علاج صحیح مینمایند.

برای اینکه ادویه تازه همیشه بمركز برسد در ریاست مستقلة صحیه ترتیبات خوب اتخاذ شده است.
مکتب طب که از ابتدای ۱۳۱۰ آغاز و تأسیس شده تا حال عده محصلین آن دوره تعلیم علمی را طی نموده و کنون
به تجربیات عملی در تحت نظر دو کتوران صحیح مصروف تحصیل میباشند.

موسسه فن قابلگی روی کار است و یک عده محصلات شامل و مشغول تحصیل اند که نتیجه کامیابی او شان
به مساعیات لازمه تحت نظر است، و نیز در باب مکتب کمپوندری و دو کتوری و پرستاری توجه مخصوص
بکار میرود.

رفقی سنا توریم که یکی از موسسات مهمه شهریار ملت پرور شهید است بتاريخ برج اسد ۱۲۱۲ بدست حق پرست
اعلی حضرتش افتتاح شده مریض ها در آن داخل گردیده و فعلاً امور مذکور خیلی به انتظام جریان داشته مریضها
بدرستی پرستاری و پذیرائی میشوند.

علاوه به امور متذکره که حکومت متبوع و والا حضرت صدراعظم صاحب بمقصد تأمین صحت عمومی
در نظر داشته و بمنصه عمل رسانیده، یک باب شفاخانه جدید در علی آباد و یک باب شفاخانه دیگر در حصه جات
دارالفنون به اسم شفاخانه سنا توریم انائیه تأسیس شده.



امور پست ، تیلیفون ، تلگراف

امور پست و تیلیفون و تلگراف درین سال از هر جهت ترقیات فوق العاده نموده چه برای تسریع وصول پسته تجاوز از نافع اتحاد و پسته نسبت به سابق زود تر بمراجع خود مواصلت مینماید ، پسته خانه های دیگر در مواضع و مقامات لازمه باز و به تشکیلات خود افزوده است . عمارات ناموزون و کوچک پسته خانه های سابقه به عمارات عصری قشنگ تبدیل یافته است و نیز در شعبه تلگراف توجه لازمه مبذول شده و بتاسیس تلگراف خانه های جدید پرداخته آمده و امور تلگرافی رونق خوبی یافته است . و همچنین سلسه تمدید لین تیلیفون به يك پیمانه وسیع بمقامات لازمه مملکت جاری گردیده و علاوه بر آن حصه زیاد تیلیفونهای مرکز کابل به سنترال بتری تبدیل و لین های آن در زیر زمین تمدید و بعد ازین در نظر است که تمام لین های تیلیفون به سیستم اتوماتیک و بطور عصری تبدیل یابد .

در سال حاضر محصول پسته هوایی نیز تعیین گردیده که جداول آن از مطالعه قارئین محترم سالنامه می گذرد .

از مهم ترین ترقیات امور مخابراتی امتداد لین تیلیفونست که از مرکز به قندهار و از آنجا بحکومتی اعلای فراه و از فراه بهرات و از آنجا به میمنه و از میمنه بمزار شریف و سپس بولایت قطن و بدخشان مواصلت نموده و از مرکز هر ولایت و محال شعبه از آن به سرحدات و حکومتی های مربوطه آن کشیده شده ، بالاخره از مرکز مزار لین مذکور از طریق دره شکاری دوباره بکابل اتصال مینماید که باین حساب تمام ولایات و حکومتات اعلی و کلان و حکومتی های درجه اول و بعضی علاقه داری ها بواسطه تیلیفون بخود مرکز کابل مستقیماً ارتباط مخابراتی را مالک شده است .

در نظر گرفته شده که بین کابل و مزار ، بین کابل و قندهار حمل پسته بذریعه موتراهای دولتی بعمل آید ، و این موتراهای دولتی برای مسافرین نیز تسهیلاتی فراهم مینماید . موتراهای معین حرکت کرده و برای حمل و نقل مسافرین کمک بزرگی میرساند .

امور پسته اصولنامه معین که مدار و مقیاس عمومی پوست شناخته شود نداشت دستور العمل پستی از طرف ریاست پست و تلگراف و تیلیفون ترتیب و پس از تصویب مقامات لازمه در معرض اجرا گذاشته شده .

هکذا نرخ محصولات تلگرافی داخله قبل ازین انتظام صحیح نداشت اکنون قواعد مفصل برای آن وضع گردیده است .

برای اجرای محاسبات معاملات بین المللی و تصفیة محاسبات پستی و تلگرافی خارجی دایره محاسبات (چک آفس) و دایره مامورین جدید ، مطابق دیگر وزارتات در ریاست پست و تلگراف و تیلیفون تشکیل گردیده است .

دستگاه تلگرام بی سیم کابل و هرات که از کار افتیده و کهنه گردیده بود بعوض آن دو دستگاه دیگر بسیار جدید و عصری خریداری شده و برای ولایات دیگر نیز در نظر گرفته شده که دستگاه های جدیدی خریداری و در آنجاها نصب گردد .

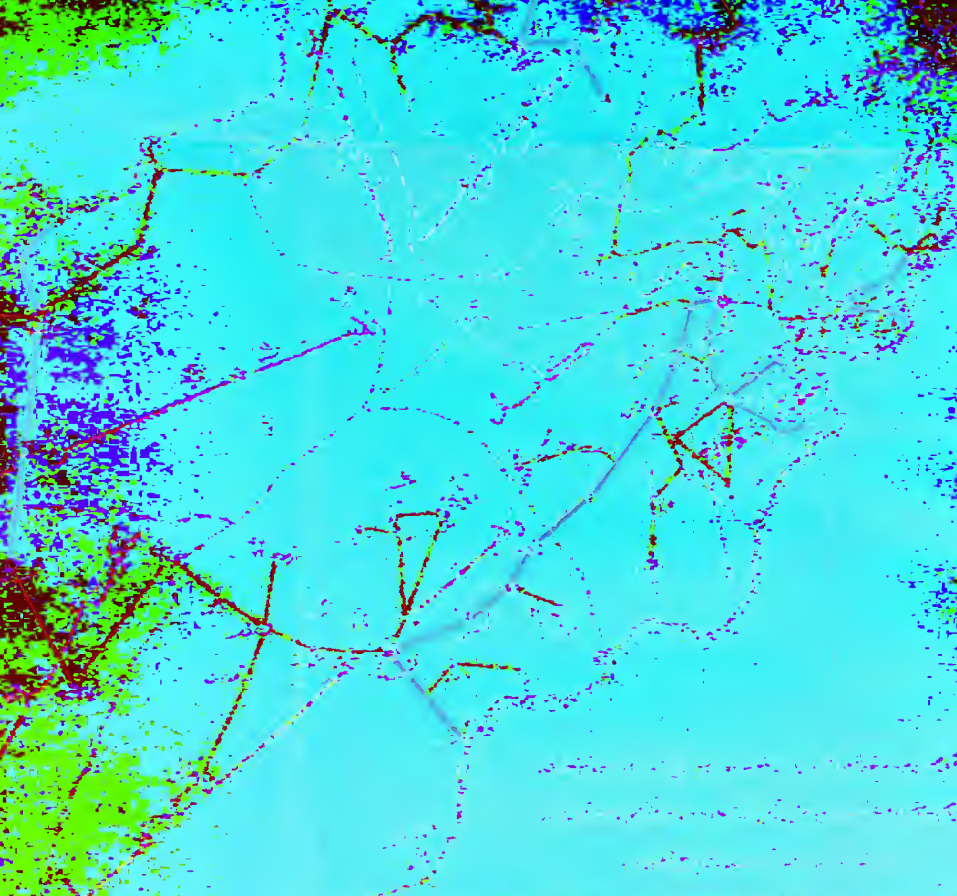
جدول محصول			ممالک مرجع	ایران جنگ لنگه و بوئصر	عراق	فلسطین	مصر	ممالک اروپائی بدون برطانیہ کبیر و آئرلینڈ و مالک مستعمرات بریتش
پیشہ ہوائی	محصول	پول	۱۴	۵۰	۵۰	۱۵	۵۰	۴۰
		افغانی	۱	۱	۲	۱	۲	
	محصول	پول	۴۵۲۸	۷۰	۶۰	۹۵	۱۰	
		افغانی	۲	۲	۳	۲	۴	
	محصول	پول	۱۵۴۲	۴۰	۵۵	۹۰	۱۵	
		افغانی	۳	۴	۵	۴	۶	
	محصول	پول	۶۰۵۶	۱۵	۵۵	۹۰	۵	
		افغانی	۴	۵	۶	۵	۸	
	محصول	پول	۵۵	۸۵	۵۰	۸۵	۵۰	
		افغانی	۵	۶	۸	۷	۱۰	
	محصول	پول	۵۵۸۴	۵	۹۵	۳۰	۴۵	
		افغانی	۶	۸	۹	۹	۱۲	
	محصول	پول	۲۰۹۸	۳۰	۹۵	۸۰	۴۵	
		افغانی	۸	۹	۱۱	۱۰	۱۴	
	محصول	پول	۱۱۲	۵۰	۴۰	۲۵	۴۰	
		افغانی	۹	۱۰	۱۳	۱۲	۱۶	
	محصول	پول	۱۲۶	۲۰	۳۵	۲۰	۸۵	
		افغانی	۱۰	۱۲	۱۵	۱۴	۱۸	
	محصول	پول	۱۴۰	۹۵	۳۵	۲۰	۳۵	
		افغانی	۱۱	۱۲	۱۶	۱۵	۲۰	
	محصول	پول	۱۵۴	۶۵	۸۰	۱۵	۸۰	
		افغانی	۱۲	۱۴	۱۷	۱۷	۲۲	
	محصول	پول	۱۶۸	۸۵	۲۵	۶۰	۷۵	
		افغانی	۱۳	۱۵	۱۹	۱۸	۲۴	
	محصول	پول	۱۸۲	۵۵	۲۰	۵۵	۲۰	
		افغانی	۱۵	۱۷	۲۱	۲۰	۲۷	
	محصول	پول	۱۹۶	۴۰	۲۰	۵۵	۷۰	
		افغانی	۱۵	۱۸	۲۲	۲۱	۲۸	
	محصول	پول	۲۱۰	۰	۳۵	۵۰	۴۰	
		افغانی	۱۶	۲۰	۲۴	۲۳	۳۰	
	محصول	پول	۲۲۴	۲۰	۶۰	۹۵	۴۰	
		افغانی	۱۷	۲۱	۲۵	۲۴	۲۲	
ملاحظات								

ممالک مع	برطانیہ کیرولینڈ و مالکیت قلات	افریقا کینڈا و گنڈا و تنکا نیکا و تیروروم	روڈیسیا	افریقای جنوبی	ایران
جدول محصول	پول	۱۴	۱۰	۱۰	۱۰
	محصول	۱۵	۲۵	۱۵	۴۰
	پول	۲	۲	۴	۱
	محصول	۱۰	۱۰	۱۰	۶۰
	پول	۴	۵	۸	۲
	محصول	۵۵	۱۰	۵۵	۳۰
	پول	۶	۸	۱۲	۴
	محصول	۵	۵	۵	۵
	پول	۸	۱۰	۱۶	۵
	محصول	۵۰	۰	۵۰	۷۵
	پول	۱۰	۱۳	۲۰	۶
	محصول	۴۵	۴۵	۴۵	۹۵
	پول	۱۲	۱۵	۲۴	۷
	محصول	۴۵	۹۵	۴۵	۲۰
	پول	۱۴	۱۷	۲۴	۹
	محصول	۴۰	۹۵	۴۰	۴۰
	پول	۱۶	۱۹	۲۲	۱۰
	محصول	۸۵	۹۰	۸۵	۱۰
	پول	۱۸	۲۲	۳۶	۱۲
	محصول	۳۵	۱۵	۵۰	۱۵
	پول	۲۰	۲۴	۴۰	۱۲
	محصول	۲۰	۳۵	۶۵	۵۵
	پول	۱۲	۲۷	۴۲	۱۴
	محصول	۵۵	۸۰	۴۵	۷۵
	پول	۲۴	۲۹	۴۷	۱۵
	محصول	۰	۱۵	۹۰	۴۵
	پول	۲۷	۲۳	۵۱	۱۷
	محصول	۵۰	۶۰	۴۰	۲۰
	پول	۲۸	۳۵	۵۵	۱۸
	محصول	۹۵	۱۰	۶۵	۹۰
	پول	۳۰	۳۸	۵۹	۱۹
	محصول	۹۰	۰	۸۰	۱۰
	پول	۳۲	۴۱	۶۳	۲۰
ملاحظات					

پستہ ہوائی

افغان سلامت

د افغانستان
د سلامت وزارت



د افغانستان د سلامت وزارت
د افغانستان د سلامت وزارت
د افغانستان د سلامت وزارت

د افغانستان د سلامت وزارت
د افغانستان د سلامت وزارت
د افغانستان د سلامت وزارت



پوسته خانه های داخلی افغانستان

- ۱ : — پوسته خانه کابل .
- ۲ : — » غزنی .
- ۳ : — » چهاریکار .
- ۴ : — » دایزنگی .
- ۵ : — » کتواز .
- ۶ : — » قندهار .
- ۷ : — » پشت رود .
- ۸ : — » زمین داور .
- ۹ : — » قلعه جدید .
- ۱۰ : — » قلات .
- ۱۱ : — » ارزگان .
- ۱۲ : — » هرات .
- ۱۳ : — » پته کی سر .
- ۱۴ : — » مزار شریف .
- ۱۵ : — » تاشقرغان .
- ۱۶ : — » قره تپه .
- ۱۷ : — » قطنن .
- ۱۸ : — » فیض آباد .
- ۱۹ : — » جلال آباد .
- ۲۰ : — » طورخم .
- ۲۱ : — » لغمان .
- ۲۲ : — » اسمار .
- ۲۳ : — » سمت جنوبی .
- ۲۴ : — » خوست .
- ۲۵ : — » ارگون .
- ۲۶ : — » پیوار .
- ۲۷ : — » فراه .
- ۲۸ : — » چخانسور .
- ۲۹ : — » میمنه .
- ۳۰ : — » اندخوی .

بر علاوه یسته خانه های فوق سه پوسته خانه دیگر نیز در هذه السنه جدید تأسیس و دایر شده اند که بقرار ذیل است :

- ۳۱ : — پوسته خانه لهورگرد .
- ۳۲ : — » شبرغان .
- ۳۳ : — » کنرخاص .

مجلس محترم شورای ملی

سال سوم دوره اول شورای ملی بتاريخ ۲۵ ثور ۱۳۱۲ به نطق غرای اعلیحضرت شهید فقید افتتاح یافته و از طرف وکلای شورای ملی که بعد از اكمال رخصت سنوی دارالشوری مجدداً حاضر شده بودند جوابیه مبنی بر خدمات قیمت دار شهریار دانا و خاندان نجیب شان قرائت گردید، شورای ملی دوره اول خویش را بکمال جدیت و امانت بسر رسانیده و مؤکلین از وکلای خویش کمال رضائیت داشته و شورای ملی تمام اموری را که بشئون ملی و مفاد دولتی مربوط بوده با نهایت خوبی انجام داده است.

اخیراً بتاريخ سوم عقرب وکلای شورای ملی برای مرخصی سنوی سال سوم بحضور شهریار شهید مشرف گردیده و از حضور اعلیحضرت ممدوح مورد تلطیف و نوازش مخصوص واقع و به گرفتن نشانهای خدمت نائل افتخار گردیده باو طمان خود مرخص شدند و حسب معمول برای تدقیق بودجه و امور لازمه از جمله وکلا موقتاً یکعه انتخاب گردیده و بمرکز معطل ماندند.

بعد از شهادت اعلیحضرت غازی شهید، وکلای شورای ملی که در مرکز معطل بودند و وکلای قریه کابل که به موجب اصل (۳۳) اصولنامه اساسی بمرکز دعوت شده بودند و وکلای کشمیر و کشمیر و حکومتی های اعلی یا بیعت نامه های ملت بحضور همایونی اعلیحضرت محمد ظاهر شاه شرفیاب گردیده بودند، دو ثلث هیئت وکلا را تشکیل و در ریاست شورای ملی اجتماع کرده اعلیحضرت همایونی محمد ظاهر شاه به مجلس شورای ملی تشریف برده تعهدی را که بر حسب ماده (۶) اصولنامه اساسی به اعلیحضرت شان راجع میشد در حضور مجلس شورا ایفا و اجرا نمودند.

بر حسب ماده (۲۹) اصولنامه انتخابات بتاريخ ۱۵ دلو ۱۳۱۲ از حضور اعلیحضرت همایونی محمد ظاهر شاه به عموم ملت افغانستان امر انتخاب وکلای دوره دوم شورای ملی صادر و اعلان پادشاهی به تمام نقاط افغانستان توزیع و فرستاده شد که وکلای عموم ملت افغانستان بر حسب تعلیمات اصولنامه انتخابات، انتخاب و به مرکز اعزام شوند.



مجلس عالی اعیان

این مجلس که یکی از مؤسسات دوره سلطنت اعلیحضرت نادر شاه شهید است در سنه ۱۲۹۰ از نقطه نظر وطن پروری و ملت خواهی تاسیس و رئیس و اعضای آن از ذوات بصیر و متجرب مملکت انتخاب شده است.

مسلم است که اساساً وظائف این مجلس در مملکت عزیز ما بر طبق سائر مجالس که در ملل راقیه متشکل است معین بوده خوشبختانه با اتباع و رعایه احکام شرعیه مصروف عملیات است. در دنیا در هر نقطه که این مجلس به عنوان (سنا) یا (اعیان) تشکیل دارد به دو وظیفه مهمه موظف است یکی تشریک مساعی در ترتیب مواد اصولی با مجلس شورای ملی که به عنوان (مبعوثان) یا (وکلا) نیز یاد میشود، دومین مصروفیت در امور مهمه مملکت که مخصوصاً این مجلس به شمولیت درین امر اختصاص دارد که باین نسبت دو انجمن مرکب از اعضای مجلس تشکیل گردیده است، یکی بنام انجمن تدوین اصول و دیگری به عنوان انجمن تحقیقه انجمن تدوین اصول بوظیفه ترتیب دادن اصولنامه های موضوعه یعنی در حصه همان وظائفی که مجلس اعیان اساساً به مجلس شورای ملی تشریک مساعی می کند موظف می باشند. انجمن تحقیقه دیگر حصه موظفه این مجلس را ایفا می کند که مشارکت در امور مهمه مملکتی است. مسائلی که در دوائر اجرایی پیچیده و لا ینحل واقع شده و فیصله آن متقاضی تدقیق و صرف افکار عمیقانه بوده است در زمره دیگر معاملات مهمه غور طلب جهت غور و تدقیق ذریعه انجمن موصوف باین مجلس محول و حل و فصل می گردد.

هکذا واقعات مستند بقرائن و امارات که در مجالس مشاوره و لایات فیصله شده و جهت استماع اعتراضات محکومین فیصله های مذکوره مرجع متعینی ایجاب می نمود از نقطه نظر عدالت یستدی و خیر اندیشی اعلیحضرت شهید برای آنکه طریقه عدل و انصاف به محور صحیحی در شرف جریات بوده و محکومین اگر شکایه و اظهار تظلمی داشته باشند مرجع صالحه برای استماع و مزید غور در واقعه متعین باشد ایفای این وظیفه را باین مجلس امر صادر فرموده اند، که یک هیئت جدا گانه از اعضای متعینه مجلس به صورت تمیز واقعات وارده را حل و فصل می نمایند.

صورت مصوبات لوایح اصولی و فیصله ها و اجراآت این ریاست خیلی زیاد است که وقتاً فوقتاً درجرائد وطن نشر یافته و عموم هموطنان عزیز از آن آگاهی دارند.



ریاست بلدیۀ کابل

درین سال امور بلدیۀ ازهر جنبۀ ترقی و پیشرفت خوبی نموده چه تمام نواقص شهر و حصص ماموریتهای مربوطۀ بلدیۀ تحت اصلاح آمده است دریاکی و صفائی محلات و کشیدن آبروها برای آبهای راكد و کثافات که در کدام حصۀ باقی مانده بود نهایت جدیت و فعالیت بعمل آمده و در پخته کاری سرکهای مربوطه و تنظیف و ترتیب بازارها و رسته ها و تعمیر و ترمیم مساجد و عمارات و مقبره ها بذل مساعی شده است و همچنین در ترتیب احصائیۀ تولدی و فوقی و ورود اشیای خوراکی و ارزانی ترخهای ارزاق کمال اهتمام بکار رفته است که اینک يك حصۀ اجرا آتی که بوسیله بلدیۀ شده ذیلاً تشریح داده میشود :

بر علاوۀ تکمیل عمارات و مساجد و مقبره ها و غیره و جاده های که در سال گذشته نا تمام مانده بود تعمیر مساجد و مقبره ها و عمارات و اجرا آتی بعمل آمده است :

۱ = مساجد شریف شهر کابل که اکثر آخراب بوده تعمیر و ترمیمات لازم داشت در هذه السنه سی و یک مسجد تعمیر و ترمیم یافته .

۲ = مقبرۀ تیمورشاه مرحوم که از ابتدای آبادی آن الی حال نیم کاره مانده و تا اینوقت از طرف حکومت های سابقه هیچ توجهی بآن طرف نشده بود درین دورۀ درخشان بر حسب ارادۀ سنیۀ اعلیحضرت محمد نادر شاه شهید خلد آشیان ترمیمات و اصلاحات لازمه آن تحت اجرا گرفته شده .

۳ = تعمیر يك حوض قشنگ از سنگ مرمر در زیارت جبیر و تمیم انصار رضی الله تعالی عنهما و آوردن آب ذریعۀ نل از چشمۀ زیارت خضر علیه الرحمه در آنجا جهت آب یاری نهالها و باغ ملحقۀ آن .

۴ = مقبرۀ خواجه دوست خاوند علیه الرحمه که متصل حمام جدید بلدیۀ است بصورت مرغوب تعمیر شده و هم در نظر است که تمام مزارات متبرکه و مساجد شریفۀ شهر کابل و نواحی آن بر حسب امر و ارادۀ اعلیحضرت شهید سعید غفر الله له متدرجاً بصورت مناسب جدید تعمیر و آباد شوند .

۵ = پخته کاری سرک چمن حضوری از حدیل قلعه محمود خان الی مینار نجات وطن اکمال و از آنجا تا زیارت شاه شهید علیه الرحمه تحت تعمیر است ، و پخته کاری دیگر سرکهاییکه قابل پخته کاری بود اکمال گردیده .

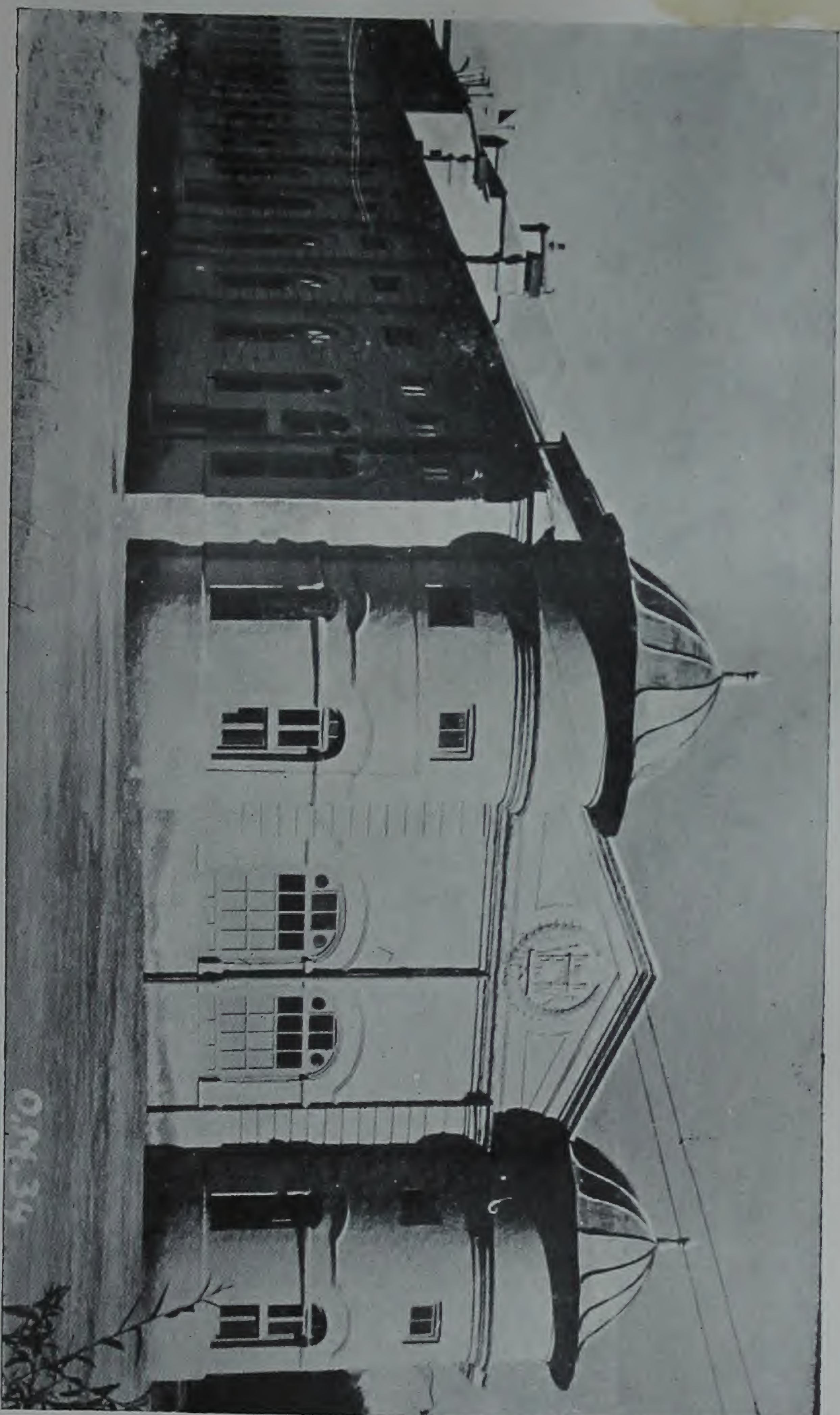
۶ = تعمیر سه کدام تیل خاک در مواضع لازمه شهر بصورت فنی .

۷ = راجع به مخزن آب یغان و کابل توجهات و اقدامات گردیده تعمیرات و ترمیمات لازمه بعمل آورده شده که بهمه جهت آب بصفائی و درستی از نلها جریان داشته از آلودگیها و کثافات محفوظ می باشد .

۸ = ینای باغی بنام باغ ذخیره در موضعی مشهور به (باغ قاضی) که درین باغ سابقاً برای یخدانهای یخ می گرفتند چون موضع مذکور برای یخ گیری موزون نبوده و یخ هائیکه ازان گرفته میشد بطور صحیح نمی بود لهذا بوسیله بلدیۀ جدیداً در آن نهال های مشمر و غیر مشمر غرس و گلکاری لازمه گردیده و يك باغ عالی و عصری ساخته شده است تا مورد استفاده و تفریح گاه اهالی همان حصۀ شهر باشد .



يك منظره بازار جديد اندراب (كابل)
Une Vue du Nouveau Quai d'INDARABI (Kaboul).



قسمت الحاقية عمارت وزارت خارجه که در سال ۱۳۱۲ تعمیر و تکمیل شده
Annexe du palais du Ministère des Affaires Étrangères à Kaboul.



جاده بازار شاهي محاذ بل باغ عمومي کابل
وتانک جديد پطروول

Une Vue de BAZARI CHAHI et le nouveau Relai d'Essence (Kaboul).



حمام جدید کابل

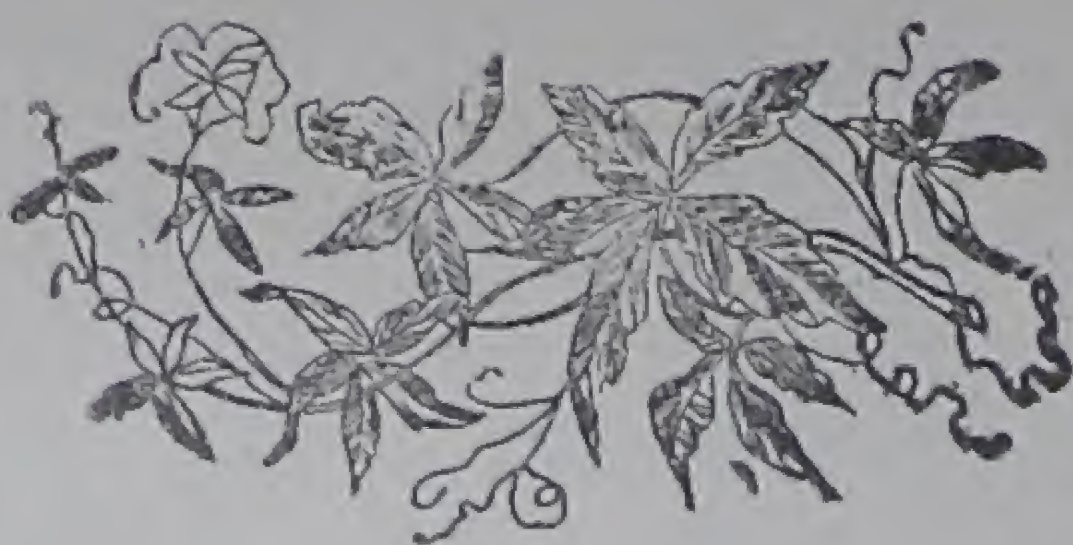
Nouveaux Etablissements des Bains à Kaboul

۹ : تعمیر جاده اندرابی و پخته کاری آن و ساختمان دکان های جاده مذکور که تماماً به اصول فنی و عصری بنا و اکمال گردیده .

امور بلدی ولایات و اطراف

بطوریکه درین سنه در امور بلدی خود مرکز اصلاحات مهمی شده امور بلدی ولایات و اطراف نیز داخل مراحل خوبیتری گردیده و اصلاحات در امور شهری نموده است .

تعمیر جاده های داخل شهرها و تعمیر رسته های د کاکین و کشیدن آبروها و ترمیم مقامات تاریخی و مساجد و مقابر متبرکه و احداث بعضی باغ های عمومی و تعمیر پل های متعلق خود شهر و نواحی شهر و غیره امور راجعه با رزاق و اقدامات در خصوص تنظیفات شهری از جمله کارهای سال ۱۳۱۲ بلدیہ های ولایات و اطراف شمرده می شود .



مطبوعات وطن

مطبوعات فعلی وطن عبارت از جرائد و مجلات آتی است :

- ۱ : جریده اتحاد مشرقی مؤسسه سال ۱۲۹۸ شمسی در تحت اداره جناب شمس الدین خان قلعتکی.
 - ۲ : جریده اتفاق اسلام هرات مؤسسه سال ۱۲۹۹ شمسی در تحت اداره جناب میر محمد عثمانخان.
 - ۳ : جریده بیدار مزار شریف مؤسسه سال ۱۳۰۰ شمسی در تحت اداره جناب عبدالصمد خان جاہد.
 - ۴ : جریده اتحاد خان آباد مؤسسه سال ۱۳۰۰ شمسی در تحت اداره جناب شاد عبداللہ خان بدخشی.
 - ۵ : جریده طلوع افغان قندهار مؤسسه سال ۱۳۰۰ شمسی در تحت اداره جناب عبدالحی خان حبیبی.
 - ۶ : جریده انیس کابل مؤسسه سال ۱۳۰۶ شمسی در تحت اداره جناب محمد امین خان خوگیاپی.
 - ۷ : جریده اصلاح کابل مؤسسه سال ۱۳۰۸ در تحت اداره جناب برهان الدین خان کشکی.
 - ۸ : مجله اردوی افغان مؤسسه سال ۱۳۰۰ شمسی در تحت اداره جناب سید محمد اکبر خان.
 - ۹ : مجله آئینه عرفان کابل مؤسسه سال ۱۳۰۳ شمسی در تحت اداره جناب هاشم خان شایق.
 - ۱۰ : مجله صحیہ کابل مؤسسه سال ۱۳۰۶ شمسی در تحت اداره جناب عبدالرشید خان لطیفی.
 - ۱۱ : مجله حی علی الفلاح کابل مؤسسه سال ۱۳۰۹ شمسی در تحت اداره جناب میرزا میر غلام خان.
 - ۱۲ : مجله اقتصاد کابل مؤسسه سال ۱۳۱۰ شمسی در تحت اداره جناب محمد زمان خان ترمکی.
 - ۱۳ : مجله ادبی هرات مؤسسه سال ۱۳۱۱ شمسی تحت نظر انجمن ادبی هرات.
 - ۱۴ : مجله پشتوی قندهار مؤسسه سال ۱۳۱۱ شمسی در تحت نظر انجمن ادبی قندهار.
 - ۱۵ : مجله بلدیہ هرات مؤسسه سال ۱۳۱۱ شمسی در تحت اداره جناب عبداللہ خان احراری.
- این جرائد شریفه و مجلات نفیسه از آغاز ادوار انتشار هر کدام به مساعی و مجاہدات خسته گی ناپذیر مدیران و کارکنان لائق و فاضل خود تا امروز مصدر خیل خدمات باقیمت و سودمندی برای وطن خود شده و افادات خوبی باهالی کشور نموده اند.
- سالنامہ کابل مراحل جدید عموم این مطبوعات وطن را به کارکنان محترم شان تبریک گفته از خدای متعال بقای آنها را خواستار و توفیقات مزیدہ کارکنان محترم شارا طالب است.



جناب میر غلام خان مدیر مجلہ شریفہ
سی علی الفلاح



جناب محمد امین خان خوگیاٹی مدیر
جريدة شریفہ انیس



جناب برهان الدین خان کشککی مدیر
روز نامه شریفہ اصلاح



جناب عبدالحی خان حبیبی مدیر جريدة
شريفہ طلوع افغان



جناب محمد عثمان خان رئیس انجمن
ادبی قندهار



جناب عبد الصمد خان مدیر جریدہ
شریفة یدار حصار شریف



جناب میر عبدالحی خان مدیر انجمن
ادبی ہرات



جناب میر محمد عثمان خان مدیر جریدہ
شریفة اتفاق اسلام



جناب شمس الدین خان قلعہ کی مدیر
جریدہ شریفة اتحاد مشرق



جناب میرزا سید محمد خان مدیر جریدہ
شریفة اتحاد خان آباد

امور مطابع

اگر چه در وطن عزیز ما از مدتی مطابع موجود و امور طباعتی در جریان بود ولی در ادوار سابق بقدریکه لازم بود عطف نظری در موضوع این امر مهم نشده، گاهی بصورت جزء جزء تحت اداره دوائر و زمانی در فابريك بزرگ ماشینخانه ملحق گردیده يك اساس مستقلى بخود نداشت.

گویا موافق بقتضیات عصر در انشاء و توسعه این عنصر مهم تعالی مطبوعات مملکت که یگانه وسیله تشر علوم و معارف، و تعمیم و تکمیل آن از ضروریات مملکتی بشمار میرود هیچگونه مجاهدتی بعمل نیامده و مطبعه محدودی که از حیث سامان و لوازم طباعتی بکلی ناقص و هنوز مراحل ابتدائی خود را پوره نه پیموده بود، موجود و حوائج طباعتی مملکت را بخوبی رفع کرده نمی توانست.

تا آنکه یگانه راد مرد بصیر، شهریار معارف پرور اینخاك پاك اعلیحضرت شهید سعید، پس از آنکه وطن را به نیروی همت و مردانگی خویش از ورطه هلاك نجات بخشیدند، نسبت به عشق و علاقه مندی قطری که بمطبوعات وطن عزیز داشتند توجه عمیقی در قسمت مطابع مملکت مبذول فرموده، دائرة علیحده بنام (ریاست عمومی مطابع و صکوکات) تشکیل و ضمناً چون محل مناسبی هم برای مرکز مطبعه موجود نبود امر بتعمیر يك عمارت بزرگ عصری (که از هر حیث گنجایش آلات و ادوات فنی مطبعوی را داشته باشد) صادر فرمودند.

بعد از آنکه تعمیر اساسی این بناء با تمام رسید، چون مطبعه فاقد همه گونه وسائل و آلات طباعتی بود، شهریار علم دوست فقید اولاً توريد يك دستگاه ماشینهای اتوماتيك (آف زیت) را که از تازه ترین سیستم های عصری و دارای ماشینهای متعدد، دستگاه های عکاسی و دیگر آلات جدید است باصرف مبالغ هنگفتی منظوری اعطاء فرمودند. ماشین ها و دستگاه مذکور متصل وارد و ذریعه متخصصین ماهر رکز و بکار انداخته شده یکمده از تقری کارگران مطبعه هم برای آموختن زینکوگراف و طبع رنگه بزر دست متخصصین مذکور داده شد که تقری مذکور هم بمدت کمی باخذ شهادتنامه نائل گردیدند.

سپس که کارگرهای وطنی موفق به اجرای زینکوگرافی و طبع رنگه گردیده و امور مطبوعات و جرائد و مجلات و کارهای دوائر دولتی را مستعد بطبع شدند اعلیحضرت شریعت پرور رحمة الله تعالی علیه که آرزوی یگانه از سالیان درازی نسبت بطبع قرآن عظیم الشان بدل میرووراندند این اراده شریفه را بصحنه عمل آورده امر فرمودند تا بزودی هر چه تمامتر آلات و وسایل کارآمد طبع قرآن مجید را بهر مبلغی که انجام شود تدارك نموده و قرآن مقدس را بطبع برسانند.

همان بود که ریاست عمومی مطابع در سال ۱۳۱۲ بتأمین خیالات شریعت خواهانه اعلیحضرت شهید سعید در صدد آن برآمده حروف عربی، کاغذ، فلم و دیگر اسباب و مائز مه طبع فرقان حمید را به بهترین صورتی از استانبول و دیگر نقاط جلب نموده در اوایل سرطان سال مذکور (۱۳۱۲) بطبع قرآن کریم آغاز نمود که اکنون طبع قرآن عظیم در مطبعه کابل جاری و باین صحت و زیبایی سابقه در وطن عزیز ندارد.

در پایان سال گذشته باساس همان نظریات ترقیخواهانه ذات شهریار فقید سعید ریاست مطبعه از حضور ج،ع،ج و الا حضرت صدراعظم صاحب منظوری توريد چند دستگاه دیگر ماشین های اتوماتيك را که از تازه ترین سیستم های عصری است و تسهیلات زیادی بامور مطابع میرساند حاصل نموده، خصوصاً

دستگاه حروف ریزی که مقدمتر از همه طرف احتیاج مطبعه بوده و همه ساله توريد حروف از خارج مبالغ مهمه را ايجاب میکرد .

برای دستگاه های مذکور که قريباً مرکز رسیده و بکار انداخته می شود جای مناسبی در مطبعه تعمیر و تکمیل شده .

ماشینهای که جدید خواسته شده ازین قرار است :

اول : یک دستگاه بزرگ اتوماتیک (تفتروک) که این دستگاه برای طبع آثار مهمه از قبیل چکها ، بانکنوٹها ، نوت و ثابق ، فوتوها و میناتورهای رنگین و یکرنگ و امثال آن و عبارت از ۱۰ الی ۱۲ پایه ماشین (اتوماتیک) است .

دوم : دستگاه حروف ریزی (اتوماتیک) که آنهم دارای چندین پایه ماشین بوده روزانه (۶۶) یوند و زنی حروف از حروف ۱۶ بنت بذریعۀ آن ساخته می شود .

سوم : - دستگاه بزرگ دیگر اتوماتیکی (اشتروتونی) که این دستگاه از حروفیکه برای طبع آماده شده میباشد قالب گرفته فوراً حروف را دوباره میدهد تا بدیگر احتیاج صرف شود . طبع این دستگاه نیز خیلی نفیس و ماشین های متعددی دارد .

چهارم : - ماشین اتوماتیک برای صحافی که کتاب را وقایه میکند و فورمه هائی را که از طبع خارج شده باشد جمع کرده سیم دوزی میکند .

پنجم : - ماشین کاغذ قاتی اتوماتیک که فورمه های طبع شده را قات و ترتیب میکند .

یکمده از اجرا آت امور طباعتی را که در سال ۱۳۱۲ ریاست ، طابع نموده ذیلاً باطلاع قارئین محترم میرسانیم :

صفحه	۲۴۰۰	۱ : حروف چینی روزنامه شریفه اصلاح ؛
»	۱۵۳۱۲	۲ : » » قرآن مجید ، کتب ، مجلات ، اوراق و صحائف متفرقه ؛
»	۳۰۰۰	۳ : خطاطی کتب و دفاتر حسابه و غیره ؛
جلد	۱۸۵۵۴۰	۴ : صحافی ، دوخت ، وقایه و شبکه ؛
»	۱۸۵۵۴۰	۵ : ترتیب و کاغذ قاتی ؛
صفحه	۱۸۰۰	۶ : کلیشه های ساده و رنگین و مهرها و عناوین و غیره ؛
قطعه	۵۰۰۰۰	۷ : پاکتهای کپره دار و بدون کپره به سائزهای متنوعه ؛
صفحه	۴۵۴۸۶۰۰۰	۸ : طبع سکوک ، کتب ، اوراق ، دفاتر و غیره ؛





د کانهای جدید چمن حضوری کابل
 Nouveau Quartier de TCHAMAN-I-HOUZOURI à Kaboul.



ع ، خیر محمد خان مدیر عمومی محاسبه



ع ، ص عبدالمجید خان رئیس شرکت اسبابی



ع ، دوست محمد خان اتملق معاون



ع ، ص غلام حیدر خان رئیس شرکت
بطرول



ع ، سید کریم خان نماینده شرکت
در قندهار



ع ، محمد عمر خان مدیر عمومی شرکت
در هند



ص ، حبیب الله خان نماینده شعبه شهری
شرکت اسبابی

شرکت اسهای ملی افغان

یکی از مؤسسات نافعه ملی که برای حفظ و انتظام امور اقتصادیات ملی و رونق مالی مملکتی تاسیس شده شرکت اسهای کابل است.

در تاریخ سه سال قبل از لحاظ فتوریکه بامور مالی مملکت واقع شده و پول افغانی و تجارت افغانی نواقص مهمی را دچار گردیده بود، شهریار دانا اعلیحضرت محمد نادر شاه شهید لزوم تاسیس این شرکت را احساس فرموده و به تشکیل و تاسیس آن بمقام صدارت عظمیٰ اراده سیه را امر رسمی اصدار فرمودند. پس از آن مقام صدارت عظمیٰ وسیله وزارت تجارت بدوین سرمایه و تشکیل اعضا و وضع پروگرام و اساس نامه شرکت و تعمیر بنای شرکت متوجه گردیده در سال ۱۳۰۹ شرکت موصوف اصولاً آغاز بکار نموده بود اینک درین سینه شرکت اسهای توسیع و انتظام زائد الوصفی ارحاصل نموده است که مادرین مختصر جای از آن بحث می نمایم:

شرکت اسهای اولاً بتاریخ ۴ ذیو ۱۳۰۹ با سرمایه ۵ ملیون افغانی تاسیس یافته منجمه آن چهار و نیم ملیون را حکومت و ه لک متباقی را بعضی از تاجران سبیم گردیده و ابتداء اجرای معمولات آن در تحت اداره وزارت جلیله تجارت منحصر بوده الی ابتدای سینه ۱۳۱۱ از سرمایه حقیقی آن یک ملیون جمع و فروش و باقی اسهام آن ملتوی و معطل مانده شعب اجرائیه آن بدو حصه که مرکز آن در کابل و یک شعبه آن در پشاور تمرکز داشت منقسم و در ماه سنبله ۱۳۱۰ از آنجا که توجهات حسنه و ارادات سینه اعلیحضرت شهید سعید ضراپا در راه ترقی و تعالی امور مادی و معنوی این مملکت مبذول بود پس از غور و تدقیقات مدققانه صورت تشکیل اداری و عملیات شرکت مذکور بملاحظه اینکه سرمایه آن وسیع و مانند یک انستوت تجارتی دنیا اعتباراتی را حائز و در راه اقتصادیات مملکت خدمتی نموده بتواند بتصویب مجلس عالی و زرا از تاریخ ۲۸ سنبله ۱۳۱۱ باسم شرکت اسهای ملی افغان مامور و موسوم و عده از تاجران مملکت باخذ سبیمه ها درین شرکت شامل شده اداره شرکت موصوفه مستقلاً در دست تجار داخله و اگذار و سرمایه ابتدائی آن ۳۵ ملیون تعیین کرده شد که از آنجمله ۱۰ ملیون سهم آن در آخر سال ۱۳۱۱ فروش و منجمه می فی صد آنرا حکومت متبوع مان سبیم گردیده متباقی اسهام آن برای سه سال آینده موکول و شرکت اسهای ملی افغان از ۹ ثور ۱۳۱۲ بااساس تشکیلات جدید باجرای امور موظفه خود اقدام کرده در تصدیر اشیای پیداوار افغانستان بخارج و توريد اشیای ما بحتاج افغانستان که در ذیل انحصار اوست بنرخ مناسب و درست اول از خارج صرف مساعی ابراز داده جدا اول واردات و صادرات نقدی و جنسی، و روابط بانکی خارجه و صورت تشکیلات اداری و بودجه معاش و مصرف شرکت موصوفه را بمطالعه هموطنان محترم خود گذاشته علاوه بعضی امتیازاتی را که حکومت متبوع مان برای توسعه عملیات شرکت اسهای ملی افغان اعطا فرموده است متذیلاً تذکار میدهد:

۱: امتیاز خرید و فروش مسکوک داخله و خارجه و صرافی، تهیه سکه خارجه و نقره و طلائی کار آمد حکومت، خریداری ما بحتاج و ما یلزمه جنسی دوائر حکومت که تعلق میگردد بواردات از خارج، فروش مواد معدنی و تجارتی افغانستان در خارج حقوق تبادل خزان داخله بااساس مصوبه جلسه تاریخی ۲۸ سنبله ۱۳۱۱ مجلس عالی و زرا در ذیل ۱۵ مواد.

۲: امتیاز انحصار واردات قند و شکر از خارج باافغانستان بتصویب مجلس عالی شورا و مجلس عالی و زرا و صحه سینه یاد شاهی از تاریخ اول سنبله ۱۳۱۲ الی مدت ۷ سال در ذیل ۱۶ مواد.

۳. امتیاز انحصار واردات موٹر وسامان کارآمد موٹر از خارج افغانستان بتصویب مجلس عالی وزرا و منظوری حضور مبارک شاهانه .
۴. امتیاز سهم ۳۰۰۰۰۰ جلد پوست قهره قلی باساس تقسیمات ردیف (ب) ماده اول لایحه انحصار تجارت پوست قهره قلی و تصویب مقامات صلاحیت دار .
۵. اشتراک سهم ۱۰۰۰۰۰۰۰۰۰ افغانی از جمله اسهام شرکت انحصار بطرول .
- عمارت شرکت اسهامی نیز در تحت تعمیر است که منزل اول آن در سال ۱۳۱۳ بسر میرسد، این عمارت یکی از عمارات معظم و عالی پای تحت خواهد بود مصارف اولیه آن تا اندازه یک ملیون افغانی در نظر گرفته شده .

تشکیل هیئت شرکت اسهامی

هیئت مدیره شرکت اسهامی :

رئیس افتخاری ع ، ج میرزا محمد خان وزیر تجارت :

ع ، عبدالمجید خان .

« دوست محمد خان ایماق .

« غلام حیدر خان مختارزاده .

« محمد عمر خان .

« سید کریم خان .

« عبد الخالق خان .

مامورین سرکاری

رئیس شرکت

: ع ، ص عبدالمجید خان .

معاون عمومی

: ع ، دوست محمد خان .

مدیر عمومی محاسبه

: « میرزا خیر محمد خان .

کفیل مدیر اجراییه

: ص ، محمد امین خان .

نماینده شعبه شهری

: « حبیب الله خان .

سرکاتب تحریرات و اوراق : « غلام علیخان .

« شعبه انحصار موٹر :

« حمل و نقل :

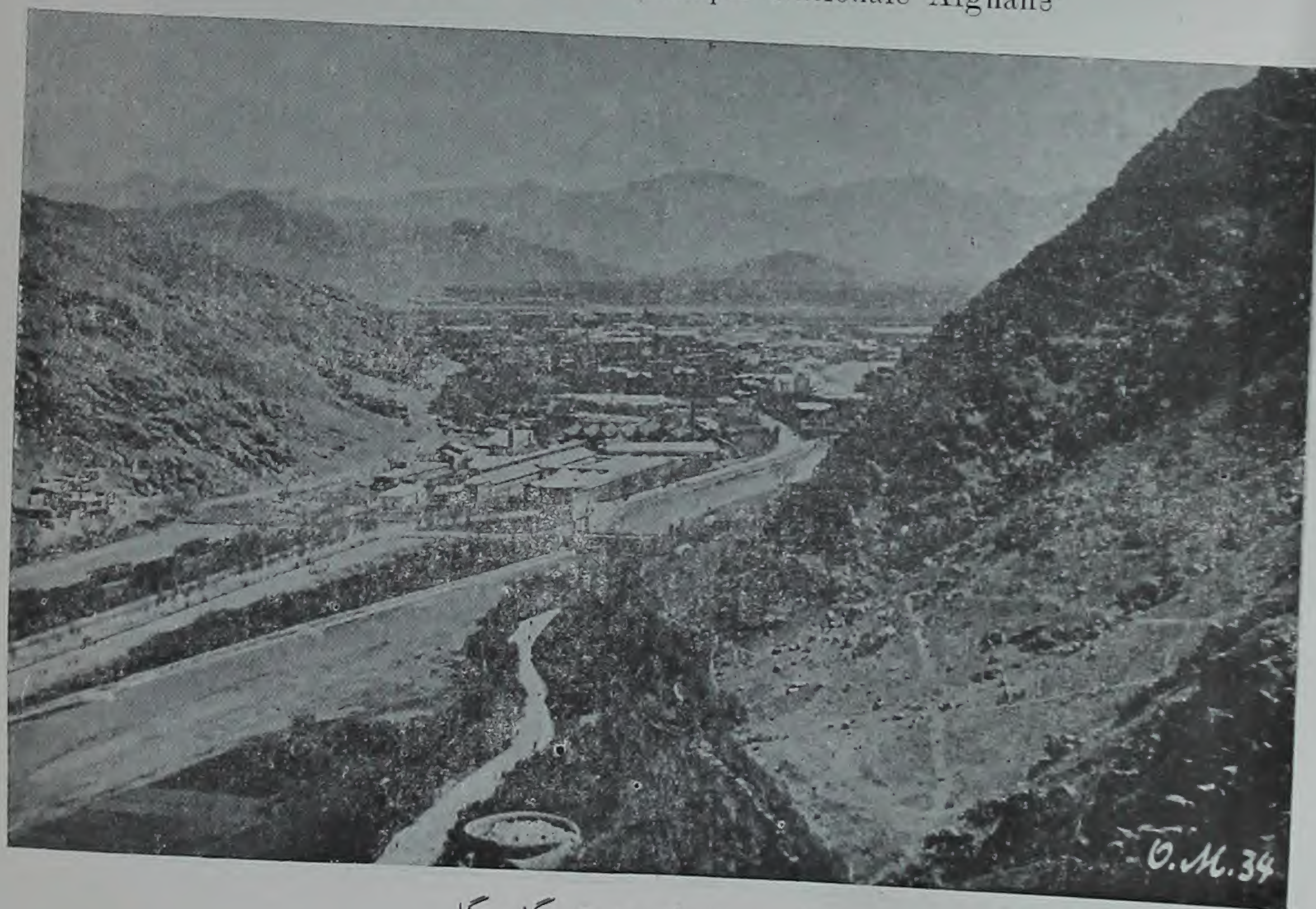


گروپ عمومي هيلت مديرة شركة اسهامي

Conseil Général des Fonctionnaires de la Banque Nationale Afghane.



شرکت اسهامی
CHÉRKATÉ ASHAMI (Banque Nationale Afghane)



منظر پل هارتن و هوتل گذرگا
بر لب دریای کابل از طرف کوه آسمانی عکس گرفته شده
Une partie de la ville de Kaboul (Vue prise aux environs du pont de Harton
et l'Hotèl de Gouzarga)

شرکت اسهامی

نمایندگان شرکت در داخل افغانستان :

- | | | |
|------|--------------|-----------------------------|
| ۱ : | نماینده غزنی | ص ، محمد عثمانخان . |
| ۲ : | » قندهار | ع ، سید کریم خان . |
| ۳ : | » فراه | » رحمن خان . |
| ۴ : | » هرات | » عبدالخالق خان . |
| ۵ : | » میمنه | ص ، حاجی محمد ابراهیم خان . |
| ۶ : | » اندخوی | » میرزا شاه محمد خان . |
| ۷ : | » مزار شریف | ع ، سید محسن خان . |
| ۸ : | » قلعه جدید | ص ، میرزا محمد شفیع خان . |
| ۹ : | » کلات | ... |
| ۱۰ : | » دکه | ص ، عبدالرؤف خان . |
| ۱۱ : | » مشرق | » عطا محمد خان . |

نمایندگان شرکت در خارج :

- | | | |
|-----|--------------------------|--------------------------|
| ۱ : | نماینده و مدیر عمومی هند | ع ، محمد عمر خان . |
| ۲ : | » پشاور | ص ، میرزا خان محمد خان . |
| ۳ : | کفیل نماینده گی کراچی . | » محمد یعقوبخان . |
| ۴ : | » » چمن | » میرزا عبدالرؤف خان . |
| ۵ : | » » لندن | » عبدالقادر خان . |
| ۶ : | نماینده برلن | » عبدالرؤف خان . |

وارد و صادره عمومی شرکت اسهامی الی اخیر برج حوت ۱۳۱۲ :

وارد	۴۱ پول - ۸۱۲۴۰۵۵۰ افغانی .
صادر	۷۴ - ۲۶۳۸۳۲۷۱ - »

خریداری اموال جهة حکومت الی اخیر

برج حوت ۱۳۱۲ :	۱۴ - ۱۱۵۸۴۹۶۳ - »
بودجه عمومی شرکت اسهامی در سنه ۱۳۱۱ :	۸۲ - ۲۷۹۶۹ - »
» » » » ۱۳۱۲ :	۳۷۰۸۵۹ - » ۴۹۰۹۰ کددار ، ۷۳۱۶ پوند .

صورت مخبرات مکتوبی دوائر مرکزی کابل شرکت اسهام الی اخیر حوت ۱۳۱۲

نومره مکاتیب دوائر مرکزی شرکت اسهام : (۱۳۸۵۰)

فروش صادراتی مملکت توسط شرکت اسهام : ۲۶۲۴۰۹۴ - افغانی .
ارتباط شرکت با بانکهای خارجه :

- | | |
|-----|--|
| ۱ : | ایمیریل بانک هند . |
| ۲ : | کتوارنت سیونال دسکونت دی پاریس شعبه بمبائی . |
| ۳ : | » » » » پاریس |
| ۴ : | دویچ بانک دسکتوگزل شافت برلین » برلین |
| ۵ : | ویست منستر بانک لمیتد لندن |
| ۶ : | » » » » پاریس |

خریداری قند و شکر شرکت اسهامی : خرید ۸۷۳۶۲۵ افغانی ، فروش ۵۰ پول - ۶۲۷۶۲۶ افغانی .

شرکت تنویرات

این شرکت روز بروز ترقی کرده رفع احتیاج عمومی مینماید. نواقص لین ها و ماشین و آلات رفع گردیده هیچگونه سبکته گی در تنویرات منازل و غیره واقع نمیگردد، محاسبات این شرکت با اصول بهترین ترتیب و تنظیم یافته شرکاء کمال رضایت از مامورین اداری داشته، هر وقت می توانند، بدقت محاسبات رجوع نموده و معلومات حاصل دارند.

جاده های عمومی و بعضی جاده های داخلی شهر تنویزیافته و تسهیلات خوبی برای عابرین پیش کرده است. بعضی اجراآت شرکت تنویرات در ذیل ذکر می شود:

- ۱ = در حصه نوآباد، دامنه کوه آسمائی لین جدید تمهید گردیده.
 - ۲ = در حصه بالا قلعه، حدود عاشقان و عارفان لین جدید برده شده.
 - ۳ = در شهر آرا لین جدید امتداد یافته.
 - ۴ = در دکانهای جدید چمن حضوری جدید لین برده شده.
 - ۵ = عمارت شرکت خبلی مقبول و عصری تعمیر و مکمل گردیده.
 - ۶ = در ده افغانان برج جدید تعمیر گردیده.
 - ۷ = از یول عایدات شرکت، شرکت یک مقدار منافع را بشرکاء تقسیم نموده است.
- برای رفاه اهالی از طرف دولت کمک و معاونت معتنائی بعمل میآید یعنی از فابریکه الکتریک دولتی قوه مکنی به قیمت خبلی نازل باین شرکت داده میشود.



دائرة زراعت و نسلگیری

و تربية حيوانات

یکی از موسسات مفیدیکه مملکت ما قبلاً فاقد آن بود و در عهد حکومت اعلیحضرت نادرشاه شهید دارای آن گردیده دائرة زراعت و نسلگیری و تربية حيوانات است .

این دایره در دو سال قبل از طرف شهریار شهید اراده شده و در قرية علی آباد عمارات و جاهاى لازمه تربية حيوانات و طبویر بالای املاك شخصى شهریار ممدوح تعمیر یافته و اقسام حيوانات و طبویر قابل نسلگیری و حیوانات و نهال از ممالك خارجه جلب و بوسیله متخصین ماهر شروع بکار شده است .

اکنون این موسسه دارای بهبودی و رونق درستی شده و بودجه مناسب و موزونی دارد یک مقدار طبویر و حیوانات مفید درین موسسه تا حالا تربية و نسلگیری شده و در امور زراعت تجربه های نافعى بعمل آورده است .

قرار پروگرامیکه این دایره دارد پس از موفقیت کامله در مرکز شعبات آن در دیگر نقاط مملکت هم تاسیس خواهد شد .

دائرة نسلگیری و زراعت علاوه ازان اقدامات که راجع به تربية و پرورش حيوانات مختلفه وقتاً فوقتاً بعمل آورده و دامنه عملیات آن تدریجاً در تحت توجهات حکومت وسیعتر شده است جدیداً به تاسیس يك شفاخانه برای معالجه امراض مختلفه حيوانات نیز پرداخته و داکتر لایق و ادویه لازمه و سامان مکفی برای شفاخانه مذکور تهیه دیده است . حیوانات به هر گونه امراضیکه مبتلا شوند به شفاخانه مذکور معالجه میشود ، این شفاخانه به حیوانات اهلی خیلی مفید واقع شده است .



اعطای نشان

- ذواتیکه از حضور اعلیحضرت شهید و اعلیحضرت همایونی محمد ظاهر شاه نائل به نشان گردیده اند :
- سردار اعلی : ع ، ج دوکتر هربرت شوربل وزیر مختار دولت آلمان در کابل .
- » » : » » ون چن روکلانتی وزیر مختار دولت بهیة ایتالیا در کابل .
- » » : » » موسیو البرت بودار وزیر مختار دولت بهیة فرانسه در کابل .
- » » ؛ ع ، ص اسلام بیگ مستشار وزارت مختاری افغانی در پاریس در اثر حسن صداقت و خدمت او .
- » » : ع ، ش سردار علی شاه خان فرقه مشراول قوماندان مکتب حریه » » » و خدمت او .
- استور درجه اول : پروفیسر ژوزف هاکن مدیر موزه لیمه معلم مکتب اورور رئیس خفریات فرانسه در افغانستان .
- » » » : ص حاجی محمد سعید خان سابق مدیر گمرک هرات در اثر حسن خدمت و صداقت او .
- » » » : محمد عتیق خان طالب العلم افغانی در برلین .
- » » سنوم : مستر تا کاکی جایانی معلم جوجید سو مستخدم وزارت حریه .
- نشان صداقت : عموم صاحب منصبان و افراد عسکری که به مملکت خود ابراز صداقت کرده اند .
- نشان خدمت : ع ، ج عبدالاحد خان رئیس وع ، ص عبد الحق خان معین و ص عبداللطیف خان منشی و یکصد و دو ازده نفر و کلای دوره اول شورای ملی .
- » » : ح محمد قاسم خان غندمشر رئیس ارکان حریه فرقه شاهی که در تعلیم و تربیه نفری تعلیمگاه خورد ضابطان فرقه شاهی زحمت کشیده .
- » » : ع ش عبدالله خان فرقه مشر که در تعلیم و تربیه نفری تعلیمگاه خورد ضابطان قول اردوی مرکزی ابراز همت نموده .
- » » : یکنفر پرکشر و پنج نفر افراد اسپور شاهی که در آوان انقلاب خدمت کرده اند .
- » » : عموم صاحب منصبان و افراد عسکری که در قضیه تجاوز اشرار و زیری خاک خارجه خدمت کرده اند .



افتتاح رفقی سناتوریم

در دوره اعلیحضرت نادر شاه شهید، افغانستان رو به ترقی نهاده و نهضت مخصوصی در تمام رشته های وطن نمایان گردید قشون تنظیم، امنیت در وطن تأمین، معارف تعمیم یافت مؤسسات عام المنفعه افتتاح و تاسیس شد. که ازان جمله یکی رفقی سناتوریم بوده و قبل از زمان افتتاحش مختصر ذکری ازان در سالنامه گذشته کرده بودیم اکنون در سال ۱۳۱۲ بتاریخ چهارشنبه (۱۴) سنبله رفقی سناتوریم بحضور رجال بزرگ دولتی، اعزّه، معارف داخلی و نمایندگان محترم خارجی بدست حق پرست اعلیحضرت شاه شهید افتتاح یافت که درین جا از لحاظ اهمیت بنا و موضع آن معلومات مختصری ذکر میگردد.

رفقی سناتوریم در دامنه سلسله جبال (کافرکوه) که غرب کابل را احاطه کرده و از طرف دیگر این دامنه بوادی سرسبز و شاداب چهاردهی منتهی میشود واقع و مساحت سطحیه که برای آن تخصیص داده شده بالغ بر (۵۰۴، ۹۷ متر و ۲۹ سانتی) مربع میشود ازان جمله ۲۷۴ متر و ۶۹ سانتی مربع برای عمارت سناتوریم و (۹۴۲۷۹ متر و ۶۰ سانتی) مربع جهت باغ که این بنا در وسط تعبیه گردیده تعیین یافته است.

این سناتوریم بر یک سطح مائل واقع و از نقطه نظر ژئولوژی کوهی که در عقب آن وقوعیت دارد از اراضی ولکانیک و سنگ های آن از گرانیک متشکل است. سلسله کوه های عقب سناتوریم از شرق جنوبی بشمال غربی متدوم توجه و در دامنه طرف غربی جبال مذکور بمرور زمان بعضی برآمدگیها و فرورفته گیها احداث شده که سناتوریم علی آباد در وسط یکی از فرورفته گیهای مذکور وقوع یافته و این ترتیب در اهمیت صحی آن مدخلیت نامی دارد.

زمین سناتوریم از طبقات ریگ دار تشکیل یافته و طبقه غیر قابل نفوذ این اراضی از سطح زمین به عمق زیادی واقع بناءً علیه از نقطه نظر مایل بودن زمین و خاصیت طبقه ریگزار اراضی تماماً خشک و عاری از رطوبت بوده آب هائی را که به زمین جذب می شود به زودی دفع مینماید و این خصوصیات در سناتوریم خیلی حائز اهمیت است.

اعلیحضرت شهباز شهید بروز افتتاح رفقی سناتوریم



در موقع افتتاح رفقی سناتوریم لایحه از طرف رفقی بیک عرض و قرائت می شود

S. M. la Roi Martyr, le jour d'Inauguration de RIFKI SANATORIUM, (Vue prise au moment où le Dr. RIFKI BEY lit son discours).



مناره ساعت وزارت حریه که در سال ۱۳۱۲ تعمیر و بنایافته بود
Un coin nouvellement construit du Ministère de la Guerre

یکی از اوصاف دیگر این سناتوریم وقوعیت آن در مدخل فرورفته گی کوه است و کوه های که عقب انرا احاطه کرده اند سناتوریم را تماماً از باد شمالی محفوظ داشته است. محفوظ بودن سناتوریم از باد شمالی که از زروهای سلسله، هندو کش بوزیدن آغاز کرده و تا حدودیکه می رسد هوای سرد منتشر و موجب تحولات هواییه میگردد يك امر معتنا بها میباشد و وقوعیت سناتوریم علی آباد در فرورفته گی کوه آنرا از خطر تحولات آتیه هواییه مصئون کرده است. سناتوریم بطوری انشا و تعبیه شده که درین آن و کوه يك فاصله وجود دارد و درین فاصله انواع اشجار و گلها غرس و کاشته شده. مقصد اساسی و صحی در غرس این اشجار تخفیف حرارت منتشره سنگهای کوه است که به سبب تابش آفتاب کسب میکنند. فاصله درین بنای سناتوریم و کوه و غرس اشجار در آن، از یکطرف برای تخفیف حرارت سنگ ها در روز وسیله خوبی بوده و از جانب دیگر طبقات هواییه آن مانع رسیدن حرارت به بنای سناتوریم میشود حرارت که از طرف شب از سنگها نشر میشود آنهم برای گرم نگهداشتن هوای سناتوریم و عدم ظهور و تحولات هواییه خدمت میکند و هوای شب و روز سناتوریم را بحالت اعتدال محافظه مینماید که این موضوع از نقطه نظر صحی اهمیت زیادی را حائز است. و گذشته ازین فاصله بین بنای سناتوریم و کوه و غرس اشجار در آن حرارت را که سنگها در موسم تابستان انتشار مینمایند نیز ازاله و برطرف مینماید. خصوصیت دیگری که موجب مزیت سناتوریم شده این است که جهت آن بطرف جنوب متوجه است و ازین لحاظ از بدو طلوع الی وقت غروب معروض به تابش آفتاب و اثرات اشعه شمسیه مینماید. سناتوریم در وادی سرسبز و زمرد فام چهاردهی منظره دلربا و فرحت افزائی را حائز است و این وقوعیت کیف و معانی آن را دوبالا کرده مزیت مخصوصی بآن بخشیده است وادی سرسبز چهارهی هوایی را که به سناتوریم میرسد کاملاً تصفیه کرده از هر نوع گردوغبار پاک و باطراوت مخصوصی می رساند تقرب آن به شهر کابل هم از نقطه نظر تامین هر گونه مایحتاج و مایلزم سناتوریم شایسته تذکر و صفت است که در صف دیگر محاسن آن قرار یافته.

سناتوریم در وسط باغ بزرگی که مملو از هر نوع اشجار، بته ها، گلها پارکها و بکمال اهتمام تنظیم شده قرار یافته، ترتیب این باغ به کیف و طراوت هوای آن خیلی افزوده

است. در سناتوریم و باغ آن از دو منبع آب آورده شده که برای نوشیدن و استعمال آب یاری
بصرف میرسد ۱: آب چشمه باعتبار صفائی، خاصیت کیمیویه با کتورلوژی ویه این آب از تمام
آب های موجوده شهر کابل و نواحی آن جمع است. و این آب بواسطه ماشین (هایکی بذریعه
آب و دیگری بواسطه الکتریک بکار انداخته شده) در حوض های که بدامنه
کوه و بیک نقطه مرتفع تعبیه میشود و آبهای ذخیره شده بعد از رسیدن بماشین فلتر بغرض
نوشیدن و استعمال بمقامات لازمه توزیع میگردد.

۲: این هم بدو واسطه (ماشین الکتریک و آبی) ایصال میگردد و در حوض جداگانه که
بدامنه کوه برای آن ساخته شده واصل و بمصرف میرسد و یک قسمت آن بحوض هاییکه جهت
اطفای حریق و غیره بقسم احتیاطی در هر چهار گوشه سناتوریم ترتیب گردیده ذخیره میشود.
تمام اقسام شفاخانه به سستم جدید تعمیر گردیده و ترتیبات تسخین مرکزی و الکتریکی را حائز
میباشد. تسخین مرکزی مخصوص ایام زمستان و شدت سرما بوده بحدا صغر (۲۵) سانتی گراد
حرارت انتشار میکنند و تمام خدمات داخلی سناتوریم از قبیل توزیع اطعمه و دعوت خدمتگاران
و غیره بذریعه تاسیس الکتریکی انجام می یابد. بنای سناتوریم یک بنای مرکزی و در عقب
آن بفاصله محدودی دیسپانسر، اپارتمان نرس (محل نشیمن سرپرستار) آشپزخانه و دوی خانه
و تحویل خانه او توخانه، بیت الخدمه ها و دوائر مربوطه واقع گردیده است.



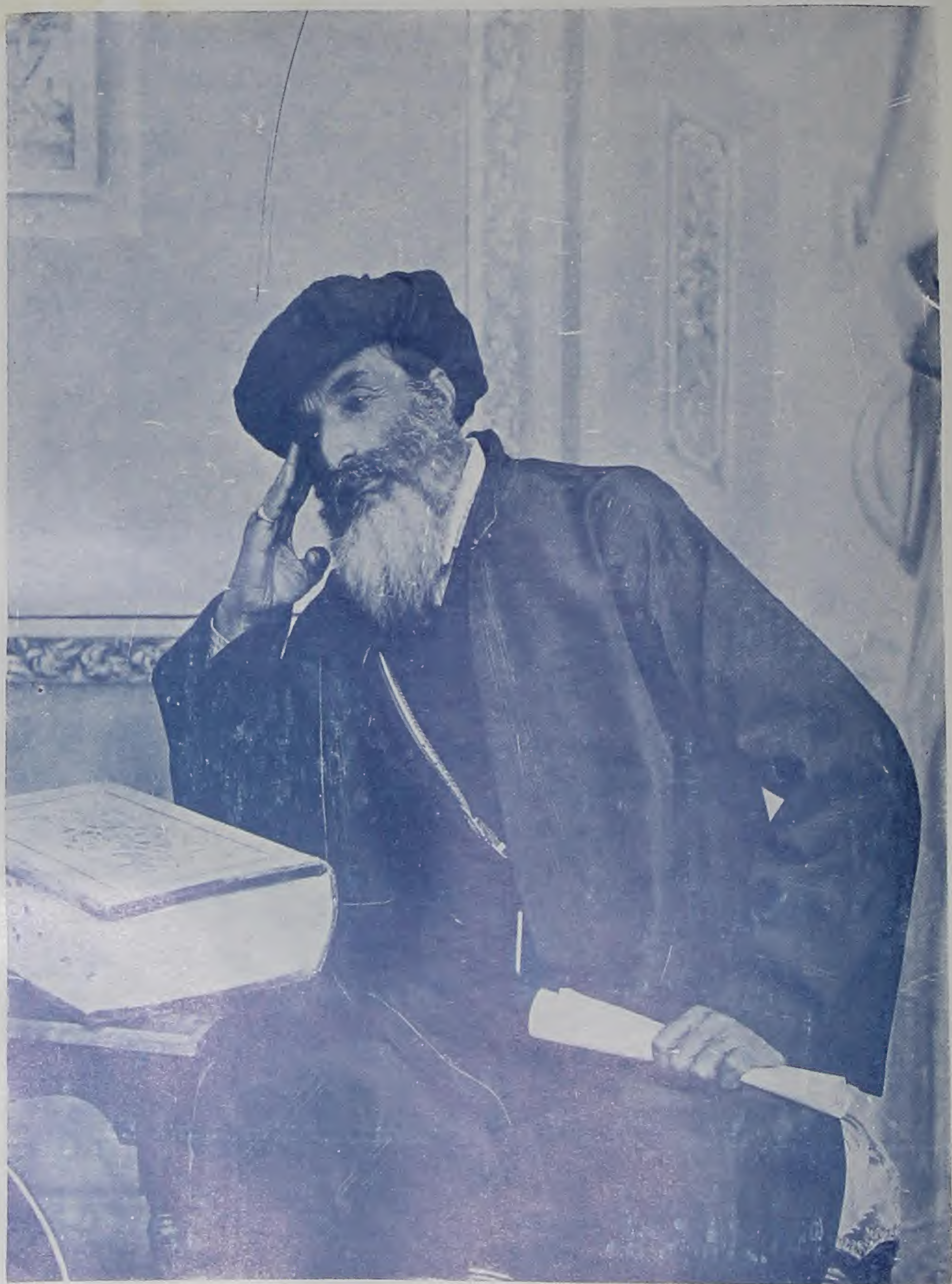
نمونه خطاطی قدیم افغانستان
(کادر کلکیون جناب قاری صاحب عضو انجمن ادبی موجود است)



Spécimen d'Ancienne Calligraphie d'Afghanistan.



نمونه ایست از خط نستعلیق فاضله محترمه خانم سرحدار عبدالقدوس خان اعتمادالدوله افغانستان (متوفی در سال ۱۳۰۶)
 که این مخدرة فاضله افغانی با هرگونه او صاف و کمالات قابل وصف تا هنوز در کابل اصرار حیات مینایند
 Specimen d'Écriture d'Une Femme Contemporaine de Kaboul.



جناب مرحوم سردار عبدالقدوس خان اعتماد الدوله که از خدام صادق و فعال وطن بوده
در سال ۱۳۰۶ در کابل وفات کردند

افتتاح جاده دره شکاری

بطوریکه افغانستان همیشه مورد پرورش و اصلاحات وطن پرورانه شهریار قبد اعلیحضرت محمد نادر شاه غازی و خاندان نجیب شان واقع شده و در ادوار خدمتگذاری این فرزندان نجیب خود مصدر خیلی خوشبختی ها گردیده است عمران جاده دره شکاری نیز از همین قبیل کار نامه های درخشنده و اقدامات بزرگ این فرزندان نامی افغانستان بشمار می رود .

جاده ها که بمنزله عروق در بدن يك مملکتی بوده ، امور امنیت و اقتصادیات ، روابط حسنه اجتماعی . اتحاد ملی همه وابسته بان است متأسفانه در سالیان متمادی وطن ما از داشتن اینگونه جاده های مهمه محروم مانده بود ، مخصوصاً دو ولایت سمنده و چندین حکومتی های صفحات شمالی وطن بکلی از مرکز و حصص جنوبی خاک ماجدا و در حال دوری مانده از فوایدیکه مذکور آمد بی بهره بودند اینک خوشبختانه می بینیم که در عصر تاجدار شهید بتوجه و مساعدت صدر اعظم دانای وطن والا حضرت سردار محمد ها شمخان سرک دره شکاری که نسبت بوضع کوهستانی این حصه و پهناوری و سختی جبال هندوکش که هر کس مشکلات آنرا میداند سرک مذکور اعمار پذیرفته و حصه شمالی و مرکز و حصه جنوبی (بلکه تماماً قطعات خاک وطن) را بهم دیگر وصل می نماید .

اهمیت سرک شکاری از نقطه نظر تجارت :

راهیکه قبلاً از کابل بسوی ولایات شمالی و یا از آنجا بکابل پیموده می شد از کابل تا آغه رباط سرک و از آنجا مسافرین مجبور بودند کوتل های صعب العبور آغه رباط ، دندان شکن ، چمبرک ها ، قره کوتل را عبور نمایند . مخصوصاً مال التجاره در ایام تابستان ذریعه حیوانات در ۲۵ روز و در زمستان اگر برف کم میبود باز حمات تحمل فرسائی در مدت یکماه وارد منزل مقصود میکردید ، و اگر احياناً بارندگی تواتر داشته و انقلابی در اوضاع جوی رونمایی شد عبور از این کوتل ها خارج از حد امکات بوده و مال التجاره بواسطه بندش راه مدت ها معطل و ضربهای شدیدی به تجارت مملکت وارد می نمود ، اماراه شکاری که از دره شکاری عبور کرده با وسایل نفیسه عصری مثل موتر های لاری بزرگ راه ۳۰ روزه را (علاوه از رفع خساراتیکه ازین باعث بقافله ها و ارباب سرمایه وارد می شد) بسه روز قطع مینماید مسلم است که اینگونه تسهیلات ترقیات شایانی را در امور اقتصادی مملکت واقع می نماید .

تسهیلات در روابط عمومی مملکت :

ولایات (مزار ، قطن) که ذریعه جاده شکاری بکابل وصل میشود و غیر از اهمیت تجارتی از نقطه نظر امور زراعتی و فلاحتی آن هم قابل استفاده میباشد ، مثلاً بعضی سال ها که سرما شدت می نمود و راه عبور و مرور مسدود می شد ، بجز طبقات متمول که تحمل بحران های سنگین ارزاق را می توانند ، طبقات کم بضاعت که قوه استطاعت آن ها ضعیف است تقریباً از حیث تنگی ارزاق دچار عسرت می شدند و در همین سال ها که اهالی مرکز به اینگونه بحران ها دست و گریبان بودند اهالی مزار و قطن از وسعت ارزاق محیط خود ها همیشه از انبار های غله و گله های گوسفند مستغنی بوده ضمناً از نبودن خریدار شکایت می کردند ، زیرا وسیله عمده تجارت آنها مواد حیوانی و غله بوده و بواسطه صعوبت و مشکلات راه کابل نمی توانستند ازین تجارت چیزی استفاده کنند کذا در موسم سرما برای بکار بردن از محروقات همیشه

اهالی شهر کابل ذغال جنگوزه بلوط حتی ارچه را از اشخاصی ابتیاع می کنند که آنها جنگلهای کوهی طبیعی نواحی قریه کابل را بدون رعایت کدام اصول فنی قطع نموده به بازار عرضه میدارند .

سرك دره شکاری می تواند مواد غذائی مزار و قطن و ذغال سنگ علاقه جات تاله و برفك را بکابل نقل داده و تدریجاً این نواقص و مشکلات تجارتي داخله را رفع نماید . هم چنان در سالهاییکه خدا نخواستہ آفات ارضی یا سمائی بزراعات ولایات شمالی صدمه برساند اهالی آنجا میتوانند از ارزاق و غله ولایت کابل استفاده نمایند .

اهمیت اجتماعی :

یکی از عوامل بزرگی که در ایجاد اتحاد در تجانس اخلاق و عادات طبقات مختلفه يك مملکت موثر است ، همانا اختلاط و امتزاجی است که بین افراد بوسیله تجارت و داد و ستد و آمیزش و رفت و آمد تولید میشود ، پس در محیط هائیکه عوائق طبیعی از قبیل جبال رفیع و دره های پر خم و پیچ و غیره وجود دارد طبعاً در اختلاط اقوام بهمدیگر موانعی تولید میکند ، که از همه اولتر برداشتن موانع و عوائق مذکوره یکی از اهم ترین اصلاحات اجتماعی شمرده میشود . گویا تصطیح سرك دره شکاری و رفع زحمت و تکالیف که در راههای سابق بمسافرین دست میداد این تقیصه را هم از بین برداشت ، و اکنون در مدت سه روز بدون احساس زحمت افراد کابل می تواند بولایات شمالی رفته با برادران متوطن مزار و قطن خود و از آنجا بکابل آمده از اخلاق و عادات و طرز معیشت و آداب معاشرت همدیگر استفاده نمایند .

این است از فوائد اقتصادی اجتماعی جاده شکاری که فوقاً بدان اشاره شد . اصول اقدامات و ترتیب ساختمان این شوسه را هم در سطور آتی به نظری قارئین میرسانیم :

اعلیحضرت محمد نادر شاه شهید و جناب عالیقدر جلالتمآب صدراعظم صاحب بمقصد ارتباط ولایات مملکت و تنظیم امور اقتصادی وطن در سال ۱۳۰۹ احداث سرك مذکور را اراده فرموده و پروژه ساختمان آن بوسیله وزارت تجارت مرتب شده بتاريخ ۱۰ حمل ۱۳۱۰ آغاز بکار و هیئت منتخبه کار بموضع مذکور اعزام گردیده و مطابق پلان مرکز آغاز بکار شده لا ینقطع کار جاری بود و بتاريخ ۱۰ اسد ۱۳۱۰ عالیقدر جلالتمآب میرزا محمد خان وزیر تجارت برای اخذ اطلاعات دقیقه و اعطای دساتیر جدید و واریسی بجزئیات امور بایک هیئت از حضور والا حضرت صدراعظم صاحب از مرکز اعزام دره شکاری شدند و عمله کاریگر و ترتیب جریان کار را قرار آتی تعیین فرمودند :

کارگران از اهالی قریه آنجا :	برای	۹۷۶۵	متر مسافه	۵۰۰	نفر فعله هر روزه
» سرخ و یار سا »	»	۸۳۷۱	»	»	»
» بامیان »	»	۹۷۶۵	»	»	»
» سیغان و کهمرد »	»	۲۰۹۹	»	»	»
» تاله و برفك »	»	۱۸۰۰۰	»	»	»
	»	۴۸۰۰۰	»	»	۲۰۰۰

غیر از تقری فوق برای امور مشكله مثال سرنك برای و غیره به تعداد ۲۹۰۸ نفر تقریباً عمده انشاآت نیز هر ساله در امور سرك مشغول کار بوده اند در قراردادی که اهالی مذکور راجع بختم کار راه سازی باحکومت کرده بود چنین قید شده بود که مسئول قلت و کثرت عمله خود شان بوده ولی حکومت لوازم کار را از طرف خود آماده می نماید . حکومت نیز این ترتیب را تصویب نموده به ادخال فعله اطراف و جوانب عملیات راه سازی را سریع تر نمود .

ما چیزی که در حین اجرای کار قدری تکالیف وارد می کرد آذوقه رسانی و ما محتاج نفری عمله کار بود ، در حالیکه نواحی قریبه دره شکاری غیر مسکون بوده و لوازم مذکور از نقاط بعید حمل می شد ، ولی با انهم حکومت متبوعه بجدیت تمام کافه حوایج عمله را از قبیل خوراک و پوشاک ، محروقات و غیره بخوب ترین شکلی تامین نمود که عمله و تمام مامورین تسطیح راه دره شکاری از هر جهت مطمئن و آسوده بودند . و بالاخره بعد از مرور سه سال یعنی از اسد ۱۳۱۲ کارسرك شکاری از دهنه شکاری تادهنه غوری اختتام یافت ، اولین ابلاغیه که راجع بختم کارسرك شکاری در مطبوعات دیده شد بتاريخ ۱۸ اسد ۱۳۱۲ بود که مجله اقتصاد باتکامل اطلاع متخذة خود فوق العاده نشر نمود .

(اهالی وطن از تصمیم حکومت راجع بساختن شوسه شکاری اسبق و منتظر نتیجه بودند . اینک با کمال مسرت مژده میدهم که شوسه مذکور بتاريخ ۲۱ اسد تسطیح و انجام پذیرفته بتاريخ ۱۹ اسد اولین موتر از سرخك یبني به مزار شریف حرکت نمود و يك موتر از مزار شریف که حاوی خربوزه غوری بود بتاريخ ۲۱ اسد از دره کاروان عبور نموده ، بتاريخ ۲۲ اسد وارد کابل شد) گویا موتر حامل خربوزه اولین موتری بود که محصولات ولایات شمالی مملکت را به عبور از سرکیکه در دوران حکومت نادرشاهی تسطیح شده و یکی از یادگارهای بزرگ عهد مصلح نادرشاهی بحساب می رود بکابل حمل نمود . متعاقب آن بتاريخ ۷ عقرب جناب عالیقدر جلالتمآب والا حضرت صدراعظم صاحب اراده فرمودند تا سرك دره شکاری رابطور رسمی شخصاً افتتاح نمایند ، لهذا ، ع ، ج عبدالاحد خان رئیس شورای ملی و ع ، ج فیض محمد خان وزیر امور خارجه و ع ، ج میرزا محمد خان وزیر تجارت و سایر رجالیکه شرف معیت والا حضرت ممدوح را حائز بودند بساعت ۶ صبح روز مذکور از مرکز عازم دره شکاری شدند : عندالورود با شرحیکه از نظر خوانندگان میگذرد راه را افتتاح فرمودند .

سواد نطق والا حضرت صدراعظم صاحب

بروز افتتاح سرك دره شکاری

حضار محترم ! خدای متعال را شکر گذارم که امروز در سایه شهریار وطن پرور افغانستان اعلیحضرت محمد نادر شاه غازی امور مملکت عزیز بلافاصله تنظیم شده و مدارج بلند ترقی را می بیناید .

درین دوره درخشنده نظر بحسن نیات و عشق و علاقه مخصوصیکه ذات شاهانه برای پیشرفت امور و سعادت ملك و ملت خود دارند خوش بختانه می بینیم که کارهای سودمند و مطالب خیلی نافع که تماماً مقرون بصرفه و صلاح مملکت است از حضور ملوکانه امر و اراده و بوسیله هیئت دولت ایجاد و تاسیس میشود .

بنده خیلی خورسندی و افتخار داشته و ایزد متعال را مجدداً حمد و سپاس میگویم که در عصرچنین پادشاه ترقیخواه دانا شرف خدمت گذاری افغانستان وطن عزیز خود را دارا بوده و مورد نوازش پادشاه محبوب نسبت بایفای اینگونه خدمات نافع ملی بنده و هیئت کابینه من واقع می شود !

احراز موقعیتها و ماموریتها البته دريك کشور برای افراد خیلی حظ و افتخارات دارد ، ولی اگر مامورین و عهده داران امور در حدود وظیفه و فرایض خدمت گذاری خود بی اعتنا بوده و قلباً علاقه نداشته باشند البته مسئولیت آنها بنزد خدا و جامعه ملی خیلی سنگین است ، پس من از سایر مامورین محترم افغانستان تشکر میکنم که آنها در راه ایفای وظیفه و حسن تطبیق اوامر و ارادات اعلیحضرت همایونی در هیئت و اجزای کابینه این خادم وطن مجاهدانه کوشیده و وسائل خورسندی خاطر ما را همیشه فراهم نموده اند .

یکی از نمونه‌های قابل قدر نتایج خدمتگذاری خدام افغانستان مخصوصاً وزیر صاحب تجارت، تعمیر این جاده دره شکاری است که جناب شان از آغاز کار و صدور امر ملوکانه مطابق هدايات و نظريات ما متوالیاً با خبری از کار و تهیه وسائل و عملد کاریگر و غیره امور متعلق براه سازی را نموده و اینک موافق آرزوی ما جاده شکاری تعمیر شده است برای تسطیح این طرق مهم درین موضع که بکوه‌های بلند محاط است تهیه نفر کاریگریک امر مهم و باز تهیه مواد خورا که برای یک جمعیت کثیر و رساندن اسباب و آلات راه سازی از آن مهم تر بود صرف مساعی و کوشش وزیر صاحب تجارت قابل تقدیر و تحسین است که به مدت کم و بصورتیکه آرزوی حکومت بوده کار این جاده بزرگ با ختام رسید، همچنان از تمام مأمورین که وظائف مفوضه خود را بدرستی انجام داده و از تمام افراد کاریگر و از جمیع خوانین و کلان شوندگان و اهالی اطراف که با اقوام خود درین خدمت اشتراک نموده اند اظهار خورسندی و رضایت نموده اوشان را سعادت مند میدانم که درین خدمت بزرگ مملکت خود اشتراک نموده هر یک بقدر سهم خود حصه گرفتند.

گرچه درین شوسه صرف زحمت مأمورین و پول حکومت شده و اهالی صادق این حدود مساعی و مجهوداتی که فراموش نشدنی است ابراز نموده اند ولی باید دانست که در نتیجه وطن عزیز ما دارای یک طریق مهم حیاتی شده و این شوسه تمام قطعات مهمه خاک مملکت را بهم دیگر وصل مینماید؛ چه در سالیان درازی بواسطه این سلسله کوه‌های عریض و طویل هندو کش ولایات شمالی و حصه‌های جنوبی و مرکز از هم جدا و از مواد اقتصادی منافع اجتماعی و اتحاد معنوی و روابط ملی اهالی این دو حصه نسبت بهم دیگر خود محروم و بیگانه مانده بودند. بخاطر دارم سالهائی را که در کابل قحطی غله و مایلزم خورا که واقع شده و اهالی خیلی دچار عسرت گردیده بودند ولی عیناً در همان سالها در ولایات شمالی انبارهای غله بواسطه کثرت مقدار و قلت خریدار خراب و برهم شده خسارات هنگفتی را برای اهالی ایجاد میکرد و همچنان در سالهاییکه آفات در مزروعات ولایات شمالی واقع میگردد اهالی آن نمیتوانستند از غله و آذوقه ولایت کابل استفاده نمایند.

کذا بواسطه نبودن طریق سهل مسافرت اهالی این دو خطه نمیتوانستند بدون کدام امر مهم ضروری زحمات مسافرت یکماهه این راه صعب و مشکل را متحمل شوند، لهذا یکی از عادات و مراسم ضرر زندهگی و وحدت اخلاقی خود ها بیگانه بوده اهالی ولایات شمالی اهالی کابل را و اهالی کابل اهالی آن ولایات را با وجود وحدت مذهبی و نژادی غریب و بیگانه می پنداشتند.

پس خیلی امر و زجای خورسندیست که در عهد همایون اعلیحضرت محمد نادر شاه غازی این طریق مهم ساخته شده و اهالی این دو خطه میتوانند در هر دو سه روزی با وسایل نقلیات عصری و بکمال سهولت و آسانی باهم دیگر خود رفت آمد داشته از مواد تجارتی خاک‌های همدیگر خود استفاده نمایند.

در نتیجه امید وارم این طریق مهم که مامرک دره شکاری اش مینامیم فی الحقیقت در آینده فریبی برای تأمین روابط اخوتانه و ترقی اقتصادیات اهالی مملکت ما طریق سعادت بشمار خواهد آمد. در خاتمه سعادت و ترقیات روز افزون و وطن عزیز و حصول سعادت ملت افغانستان را از خدای متعال استدعا نموده بنام خدای پاک و با افتخار اعلیحضرت محمد نادر شاه بزرگ این شوسه را افتتاح مینمائیم.

سپس ع، ج میرزا محمد خان وزیر تجارت نطق آتی را بحضور مبارک والا حضرت صدر اعظم جواباً عرض و قرائت نمود.

سواد نطق ع، ج وزیر صاحب تجارت

والا حضرت معظماً افتخار دارم که امروز در محضر این حضرات که به افتخار تشریف آوری ذات والای شما برای افتتاح شوسه شکاری درین موضع حضور بهم رسانیده اند بگویم :

این پروژه بزرگ را که تا کنون در افغانستان سابقه ندارد و در خور پروگرام های دول بزرگ امروزه دنیاست مطابق اوامر و ارشادات ذات ملوکانه و والا حضرت صدر اعظم صاحب بدستکاری رؤسا و فعله اقوام اطراف و جوانب این موضع ما صاحب منصبان و عملة انشاءات و سایر مامورین دولت حسب مطلوب بسر رسانیده ایم . بلی در وقتیکه اجرای کار جاده شکاری روی دست گرفته شد از منابع مخصوصی که شاید فقدان فضائل روحانی غالب تر از اغراض ایشان بود بیستم این جمله که « چنین کار بزرگ که حکومت قبل را حتی بردن نام آن بوحشت می انداخت نه امکان بسر رسیدن دارد و نه افغانستان به این قبیل امور سابقه دارد » استماع میگردد ، ولی ما طوریکه در کار های خارقه نمای مرد جلیلی مانند اعلیحضرت محمد نادر شاه غازی و والا حضرت شما اطلاع داشتیم و سوابق زحمات و خدمت گذاری بی آلاش تان بها واضح بود . انکأ به تأیید خداوندی و اطاعت اوامر شما نموده بدون اینکه این پروپاگندهای مغرضانه که فضائل معنوی را متزلزل می ساخت در ما ادنی تأثیری تولید کند شروع بکار نموده تا حدیکه اقتدار شخصی اجازه میداد اوامر و هدایاتی را که بها اعطا میفرمودید بموضع عمل گذاشتیم تا اینکه لله الحمد تعالی به الطاف خداوندی و قوه تدبیر و حکمت عملی حکومت مصلح موفق گردیده بطلان عقاید مغرضین را امروز ایات میکنم .

کار ساختمان سړک از اوایل آغاز تا کنون بطور طبیعی جریان داشته ، تمام سهم داران اجرت بیشه و مامورین و مهندسین در تطبیق نظریات و آمال حکومت مطبوعه که در مواقع مقتضیه کتباً از وزارت تجارت بایشان تبلیغ میشد و یا در مواقع ورود خودم در اینجا به ایشان ایراد میگردد کما حقہ سعی کردند و عملی نمودند و همان بود که بعد از معاودت هر بار از سړک شکاری اوضاع ساختمان را با تمام کوائف همیشه بحضور عرض کرده ام .

طوریکه اجمالاً والا حضرت فرمودند این جاده یکطرف صفحه دیگری در تاریخ اصلاحات دوره مصلح نادر شاهی بازی کند و از طرف دیگر امید است مصدر خدمت مهمی در امور اقتصادی و معنوی ملت افغانستان گردد .

چون والا حضرت در ضمن فرمایشات خود الطافاً از خدمات ناجیزانه بنده اظهار رضایت فرمودند ، لهذا عرض میکنم من شخصی مصدر خدمت بلندتری طوریکه آرزو داشتم نشده ام و چیزی که توانستم و حقیقه باعث افتخار من است تنها تطبیق آمال اعلیحضرت غازی و والا حضرت شماست که عهده مربوطه خود را بزعم خودم بصدافت انجام دادم ، در خاتمه افتتاح این شوسه را به اعلیحضرت غازی و والا حضرت و سایر ملت افغانستان تبریک گفته از خدای مهربان التماس دارم که حکومت متبوعه ما را زیاد ازین در تحت هدایات شهریار فهم و کار آگاه آن بموفقیات بزرگتری نائل گرداند .

بالجمله طوریکه تذکار رفت شوسه شکاری که یکی از مفیدترین و مهمترین کارهای که تا کنون در تاریخ افغانستان عملی شده افتتاح و محل استفاده عامه قرار یافت .

جاده شکاری مزایای زیادی دارد که ما تنها بدکر مختصر آن قناعت نمودیم امید است کافه ملت نجیب افغانستان قدر و قیمت همچه امور را که در دوران حکومت فعلی عملی میشود دانسته و قیمت خدمات این حکومت شریف خود را بیش از پیش بدانند .

افتتاح نهر سراج مشرقی

نهر سراج سمت مشرقی همان نهریست که در سال ۱۲۹۰ شمسی حفر آنرا اعلیحضرت امیر حبیب الله خان اراده کرده بود. شروع خط سیر این نهر از برابر پل دو و تنه اتخاذ شده و تا يك حدی بکنار سرك لغمان ممتد و باستقامت قلعه بختان از دریای سرخ رود عبور و بر شیلہ نایق و قلعه شاه مرد خان و دشت شاه مردان و کاربز میر، گذر کرده و تقریباً چهارده هزار جریب زمین لامزرع و خارۀ سمت مشرقی را مشروب و قابل زرع می نماید.

در زمان اعلیحضرت سراج الملتہ والدین کار حفاری نهر مذکور جاری ولی بواسطه شہادت اعلیحضرت موصوف از سنہ ۱۲۹۷ تا سنہ ۱۳۰۲ شمسی کار آن کاملاً بحال تعویق و عدم پرداخت مانده بود. در سنہ ۱۳۰۳ عصر امانیہ دوبارہ بکار نهر مذکور اقدام و يك مبلغ کافی برای آن در بودجه منظوری داده شد، اما متأسفانہ با وجود مصرف زیاد باز هم کارهای باقیماندۀ آن بہ تکمیل نرسیده و بحال خراب ماند.

در سنہ ۱۳۱۱ عصر شهریار وطن پرور ترقی خواه اعلیحضرت محمد نادر شاه شہید کہ تمام منابع و قسمتهای مهمہ اقتصادی و عمرانی وطن تحت توجہ شاهانہ شان قرار یافته و بہ تعمیر بندها و حفر آنها امر و ارادۀ خویش را صادر فرمودند، آبادی و تکمیل نهر سراج را نیز حکم فرموده و پول مکفی جہتہ انجام کار مذکور در بودجه وزارت تجارت و زراعت منظوری دادند و از همان سنہ با مراقبت مخصوص ع' ش جناب سردار محمد داؤد خان فرقه مشر قوماندان عسکری و حاکم اعلای سمت مشرقی کار نهر سراج جاری شدہ بود اینک بتاریخ روز دوشنبہ دہم ثور ۱۳۱۳ شمسی کار نهر مذکور تماماً بہ تکمیل رسیدہ و رسماً از طرف قوماندان موصوف در حضور جم غفیری از مشاہیر و اہالی آنجا افتتاح و نطق های متعددی درین تعاطی شد و بالاخرہ بکمال موفقیت آب رود خانہ در نهر مذکور جاری گردید حقیقتاً اقداماتی کہ در اہمال حفر و آبادی این نهر از طرف شہریار شہید گردیدہ و اختتام آن در عهد درخشنده اعلیحضرت محمد ظاہر شاه نجیب می شود خیلی قابل امیدواری و خورسندی است چہ وجود این نهر میتواند عمرانات و مزروعات جلال آباد را دوچند ساخته و يك باب نازہ در ترقیات زراعت و فلاحت وطن عزیز ایجاد نماید. ضمناً سالنامہ کابل از مساعی و مجہوداتی کہ قوماندان صاحب موصوف درین مسئلہ ابراز فرمودہ اند تشکرات صمیمانہ نمودہ بہ جناب شان عرض تبریک می نماید.

انجمن کشافان

در تربیه کشافان درین سنه سعی مخصوص بعمل آمده، و بعوض ع، ج علی محمد خان قوماندان کشافان ع، ج سردار احمد علی خان وزیر معارف تعیین و در نفری شیر بیچه ها دوازده نفر افزود گردیده است.

در جشن استقلال طلاب اسکوت در رسم گذشت اشتراك ورزیده و بحضور ج، ع، ج والا حضرت صدر اعظم صاحب در حالیکه عموم وزرا و کور دیپلوماتیک تشریف داشتند نمایش خوبی نشان دادند.

طلاب اسکوت در سال ۱۳۱۲ بمعه بلوک مشران و معلمین خود ها برای کمپ تعلیمی به دوده مست پغمان، بیکتوت، چهار منار، دارالفنون، رفته و از طرف اعلیحضرت فقید شهید عرفان پرور، کمپ های ایشان ملاحظه و از طعامیکه طبخ نموده بودند تناول فرموده و طلاب مذکور را مورد نوازش و تلطیف مخصوص خویش قرار دادند.

اعلیحضرت همایونی محمد ظاهر شاه در آنموقع که سرپرست طلاب اسکوت بودند نیز کمپ های سکوت را ملاحظه فرموده و ایشانرا نسبت بجدیت و انتظام آنها تمجید و نایل به تحسین فرمودند.

اداره کشافی نسبت بروابطیکه با انجمن کشافان عالم دارد در سال ۱۳۱۲ با انجمن کشافان ۴۸ ممالک دنیا مکاتبه نموده است.

